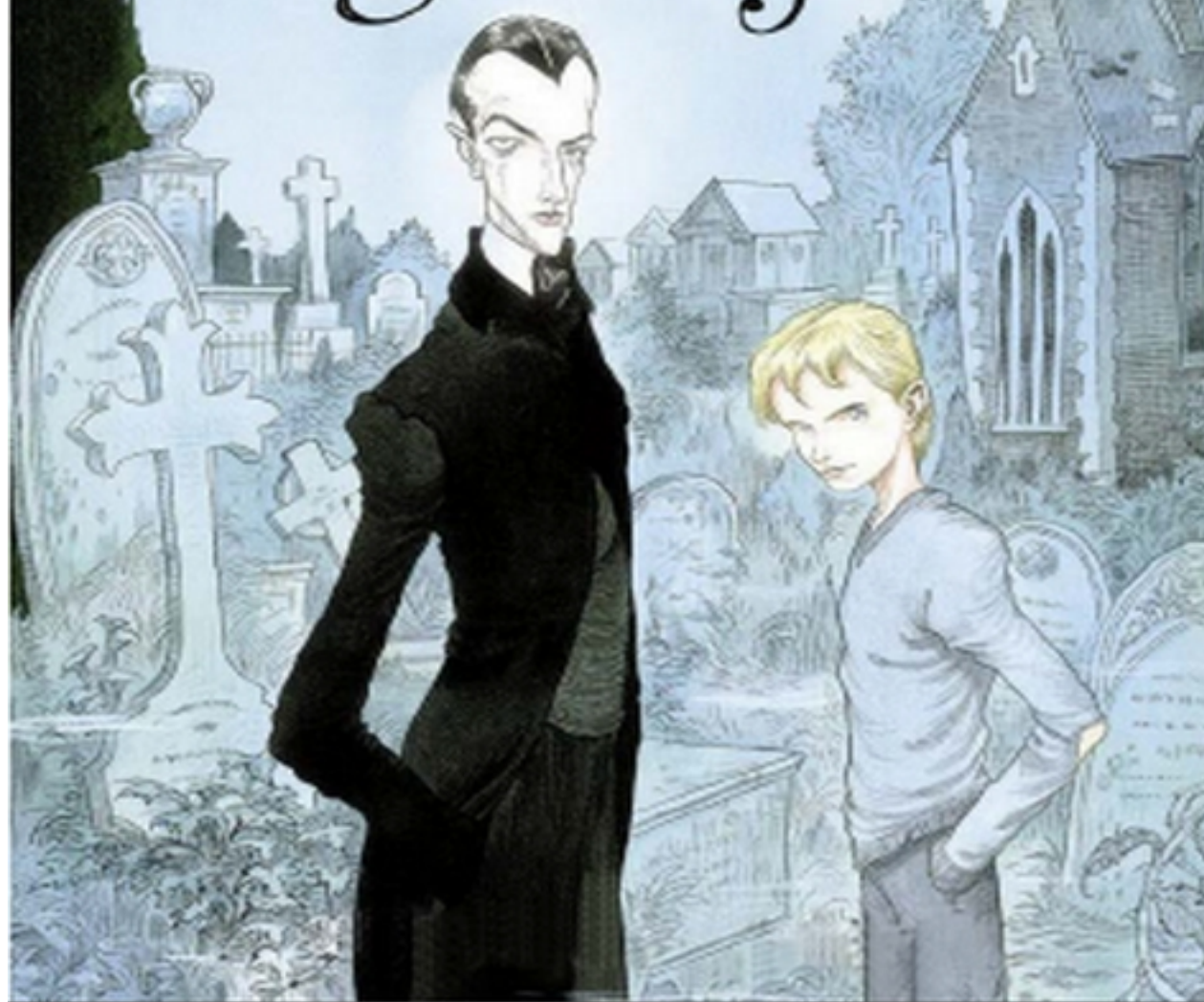

NEIL GAIMAN

Knjiga o
groblju

Neil Gaiman

KNJIGA O GROBLJU

Ilustracije Chris Riddell i Dave McKean
Prevela s engleskoga Dubravka Petrović

*Raspi mu kosti,
Nek voda ih nosi,
To siromah je zgažen,
Nitko tražen.*

Tradicionalna dječja pjesmica

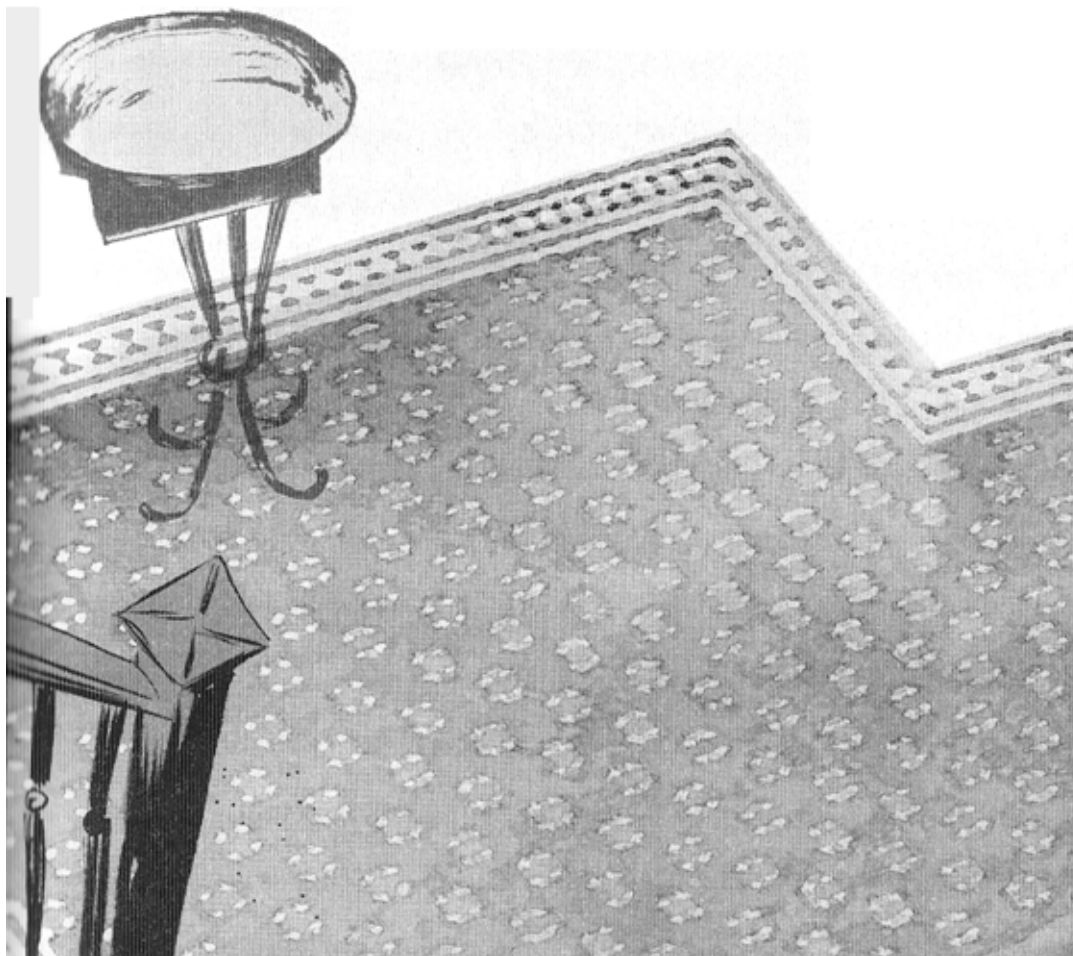

GLAVA PRVA
Nitko na groblje ne dolazi slučajno

Držak od ulaštene crne kosti. Sječivo tanje i oštrije od ijedne britve. Da vas zareže, možda u prvi mah ne biste ni shvatili da ste ranjeni.

Nož je već obavio gotovo sve zbog čega je donesen u kuću: i oštrica i držak posve su mokri.

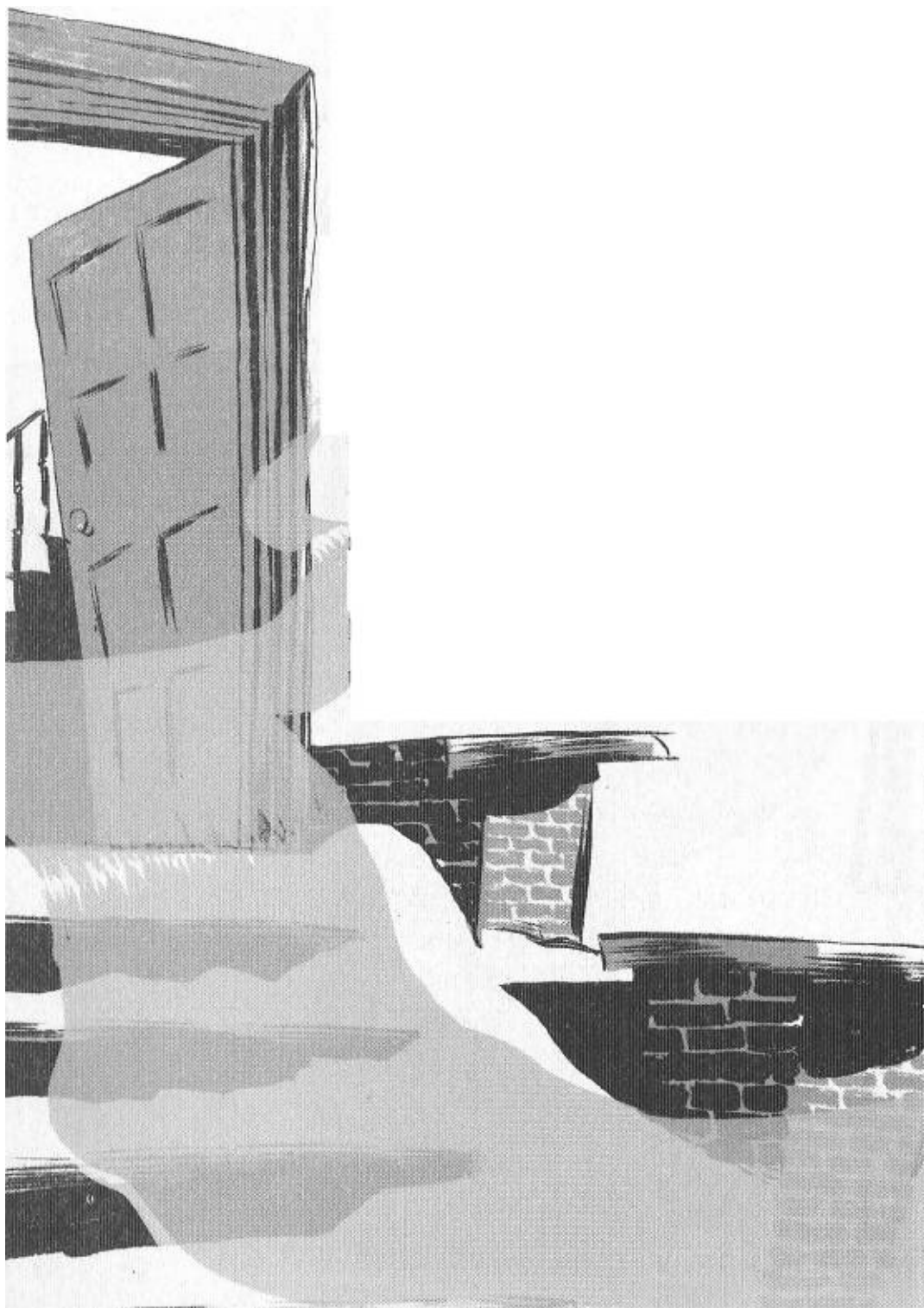
Ulazna vrata stoje odškrinuta, sasvim malo, onoliko koliko je trebalo da se nož i muškarac koji ga drži uvuku u kuću. Sad se kroz otvorena vrata provlače isprepleteni pramenovi noćne izmaglice.

Majstor je zastao na odmoru. Lijevom je rukom iz džepa kaputa izvadio veliki bijeli rubac i njime obrisao desnu ruku u rukavici, kao i nož u njoj; zatim je rubac spremio.

Lov se bližio kraju. Ženu je ostavio na krevetu, muškarca na podu spavaće sobe, starije dijete, djevojčicu, u njezinoj šarenoj sobi, okruženu igračkama i nedovršenim modelima. Preostao mu je samo još dječčić, koji tek što je naučio hodati. Samo još mali i zadatak je završen.

Protegnuo je prste. Majstor je prije svega bio profesionalac - bar je tako volio govoriti sam sebi - a to je značilo da si osmijeh smije priuštiti tek onda kad dovrši započeti posao. Imao je tamnu kosu i tamne oči. Ruke je zaštitio crnim rukavicama od najtanje janjeće kože.

Mališanova soba bila je smještena na najvišem katu kuće. Majstor se nečujno uspinjao stubama pokrivenima tepihom. Otvorio je tavanska vrata i ušao. Cipele koje je nosio, izrađene od

crne kože i ulaštene do visokog sjaja, poput mračnih su zrcala i odražavale minijturni mjesec u prvoj četvrti.

Kroz prozor je dopirao sjaj pravog mjeseca. Slab, raspršen u maglici, ali Majstoru nije trebalo mnogo svjetla. Mjesečina je bila sasvim dovoljna. Poslužiti će svrsi.

Nazreo je obris djeteta u krevetiću - glavu, ruke, noge i trup.

Krevetić je imao visoke, rešetkaste bočne stranice da dijete ne može izići van. Majstor se nagnuo, podigao desnu ruku, onu s nožem, naciljao u prsa...

... i spustio ruku. Obris u krevetiću pripadao je plišanom medvjediću. Djeteta nije bilo.

Majstorove oči bile su naviknute na prigušeni sjaj mjesečine. Nije želio paliti svjetlo. Ono je ionako u cijeloj priči bilo manje važno. Majstor je raspolagao i drugim vještinama.

Onjušio je zrak. Ignorirao je mirise koji su u sobu ušli s njim, isključio one nebitne i usredotočio se na miris stvorenja po koje je došao. Nanjušio je dijete: mliječni vonj, koji je vukao na kekse s komadićima čokolade te kiselkasti zapah mokre, jednokratne noćne pelene. Nanjušio je miris dječjeg šampona u djetetovoj kosi, kao i nešto maleno i gumasto - *igračka*, pomislio je, a zatim, *ne, nešto za cuclanje* - što je dijete ponijelo sa sobom.

Dijete je donedavno bilo tu. Ali ne više. Majstor je pustio da ga nos vodi niza stube što su se protezale kroz središte visoke, uske kuće. Pretražio je kupaonicu, kuhinju, ormar s posteljinom i naposljetku prostor u prizemlju, gdje nije našao ništa osim obiteljskih bicikala, hrpe praznih vrećica, jedne odbačene pelene i raštrkanih repova magle koji su se uvukli u predsoblje kroz otvorena vrata kuće.

U tom je trenutku Majstor tiho zagundao. U zvuku je bilo iznerviranosti, ali i zadovoljstva. Spremio je nož u korice u džepu dugog kaputa i izišao na ulicu. Vani je bilo mjesečine i uličnih svjetala, ali magla je sve prigušila, zamutila svjetlost, stišala zvukove i noć učinila sjenovitom i varavom. Pogledao je prvo niz brijeg, prema osvijetljenim izlozima zatvorenih dućana, a zatim je promotrio kraj ulice i onih nekoliko zadnjih visokih kuća uz krivudav put što je vodio u tminu starog groblja.

Onjušio je zrak. Laganim korakom, bez žurbe, zaputio se uzbrdo.

Sve otkako je mališan naučio hodati, u jednakoj je mjeri izluđivao i radovao svoje roditelje. U vrludanju, pentranju po stvarima, upadanju u sve i svašta i ispadanju iz svega i svačega tom dječaku nije bilo premca. Te ga je noći probudio tresak kad se nešto na katu ispod njegova srušilo na pod. Čim se razbudio, postalo mu je dosadno pa je počeo tražiti izlaz iz krevetića. Krevetić je imao stranice jednako visoke kao ogradica za igru u prizemlju kuće, ali dječak je bio uvjeren da ih može savladati. Samo da nađe oslonac za noge...

Dovukao je svog velikog medvjedića od zlatastog pliša u kut krevetića. Uхватivši ručicom ogradu, jednu je nogu stavio na medvjedićev trbuh, a drugu na medvjedićevu glavu. Tako se uspravio u stojeći položaj. Zatim se napola popeo, napola prevrnuo preko ograde i ispao iz krevetića.

S muklim je udarom sletio na hrpu krznenih i mekih igračaka. Neke je dobio od rođaka za svoj prvi rođendan, od kojeg je prošlo jedva šest mjeseci, a neke je naslijedio od starije sestre. Iako ga je pad na pod iznenadio, nije zaplakao: kad plačeš dođu i vrate te natrag u krevetić.

Ispuzao je iz sobe.

Stube koje vode prema gore bile su komplicirane i nije ih još sasvim savladao. Ali zato je spuštanje stubama, to je već utvrdio, bilo prilično jednostavno. Spustio se sjedečke, poskakujući po stubama na dobro podstavljennoj stražnjici.

Cuclao je dudu, iako ga je mama u posljednje vrijeme sve češće upozoravala da postaje malo prestar za nju.

Spust na stražnjici razvezao je pelenu. Čim je dječak dospio do podnožja, čim je dohrlio u

malo predsooblje i ustao, pelena je otpala. Iskoračio je iz nje. Sad je na sebi imao samo noćnu košuljicu. Stube što su vodile natrag u njegovu sobu, prema obitelji, bile su strme i zastrašujuće, ali zato su ulična vrata bila širom otvorena i mamila van...

Uz ponešto kolebanja, dječak je izišao iz kuće. Magla se uvijala oko njega kao davno izgubljeni prijatelj. Isprva nesigurno, a zatim sve brže i odlučnije, dječak se odgegao uzbrdo.

Prema samom vrhu brda, magla se razilazila. Mjesec u prvoj četvrti nije blistao ni izbliza onako kao danje svjetlo, ali bio je više nego dovoljan za snalaženje po groblju.

Gle ti to.

Vide se napuštena grobna kapelica, željezna vrata zatvorena lokotom, zvonik obrastao u bršljan, stabalce što raste iz krovnog žlijeba. Vide se spomenici, grobovi, kripke i spomen-ploče. S vremena na vrijeme iz šikare strugne pokoji zec, voluharica ili lasica, pretrčavajući stazu.

I vama bi mjesečina sve to pokazala da ste te noći bili ondje.

Ali možda ne biste uočili blijedu, punašnu ženu koja je šetala stazom nedaleko od glavnog ulaza. Da ste se ipak pomnije zagledali, shvatili biste da je sva satkana od mjesečine, izmaglice i sjena. Unatoč tome, okruglasta bijela žena nije bila privid. Kročila je stazom koja je kroz nekoliko djelomično urušenih nadgrobničkih spomenika vodila prema glavnim vratima.

Vrata su bila zaključana. Zimi su se uvijek zaključavala u četiri popodne, ljeti u osam navečer. Dio groblja bio je opasan šiljastom željeznom ogradom, a ostatak visokim zidom od opeke. Rešetke na vratima bile su gusto raspoređene; zapriječile bi prolaz ne samo odraslom muškarcu nego i desetogodišnjem djetetu...

"Owens!" pozove blijeda žena glasom koji se lako mogao zamijeniti za šuštanje vjetra kroz visoku travu. "Owens! Vidi ovo!"

Čučnula je da promotri nešto na tlu, a novopridošla sjena pod mjesečinom se pretvorila u prosijedog muškarca u četrdesetim godinama. Pogledao je suprugu, a zatim i ono što je ona promatrala, počevši se po glavi.

"Gospodarice Owens?" oslovio ju je kako je bio običaj u njegovo doba, formalnije od našeg. "Je li to ono što mislim da jest?" Činilo se da je predmet njegova proučavanja baš u tom trenutku spazio gospođu Owens, jer je otvorio usta, pustio da gumena duda koju je dotad cuclao padne na tlo i ispružio punašnu šačicu kao da svim silama želi uhvatiti ženin blijedi prst.

"Grom me ubio", reče gospodin Owens, "ako to nije beba."

"Jasno da je beba", reče njegova supruga. "Ali pitanje je sad što s tom bebom učiniti?"

"Priznat ću da to jest pitanje, gospodarice Owens", odvrati njezin suprug. "A opet, nije to pitanje za nas. Jer ova je beba nedvojbeno živa, dakle kao takva s nama nema veze, niti joj je mjesto u našem svijetu."

"Gle kako se smiješi!" reče gospođa Owens. "Vidi kako se milo osmjehuje." Bestjelesnom je rukom pomilovala oskudnu plavu kosu djeteta, na što se dječčić oduševljeno nasmijao.

Grobljem je zapuhao hladan povjetarac, raspršujući maglu na nižim obroncima (groblje je, naime, zauzelo cijeli vrh brda: njegove staze vijugale su gore i dolje po brijegu, međusobno se ispreplećući). Začuo se klepet. Netko je vukao i tresao glavna vrata, pa su stare vratnice, točnije, lokot i lanac koji su ih držali, glasno zaklepetali.

"Eto," ustvrdi Owens, "to je sigurno bebina obitelj, došli su ga uzeti natrag u svoj nježni zagrljaj. Ostavi malenoga na miru", dodao je, jer je gospođa Owens upravo obavijala svoje bestjelesne ruke oko mališana, mazeći ga i milujući. Gospođa Owens odvrati: "Ne bi se reklo da je taj ikome obitelj." Muškarac u tamnom kaputu prestao je tresti glavna vrata i sad je proučavao ona manja, sporedna. I ona su bila dobro zaključana. Prošle godine na groblju je bilo vandala pa je gradsko vijeće "poduzelo mjere".

"Pođimo, gospodarice Owens. Budi dobra i pusti ga", reče gospodin Owens. A onda je

ugledao utvaru, razjapio usta od zaprepaštenja i nakratko izgubio sposobnost govora.

Pomislit ćete - i to s pravom - da se gospodin Owens nije trebao baš toliko sablazniti vidjevši duha, s obzirom na to da su gospodin i gospođa Owens također bili mrtvi, i to već više stotina godina, da pritom he spominjemo kako se gotovo čitav njihov društveni život odvijao među drugim mrtvacima. No ovo nije imalo veze sa stanovnicima groblja: sirova, ustreptala, začuđujuća forma sivkaste boje snijega na televiziji isijavala je paniku i golu emociju takve siline da su ih Owensovi osjetili kao svoje. Zapravo su to bile tri prilike, dvije veće i jedna manja, ali samo je jedna bila izoštrena, konkretnija od obrisa ili blagog svjetlucanja. I ta je prilika rekla: *Moje dijete! On želi ubiti moje dijete!*

Zveket. Onaj muškarac vani vukao je tešku metalnu kantu za smeće sa suprotne strane ulice prema visokom zidu od opeke koji je ograđivao taj dio groblja.

"Zaštitite mi sina!" reče sablast. Gospođi Owens učinilo se da je riječ o ženi. Pa jasno, djetetova majka.

"Što vam je učinio?" upita gospođa Owens, iako je sumnjala da je sablast čuje. *Tek je umrla, sirotica*, pomisli ona. Uvijek je lakše preminuti blago, probuditi se u pravi čas na mjestu gdje si pokopana, pomiriti se sa svojom smrću i upoznati s ostalim stanovnicima. Ovo stvorenje treperilo je od nemira i straha za svoje dijete, tako da je njezina panika, koju su Owensovi osjećali kao tiho, ustrajno vrištanje, počela privlačiti pozornost. Sa svih strana groblja pristizale su i druge blijeđe prilike.

"Tko ste vi?" obratio se prikazi Kaj Pompej. Njegov nadgrobni spomenik danas je bio tek izlizani kamen, ali prije dvije tisuće godina na vlastiti su ga zahtjev položili da počiva na humku pokraj mramornog hrama, umjesto da mu truplo vrate u Rim. Bio je jedan od najstarijih stanovnika groblja i svoje je dužnosti shvaćao iznimno ozbiljno. "Jeste li ovdje pokopani?"

"Naravno da nije! Po izgledu bi se reklo da je tek preminula." Gospođa Owens ovila je ruku oko ženske prilike i počela joj nešto govoriti tiho, da ih nitko ne čuje, umirujućim i razboritim tonom.

Iz smjera visokog zida pokraj uličice doprli su zvuči muklog udara i treska. Kanta za smeće se prevrnula. Muškarac se uspenrao na vrh zida, vidljiv kao mračan obris naspram maglicom prigušenog svjetla iz uličnih svjetiljki. Obris je na trenutak bio nepomičan, a onda se spustio niz unutarnju stranu, rukama se pridržavajući za vrh zida dok su mu se noge njihale. Pustio se i zadnji metar pao, doskočivši u groblje.

"Ali, draga moja", obrati se gospođa Owens onoj prilici, jedinoj preostaloj od trojke što se ranije pojavila na groblju. "On je živ. Mi nismo. Pomislite samo..."

Dijete ih je gledalo, zbunjeno. Posegnulo je za jednom, pa za drugom, ne uhvativši ništa osim zraka. Prilika žene ubrzano je blijedjela.

"Da", reče gospođa Owens kao odgovor na nešto što nitko drugi nije čuo. "Ako je ikako moguće, hoćemo." Okrenula se muškarcu pokraj sebe. "A ti, Owens? Hoćeš li biti otac ovom momčiću?"

"Hoću li što?" upita Owens, mršteći čelo.

"Nikad nismo imali djece", odvrati njegova supruga. "A njegova mama želi da ga zaštitimo. Hoćeš li pristati?" Muškarac u crnom kaputu spotaknuo se o isprepletenu granje bršljana i napuklih nadgrobni spomenika. Podigao se na noge i počeo koračati opreznije, prestrašivši sovu koja je prhnula uvis uz zamah nečujnih krila. Kad je ugledao bebu, u očima mu se pojavio trijumf.

Owens je znao što znači kad njegova žena progovori tim tonom. Nisu bez razloga proveli u braku preko dvjesto pedeset godina, što u životu, što u smrti. "Jesi li sigurna?" upitao je. "Jesi li sigurna?"

"Nikad u životu ni u što nisam bila sigurnija", odgovori gospođa Owens.

"Onda pristajem. Ako ćeš mu ti biti majka, ja ću mu biti otac."

"Jeste li čuli?" gospođa Owens okrenula se treperavoj prilici na groblju, čiji se obris sad već jedva nazirao, sličniji udaljenoj ljetnoj munji u obliku žene. Prilika je gospođi Owens rekla nešto što nitko drugi nije uspio razabrati, a onda je nestala.

"Više se neće vratiti", zaključio gospodin Owens. "Kad se ponovno probudi, bit. će na svom groblju, ili kamo već ide."

Gospođa Owens sagnula se do bebe i ispružila ruke.

"Dođi", rekla je toplo. "Dođi mami." Majstoru, koji je grabio prema njima stazom kroz groblje s već izvučenim nožem, učinilo se kao da se oko mališana pod mjesečinom zakovitala neka izmaglica i više ga nije bilo: ostale su samo vlažna magla, mjesečina i zanjihana trava.

Trepnuo je i onjušio zrak. Nešto se dogodilo, ali nije imao pojma što. Zarežao je iz dubine grla kao grabežljiva zvijer, ljutita i osujećena.

"Ima li koga?" viknuo je Majstor. Pomislio je da je dijete možda zakoračilo iza nečega. Majstorov glas bio je taman i grub, čudnog prizvuka, kao da mu je vlasnik iznenađen ili zbunjen vlastitim govorom.

Groblje je čuvalo svoje tajne.

"Ima li koga?" opet je viknuo. Nadao se da će začuti bebin plač, ili gugutanje, ili bar zvuk kretanja. Nije očekivao ono što je zapravo čuo, blag i smiren glas koji govori:

"Treba li vam pomoć?"

Majstor je bio visok. Ovaj je čovjek bio viši. Majstor je nosio tamnu odjeću. Odjeća ovog čovjeka bila je tamnija.

Ljudi koji bi zamijetili Majstora dok se on bavio svojim poslovima - a on nije volio biti zamijećen - osjetili bi nemir, nelagodu, ili bi ih iz nekog neobjašnjivog razloga uhvatio strah.

Majstor je podigao pogled prema neznanцу i ovaj put nemir je obuzeo prekaljenog progonitelja.

"Tražim nekoga", odgovori Majstor, zavladeći desnu ruku u džep kaputa, da sakrije nož, ali da mu ipak ostane pri ruci u slučaju potrebe.

"Na zaključanom groblju, usred noći?" suho upita neznanac.

"Zbog bebe", odvrati Majstor. "Prolazio sam ovuda i začuo plač djeteta. Vidio sam ga kad sam pogledao kroz rešetke. Tko ne bi reagirao na to?"

"Divim se vašem osjećaju za opće dobro", reče neznanac. "Ali čak i da ste uspjeli pronaći to dijete, kako ste kanili izići odavde s njim? Ne možete se popeti natrag preko zida s bebom u naručju."

"Pozvao bih nekoga da me pusti van", reče Majstor.

Začu se glasan zveket ključeva. "I dozvali biste mene", reče neznanac. "A ja bih vas morao ispratiti van." Odabrao je veliki ključ s obruča i rekao: "Pođite sa mnom."

Majstor je hodao za neznancom. Izvukao je nož iz džepa. "A vi ste čuvar?"

"Čuvar? Svakako, moglo bi se to i tako reći", odvrati neznanac. Hodali su prema vratima, udaljavajući se, u to je Majstor bio siguran, od djeteta. Ali čuvar je imao ključeve. Zamah noža u tami bit će dovoljan, a onda će Majstor moći tražiti dijete i cijelu noć ako bude potrebno.

Podigao je nož.

"Ali sve da i jeste čuli neku bebu," nastavi čuvar, ne osvrćući se, "ne biste je čuli ovdje, na groblju. Možda ste se zabunili. Na kraju krajeva, teško da bi dijete došlo ovamo. Znatno je vjerojatnije da ste čuli noćnu pticu i možda vidjeli mačku. Ili lisicu. Zna, groblje su prije tridesetak godina, nekako u vrijeme posljednjeg pogreba, proglasili parkom prirode. A sad pažljivo razmislite i recite mi jeste li sigurni da ste vidjeli dijete."

Majstor je razmislio.

Neznanac otključa sporedna vrata. "Lisica", reče. "Lisice imaju doista neobično glasanje, koje podsjeća na ljudski plač. Ne, gospodine, vaš posjet groblju bio je pogreška. Negdje vas čeka to dijete koje tražite, ali ono nije ovdje." Pričekao je da se ta misao uvrti u glavu Majstora, a onda je teatralno otvorio vrata. "Bilo mi je zadovoljstvo", reče. "Vjerujem da ćete vani pronaći sve što vam treba."

Majstor je zastao pred vratima groblja. Neznanac je ostao s unutarnje strane i opet zaključao vrata te spremio ključ.

"Kamo idete?" upita Majstor.

"Ovo nisu jedina vrata", odgovori neznanac. "Moj auto je na drugoj strani brda. Ne brinite se za mene. Ne morate čak ni upamtiti ovaj razgovor."

"Ne", krotko prihvati Majstor. "Ne moram." Sjećao se da je dolutao uzbrdo, da se za dijete ispostavilo da je zapravo lisica te da ga je susretljivi čuvar otrpatrio natrag na ulicu. Spremio je nož u korice. "Pa dobro", reče. "Laka vam noć."

"I vama također", odvrati neznanac za kojeg je Majstor mislio da je čuvar.

Majstor se zaputio nizbrdo da pronađe mališana. Neznanac je motrio iz sjene dok se Majstor nije izgubio s vidika. Potom se otputio u noć, penjući se uzbrdo dok nije dospio do zaravni ispod samog vrha brda. Prostorom su dominirali obelisk i plosnati kamen u zemlji, postavljen u spomen Josiaha Worthingtona, lokalnog pivara, političara, a kasnije i baroneta, koji je gotovo tristo godina ranije kupio staro pokapalište i zemlju oko njega te ga poklonio gradu. Za sebe je ostavio najbolju lokaciju na brdu - prirodni amfiteatar iz kojeg se pružao pogled na čitav grad i okolicu ali osigurao je i opstanak groblja u svom sadašnjem obliku, na čemu su mu stanovnici groblja bili zahvalni, iako je Josiah pl. Worthington smatrao da bi mogli biti i zahvalniji.

Kad se sve zbroji, na groblju je obitavalo desetak tisuća duša, ali većina je spavala dubokim snom ili nije marila za svakonoćnicu groblja. Tako ih se u amfiteatru pod mjesečinom okupilo nešto manje od tristotinjak.

Neznanac je do okupljenih dospio nečujan poput magle i razvoj događaja pratio iz prikrajka, bez riječi.

Upravo je govorio Josiah Worthington. Rekao je: "Draga moja gospođo. Vaša je svojeglavost zbilja, zbilja... pa, zar ne vidite koliko je to besmisleno?"

"Ne", odvrtila je gospođa Owens. "Ne vidim."

Sjedila je na tlu prekrivenih nogu. Živo dijete spavalo joj je u krilu, položivši glavicu na njezine blijede ruke.

"Ako vaša milost dopušta, gospođa Owens pokušava vam reći", oglasio se gospodin Owens, koji je stajao pokraj nje, "da ona to ne vidi tako. Ona to vidi kao svoju dužnost."

Gospodin Owens u nekoliko je navrata sreo Josiaha Worthingtona dok su još obojica bili živi, štoviše, izradio je nekoliko komada finog pokućstva za Worthingtonovo imanje blizu Ingleshama. Stoga je i dan-danas osjećao strahopoštovanje prema njemu.

"Svoju *dužnost*?" Josiah pl. Worthington zavrtio je glavom kao da pokušava otresti nit paučine. "Vaša *dužnost*, gospođo, postoji prema groblju i zajedništvu svih koji čine ovu populaciju bestjelesnih duhova, sablasti i tome sličnih utvara, iz čega slijedi da vam je dužnost ovo stvorenje stojemoguće hitnije vratiti u njegovo prirodno obitavalište - koje se ne nalazi ovdje."

"Njegova mama je dečka povjerila meni", odvrtila je gospođa Owens tonom kao da se tu više nema što dodati.

"Draga moja gospođo..."

"Nisam ja vaša draga gospođa", odbrusi gospođa Owens, ustajući. "Da budem iskrena, nije mi jasno zašto sam uopće ovdje i zašto razgovaram s praznoglavim starim cjepidlakama kao što ste vi, kad bi se dečkić svakog trena mogao probuditi gladan - i gdje da na groblju pronađem hranu za njega, to vi meni recite?"

"Upravo u tome", ukočeno reče Kaj Pompej, "i jest poanta. "Čime ćete ga hraniti? Kako ćete skrbiti za njega?"

Gospođa Owens sijejne pogledom. "Mogu ja skrbiti za njega", t reče ona. "Jednako dobro kao njegova mama. Ona mi ga je već dala. Gledajte: držim ga, zar ne? Dodirujem ga."

"Betsy, daj se urazumi", umiješa se majčica Slaughter, sitna starica sa šeširićem golema oboda i u pelerini. Pokopali su je u istoj odjeći kakvu je nosila i u životu. "Pa gdje će živjeti?"

"Ovdje", odvrati gospođa Owens. "Možemo mu dati Slobodu groblja."

Usta majčice Slaughter zaokruglila su se u majušno "o". "Ali", rekla je. Zatim je dodala: "No, dakle, stvarno."

"Pa, zašto ne? Ne bi bilo prvi put da smo nekome izvana dali Slobodu groblja."

"Istina", reče Kaj Pompej. "Ali *on* nije živ."

Na tom je mjestu neznanac shvatio da i njega uvlače u taj razgovor, htio on to ili ne, pa je uz određeno suzdržanje iskoračio iz sjene, odvajajući se od nje kao da je i sam sačinjen od tmine. "Ne", priznao je. "Nisam. Ali razumijem gospođu Owens."

Josiah Worthington reče: "Zar doista, Silase?"

"Da. Bilo to dobro ili loše - a ja sam uvjeren da je dobro -gospodin i gospođa Owens uzeli su ovo dijete u zaštitu. Ali za podizanje djeteta neće dostajati samo te dvije dobre duše. Za to će trebati", reče Silas, "cijelo groblje."

"A što je s hranom, i ostalim stvarima?"

"Ja mogu odlaziti s groblja i vraćati se. Donosit ću mu hranu", odvrati Silas.

"Sve to krasno zvuči", reče majčica Slaughter. "Ali ti dolaziš i odlaziš i nitko ne zna kamo ideš. Ako nekamo otpučeš na tjedan dana, dečko bi mogao i umrijeti."

"Mudra ste vi žena", reče Silas. "Jasno mi je zašto vas svi toliko hvale." Nije mogao utjecati na umove mrtvih kao na žive, ali mogao se poslužiti svim sredstvima laskanja i uvjeravanja koja su mu bila na raspolaganju, jer na njih ni pokojnici nisu imuni. A onda je donio odluku. "Dobro. Ako mu gospodin i gospođa Owens budu roditelji, ja ću mu biti skrbnik. Ostat ću ovdje, a u slučaju da nekamo moram otići, pobrinut ću se da nađem zamjenu koja će djetetu donositi hranu i paziti na njega. Za to nam može poslužiti kriptu u kapelici", dodao je.

"Ali", pobuni se Josiah Worthington. "Ali. Ljudsko dijete. Živo dijete. Ma. Ma, ma. Na groblju smo, dobijesa, nismo u jasicama."

"Točno", prihvati Silas, kimajući glavom. "Argument vam je sasvim na mjestu, sir Josiah. Ni ja ga ne bih bolje sročio. Upravo je iz tog razloga, ako ne iz drugih, ključno da dijete podižemo tako što ćemo, oprostite mi na izrazu, život na groblju remetiti u najmanjoj mogućoj mjeri." Rekavši to, došetao je do gospođe Owens i zagledao se u usnulu bebu u njezinu naručju. Podigao je obrvu. "Ima li on ime, gospođu Owens?"

"Njegova mi majka nije ništa rekla", reče ona.

"No dobro", reče Silas. "Staro mu ime ionako više neće biti od koristi. Vani su ljudi koji mu žele nauditi. A kako bi bilo da mu mi odaberemo ime?"

Kaj Pompej se približio i odmjerio dijete. "Pomalo me podsjeća na mog prokonzula Marka. Mogli bismo ga nazvati Marko."

Josiah Worthington reče: "Više sličići mom glavnom vrtlaru, Stebbinsu. Nije da predlažem to ime. Dotični je pio kao smuk."

"Ličići na mog nećaka Harryja", javi se majčica Slaughter. Sad se već činilo da će se u

imenovanje uključiti cijelo groblje i da svaki stanovnik ima neku davno zaboravljenu osobu sličnu dječaćiću, ali uto se umiješala gospođa Owens.

"Nije sličan nikome osim samome sebi", reče ona odlučno. "Izgleda kao nitko drugi."

"Onda neka bude Nitko", reče Silas. "Nitko Owens."

Upravo u tom trenutku, kao da se odaziva na svoje ime, dijete je širom otvorilo oči, posve razbuđeno. Ogledavalo se oko sebe, upijajući lica mrtvih, izmaglicu i mjesec. A onda je pogledalo Silasa. Nije ni trepnulo. Izgledalo je ozbiljno. "Ma, koja se normalna osoba zove Nitko?" zgranuto upita majčica Slaughter.

"On. I dobro je da se tako zove", odgovori Silas. "To će ga zaštititi."

"Ne želim probleme", reče Josiah Worthington. Dijete je podiglo pogled prema njemu. Možda zbog gladi, umora, ili jednostavno zato što su mu nedostajali njegov dom, njegova obitelj, njegov svijet, namreškalo je sitno lice i briznulo u plač.

"Ostavite nas", obrati se Kaj Pompej gospođi Owens. "Raspravu ćemo nastaviti bez vas."

Gospođa Owens čekala je ispred kapelice. Prije četrdeset godina to su zdanje, izgledom crkvice sa zvonikom, proglasili povijesnim spomenikom. Gradsko vijeće je odlučilo da bi bilo preskupo obnavljati nekakvu kapelicu na zapuštenom groblju koje je ionako izišlo iz mode, pa su naprosto stavili lokot na vrata, čekajući da se kapelica sama uruši. Iako obrasla bršljanom, kapelica je imala čvrste temelje i sve je ukazivalo da bi čekanje moglo potrajati i do sljedećeg stoljeća.

Dijete je zaspalo na rukama gospode Owens. Nježno gaje zibala, pjevajući mu staru pjesmu koju je i njoj pjevala njezina majka dok je bila mala, u onim danima kad su muškarci tek počinjali nositi napudrane vlasulje. A pjesma je glasila:

*Snivaj, sanjaj, dijete moje,
San nek miri oči tvoje,
Kad odrasteš svijet ćeš sresti,
Nema bijega na toj cesti.
Ljubi, voli, srce daj,
Pleši, leti, zaplamsaj,
Ime tvoje skriva sjaj,
Blago u njem iskopaj.*

Sve je to gospođa Owens otpjevala prije negoli je shvatila da je zaboravila kako pjesma završava. Imala je osjećaj da zadnji stih kaže nešto kao "i svaku šunku oglođi", no to je možda ipak pripadalo nekoj sasvim drugoj pjesmi. Zato se tu zaustavila i zapjevušila kako kuca, kuca Pero sve dok mjesec sja, a potom je toplim, neusiljenim glasom otpjevala noviju pjesmu o dečku koji je u usta stavio palac, a iz njih izvukao šljivu. Taman je započela dugu baladu o mladom vlastelinu kojega je njegova djevojka iz nepoznatih razloga otrovala jelom od jegulja, kad se iza kapelice pojavio Silas s kartonskom kutijom u rukama.

"Eto, gospođa Owens", rekao je. "Mnogo zdravih stvari za dečka u razvoju. Spremit ćemo to u kriptu, može?"

Lokot se rastvorio u njegovoj ruci i Silas povuče željezna vrata. Gospođa Owens ušla je i skeptično razgledala police i stare drvene klupe naslonjene na zid. U jednom kutu bile su naslagane pljesnive kutije pune starih dokumenata iz župne arhive. U drugom se kutu iza otvorenih vrata nazirala viktorijanska zahodska školjka s kotličem te umivaonik s pipom za hladnu vodu.

Dijete je otvorilo oči i zagledalo se pred sebe.

"Hranu možemo odložiti ovdje", reče Silas. "Hladno je, pa će dulje ostati svjež."

Posegnuo je rukom u kutiju i izvukao bananu.

"A što bi to trebalo biti?" upita gospođa Owens, nepovjerljivo mjerkajući žutosmeđu stvar.

"To je banana. Voće iz tropskih krajeva. Koliko znam, vanjska kora se guli", reče Silas, "ovako."

Dječak - Nitko - promeškoltio se u naručju gospođe Owens, pa ga je spustila na kameni pod. Brzo se odgegao do Silasa, uhvatio ga za nogu i čvrsto se privio uz nju.

Silas mu dade bananu.

Gospođa Owens gledala je kako dečko jede. "Ba-na-na", sumnjičavo će ona. "Nikad čula za to. Nikad. Kakav ima okus?"

"Nemam pojma", odvrati Silas, koji je jeo samo jednu vrstu hrane, i to ne banane. "Znate, mogli biste ovdje postaviti krevet za dečka."

"Ne pada mi na pamet, Owens i ja imamo krasan mali grob pokraj gredice s narcisama. Ima u njemu dosta mjesta za malenoga. I uostalom," dodala je, pribojavajući se da bi Silas mogao pomisliti kako ne cijeni njegovu gostoljubivost, "ne bih htjela da vam dečko smeta."

"Ne bi mi smetao."

Dječak je pojeo bananu. Što nije pojeo, sad je bilo razmazano po njemu. Ozareno se nasmiješio, zamusan i obraza rumenih poput jabuke.

"Nana", reče on sretno.

"Mudrica je to", zaključio gospođa Owens. "A gle kakav je nered napravio! Ma slušaj, ti nemirko mali..." i tu je uklonila komadiće banane s njegove odjeće i iz kose. A zatim: "Što mislite, kakvu će odluku donijeti?"

"Ne znam."

"Ne mogu ga se odreći. Ne nakon što sam dala obećanje njegovoj mami."

"U svoje vrijeme bio sam štošta," reče Silas, "ali majka nikad. I nemam namjeru sad početi. Ali mogu otići odavde..."

Gospođa Owens kazala je samo: "Ja ne mogu. Moje su kosti ovdje. I Owensove također. Nikad neću otići."

"Sigurno je dobro", odvrati Silas, "imati neko mjesto gdje pripadate. Neko mjesto koje je dom." U načinu na koji je to rekao nije bilo ni traga čežnji. Glas mu je bio suh kao pustinja, ton kao da izriče neporecivu činjenicu. Gospođa Owens nije se upuštala u raspravu.

"Mislite da ćemo još dugo čekati?"

"Ne dugo", rekao je Silas. Ali tu se prevario.

Poviše njih, u amfiteatru na obronku brda, rasprava je trajala i dalje. To što su ovu ludoriju pokrenuli Owensovi, a ne neki lakomisleni došljaci, nikako se nije moglo zanemariti, jer Owensovi su uživali ugled i poštovanje. Težinu je imalo i to što se Silas ponudio da bude dječakov skrbnik. Prema Silasu je grobni puk osjećao određeno oprezno divljenje zbog njegove egzistencije na granici između njihova svijeta i svijeta iz kojeg su otišli. Ali ipak, ipak...

Na groblju u pravilu ne vlada demokratski poredak. S druge strane, u smrti su svi izjednačeni, pa je svaki pokojnik imao glas i svoje mišljenje o tome treba li živome crjftetu dopustiti da ostane. Te noći svi do jednoga silno su željeli da se čuje i njih.

Jesen je bila na izmaku pa je i zora kasno svanula. Iako je nebo još bilo mračno, ipak se čulo kako se dolje, u podnožju brda, pokreću automobili. I dok su se živi vozili na posaokroz maglovito jutro ništa svjetlije od noći, grobni puk razglabao je o djetetu koje je došlo k njima i o koracima koje treba poduzeti. Tri stotine glasova. Tri stotine mišljenja. Nehemiah Trot, pjesnik sa zapuštene sjeverozapadne strane groblja, upravo je počeo deklamirati svoje stajalište, kojemu nitko tko ga je slušao nije mogao uhvatiti ni glave ni repa, kad ga je nešto prekinulo; nešto što je

ušutkalo sve tvrdoglavce, nešto bez presedana u povijesti groblja.

Uz padinu se lakim kasom popeo golem bijeli konj, od one vrste koju ljudi upućeni u konje zovu sivac. Topot sivčevih kopita začuli su i prije nego što su ga ugledali, kao i pucketanje koje je pratilo njegov prolazak kroz nisko grmlje i guštaru, kroz kupine, bršljan i borovicu koji su prekrivali tu stranu brda. Bio je krupan kao engleski tegleći konj, visok punih devetnaest dlanova,¹ ako ne i više. Takav konj mogao bi u bitku ponijeti viteza u punoj ratnoj spremi, ali ovaj je na neosedlanim leđima nosio samo ženu od glave do pete odjevenu u sivo. Njezina duga suknja i šal kao da su bili izvezeni od stare paučine.

Lice joj bijaše vedro i smireno.

Grobna čeljad ju je prepoznala, jer svi mi na kraju svojih dana susrećemo Gospu na sivcu. I nitko je ne zaboravlja.

Njezin se konj zaustavio pokraj obeliska. Istočno nebo polako se razdanjivalo, poprimajući onaj biserni sjaj pred svitanje koji u stanovnike groblja unosi nelagodu i nuka ih da se vrate u svoje udobne domove. Unatoč tome, nitko se nije ni pomaknuo. Gledali su jahačicu, lomeći se između ushita i straha. Mrtvi u pravilu nisu praznovjerni, no u nju sugledali onako kako je neki augur² u starom Rimu možda motrio kruženje svetih vrana, nadajući se mudrom savjetu ili kakvom drugom znaku.

Obratila im se.

Glas je zazvonio kao stotinu majušnih srebrnih praporaca. Rekla je samo: "Mrtvi bi trebali imati milosrđa." I nasmiješila se.

Konj koji je dotad sretno čupao i žvakao busenje guste trave istog je trena stao. Gospa je dotaknula njegov vrat i on se okrenuo. Uzeo je zalet od nekoliko dugih, bučnih koraka i vinuo se s obronka, kasajući nebom. Gromoglasan topot prerastao je u prvi tutanj udaljene grmljavine i već za nekoliko časaka konj je nestao s vidika.

Bar su to tako opisali stanovnici groblja koji su se te noći zatekli na obronku.

Rasprava je bila završena i odluka donijeta bez podizanja ruku. Dijete zvano Nitko Owens dobit će Slobodu groblja.

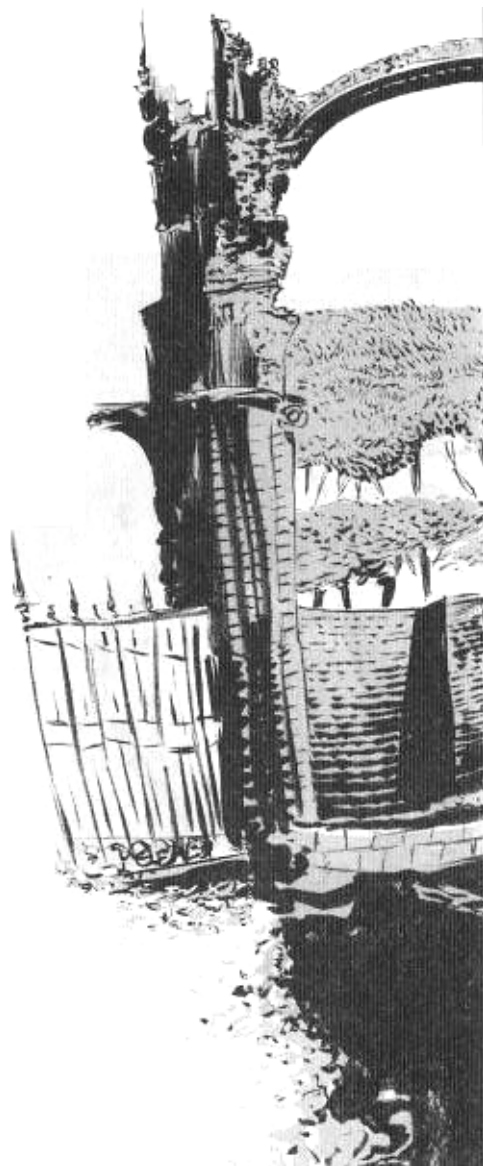
Majčica Slaughter i Josiah pl. Worthington otpratili su gospodina Owensa u kriptu stare kapele i o svemu izvijestili gospođu Owens.

Ona nije bila nimalo iznenađena čudom koje se dogodilo. "Pa da", rekla je. "Neki u glavi nemaju ni zrno soli. Ali ona ima. Jasno da ona ima."

Sunce nije bilo još izišlo da obasja olujnosivo jutro, a dijete je već čvrsto spavalo u lijepom malom grobu Owensovih (gospodar Owens umro je kao imućni vođa ceha lokalnih stolara i njegovi su ga kolege željeli dostojno ispratiti na počinak).

Silas je prije pojave jutarnjeg sunca još jednom otišao s groblja. Našao je visoku kuću u podnožju brda i pregledao tri trupla koja je tamo zatekao, posebno proučivši raspored rana od noža. Kad je sve provjerio, izišao je u sumorno jutro. U mislima su mu se rojile različite neugodne mogućnosti razvoja ovog događaja. Zamišljeno se vratio u zvonik, gdje je običavao spavati i čekati da padne noć.

U gradiću podno brda, Majstor je osjećao kako sve u njemu kuha od bijesa. Dugo je iščekivao prethodnu noć, radujući joj se kao kulminaciji višemjesečnih - višegodišnjih - napora. I večer je tako dobro počela - troje ljudi mrtvo a da nijedno nije stiglo pisnuti. A onda...

Onda je sve krenulo u potpuno pogrešnom smjeru. Zašto je, pobogu, otišao uzbrdo kad je dijete tako očito otišlo nizbrdo? Kad se vratio u podnožje, trag se već bio ohladio. Netko je sigurno pronašao dijete, uzeo ga i sakrio. Drugog objašnjenja nije bilo.

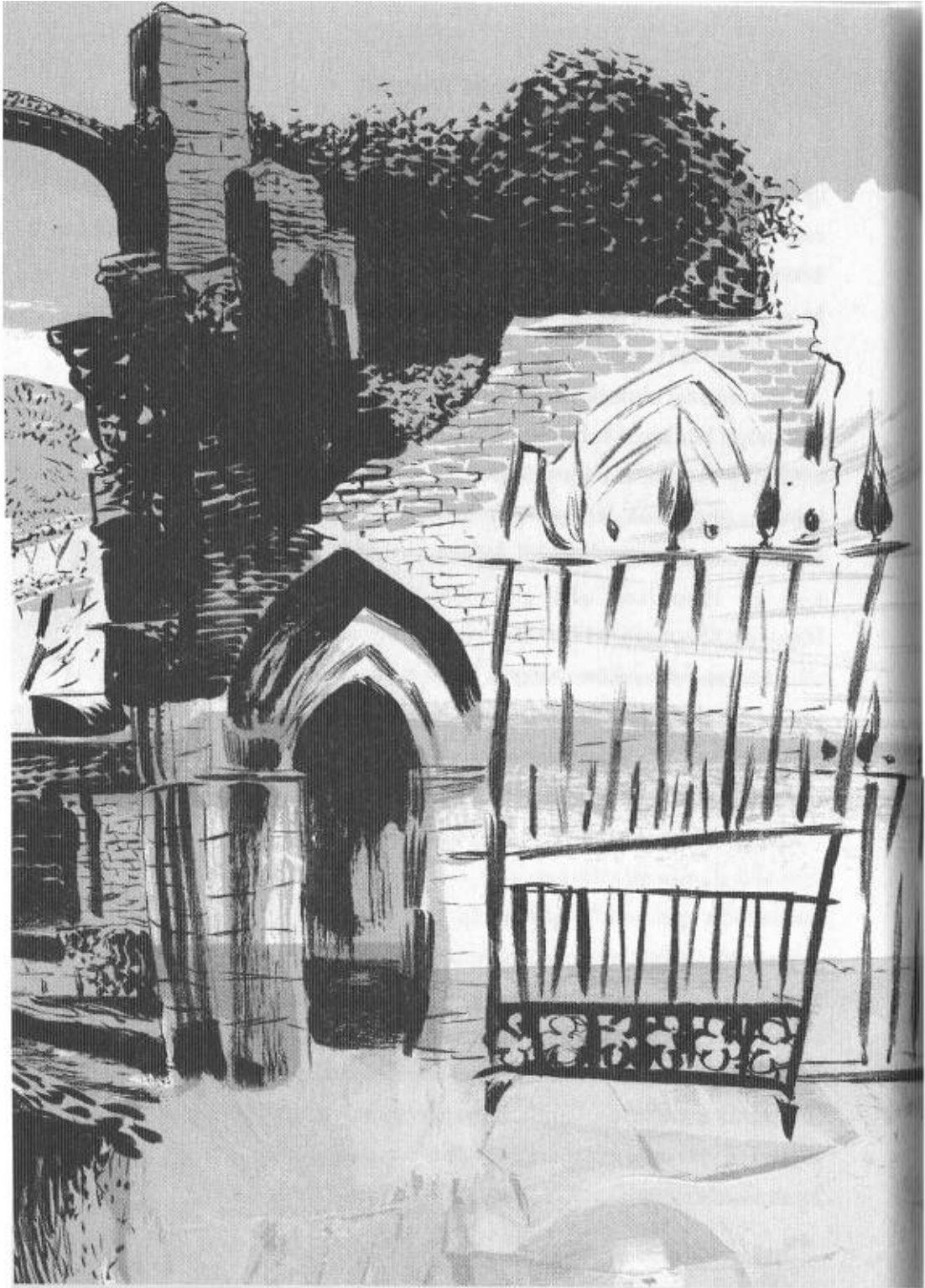
Prolomio se prasak groma, iznenadan i glasan kao hitac iz puške, nakon čega se pljusak pojačao. Majstor, metodičan kakav je već bio, počeo je planirati sljedeći potez - morat će nazvati stanovite mještane, da ih angažira kao svoje oči i uši u gradu.

Nema potrebe da Saziv izvijesti o svom neuspjehu. Uostalom, rekao je samome sebi, stiskajući se uz izlog dućana dok je jutarnja kiša navirala poput suza, ovo se i ne može proglasiti neuspjehom. Ne još. Ne još godinama. Vremena ima napretek.

Vremena da završi i posljednji dio neobavljena posla. Vremena da prereze i posljednju nit.

Tek kad se začulo zavijanje policijskih sirena, a pokraj njega su uzbrdo projurili prvo policijski automobil, pa kola hitne pomoći te na kraju još i neoznačeno policijsko vozilo s upaljenom sirenom, Majstor je teška srca podigao ovratnik svog kaputa, spustio glavu i otputio se

u jutro. Nož mu je bio u džepu, siguran i suh u koricama, zaštićen od vremenskih nepogoda.

GLAVA DRUGA

Nova prijateljica

Nit bijaše mirno, manje-više poslušno dijete ozbiljnih sivih očiju i kuštrave, guste, svijetlosmeđe kose. Svladavao je govor sve dok nije progovorio, a onda je stanovnike groblja počeo opsjedati pitanjima. "Zašto ne možem van s groblja?"

"Kako da ja učinim isto što je on upravo učinio?"

"Tko živi u ovom grobu?" Odrasli su se silno trudili da mu odgovore, no kako su njihovi odgovori često bili neodređeni, zbunjujući ili proturječni, Nit bi se na kraju uvijek otputio u staru kapelu da se posavjetuje sa Silasom.

U suton, pred Silasovo buđenje, Nit bi već čekao.

Uvijek je mogao računati na to da će mu njegov skrbnik sve nejasnoće objasniti na razumljiv i lucidan način, taman onoliko pojednostavljeno da ih Nit može shvatiti.

"Ne možeš van s groblja - i usput, kaže se 'ne mogu', a ne 'ne možem' - zato što te samo na ovom groblju možemo u potpunosti zaštititi. Ovdje živiš i ovdje možeš naći one koji te vole. Vani ne bi bio siguran. Ne još."

"Ti ideš van. Svake noći izlaziš."

"Ja sam neusporedivo stariji od tebe, mladiću. I siguran sam kamo god pošao."

"I ja isto."

"Volio bih da je to istina. Ali sve dok ostaješ ovdje, bit ćeš na sigurnom."

Ili:

"Kako da to učiniš? Neke se vještine stječu školovanjem, neke vježbanjem, dok ti neke dođu s vremenom. Te koje tebe zanimaju razvit ćeš učenjem. Neće ti trebati dugo da svladaš Nestajanje, Promicanje i Snohod. No neke vještine živima su nedostupne i na njih ćeš morati još malo pričekati. Nažalost, nema nikakve sumnje da ćeš s vremenom ovladati i njima.

Na kraju krajeva, darovana ti je Sloboda groblja", zaključio je Silas. "I zato groblje skrbi za tebe. Dokle god si ovdje, vidjet ćeš u mraku. Moći ćeš kročiti nekim stazama kojima živi inače ne bi trebali hodati. Pogledi živih će te zaobilaziti. Meni su također dali Slobodu groblja, iako u mom slučaju to jednostavno znači da imam pravo boravka."

"Želim biti kao ti", izjavio je Nit i isturio donju usnicu. "Ne", odlučno je odvratio Silas. "Ne želiš."

Ili:

"Tko tamo počiva? Znaš, Nit, u mnogim slučajevima to piše na spomeniku. Umiješ li već čitati? Znaš li abecedu?"

"Što?"

Silas je zatresao glavom, ali nije ništa rekao. Gospodin i gospoda Owens nisu bili veliki čitači ni dok su bili živi, a osim toga, na groblju nije bilo abecedarija.

Sljedeće se noći Silas pred udobnim grobom Owensovih pojavio s tri velike knjige - dvije su bile šarene početnice za čitanje ('A' kao artičoka, 'B' kao balon) a treća primjerak Mačka sa šeširom.³ Donio je i papir te kutiju s pastelima.

Zatim je Nita poveo u šetnju grobljem, stavljajući dječkovke prstiće na najnovije i najčišće nadgrobne spomenike i ploče. Naučio je Nita kako da na prvi pogled prepozna slova abecede, počevši s ostrim šiljkom velikog slova A.

Silas je svog učenika poslao u misiju: na groblju pronaći svih dvadeset šest slova abecede. Nit je ponosno završio zadatak otkrivanjem spomen-ploče za Ezekiela Ulmsleyja, ugrađenom u zid stare kapelice. Njegov je skrbnik bio zadovoljan.

Dječak je svaki dan nosio papir i pastele na groblje. Trudio se da što vještije prepíše imena, riječi i brojeve, a svake noći prije Silasova izlaska u vanjski svijet tražio bi od njega da mu prvo objasni sve što je zapisao i da prevede latinske fraze koje su Owensove mahom zbunjivale.

Sunčan dan: uz jednoličan zvuk dubokog, tromog zujanja, bumbari su istraživali divlje cvijeće izraslo u zakutku groblja, njišući se na borovici i zvončićima, a Nit je leškario na proljetnom suncu i promatrao krivudanje kukca brončane boje preko spomenika generala Reedera, njegove supruge Dorcas i sina Sebastiana (Fidelis ad Mortem). Već je prepisao njihov natpis i sve svoje misli usmjerio na kukca, kad je netko prozborio:

"Dečko? Što to radiš?"

Nit digne glavu. Netko je stajao s druge strane grma borovice i gledao ga.

"Niš", odvrati Nit i isplazi jezik.

Lice na drugoj strani grma borovice izobličilo se u izbuljena garguja iskolačenih očiju, a onda se opet pretvorilo u lice djevojčice.

"To si dobro napravila", zadivljeno ustvrđi Nit.

"Znam raditi stvarno dobre grimase", povjeri mu se djevojčica. "Vidi ovu." Jednim je prstom podigla vrh nosa, usta raširila u široki zadovoljan osmijeh, zaškiljila i napuhala obraze.

"Znaš stoje to bilo?"

"Ne."

"E, jesi blesav, pa to je prasac."

"Aha." Nit je razmislio. "Misliš, P kao prasac?"

"Pa jasno. Čekaj malo."

Zaobišla je grm borovice i zaustavila se pokraj Nita, koji je u međuvremenu ustao. Bila je nešto starija i viša od njega, odjevena u živopisnu odjeću u žutim, ružičastim i narančastim nijansama. Nit se u svom sivom pokrovu osjetio neugledno i dosadno.

"Koliko ti je godina?" upita djevojčica. "Što ovdje radiš?"

Živiš li ovdje? Kako se zoveš?"

"Ne znam", odvrati Nit.

"Ne znaš kako se zoveš?" reče djevojčica. "Naravno da znaš. Svi znaju kako se zovu. Ti si lažljivac."

"Znam kako se zovem", reče Nit. "I znam što ovdje radim. Ali ne znam ono prvo što si rekla."

"Koliko ti je godina?" Nit kimne.

"Pa", reče djevojčica. "Koliko si imao kad si imao zadnji rođendan?"

"Nikoliko", reče Nit. "Nikad ga nisam imao."

"Svi imaju rođendane. Hoćeš reći da nikad nisi imao tortu ili svijeće i sve ostalo?"

Nit odmahne glavom. Djevojčica je očito suosjećala s njim. "Jadan ti. Ja imam pet godina. Kladim se da i ti imaš pet godina."

Nit je gorljivo zakimao glavom. Nije mu padalo na pamet proturječiti novoj prijateljici. Bio je zahvalan što je ima. Rekla mu je da se zove Scarlett Amber Perkins i da živi u stanu bez vrta. Njezina je mama čitala neki časopis na klupi u podnožju brda, otposlavši Scarlett u šetnju s uputama da se vrati za pola sata, da se malo razgiba, da ne upada u nevolje i da ne razgovara s neznancima.

"Ja sam neznanac", napomene Nit.

"Nisi", reče ona bez ikakva kolebanja. "Ti si mali dečko." Dodala je: "I moj prijatelj. Znači, ne možeš biti neznanac."

Nit se rijetko smiješio, ali sad mu je lice ozario razdragani širok osmijeh. "Ja sam tvoj prijatelj", potvrdi on.

"Kako se zoveš?"

"Nit. Skraćeno od Nitko."

Nasmijala se. "Čudno neko ime", reče. "A što to radiš?"

"Učim slova", reče Nit. "Sa spomenika. Moram prepisivati što na njima piše."

"Mogu i ja s tobom?"

Nit je na trenutak osjetio potrebu da zaštiti svoje nadgrobne spomenike, ali onda je shvatio da se ponaša blesavo i pomislio da je neke stvari možda zabavnije raditi na suncu, s prijateljicom. "Možeš", odgovorio je.

Zajedno su prepisivali imena sa spomenika. Scarlett je Nitu pomagala izgovoriti nepoznata imena i riječi, a Nit je Scarlett prevodio latinske natpise, one koje je već poznao. Činilo im se da je glas iz podnožja brda prebrzo viknuo: "Scarlett!"

Djevojčica je pastele i papir opet gurnula Nit u ruke. "Moram ići", reče ona.

"Vidimo se opet", reče Nit. "Može?"

"Gdje živiš?" upita ona.

"Ovdje", odvrati Nit. Ostao je stajati na mjestu, promatrajući kako ona trkom nestaje niz brijeg.

Scarlett je na putu kući majci ispričala da na groblju živi dječak po imenu Nitko koji se

igrao s njom. Scarlettina majka je to iste večeri spomenula Scarlettinu ocu, na što je on rekao da su imaginarni prijatelji uobičajena pojava u njezinoj dobi i da nema razloga za brigu, dodajući još i da su stvarno sretni što u blizini imaju park prirode.

Nakon tog početnog upoznavanja, Scarlett nikad više nije prva ugledala Nita. Jedno od roditelja dovodilo ju je na groblje svaki dan kad nije kišilo. Roditelj bi ostao čitati na klupi, a Scarlett, od glave do pete odjevena u fluorescentne nijanse zelene, narančaste i ružičaste, sišla bi sa staze da istražuje. Ubrzo bi primijetila da je odnekuda motre sive oči na sitnom, ozbiljnom licu ispod kuštrave svijetlosmeđe kose i uslijedilo bi igranje s Nitom. Katkad su se igrali skrivača, dok su se u drugim prilikama penjali ili bi šutke gledali divlje kuniće iza stare kapelice.

Nit je predstavio Scarlett nekolicini prijatelja. Nije smetalo što ih ona ne vidi. Njezini roditelji ionako su joj već odlučno objasnili da je Nit izmišljen i da u tome nema ništa loše -mama je čak nekoliko dana uzastopce uporno za večeru postavljala tanjur za Nita - pa Scarlett nije bila nimalo začuđena što i Nit ima imaginarne prijatelje. Redovno joj je prenosio njihove komentare.

"Bartelmy kaže da tvoj obraz izgleda kano stiještena šljiva", rekao je jednom prilikom.

"Njegov isto. I zašto tako čudno govori? Da ne misli možda na zgnječenu rajčicu?"

"Mislim da u njegovo doba nije bilo rajčica", odgovorio je Nit. "A tako su ti tada svi govorili."

Scarlett je na groblju bila sretna. Inače je bila bistro i osamljeno dijete, čija je majka radila u programu učenja na daljinu. Nikad nije svoje studente susretala uživo, nego je njihove radove iz engleskog primala preko računala na ocjenjivanje, istim putem im uzvraćajući savjetima i ohrabrenjima. Scarlettin je otac predavao fiziku elementarnih čestica. Problem je bio u tome, objasnila je Scarlett Nit, što previše ljudi želi predavati fiziku elementarnih čestica dok je samo rijetki žele studirati, tako da se Scarlettina obitelj vječno seljakala iz jednog sveučilišnog grada u drugi. Njezin se tata u svakom novom gradu nadao mjestu redovnog profesora, koje na kraju nikad ne bi dobio.

"Što je fizika elementarnih čestica?" zanimalo je Nita.

Scarlett je slegnula ramenima. "Pa", počela je. "Postoje atomi, to su ti stvarčice koje su premalene da ih vidiš, a od njih smo svi napravljeni. Ali postoje i stvarčice koje su manje od atoma i to ti je fizika elementarnih čestica."

Nit je kimnuo glavom i zaključio da Scarlettina tatu očito zanimaju izmišljene stvari.

Svakog popodneva u radnom tjednu Nit i Scarlett zajedno su lutali grobljem, prstima prelazeći obrise imena na spomenicima, zapisujući sve što bi pronašli. Nit je Scarlett ispričao sve što je znao o stanovnicima pojedinih grobova, mauzoleja ili grobnica, a ona je njemu pričala priče koje su joj pročitale ili kojima su je naučili. Ponekad bi mu pripovijedala i o svijetu onkraj groblja, o automobilima i autobusima, televiziji i avionima (Nit je već opazio da potonji lete visoko na nebu i zaključio da je riječ o glasnim srebrnim pticama, ali tek je u tom trenutku osjetio potrebu da sazna nešto više o njima). On je njoj pričao o ranijim epohama u kojima su živjeli ljudi iz raznih grobova - kako je Sebastian Reeder posjetio grad London i tamo vidio kraljicu, debelu ženu s krznenom kapicom koja je sve oko sebe šibala pogledom, a engleski nije znala ni beknuti. Sebastian Reeder odavno je zaboravio njezino ime, ali čisto je sumnjao da je dugo ostala na prijestolju.

"Kad je to bilo?" pitala je Scarlett.

"On je umro 1583., tako mu piše na spomeniku, znači, prije toga."

"Tko je ovdje najstariji? Na cijelom groblju?" pitala je Scarlett.

Nit se namrštio. "Vjerojatno Kaj Pompej. On je ovdje završio sto godina nakon dolaska prvih Rimljana. Pričao mi je o tome. Jako su mu se sviđale ceste."

"Znači, on je najstariji?"

"Mislim da je."

"Smijemo li napraviti svoju kućicu u jednoj od onih kamenih kuća?"

"Ne smiješ ući unutra. Zaključana je. Sve su zaključane."

"Smiješ li ti ući?"

"Naravno."

"A zašto ja ne smijem?"

"Zato što je ovo groblje", objasnio je. "Ja imam Slobodu groblja. To znači da smijem ići na razna mjesta."

"Želim otići u kamenu kuću i raditi male kućice."

"Ne smiješ."

"To kažeš samo da mi napakostiš."

"Ne."

"Zločest si."

"Nisam."

Scarlett je gurnula ruke u džepove jakne i bez pozdrava se spustila niz brijeg, uvjerena da joj Nit nešto taji. Istovremeno ju je kopkao osjećaj da nije poštena prema njemu, no to ju je samo još više razljutilo. Iste je noći za večerom pitala mamu i tatu je li u zemlji itko živio prije dolaska Rimljana.

"Gdje si čula za Rimljane?" upitao je tata.

"To svi znaju", oholo je uzvratila Scarlett. "Je li bilo ikoga?"

"Bilo je Kelta", odgovorila je njezina mama. "Oni su ovdje bili prvi, davno prije Rimljana. Poslije su ih Rimljani pokorili."

Na klupi pokraj stare kapele, sličan je razgovor vodio i Nit.

"Najstariji?" ponovio je Silas. "Iskreno, Nit, ne znam. Najstariji kojeg sam sreo na groblju je Kaj Pompej. Ali ovdje su živjeli ljudi i prije dolaska Rimljana. U velikom broju, davno prije. Kako ti idu slova?"

"Mislim dobro. Kad ću učiti spojena slova?"

Silas je zastao. "Ne sumnjam", progovorio je nakon kraćeg razmišljanja, "da se među mnogim nadarenim pojedincima koji ovdje počivaju može pronaći i poneki učitelj. Raspitat ću se."

Nit je bio presretan. Već je zamišljao budućnost u kojoj će moći čitati sve što poželi, u kojoj će moći rastvoriti i istražiti svaku priču.

Čim je Silas napustio groblje da obavi neke svoje poslove, Nit je prišao vrbi pokraj stare kapele i pozvao Kaja Pompeja.

Stari je Rimljanin iz groba izišao zijevajući. "Ah. Da. Živi dečko", rekao je. "Kako si, živi dečko?"

Nit je rekao: "Jako dobro, gospodine."

"Fino. Drago mi je što to čujem." Kosa starog Rimljanina bjelasala se na mjesecini. Nosio je togu u kojoj su ga pokopali, a ispod nje debeli vuneni prsluk i dokoljenice, kako i treba u ovoj hladnoj zemlji na kraju svijeta. Hladnija od nje bila je jedino Kaledonija na sjeveru, gdje je čeljad bila sličnija životinjama negoli ljudskim bićima, sva obrasla narančastim krznom i toliko divlja da ih ni Rimljani nisu mogli pokoriti, nego su čim su uz mogli podigli zid da se ograde od njih i njihove vječne zime.

"Jeste li vi najstariji?" upitao je Nit.

"Najstariji na groblju? Jesam."

"Znači, vi ste prvi kojeg su ovdje pokopali?"

Malo se krzmao oko odgovora. "Gotovo prvi", priznao je Kaj Pompej. "Prije Kelta je na

ovom otoku bilo i drugih naroda. Jedan pripadnik pokopan je ovdje."

"Oh." Nit je razmislio. "Gdje mu je grob?" Kaj je pokazao uzbrdo.

"On je na vrhu brda", zaključio je Nit. Kaj je odmahnuo glavom.

"Nego gdje?"

Stari Rimljanin se sagnuo i razbarušio Nitovu kosu. "U brdu", odgovorio je. "Unutra. Mene su ovamo unijeli moji prijatelji, iza kojih su slijedili lokalni činovnici, te mimičari, zaduženi da nose voštane maske s odljevima moje supruge, shrvane groznicom u Camulodunumu, i mog oca, ubijenog u graničnom okršaju u Galiji. Tri stotine godina nakon moje smrti jedan je stočar u potrazi za novim pašnjakom za svoje ovce otkrio kamen koji je skrivao ulaz, odgurnuo ga u stranu i sišao dolje, nadajući se blagu. Izišao je nešto kasnije, a njegova tamna kosa pobijeljela je poput moje..."

"Što je vidio?"

Nakon kraće šutnje, Kaj je odgovorio: "Nije želio pričati o tome. Nikad se više nije vratio. Gurnuli su kamen natrag na njegovo mjesto i s vremenom zaboravili na nj. A onda su ga opet pronašli, prije dvjesto godina, dok su gradili grobnicu za Frobishere. Mladić koji je otkrio ulaz nadao se da će se obogatiti pa nije nikome ništa rekao. Sakrio je ulaz iza lijesa Ephraima Pettvfera i jedne se noći neopaženo spustio onamo -bar je tako mislio."

"A kad se vratio kosa mu je bila sijeda?"

"Nije se vratio."

"Ovaj. Uf. Pa, tko je pokopan dolje?"

Kaj odmahne glavom. "Ne znam, mladi Owensu. Ali osjećao sam ga, u doba kad je ovo mjesto bilo pusto. Već se tada slutilo da nešto čeka, duboko u svom brdu."

"A što je čekao?"

"Jedino što sam osjećao", odgovorio je Kaj Pompej, "bilo je čekanje."

Scarlett je donijela veliku slikovnicu. Sjedila je pokraj mame na zelenoj klupi nedaleko od glavnog ulaza i čitala svoje štivo dok je mama proučavala nekakav podlistak o obrazovanju. Uživala je u proljetnom suncu i silno se trudila ignorirati dječaćića koji joj je prvo mahao iza spomenika obraslog bršljanom, a potom je, kad je odlučila da više neće gledati u spomenik, iskrasnio - doslovce, kao kad lutak na opruzi iskoči iz kutije - iza nadgrobnog kamena (Joji G. Shoji, um. 1921., Bijah stranac, a vi me prihvatili kao svoga). Nešto joj je mahnito gestikulirao. Pravila se da ga ne vidi.

Na kraju je ipak odložila slikovnicu na klupu.

"Mamice? Idem prošetati."

"Ne silazi sa staze, dušo."

Držala se staze dok nije zamaknula za ugao, gdje je vidjela da joj Nit maše s obronka. Iskreveljila mu se.

"Svašta sam otkrila", reče Scarlett.

"I ja isto", reče Nit.

"Ovdje je bilo ljudi i prije Rimljana", nastavila je. "Jako davno. Živjeli su, to jest, kad bi umrli, polagali su ih pod zemlju u ovim brdima, s dragocjenostima i još svačime. I ta su se brda zvala mogile."

"Oh. Dobro", reče Nit. "Sad je sve jasnije. Hoćeš doći vidjeti jednu mogilu?"

"Sad?" Scarlett je izgledala sumnjičavo. "Nije valjda da zbilja znaš gdje je? Osim toga, znaš da ne mogu uvijek ići kamo ti ideš." Već ga je vidjela kako promiče kroz zidove, kao sjena.

Umjesto odgovora, podigao je veliki, zahrđali ključ od željeza. "Ovo je bilo u kapeli", rekao je. "Trebao bi otključavati većinu vrata gore. Za sve su koristili isti ključ.

Da si uštede posao."

Popela se do njega.

"Govoriš istinu?"

Kimnuo je. Na usnama mu je titrao zadovoljan osmijeh. "Dođi", rekao je.

Bio je savršen proljetni dan i zrak oko njih brujao je od cvrkuta ptica i zujanja pčela. Narcise su se njihale na povjetarcu, a na padini bi tu i tamo zatreperio pokoji rani tulipan. Pojasovi plavičastih potočnica i nježni žuti cvjetovi gusto izraslih jaglaca još su više isticali zelenilo obronka kojim je dvoje djece hodalo prema malom mauzoleju obitelji Frobisher. Mauzolej je bio star, jednostavnih linija -zaboravljena kamena kućica s metalnim vratima umjesto običnog ulaza. Nit ih je otključao svojim ključem i oni uđoše.

"Tražimo otvor", reče Nit. "Ili vrata. Iza jednog od lijesova."

Našli su ulaz iza lijesa na donjoj polici - bilo je to jednostavno, usko okno. "Dolje", reče Nit. "Idemo dolje."

Scarlettina želja za avanturom naglo je splasnula. Rekla je: "Dolje se ništa ne vidi. Mračno je."

"Ne treba mi svjetlo", reče Nit. "Ne dok sam na groblju."

"Meni treba", reče Scarlett. "Mračno je."

Nit je pokušao smisliti neku umirujuću rečenicu - nešto kao: "Nema dolje ništa strašno", ali znao je da joj nakon priča o prerano osijedjeloj kosi i ljudima koji se nikad nisu vratili ne bi takvo što mogao reći mirne duše. Na kraju je kazao samo: "Idem sam. Ti me pričekaj ovdje."

Scarlett se namršti. "Ne bi me smio ostaviti samu", reče ona.

"Sići ću ", reče Nit, "samo da vidim tko je tamo, a onda ću se vratiti da ti sve ispričam."

Okrenuo se prema otvoru, sagnuo i uvukao unutra na sve četiri. Našao se u prostoru dovoljno širokom da se uspravi i ugledao u kamen urezane stube. "Sad silazim niza stube", rekao je.

"Ima ih puno?"

"Mislim da ima."

"Kad bi me držao za ruku i govorio mi gdje da stavljam noge", rekla je, "mogla bih ići s tobom. Ali moraš paziti na mene."

"Naravno", reče Nit. Još to nije ni izgovorio do kraja, a djevojčica se već provukla kroz otvor na sve četiri.

"Možeš se uspraviti", reče joj Nit. Primio ju je za ruku. "Stube su ovdje. Ako jednu nogu ispružiš naprijed, napipat ćeš ih. Tu. Ja ću prvi krenuti."

"I zbilja vidiš?" upita ona.

"Mračno je", reče Nit. "Ali vidim."

Poveo je Scarlett niza stube, duboko u unutrašnjost brda, usput joj opisujući što vidi. "Stube idu prema dolje", rekao je. "Napravljene su od kamena. I svuda iznad nas je kamen. Netko je nešto naslikao na zidu."

"Što je naslikao?"

"Veliko dlakavo C kao 'crv', čini mi se. S rogovima. I onda nešto što izgleda kao uzorak, kao veliki čvor. I zapravo je uklesano u kamen, nije samo naslikano, vidiš?" Uzeo joj je prste i stavio ih na izrezbareni čvor.

"Osjetila sam!" rekla je.

"Sad se stube šire. Dolazimo u nekakvu veliku prostoriju, ali stube idu dalje. Ne miči se. OK, ja sam sad između tebe i prostorije. Neka ti lijeva ruka ostane na zidu."

Nastavili su se spuštati. "Još jedna stuba i bit ćemo na stjenovitom podu", reče Nit. "Malo je neravan."

Prostorija je bila mala. Na tlu je bila kamena ploča, a u jednom kutu niska izbočina i na

njoj neki sitni predmeti. Po tlu su bile rasute kosti, i to vrlo stare kosti, iako je na mjestu gdje su stube ulazile u prostoriju Nit vidio skvrčeno truplo, odjeveno u ostatke dugog smeđeg kaputa - to je onaj mladić koji je sanjao da će se obogatiti, zaključio je Nit. Sigurno se spotaknuo i pao u mraku.

Tišinu je najednom narušio šuštav, sklizak zvuk koji je podsjećao na gmizanje zmiје kroz suho lišće. Scarlettin stisak na Nitovoj ruci se pojačao.

"Što je to? Vidiš li nešto?"

"Ne."

Scarlett je ispuštala glas na pola puta između uzdaha i jecaja. Nit je znao da je ne mora pitati vidi li isto ono što je i sam upravo ugledao.

U dnu prostorije pojavilo se svjetlo, a u svjetlu muškarac koji je iskoračio iz kamenog zida. Nit je čuo kako Scarlett suspreže vrisak.

Muškarac je izgledao dobro očuvano, a opet kao da je već odavno mrtav. Koža mu je bila oslikana (mislio je Nit) ili istetovirana (mislila je Scarlett) ljubičastim ukrasima i motivima. Oko vrata mu je visjela ogrlica od oštrih, dugih zubi.

"Ja sam gospodar ovog prostora!" reče prilika. Riječi su joj zazvučale tako prastaro i grleno da su jedva sličile govoru. "Čuvam ovaj prostor od svih koji mu prijete!"

Muškarčeve oči bile su ogromne. Nit je shvatio da je to zato stoje oko njih nacrtao ljubičaste kolobare zbog kojih je nalikovao na sovu.

"Tko ste vi?" upita Nit. Dok je govorio, stisnuo je Scarlettinu ruku.

Činilo se da Modri čovjek nije čuo pitanje. Samo ih je razjareno pogledao.

"Idite odavde!" kazao je. Te riječi, koje je Nit začuo u mislima, istovremeno su mu u ušima odjeknule kao rezanje iz dubine grla.

"Hoće li nas napasti?" upita Scarlett.

"Mislim da neće", reče Nit. A onda je Modrom čovjeku rekao kako su ga naučili: "Imam Slobodu groblja i smijem kročiti gdje god poželim."

Modri čovjek ničim nije pokazao da ga je čuo, što je Nita još više zbunilo. Ta je izjava obično uspijevala umiriti i najmrzovoljnije stanovnike groblja. Nit reče: "Scarlett, je l' ga ti uopće vidiš?"

"Naravno da ga vidim. To je veliki strašni čovjek s tetovažama koji nas želi ubiti. Otjeraj ga, Nit!"

Nit pogleda ostatke onog gospodina u smeđem odijelu.

Kraj njega je ležala svjetiljka, razbijena pri padu na stjenoviti pod. "Potrčao je", reče Nit naglas. "Potrčao je jer se prestravio. I onda se poskliznuo ili spotaknuo na stubama i pao."

"Tko?"

"Čovjek na podu."

Scarlett sad više nije zvučala samo zbunjeno i prestrašeno, nego i razdraženo. "Koji čovjek na podu? Ja vidim jedino ovog s tetovažama."

U tom je trenutku Modri čovjek zabacio glavu i ispuštio niz krikova koji su podsjećali na jodlanje, kao da ne želi ostaviti mjesta bilo kakvoj sumnji o svojoj prisutnosti. Čuvši to grleno zavijanje, Scarlett je tako čvrsto stegnula ruku Nitu da su joj se nokti žarili u njegovu kožu.

Ali Nit se više nije bojao.

"Oprosti što sam govorila da su izmišljeni", reče Scarlett. "Sad ti vjerujem. Zbilja postoje."

Modri čovjek podigao je nešto iznad glave. Izgledalo je kao oštri kameni nož. "Svi uljezi moraju umrijeti!" zaurao je jednako grlato kao maločas. Nit se sjetio muškarca kojemu je kosa pobijeljela nakon što je otkrio ovu odaju. I koji se poslije više nikad nije želio vratiti na groblje ili

ispričati što je vidio.

"Ne", reče Nit. "Mislim da si imala pravo. Mislim da je ovaj točno takav."

"Točno kakav?"

"Izmišljen."

"Ne budi blesav", reče Scarlett. "Pa vidim ga."

"Da", reče Nit. "Ane vidiš mrtve." Obazreo se po odaji. "Slobodno možeš prestati", reče on. "Znamo da ovo nije stvarno."

"Jetru ću vam izjesti!" zavrištao je Modri čovjek.

"Ne, nećeš", odvrati Scarlett i duboko uzdahne. "Nit je u pravu." Zatim je dodala: "Mislim da je to možda strašilo."

"Što je strašilo?" upita Nit.

"Nešto što farmeri postavljaju u polja da preplaše vrane."

"Zašto ih plaše?" Nit su vrane bile dosta simpatične. Nasmijavale su ga, a sviđalo mu se i što pomažu da groblje ostane uredno.

"Ne znam točno. Pitat ću mamu. Ali jednog sam vidjela iz vlaka i pitala što je to. Vrane misle da je strašilo živa osoba, ali nije. Samo su ga napravili da slični ljudima. Zato da rastjeruje vrane."

Nit se ogledao po odaji. Rekao je: "Ne znam tko si, ali nije ti uspjelo. Ne bojimo te se. Znamo da ovo nije stvarno. Jednostavno prestani."

Modri čovjek se zaustavio. Otišao je do kamene ploče i legao na nju. I onda je iščeznuo.

Što se Scarlett ticalo, u odaji je opet zavladao mrak. Ipak je u toj tmimi ponovno začula zvuk namotavanja koji se sve više pojačavao, kao da nešto kruži okruglom prostorijom.

Nešto je reklo: MI SMO SMOR.

Nit je osjetio da ga prolaze srsi. Glas koji mu je odjeknuo u glavi bio je vrlo star i vrlo suh, sličan struganju sasušene grančice po prozoru kapele, a k tome se činilo da je zapravo riječ o više glasova koji svi govore u isti mah.

"Jesi li čula?" obratio se Scarlett.

"Nisam čula ništa osim gmizanja. Nekako sam se zbog tog čudno osjećala. Kao da me nešto bocka u truhu. Kao da će se dogoditi nešto stravično."

"Neće se dogoditi ništa stravično", reče Nit. A onda se obratio odaji: "Tko ste vi?"

MI SMO SMOR. STRAŽARIMO I ČUVAMO.

"Što čuvate?"

GOSPODAREVO POČIVALIŠTE. OVO JE NAJSVETIJE OD SVIH SVETIH MJESTA, A ČUVA GA SMOR.

"Ne možete nas dotaknuti", ustanovi Nit. "Možete nas jedino plašiti."

Isprepleteni glasovi zvučali su mrzovoljno. STRAH JE SMOROVO ORUŽJE.

Nit pogleda prema izbočini. "Je li ovo blago vašeg gospodara? Stara kopča, pehar i mali kameni nož? Ne izgledaju mi kao nešto posebno."

SMOR ČUVA BLAGO. KOPČA, KALEŽ, NOŽ. ČUVAMO IH ZA GOSPODARA, ZA NJEGOVOV POVRATAK. VRATE SE. UVIJEK NAM SE VRATE.

"Koliko vas ima?"

Ali Smor je svoje rekao. Nit je imao osjećaj da mu je glava puna paučine. Zatresao je njome da razbistri misli i stisnuo Scarlettinu ruku. "Trebali bismo krenuti", reče.

Proveo ju je mimo mrtvaca u smeđem kaputu - *ali stvarno*, pomislio je Nit, *da se čovjek nije tako prepao i pao, grdno bi se razočarao pronađenim blagom*. Ono što je bilo dragocjeno prije deset tisuća godina nije nužno dragocjeno i danas. Nit je pažljivo vodio Scarlett uz stube. Put kroz brdo na kraju ih je doveo među crne police mauzoleja obitelji Frobisher.

Kroz pukotine u zidovima i razmake u rešetkastim vratima probijale su se zrake kasnoproljetnog sunca, šokirajući djecu svojom jačinom. Scarlett je trepnula i stavila ruku na oči da ih zaštiti od neočekivanog bljeska. U grmlju su pjevale ptice, u blizini je prozujao jedan bumbar. Sve se činilo začuđujuće normalno.

Nit je otvorio rešetkasta vrata i zaključao ih čim su izišli. Scarlettina šarena odjeća bila je prljava i prekrivena paučinom, a njezino inače tamnoputo lice bijeljelo se od prašine, kao i njezine ruke.

S nižeg obronka čulo se dozivanje - točnije, čulo se da mnogo ljudi doziva. Na sav glas i uspaničeno.

Netko je viknuo: "Scarlett? Scarlett Perkins?" i Scarlett je odgovorila: "Da? Zdravo?" Prije negoli je stigla s Nitom raspraviti sve što su vidjeli ili prokomentirati Modrog čovjeka, pojavila se žena u žutoj fluorescentnoj jakni s natpisom POLICIJA na leđima i počela je ispitivati je li dobro, gdje je bila, je li je netko pokušao oteti. U sljedećem trenutku žena je govorila u voki-toki, javljajući drugima da je dijete nađeno.

Nit je neopažen hodao s njima dok su se spuštale nizbrdo. Vrata kapele bila su otvorena i unutra je čekalo oboje Scarlettinih roditelja, majka u suzama, otac zabrinuto razgovarajući na mobitel. S njima je bila još jedna policajka. Nitko nije primijetio Nita koji je čekao u kutu kapele.

Ljudi su stalno ispočetka ispitivali Scarlett što joj se dogodilo, a ona im je odgovarala najiskrenije što je mogla; rekla im je da ju je dječak zvan Nitko odveo duboko u unutrašnjost brda, gdje se pred njima iz mraka pojavio ljubičasti muškarac s tetovažama, ali koji zapravo nije bio čovjek nego strašilo. Dali su joj čokoladu i obrisali lice, upitali je li istetovirani muškarac vozio motor. Scarlettini mama i tata su odahnuli jer više nisu morali strahovati, pa su se sad komotno mogli razljutiti i na sebe i na nju. Jedno drugog su krivili za dopuštenje da se njihova kćerkica igra na groblju, rekli da status parka prirode nije nikakvo opravdanje, te zaključili da je današnji svijet jako opasno mjesto i da se nikad ne zna kakve ti strahote mogu zadesiti dijete ako ga nemaš na oku u svakom trenutku. Osobito dijete poput Scarlett.

Kad je Scarlettina majka briznula u plač, rasplakala se i Scarlett. U međuvremenu se jedna policajka posvađala sa Scarlettinim ocem, ' koji joj je pokušao natrljati nos činjenicom da on kao porezni obveznik financira njezinu plaću, na što je policajka uzvratila da je i ona porezna obveznica i da vjerojatno financira njegovu plaću. Nit je za to vrijeme sjedio u kutu kapele, nevidljiv za sve, čak i za Scarlett, gledajući i slušajući raspravu dok mu nije postalo neizdrživo. Na groblju se dotad već spustio mrak. Silas je našao Nita blizu amfiteatra, odakle je promatrao grad. Stao je pokraj dječaka, šutke, kako je bio njegov običaj.

"Nije ona kriva", reče Nit. "Ja sam kriv. A sad je ona nastradala."

"Kamo si je odveo?" upita Silas.

"U središte brda, da vidi najstariji grob. Samo što u njemu nikog nema. Osim jednog zmijastog stvora koji se zove Smor i plaši ljude."

"Fascinantno."

Zajedno su se spustili nizbrdo. Gledali su kako zaključavaju staru kapelu i kako policija, Scarlett i njezini roditelji odlaze u noć.

"Gospođa Borrowss će te učiti spojenim slovima", reče Silas. "Jesi li već pročitao Mačka sa šeširom?"

"Jesam", odvrati Nit. "Odavno. Možeš li mi donijeti još knjiga?"

"Mogu", reče Silas.

"Misliš da ću je ikad ponovo vidjeti?"

"Onu djevojčicu? Sumnjam."

Ali Silas se prevario. Jednog sivog poslijepodneva tri tjedna kasnije, Scarlett je u pratnji

svojih roditelja došla na groblje.

Iako su zahtijevali da im ni u jednom trenutku ne izađe iz vidokruga, ipak su joj dopustili da malo odmakne od njih. Scarlettina majka bi tu i tamo uskliknula da je sve to strašno morbidno i da je zbilja divno što će uskoro sve ostati iza njih.

Kad su Scarlettini roditelji počeli međusobno razgovarati, Nit je rekao: "Bok."

"Bok", vrlo je tiho odvratila Scarlett.

"Nisam mislio da ću te opet vidjeti."

"Rekla sam im da ne idem s njima ako me još jednom ne dovedu ovamo."

"Kamo?"

"U Škotsku. Tamo ima jedno sveučilište na kojem tata može predavati fiziku elementarnih čestica."

Zajedno su hodali stazom; mala djevojčica u jarkonarančastoj vjetrovci i mali dječak u sivom pokrovu. "Je li Škotska daleko?"

"Da", rekla je.

"Oh."

"Nadala sam se da ćeš biti ovdje. Da se pozdravimo."

"Uvijek sam ovdje."

"Ali nisi mrtav, zar ne, Nitko Owens?"

"Naravno da nisam."

"Pa, ne možeš ovdje ostati cijeli život, zar ne? Kad jednog dana odrasteš morat ćeš otići živjeti u vanjskom svijetu." Odmahnuo je glavom. "Za mene je vani opasno."

"Tko kaže?"

"Silas. Moja obitelj. Svi."

Šutjela je.

Otac ju je pozvao: "Scarlett! Dođi, ljubavi. Vrijeme je da krenemo. Priuštili smo ti tvoj posljednji posjet groblju. Pođimo sad kući."

Scarlett se obratila Nit: "Ti si hrabar. Ti si najhrabrija osoba koju poznajem i moj si prijatelj. Nije me briga čak i ako jesi izmišljen." I potom je otrčala u smjeru iz kojeg su upravo došli, ususret svojim roditeljima i svijetu.

GLAVA TREĆA

Božji goniči

Jedan grob na svakom groblju pripada gulovima. Otkrit ćete ga dužom šetnjom bilo kojim počivalištem - to vam je onaj nabubreni, vlažni humak s napuklim ili razbijenim spomenikom oko kojeg raste oskudna trava ili obilan korov i koji vas, čim mu priđete, preplavi osjećajem napuštenosti. Spomenik mu je često i hladniji od drugih, a ime urezano u kamen posve nečitljivo. Krasi li ga kip, bit će obezglavljen, ili pak do te mjere obrastao gljivicama i lišajem da će i sam izgledati kao gljiva. Ako na groblju postoji grob koji izgleda kao magnet za sitne vandale, to su gulska vrata. Ako pokraj takvog groba odmah poželite biti negdje drugdje, to su definitivno gulska vrata.

Imalo ih je i Nitovo groblje.

Ima ih svako groblje.

Silas se spremao na put.

Kad je Nit to čuo, jako se uzrujao. Uzrujanost ga je u međuvremenu prošla. Sad je bio bijesan.

"Zašto?", pitao je.

"Rekao sam ti. Neke stvari moram doznati. Da bi ih doznao moram putovati. Da bih putovao, moram otići s groblja. Već smo sve to pretresli."

"Što je to tako važno da moraš otići?" Nitov šestogodišnji um uzaludno je pokušao zamisliti što bi Silasa moglo nagnati da ga napusti. "Nije pošteno."

Njegov skrbnik ostao je savršeno spokojan. "Nije to ni pošteno ni nepošteno, Nitko Owens. Jednostavno je tako."

Dječaka se ta izjava nije dojmila. "Ti se trebaš brinuti za mene. *Obećao* si."
"Kao tvoj skrbnik, odgovoran sam za tebe, istina. Na sreću, nisam jedina osoba na svijetu spremna preuzeti tu odgovornost."
"Kamo uopće ideš?"

"Van. Daleko. Moram naći odgovore na neka pitanja, a to ne mogu učiniti odavde."

Nit je puhnuo i otišao, putem šutajući imaginarno kamenje.

Na sjeverozapadnoj strani groblja sve se pretvorilo u jedva prohodan gustiš s kojim ni čuvar groblja ni Društvo prijatelja groblja nisu bili kadri izići na kraj, a Nit je onamo odšetao da probudi obitelj viktorijanske djece koja su sva pomrla prije desetog rođendana.

Igrali su se skrivača u toj džungli isprepletenog bršljana, obasjani samo mjesečinom. Nit je nastojao održati iluziju da Silas nikamo ne ide i da se ništa neće promijeniti, ali kad je igra bila gotova i on otrčao natrag u staru kapelu, ugledao je dvije stvari koje su ga otrijeznile.

Prvo je uočio torbu. Čim mu je pogled pao na nju, Nit je znao da je Silasova. Bila je stara

bar sto pedeset godina, lijepe izrade, od crne kože, s mjedenim okovima i crnom ručkom. Viktorijanski liječnici ili pogrebnici vjerojatno su instrumente potrebne za svoj rad nosili upravo u takvom tipu torbe. Nit nikad prije nije vidio Silasovu putnu torbu - nije čak znao ni da je Silas ima - ali ova torba nije mogla pripadati nikome osim njemu. Pokušaj da zaviri unutra osujetio je krupni mjedeni lokot. Nije ju uspio ni podići, bila mu 'je preteška.

To je bila prva stvar.

Druga je stvar sjedila na klupi pokraj kapele.

"Nit", reče Silas. "Ovo je gospođica Lupescu."

Gospođica Lupescu nije bila lijepa. Lice joj je bilo suhonjavo, a izraz prijekoran. Imala je sijedu kosu, iako joj je lice izgledalo premlado za sjedine. Njezini prednji zubi bili su ponešto iskrivljeni. Nosila je debeli baloner i oko vrata mušku kravatu.

"Drago mi je, gospođice Lupescu", reče Nit.

Gospođica Lupescu nije ništa rekla. Samo je frknula nosom. Onda je pogledala Silasa i rekla: "Tako dakle. To je taj dječak." Ustala je i počela kružiti oko Nita. Nosnice su joj podrhtavale kao da ga njuši. Kad je napravila puni krug, rekla je: "Javljat ćeš mi kad se probudiš i prije nego što odeš na spavanje. Unajmila sam sobu u onoj tamo kući." Pokazala je krov koji se jedva nazirao s mjesta gdje su stajali. "No uglavnom ću boraviti na groblju. Ovdje sam došla kao povjesničarka koja istražuje historiju starih grobova.

Razumiješ li me, dečko? *Da?*"

"Nit", odvrati Nit. "Zovem se Nit. A ne dečko."

"Skraćeno od Nitko", reče ona. "Nerazumno ime. A Nit je samo ime od milja. Nadimak. Ne sviđa mi se. Zvat ću te 'dečko'. A ti ćeš mene zvati 'gospođica Lupescu'."

Nit je molećivo podigao pogled prema Silasu, ali Silasovo lice bilo je nepopustljivo. Podigao je torbu i rekao: "S gospođicom Lupescu si u dobrim rukama, Nit. Siguran sam da ćete se lijepo slagati."

"Nećemo!" odvrati Nit. "Grozna je!"

"To je", reče Silas, "bilo krajnje nepristojno. Mislim da bi se trebao ispričati, zar ne?"

Nit nije dijelio njegovo mišljenje, ali Silas, koji je zurio u njega, već je podigao crnu torbu i spremao se otputovati na tko zna koliko dugo, pa je Nit na kraju popustio: "Oprostite, gospođice Lupescu."

Nije mu odmah odgovorila. Samo je frknula nosom. Zatim je dodala: "Doputovala sam izdaleka da bih pazila na tebe, dečko. Nadam se da to zavređuješ."

Nit nije mogao zamisliti da grli Silasa pa mu je samo pružio ruku. Silas se sagnuo i nježno rukovao s njim. Nitova mala, prljava ruka nestala je u Silasovoj ogromnoj, blijedoj šaci. Noseći crnu kožnatu torbu kao da nije teža od pera, Silas se spustio niza stazu i otišao s groblja.

Nit je sve ispričao roditeljima.

"Silas je otišao", rekao je.

"Vratit će se on", bezbrižno je prokomentirao gospodin Owens. "Ne razbijaj si time glavu, Nite. Štono bi se reklo, njega je lakše naći nego izgubiti."

Gospoda Owens je rekla: "Kad si tek došao ovamo, obećao nam je da će u slučaju da mora otići na put osigurati nekoga da ti donosi hranu i pazi na tebe, i točno je tako i učinio. Kako je on pouzdan!"

Iako je bilo točno da je Silas svake noći donosio hranu i ostavljao je u kripti za Nita, što se Nita ticalo ta je činjenica na popisu stvari koje je Silas činio za njega bila na zadnjem mjestu. Silas je davao savjete, promišljene, razborite, beziznimno točne; zahvaljujući svojim noćnim izlascima u svijet izvan groblja mnogo je više znao od grobne čeljadi i mogao je Nitu opisati sadašnji svijet, a ne onaj koji je zastario prije nekoliko stotina godina; uvijek je bio pribran i

pouzdan, prisutan u svakoj noći Nitova života. Već i samapomisao na malu kapelu bez njezina jedinog stanovnika Nitu je bila gotovo nepojmljiva. I najvažnije od svega, Nit se sa Silasom osjećao sigurno.

Gospođica Lupescu također je smatrala da njezin posao uključuje više od pukog donošenja hrane. Činila je, doduše, i to.

"Što je to?" upitao je užasnuti Nit."

"Fina hrana", odgovorila je gospođica Lupescu. Bili su u kripti. Na stolu su stajale dvije otklopljene plastične posude. Pokazala je prvu: "To je gusta juha od cikle i ječma." Pokazala je drugu posudu. "To je salata. A sad pojedite oboje. Pripremila sam ih za tebe."

Nit je zurio u nju, pitajući se je li to neki vic. Silasova hrana uglavnom je stizala zapakirana, kupljena na mjestima koja su hranu prodavala u sitne noćne sate, bez suvišnih pitanja. Nitko mu nikad prije nije donio hranu u plastičnoj posudi s poklopcem. "Grozno miriše", rekao je.

"Ako juhu-varivo ne pojedješ brzo," odvrtila je ona, "neće biti samo grozna, nego i hladna. Jedi."

Nit je bio gladan. Uzeo je plastičnu žlicu, zagrabio u ljubičasto-crvenu kašu i počeo jesti. Jelo je bilo sluzavo i bizarno, ali nekako se uspio oduprijeti porivu za povraćanjem.

"A sad salata!" rekla je gospođica Lupescu i skinula poklopac s druge posude. Salata se sastojala od krupnih komada sirovog luka, cikle i rajčice s gustim octenim preljevom. Nit je stavio komad cikle u usta i počeo žvakati. Osjetio je da mu se nakuplja slina u ustima i shvatio da će povratiti sve što proguta. Rekao je: "Ne mogu ovo jesti."

"Zdravo je."

"Povratit ću."

Netremice su se gledali: mali dječak neposlušne svijetlosmeđe kose i usukana blijeda žena kojoj je svaka srebrna vlas bila na svom mjestu. Gospođica Lupescu reče: "Pojedi još jedan zalogaj."

"Ne mogu."

"Pojedi još jedan zalogaj ove sekunde ili ćeš ostati ovdje dok ne pojedješ sve."

Nit je odabrao komadić rajčice s jakim okusom octa, prožvakao ga i nekako uspio progutati. Gospođica Lupescu poklopila je posude i spremila ih natrag u plastičnu vrećicu. Nastavila je: "A sad, instrukcije."

Ljeto je bilo u punom zamahu. Pravi mrak spuštao se tek pred ponoć. U ovo doba ljeta Nit nije išao na poduku, nego je sve vrijeme kad nije spavao provodio u tom toplom sutonu bez kraja, u igranju, istraživanju ili penjanju.

"Instrukcije?" ponovio je.

"Tvoj skrbnik je smatrao da bi bilo dobro da te podučim određenim stvarima."

"Već imam učitelje. Letitia Borrows me podučava pisanju i riječima, a gospodin Pennyworth mi predaje svoj Potpuni sustav izobrazbe za mladu gospodu s dopunskim materijalima za zagrobne slučajeve. Učim zemljopis i još svašta. Ne trebaju mi dodatne instrukcije."

"Dakle, ti sve znaš, dečko? Šest ti je godina i već sve znaš?"

"Nisam to rekao."

Gospođica Lupescu prekriži ruke. "Da čujem što znaš o gulovima", zatražila, ona.

Nit se pokušao prisjetiti što mu je Silas tijekom godina ispričao o gulovima. "Ne smije im se prilaziti", reče on.

"To je sve što znaš? *Da?* Zašto im se ne smije prilaziti? Odakle dolaze? Kamo idu? Zašto se ne smijemo zadržavati pokraj gulskih vrata? Ha, dečko?"

Nit slegne ramenima i odmahne glavom.

"Nabroji različite vrste bića", reče gospođica Lupescu. "Smjesta."

Nit je kratko razmislio. "Živi", poče on. "Ovaj. Mrtvi." Zastao je. "... mačke?" probao je, ne baš uvjeren.

"Dečko, ti si neznalica", reče gospođica Lupescu. "To je već samo po sebi loše. A još je gore to što ti tvoje neznanje uopće ne smeta. Ponavljaj za mnom: postoje živi i mrtvi, postoje bića dana i bića noći, postoje gulovi i hodači kroz maglu, postoje lovci uznositi i božji goniči. A tu su još i samotnjaci."

"Što ste vi?" upita Nit.

"Ja sam", strogo će ona, "gospođica Lupescu."

"A što je Silas?"

Oklijevala je. Na kraju je rekla: "On je samotnjak."

Nit je nekako izdržao tu lekciju. Kad gaje Silas nešto učio, uvijek je bilo zanimljivo. Nit gotovo ne bi ni primijetio da uči nešto novo. Gospođica Lupescu podučavala je metodom popisivanja, što je Nitu bilo posve besmisleno. Čamio je u kripti, pateći što nije vani, u ljetnom sumraku pod prozirnim mjesecom.

Čim je lekcija završila, otrčao je van u krajnje mračnom raspoloženju. Odmah se dao u potragu za nekim tko bi se igrao s njim, ali nije našao nikoga, niti je vidio išta osim velikog sivog psa koji je obilazio nadgrobne spomenike, uvijek održavajući jednaku udaljenost od Nita, promičući između spomenika i kroz sjene.

U nastavku tjedna situacija se samo još više pogoršala. Gospođica Lupescu nastavila je Nitu donositi hranu koju mu je sama kuhala: okruglice koje su plutale u masnoći; gustu crvenkasto-ljubičastu juhu u koju je dodala grudu kiselog vrhnja; sitne, ohlađene kuhane krumpire; hladne kobasice pune češnjaka; tvrdo kuhana jaja u sivkastoj tekućini odbojna izgleda. Jeo je tek toliko da izbjegne prodike. Instrukcije su se nastavile: puna dva dana ga nije učila ništa osim kako dozivati u pomoć na svim jezicima svijeta. Za svaki propust ili pogrešku dobivao je olovkom po prstima. Treći dan rafalnom je brzinom ispaljivala pitanja:

"Na francuskom?"

"Au secours."

"Morseovom abecedom?"

"S-O-S. Tri točke, tri crte, pa opet tri točke."

"Na jeziku noćnih kriloveti?"

"Ovo je glupo. Ne sjećam se ni što su noćne kriloveti."

"Imaju bezdlaka krila i lete nisko i brzo. U ovaj svijet ne dolaze, ali lete crvenim nebom iznad ceste koja vodi u Gulheim."

"To mi nikad neće trebati."

Još je jače stisnula usnice. Samo je ponovila: "Na jeziku noćnih kriloveti?"

Nit je u dnu grla proizveo zvuk koji ga je ona naučila -grleno glasanje slično orlovu klikanju. Frknula je nosom. "Može proći", rekla je.

Nit je živio za dan Silasova povratka.

Rekao je: "Na groblju se ponekad pojavi veliki sivi pas. Došao je kad i vi. Je li to vaš pas?"

Gospođica Lupescu popravila je kravatu. "Ne", odgovorila je.

"Jesmo li gotovi?"

"Za danas. Pročitaj popis koji ću ti dati večeras i nauči ga za sutrašnji sat."

Popisi su uvijek bili ispisani svijetloljubičastom tintom na bijelom papiru čudna mirisa. Nit je odnio novi popis na gornji obronak i pokušao ga pročitati, ali nikako se nije uspijevao

usredotočiti. Naposljetku ga je presavinuo i spremio pod kamen.

Te se noći nitko nije htio igrati s njim. Nitko se nije želio igrati ili razgovarati, trčati i penjati se pod ogromnim ljetnim mjesecom.

Sišao je u grob Owensovih da se potuži roditeljima, ali gospođa Owens nije htjela čuti ni riječ protiv gospođice Lupescu, i to samo zato što ju je Silas odabrao, što je po Nitovu mišljenju bio krajnje nepravedan razlog. Još ga je više pogodilo što je gospodin Owens samo slegnuo ramenima i počeo Nitu pričati o danima kad je bio mladi stolarski šegrt i o tome kako bi on bio presretan da je imao prilike naučiti sve te korisne stvari koje Nit upravo uči.

"Uostalom, zar ti ne bi trebao ponavljati gradivo?" priupitala je gospođa Owens. Nit je samo stisnuo šake i nije ništa odgovorio.

Ljutito je odmarširao na groblje, uvjeren da ga nitko ne voli i ne cijeni.

Izgubljen u mislima o golemoj nepravdi koju su mu nanijeli, Nit je lutao grobljem šutajući kamenje. Spazio je tamnosivog psa i pozvao ga u nadi da će bar on prići da se poigra s njim, ali pas se nije želio približiti, pa je Nit od bijesa bacio grumen zemlje na njega. Grumen se raspao pri udaru o obližnji nadgrobni spomenik. Zemlja je frcala na sve strane. Veliki je pas prijekorno pogledao Nita, a onda je zakoračio u sjenu i nestao.

Dječak se vratio na jugozapadnu padinu brda, izbjegavši staru kapelu: sad kad u njoj nije bilo Silasa nije ju želio ni pogledati. Zaustavio se tek pokraj groba koji je izgledao točno onako kako se Nit osjećao: bio je smješten ispod hrasta kojeg je udar groma pretvorio u crno deblo što je stršalo iz brda kao o*star nokat. Sam grob bio je pun mrlja od vlage i napukao, a iznad njega je na spomen-ploči visio bezglavi anđeo. Anđelova halja podsjećala je na golemu, ružnu gubu na stablu.

Nit se smjestio na travnati busen i prepustio samosažaljenju. U tom je trenutku mrzio sve oko sebe. Čak i Silasa, koji je otišao i ostavio ga samog. Na kraju je zatvorio oči i sklupčao se na travi, tonući u san bez snova.

Vojvoda od Westminstera, Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh te biskup Batha i Wellsa brzali su ulicom što je vodila prema brdu, krećući se skokomice od sjene do sjene. Mršavi ali žilavi, splet mišića i hrskavice u otrcanim dronjcima, skakali su, grabili dugim koracima, šuljali se, raznoškom preskakivali kante za smeće. Ni u jednom trenutku nisu napustili mračniju stranu živice.

Stvorovi su bili omalena stasa, poput ljudi normalne veličine koji su se smežurali na suncu. Govorili su ispod glasa, dobacujući jedan drugome: "Ako Vaša Milost ima neku bolju vražju ideju o tome di se ovo nalazimo nego mi, bio bi vam zahvalan da to i reknete. U protivnom možete slobodno začepit tu svoju gubičtinu", i "Samo kažem, Vaša Preuzvišenosti, da ja ljepo znam da je ovdje u blizini neko groblje, točno ga mogu nanjušit", i "Da ga vi možete nanjušit onda bi ga i ja mogo nanjušit, jerbo imam bolji nos od vas, Vaša Milosti."

Čitav taj razgovor vodio se dok su vijugali amo-tamo kroz prigradske vrtove. Jedan su vrt izbjegli ("Psst!" zašiškala je Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh, "psi!") tako što su se poput velikih štakora uzverali na vrtni zid i nastavili trčati po njemu. Potom su se spustili na glavnu ulicu i produžili cestom sve do vrha brda. Našavši se pred zidom groblja, uspentrali se na njega kao vjeverice na drvo i stali da onjuše zrak.

"Pazi pas", reče vojvoda od Westminstera.

"Gdje? Ne znam. Tu negdje. Al ne miriše to meni ko normalan pas", uzvratila biskup Batha i Wellsa.

"Izvjerna osoba nije uspjela nanjušit ni ovo groblje", istakne Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh. "Sta si već zaboravio na to? To je samo pas."

Trojac je skočio sa zida na tlo i potrčao, krećući se kroz groblje podjednako na rukama i

nogama. Hitali su prema gulskim vratima pod stablom koje je uništio grom.

Došavši pred vrata, ukipili su se na mjesečini.

"A koji je ovo vrag?" upita biskup Batha i Wellsa.

"Daj da vidim", reče vojvoda od Westminstera.

U tom se trenutku Nit probudio.

Tri lica što su zijala u njegovo izgledala su kao da pripadaju mumificiranim ljudima, bez mesa, sasušena, ali istovremeno pokretljiva i zainteresirana - iscerena usta otkrila su oštre, prljave zube; sitne oči su se caklile; nemirni prsti s kandžama nisu prestajali bubnjati.

"A tko ste vi?" upita Nit.

"Mi smo", izjavi jedan stvor - tu je Nit primijetio da su stvorovi tek neznatno viši od njega - "jako važne osobe, eto što smo. Ovo ovdje je vojvoda od Westminstera."

Najkrupniji stvor se naklonio i rekao: "Očaran sam."

"... ovo je biskup Batha i Wellsa..."

Stvor iskešenih oštih zuba između kojih je provirivao neviđeno dug i šiljast jezik nije baš odgovarao Nitovoj predodžbi o biskupima: koža mu je bila šarena, a jedno oko pokrivala je velika pjega, pa je biskup više podsjećao na gusara. "... a ja imam čast bit Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh. Stojim vam na raspolaganju."

Tri stvora složno se nakloniše. Biskup Batha i Wellsa reče: "Ajd ti sad nama reci šta tebe muči, mladiću. Samo nemoj lagat, sjeti se da pričaš s biskupom."

"Tako treba, Vaša Preuzvišenosti", složiš se ostala dvojica.

I Nit im je sve rekao. Ispričao im je da ga nitko ne voli i da se nitko ne želi igrati s njim, da ga nitko ne cijeni niti se brine za njega, i još je na kraju spomenuo da ga je napustio čak i njegov skrbnik.

"Odnio me vrag", reče vojvoda od Westminstera, češkajući nos (sasušenu minijaturu na kojoj su se ponajviše isticale nosnice). "Ti bi trebo otić negdje gdje će te ljudi cijenit."

"Nema toga nigdje", reče Nit. "Osim toga, ne smijem napuštati groblje."

"Tebi treba cijeli jedan svijet pun prijatelja za igru", reče biskup Batha i Wellsa palučajući jezikom. "Jedan grad pun veselja, zabave i čarolija, gdje bi te cijenili, a ne ignorirali."

Nit dometne: "Gospođa koja me čuva kuha užasnu hranu. Juhu od tvrdo kuhanih jaja i tome slično."

"Hrana!" reče Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh. "Tamo gdje mi idemo hrana je najbolja na svijetu. Čim na nju pomislim, zakruli mi u trbuhu i krene mi slina na usta."

"Mogu i ja ići s vama?" zapita Nit.

"S nama?" reče vojvoda od Westminstera. Zvučao je zaprepašteno.

"Nemojte tako, Vaša Milosti", reče biskup od Batha i Wellsa. "Pa di vam je vražje srce? Vidi ga što je sitan. Ko zna kad se zadnji put pošteno najeo."

"Ja glasam da ga povedemo", reče Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh. "Kod nas se jede bogovski." Pogladio se po trbuhu da vjernije dočara kakvoću njihove hrane.

"Pa? Jesi spreman za avanturu?" upita vojvoda od Westminstera, očigledno zagrijan za novu ideju. "Ili želiš ostatak života profučkati ovdje?" Koštunjavim je prstima pokazao groblje i noć.

Nit pomisli na gospođicu Lupescu i njezinu groznu hranu, popise i tanka usta.

"Spreman sam", reče.

Unatoč tome što su njegova tri nova prijatelja bila jednake veličine kao i Nit, ispostavilo se da su mnogo snažniji od bilo kojeg djeteta. Nit je najednom osjetio da ga biskup Batha i Wellsa podiže visoko iznad svoje glave, a za to vrijeme vojvoda od Westminstera uhvatio je šaku one kukavne trave, viknuo nešto što je zvučalo kao: "*Skagh! Thegh! Khavagah!*", i potegnuo.

Kamena ploča koja je pokrivala grob podigla se uvis poput vrata. Unutra je sve bilo mračno.

"Brzo", reče vojvoda. Biskup Batha i Wellsa hitnuo je Nita u tamni otvor i odmah skočio za njim. Sljedeća je ušla Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh, a za njim je jednim spretnim skokom u otvoru završio i vojvoda od "Westminstera, koji je smjesta viknuo: "Wegh Kharados!", da zatvori gulska vrata. Kamen se s treskom zalupio iznad njih.

Nit se strmoglavio, padajući kroz tamu kao komad mramora, toliko iznenađen da nije osjećao strah. Već se počeo pitati koliko je duboka rupa ispod tog groba, kad ga dvije snažne ruke uhvatiše ispod pazuha i odvukoše u neprobojnu tminu.

Nit se već godinama nije našao u takvom crnilu. Na groblju je vidio onako kako vide mrtvi, zbog čega mu ni jedan grob, grobnica ili kriptna nikad nisu bili premračni. Ali sad je bio u potpunom mraku i znao je samo da ga nose, naizmjenice, istrzano, navrat-nanos, dok oko njega fijuče vjetar. Bilo je to zastrašujuće, ali i uzbudljivo iskustvo.

Bljesnulo je svjetlo i sve se promijenilo.

Nebo iznad njih bilo je crveno, ali bez topline rumenog sutona. Ovo je bilo bolesno, prijeteće crvenilo upaljene rane. Sitno sunce izgledalo je staro i daleko, zrak je bio hladan. Oni su se upravo spuštali niza zid. Iz zida su stršili nadgrobni spomenici i kipovi, kao da je netko prevrnuo groblje na bok, a vojvoda od Westminstera, biskup od Batha i Wellsa te Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh prebacivali su se s kipa na kip kao tri smežurane čimpanze u otrcanim, naopako zakopčanim crnim odijelima. Nit je mlatarao amo-tamo među njima dok su ga precizno dodavali jedan drugome, hvatajući ga s lakoćom i bez gledanja.

Nit je pokušao pogledati uvis, prema grobu kroz koji su ušli u ovaj bizarni svijet, ali nije vidio ništa osim mnoštva nadgrobničkih spomenika.

Pitao se nalaze li se u svakom od grobova pokraj kojih su prolijetali vrata za prolaz istih ovakvih stvorenja kakvima je on pao u šake...

"Kamo idemo?" upitao je, ali glas mu se izgubio u hučanju vjetra.

Kretali su se sve brže i brže. Ispred njih, ali nešto više, Nit primijeti da se jedan kip otvara i u svijet s grimiznim nebom uletješe nova dva stvora poput onih koji su nosili Nita. Jedan je odjenuo poderanu svilenu halju, na kojoj je još bilo naznaka da je nekoć bila bijela, dok je drugi bio u prevelikom sivom odijelu punom mrlja čiji su rukavi bili razderani u brojne rese koje su lepršale oko njega poput tanahnih sjenki. Kad su ugledali Nita i njegova tri nova prijatelja skrenuli su prema njima, preskočivši nekoliko metara u jednom skoku kao od šale.

Vojvoda od Westminstera grleno je zaurlao, pretvarajući se da je preplašen. Trojac i Nit spustili su se niza zid pun grobova s dvije pridošlice za petama. Nijedan se nije umorio niti zadihao pod onim crvenim nebom i istrošenim suncem koje je zurilo u njih kao mrtvo oko, no ipak su se na kraju zaustavili pokraj goleme skulpture nekog bića čije je cijelo lice poprimilo oblik gljivolike izrasline. Tu su Nita upoznali s trideset trećim predsjednikom Sjedinjenih Američkih Država te s kineskim carom.

"Ovo je gospodar Nit", objasnio je biskup Batha i Wellsa. "Uskoro će postat isti ko mi."

"Uželjelo se dijete poštene klope", dometne Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh.

"Pa, mladiću, kad postaneš kao mi, vrhunska hrana ti ne gine", reče kineski car.

"Aha", reče trideset treći predsjednik Sjedinjenih Država.

Nit reče: "Kad postanem kao vi? Mislite, pretvorit ću se u vas?"

"Mudar ko lisica, bistar ko voda, ne možeš tom malom nikako oči zamazat", ustvrdi biskup Batha i Wellsa. "Nego što. Kao mi. Isto tako jak, brz i nepobjediv."

"Zubi tako čvrsti da melju svaku kost, a jezik tako oštar i dug da može posrkati moždinu iz svake kosti ili oguliti meso s lica debelog čovjeka", reče kineski car.

"Možeš se šuljati iz sjene u sjenu a da te nitko nikad ne primijeti, niti posumnja na tebe.

Slobodan ko zrak, brz ko misao, hladan ko mraz, žilav ko lav, opasan ko... ko mi", reče vojvoda od Westminstera.

Nit ih pogleda. "Ali što ako ne želim biti kao vi?" upita on.

"Ne želiš? Ma kako ne bi želio? Ima li što ljepše? Mislim da nigdje u svemiru nema nikog tko ne bi htio biti isti kao mi."

"Imamo najbolji grad..."

"Gulheim", reče trideset treći predsjednik Sjedinjenih Američkih Država.

"Najbolji život, najbolju hranu..."

"Je l' ti možeš zamisliti", prekine ga biskup Batha i Wellsa, "koja je to divota popit onu crnu sukrvicu što se nakupi u spojevima olovnog lijesa? Ili kakav je to osjećaj kad si važniji od kraljeva i kraljica, od predsjednika ili premijera, ili heroja, kad to znaš sto posto, isto onako kako znaš da su ljudi važniji od prokulica?"

Nit reče: "Ali što ste vi uopće?"

"Gulovi", odgovori biskup Batha i Wellsa. "Bogati, netko nije baš pratio šta se zbiva, a? Mi smo gulovi."

"Gledajte!"

Ispod njih je cijela jedna družina malih stvorova poskakivala, trčala i letjela preko prepreka na svom putu prema nižoj stazi. Prije negoli je Nit stigao išta reći, dohvatio ga je par koštunjavih ruku i on je opet u istrzanom, isprekidanom letu išao od ruku do ruku stvorova koji su se počeli spuštati ususret srodnicima.

Zid grobova tu je završavao i sad se pred njima protezala samo dobro utabana cesta što je vodila kroz besplodnu ravnicu, pustoš ispunjenu kamenjem i kostima. Cesta je vijugala prema gradu smještenom visoko na golemom brijegu od crvene stijene, od kojeg ih je dijelilo još mnogo milja.

Nita je prestravio već i prvi pogled na taj grad: preplavio ga je osjećaj u kojem su se miješali gnušanje i strah, gađenje i prezir, a sve prožeto šokom.

Gulovi ne grade. Oni su paraziti i strvinari koji se hrane leševima. Grad koji zovu Gulheim otkrili su davno, ali nisu ga oni sazdali. Nitko ne zna (ako je ijedno ljudsko biće ikada znalo) kakvi su stvorovi podigli ta zdanja, tko je izdubio splet tunela i kula u stijeni, ali sasvim je sigurno da nitko osim gulova nikad nije poželio približiti se tom gradu, a kamoli stanovati u njemu.

Nit je već s ceste za Gulheim, još miljama udaljen od samog grada, jasno vidio da su svi kutovi pogrešni - da zidovi imaju sulud nagib, da su sve noćne more koje je ikad morao otrpjeti na tom mjestu bile zgusnute u opipljiv prostor, kao divovska usta s izbočenim zubima. Činilo se da su njegovi tvorci taj grad sagradili samo zato da iz njega odu, nakon što su u kamen pretočili sve svoje strahove, bezumlja i strepnje. A onda su ga otkrili gulovi i očarani ga nazvali svojim domom.

Gulovi se kreću brzo. Nadirali su putem što je išao kroz pustinju hitrije nego što lešinar leti, a s njima je putovao i Nit, podignut visoko iznad gulskih glava. Nit je letio od jednog para snažnih gulskih ruku do drugog, osjećajući mučninu, užas, očaj. Osjećajući se kao budala.

Neveselim crvenim nebom iznad njih kružili su stvorovi ogromnih crnih krila.

"Oprez", reče vojvoda od Westminstera. "Sakrijte ga. Ne bismo htjeli da nam ga noćne kriloveti ukradu. Vražje lopuže."

"Grrr! Mi mrzimo lopove!" zaurla kineski car.

Noćne kriloveti, lete crvenim nebom iznad Gulheima... Nit je duboko udahnuo i viknuo, točno onako kako gaje gospođica Lupescu naučila. Iz dubine grla izišao je urlik sličan kliktanju orla.

Jedna se krilata zvijer obrušila prema njima i počela kružiti, pa je Nit još jednom zovnuo, no zov su prekinule tvrde ruke koje su mu začepile usta. "Dobro si se to sjetio, namamit ih dolje," reče Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh, "al vjeruj mi, jestivi su tek nakon bar dva tjedna truljenja, a osim toga, samo prave nevolje. Mi ti se baš ne volimo s njima, kužiš?"

Noćna krilovet podigla se u suhi pustinjski zrak, vraćajući se svom jatuu. Nit je osjetio kako ga sva nada napušta.

Gulovi su hitali prema gradu na stijenama, ne ispuštajući Nita, kojeg su u međuvremenu bez pardona prebacili preko smrdljivih ramena vojvode od Westminstera.

Mrtvo je sunce zašlo, a na nebu se pojaviše dva mjeseca, jedan golem, kozičav i bijel, koji je po izlasku zauzeo pola horizonta, iako se počeo smanjivati čim je dosegao zenit, te manji mjesec, plavo-zelen poput plijesni na siru. Izlazak tog drugog mjeseca gulovi su oduševljeno pozdravili. Prekinuli su marš i podigli logor uz cestu.

Jedan od novopridošlih članova družine - možda onaj kojeg su Nitu predstavili kao "slavnog pisca Victora Hugoa" - izvukao je vreću natrpanu drvom za ogrjev. Neki su komadi još imali šarke ili mjedene ručke. Izvukao je i metalni upaljač, pa je uskoro zapucketala vatra oko koje su se gulovi smjestili da otpočinu. Gledali su u zelenoplavi mjesec i nagurivali se za najbolja mjesta pokraj vatre, uz obilje međusobnih uvreda i pokoji ugriz ili zamah kandžama.

"Uskoro ćemo odspavati, a čim mjesec zađe nastavljamu prema Gulheimu", reče vojvoda od Westminstera. "To je samo još devet ili deset sati trčanja. Trebali bismo tamo stić do sljedećeg izlaska sunca. A onda ćemo napraviti tulum, može? Da proslavimo što postaješ jedan od nas!"

"Neće boljeti," reče Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh, "bar ne jako. A pomisli kako ćeš poslije biti sretan."

Tu se razvezala priča o svim čarima gulskog života, o svemu što su dosad samljeli moćnim zubima i progutali. Otporni su na zaraze i bolesti, rekao je jedan. Ma, nije čak važno ni od čega je njihova večera umrla, sve mogu sažvakati. Pričali su o svim mjestima koja su posjetili - većinom katakombe i jame s umrlima od kuge ("A šta se u kužnim jamama dobro jede", komentirao je kineski car, na sveopće odobravanje.) Objasnili su Nitu kako su dobili svoja imena te da će i on, čim postane bezimena gul, dobiti ime po glavnom jelu svoje prve večere.

"Ali ja ne želim postati kao vi", reče Nit.

"Ovako ili onako," raspoloženo je odvratio biskup Batha i Wellsa, "postat ćeš ko mi. Drugi način je nezgodniji, jer završiš u nečijem trbuhu i nema te dok si reko keks."

"Al to je neugodna tema", reče kineski car. "Najbolje ti je da postaneš gul. Mi se ničeg ne bojimo!"

Svi gulovi okupljeni oko vatre od krhotina lijesa tu su izjavu pozdravili zavijanjem, a u nastavku su još režali, pjevali i uzvikivali kako su oni najmudriji i najmoćniji i kako je to divno kad se ničega ne moraš bojati.

A onda se iz pustinje razleglo udaljeno zavijanje, a gulovi su nesuvislo zakričali i šćućurili se oko vatre.

"Što je to bilo?" upita Nit.

Gulovi su odmahivali glavama. "Ma to je samo nešto u pustinji", šapne jedan od njih. "Psst! Nemoj da nas čuje!"

Gulovi su neko vrijeme šutjeli, ali čim su zaboravili prijetnju iz pustinje zapjevali su gulske pjesme, odvratnih stihova i još odvratnije poruke. Najpopularnije su jednostavno nabrajale raspadajuće dijelove leša pogodne za jelo te redosljed kojim ih treba jesti.

"Želim kući", rekao je Nit nakon što je u jednoj takvoj pjesmi bio požderan i posljednji zalogaj. "Ne želim biti ovdje."

"Ajd ne budi takav", reče vojvoda od Westminstera. "Gle, dušice, čim postaneš jedan od

nas garantiram ti da se više nećeš ni sjećati da si ikad imao dom."

"Ja se ne sjećam ama baš ničega iz vremena prije nego što sam postao gul", pohvali se slavni pisac Victor Hugo.

"Ni ja", ponosno nadoda kineski car.

"Jok", reče trideset treći predsjednik Sjedinjenih Američkih Država.

"Postat ćeš pripadnik probrane družbe najpametnijih, najjačih, najhrabrijih stvorova koji su ikad živjeli", pohvalio se biskup Batha i Wellsa.

Nita gulovi nisu zadivili ni svojom hrabrošću, a ni pameću. Nije im se, doduše, moglo poreći da su snažni i neljudski brzi, a ni to da su ga posve okružili. Bijeg je bio nemoguć. Sustigli bi ga nakon desetak metara.

Izdaleka, iz noćne tmine, opet se razleglo zavijanje, a gulovi su se primakli još malo bliže vatri. Nit je slušao kako šmrcaju i psuju. Nesretan, obuzet čežnjom za domom, zatvorio je oči: nije želio postati gul. Nije vjerovao da će mu briga i očaj dopustiti da zaspi, pa se na kraju gotovo zaprepastio što tone u san, koji je potrajao dva-tri sata.

Probudila gaje vika - u blizini se vodila glasna i uzrujana rasprava. Netko je govorio: "A gdje su onda? A?" Otvorio je oči i vidio da biskup Batha i Wellsa više na kineskog cara. Činilo se da su tijekom noći dva pripadnika družine nestala, iščezla bez traga, a nitko nije znao zašto. Preostali gulovi bili su krajnje nervozni. Nakon žurnog raspremanja logora, trideset treći predsjednik Sjedinjenih Država podigao je Nita i naprteo ga na rame.

Gulovi su se spustili niz stjenovitu liticu i vratili se na cestu, nastavljajući prema Gulheimu pod crvenim nebom boje sasušene krvi. Jutros su bili osjetno slabije raspoloženi. Sad se činilo - barem Nit, koji je letio od ruku do ruku - da od nečega bježe.

Oko podneva, kad se mrtvo sunce već popelo visoko iznad njih, gulovi se zaustaviše i šćućuriše. Ispred njih, visoko na nebu kružili su deseci noćnih kriloveti nošeni strujama vrućeg zraka, poput jedrilica koje tjera termalni vjetar.

Gulovi su se podijelili u dvije frakcije: jedni su smatrali da nestanak njihovih prijatelja nema dublje značenje, dok su drugi bili uvjereni da ih nešto proganja - i to vjerojatno noćne kriloveti. Nisu se uspjeli usuglasiti, osim što su se svi složili da bi se trebali naoružati kamenjem da imaju čime gađati noćne kriloveti počnu li se spuštati. Napunili su džepove odijela i halja kamenčićima s pustinjskog tla.

Iz pustinje, lijevo od njih doprlo je zavijanje. Bilo je glasnije nego prošle noći, a i bliže - sad se jasno razaznavalo da je riječ o silovitom zavijanju vuka.

"Jeste li čuli?" upita gradonačelnik Londona.

"Jok", odgovori trideset treći predsjednik Sjedinjenih Država.

"Ni ja", doda Njegova Ekscelencija Archibald Fitzhugh.

Zavijanje se nastavilo.

"Moramo stići doma", reče vojvoda od Westminstera i podigne veliki kamen.

Košmarni grad Gulheim stajao je na visokoj stjenovitoj litici pred njima. Stvorovi su dugim trčecim koracima grabili cestom što je vodila prema njemu.

"Stižu kriloveti!" vikne biskup Batha i Wellsa. "Gađajte vragove kamenjem!"

Nitov pogled na stvari u tom je trenutku bio izokrenut naglavce. Drmusao se, naime, na leđima trideset trećeg predsjednika Sjedinjenih Država, dok mu je lice zasipao grubi pijesak sa staze. Ipak je začuo klikanje slične glasanju orla pa je ponovno zazvao pomoć noćne kriloveti. Ovaj put ga nitko nije pokušao ušutkati, ali nije bio siguran ni da ga itko čuje kroz klikanje noćnih kriloveti, ili kletve i psovke gulova koji su skupljali kamenje i bacali ga uvis.

Nit opet začu zavijanje: sad je dolazilo s desne strane.

"Ima ih na desetke, prokletinje jedne", žalobno ustvrdi vojvoda od Westminstera.

Trideset treći predsjednik Sjedinjenih Država dodao je Nita slavnom piscu Victoru Hugou, koji je dječaka strpao u vreću i prebacio je na rame. Nit se tješio da unutra bar ne smrdi ni po čemu gore od prašnjava drveta.

"Povlače se!" vikne jedan gul. "Gle kako bježe!"

"Ništa se ti ne brini", progovorio je blizu vreće glas koji je Nit u zvučao kao da pripada biskupu Batha i Wellsa. "Sve će ove ludosti prestat čim te dopremimo u Gulheim. Gulheim je neosvojiv."

Nit nije mogao razabrati je li ijedan gul poginuo ili zadobio ozljede u borbi s noćnim krilovetima. Iz pogrda biskupa Batha i Wellsa slutio je da je možda još nekoliko gulova dalo petama vjetra.

"Brzo!" vikne netko, vjerojatno vojvoda od Westminstera, i gulovi se dadoše u trk. Boravak u vreći nije bio nimalo ugodan - osim što je bolno odskakivao od leđa slavnog pisca Victora Hugoa, Nit bi svako malo tresnuo o tlo. Da sve bude gore, u vreći se skupa s Nitom nalazilo i nešto otkrhnutog drva te oštih vijaka i čavala - to je bilo sve što je još preostalo od lijesova koje su gulovi razlomili za ogrjev. Jedan vijak završio je točno pod Nitovom rukom, zarivajući mu se u kožu.

Unatoč tome što je svaki korak njegovih otmičara za Nita značio novu turu udaranja, drmusanja, drndanja i treskanja, nekako je uspio uhvatiti vijak desnom rukom. Opipao je vršak vijka - bio je oštar. Osjetio je da se duboko u njemu opet budi nada. Zabio je vijak u dio vreće iza svojih leđa, gurnuo oštri vrh kroz tkaninu i izvukao ga t opet van, a onda je sve to ponovio da ispod prve rupice načini drugu.

Opet je začuo zavijanje odozda. Sinulo mu je da biće koje može tako prestraviti gulove mora biti još neusporedivo strasnije od njih. Na trenutak je prestao zabijati vijak u vreću - što ako iz nje ispadne ravno u ralje neke podmukle zvijeri? Ali u tom slučaju, pomislio je Nit, bar će umrijeti takav kakav jest, sa svim svojim sjećanjima, znajući tko su mu roditelji, tko je Silas, pa čak i tko je gospođica Lupescu.

To je bilo dobro.

Opet se okomio na vreću mjedenim vijkom, probadajući tkaninu dok nije napravio novu rupicu.

"Ajmo dečki", vikao je biskup Batha i Wellsa. "Još samo stube i doma smo, na sigurnom u Gulheimu!"

"Hura, Vaša Preuzvišenosti!" vikne netko drugi, vjerojatno Njegova Ekscelencija Arhcibald Fitzhugh.

Kretanje njegovih otmičara najednom se promijenilo. Nisu više išli naprijed: sad su naizmjenice išli gore pa u stranu, gore pa u stranu.

Nit je rovač po tkanini vreće rukom, nastojeći proširiti otvor da napravi svojevrsnu špijunku. Pogledao je van. Gore je bilo ono turobno crveno nebo, a dolje...

Dolje je ugledao pustinjaško tlo, ali s visine od stotinjak metara. Iza njih protezale su se stube, i to stube namijenjene divovima, a desno je bio žutosmeđi stjenoviti zid. Gulheim, koji Nit iz svog položaja nije mogao vidjeti, sigurno je bio negdje iznad njih. Lijevo je bila provalija. Morat će pasti točno prema dolje, zaključio je, na stube, i jednostavno se nadati da gulovi u svom očajanju da što prije dosegnu dom i sigurnost neće primijetiti da Nit bježi. Vidio je da noćne kriloveti visoko na crvenom nebu zaostaju iza njih i kruže na mjestu.

Sa zadovoljstvom je primijetio da iza nema drugih gulova: slavni pisac Victor Hugo bio je na samom začelju kolone pa iza njega nije bilo nikoga da gula upozori na sve širu rupu na vreći. Ili da posvjedoči Nitovu ispadanju iz nje.

Ali zato je uočio nešto drugo...

Nagli pokret gula bacio ga je u stranu, pa više nije mogao gledati kroz rupu. Ali prije toga uspio je vidjeti da ih progoni nekakva ogromna siva zvijer. Začuo je i zvuk razjarenog rezanja.

Gospodin Owens je u situacijama kad je bio suočen s dvije podjednako neugodne stvari volio reći: "Zaglavio sam između čekića i nakovnja". Nit, koji tijekom svog života na groblju nikad nije vidio ni čekić ni nakovanj uvijek se pitao što to zapravo znači.

Zaglavio sam između gulova i čudovišta, pomislio je sad.

Nije još tu misao oblikovao do kraja, kad su vreću zahvatili oštri pseći zubi, vukući je dok se nije poderala duž rupica koje je napravio Nit. Dječak se otkotrljao niz kamene stube, pod noge goleme sive životinje nalik na neprirodno velikog psa, koja je režala i slinila. Imala je plamteće oči, bijele očnjake i ogromne šape. Dahtala je i zurila u Nita.

Gulovi ispred njega zastadoše. "Bestraga!" reče vojvoda od Westminstera. "Ono pakleno pseto je uhvatilo vražjeg klinca!"

"Neka mu ga", reče kineski car. "Bježmo!"

"Jao!" reče trideset treći predsjednik Sjedinjenih Američkih Država.

Gulovi pojuriše uza stube. Nit je sad već bio siguran da su te stube isklesali divovi, jer je svaka bila viša od njega. Odbjegli gulovi zastali su samo jednom, da se okrenu i pokažu neke nepristojne geste zvijeri, a vjerojatno i Nitu.

Zvijer se nije pomakla s mjesta.

I sad će me pojesti, ogorčeno pomisli Nit. Bravo, Nit. Pomislivši na svoj dom na groblju, više se uopće nije mogao sjetiti zašto je otišao. S čudovišnim psom ili bez njega, on se mora opet vratiti kući. Tamo ga čekaju njegovi bližnji.

Progurao se mimo zvijeri i skočio na sljedeću stubu, metar niže, koliko je i sam bio visok. Dočekao se na gležanj koji se pritom bolno iskrenuo i punom težinom tresnuo o stjenovitu površinu.

Čuo je da zvijer trči i skače prema njemu i pokušao se izmaknuti, podići se na noge, ali beskorisni, otupjeli, bolni gležanj nije ga slušao i on se nije uspio zaustaviti nego je opet pao. Otkotrljao se sa stube i od stjenovitog zida i odletio u provaliju, padajući niz liticu u košmarnom obrušavanju s visine koja je Nitu bila nezamisliva...

A dok je padao, bio je siguran da čuje glas iz smjera u kojem je ostala siva zvijer. Gospođica Lupescu reče: "Joj, Nit!"

Srljajući prema tlu, Nit je u tom užasavajućem i paničnom sunovratu proživio sve snove o padanju koje je ikad sanjao. U glavi kao da je imao mjesta za samo jednu važnu misao, pa se *Onaj veliki pas je zapravo gospođica Lupescu' nadmetao s 'Tresnut ću na kamenito tlo i pljas!'*

Nešto se omotalo oko njega, padajući istom brzinom kojom je padao i Nit. Začuo se glasan lepet kožastih krila i sve se usporilo. Tlo mu nije više hitalo ususret jednakom brzinom kao maloprije.

Lepet krila se pojačao. Podigli su se još malo više i sad je jedina misao u Nitovoj glavi bila: *Letim!* I doista je letio. Okrenuo se. Iznad sebe je ugledao tamnosmeđu, posve ćelavu glavu, s duboko usađenim očima nalik na ulaštene komadiće crnog stakla.

Nit je zakričao "Upomoć" na jeziku noćnih kriloveti, a krilovet se nasmiješila i uzvratila mu dubokim hukanjem. Djelovala je zadovoljno.

Obrušili su se i usporili, dotaknuvši pustinjsko tlo uz mukao udar. Nit je pokušao stati na noge, ali gležanj ga je opet izdao i on se srušio na tlo. Kad je snažan vjetar uskovitlao pijesak oko njega, Nit je osjetio da mu oštra zrnca peku kožu.

Savivši kožasta krila na leđima, noćna krilovet čučne pokraj njega. Nitu, koji je odrastao na groblju, krilata bića nisu bila novost, ali anđeli na nadgrobnim spomenicima ipak ga nisu pripremili za ovaj prizor.

Grabeći pustinjskim tлом podno Gulheima, sad im se bližila i golema siva zvijer nalik na divovskog psa.

Pas je progovorio glasom gospođice Lupescu.

Rekla je: "Nite, ovo je treći put da su ti noćne kriloveti spasile život. Prvi put su to učinile kad si pozvao u pomoć, što su one čule. Prenijele su mi poruku i objasnile gdje si. Drugi put sinoć pokraj vatre, dok si spavao: kružile su nebom u tami i čule razgovor dva gula koji su zaključili da im donosiš nesreću i da bi ti trebali razbiti glavu kamenom. Namjeravali su te poslije toga pohraniti na neko zgodno mjesto da se pošteno raspadneš i onda se vratiti da te pojedu. Noćne kriloveti taj su problem riješile diskretno. I na kraju ovo danas."

"Gospođice Lupescu?"

Velika, psolika glava sagnula se prema njemu i on je u jednom sumanutom, prestravljenom trenutku pomislio da će ga ugristi, ali ona mu je samo nježno liznula obraz. "Ozlijedio si gležanj?"

"Da. Ne mogu se osloniti na tu nogu."

"Prebacit ćemo te na moja leđa", reče golema siva zvijer koja je ujedno bila gospođica Lupescu.

Zakriještala je nešto na jeziku noćnih kriloveti i krilovet joj je prišla da pridrži Nita dok je on stavljao ruke oko vrata gospođice Lupescu.

"Primi se za moje krzno", rekla je. "Čvrsto. Dobro, prije negoli odemo, reci..." Ispustila je prodoran i kreštav zvuk.

"Što to znači?"

"Hvala. Ili zbogom. Oboje."

Nit je dao sve od sebe da što točnije ponovi kreštavi zvuk. Noćna krilovet dobroćudno se nasmijala. Zatim je i sama slično zakriještala i raširila svoja velika kožasta krila.

Potrčala je niz pustinjski vjetar snažno zamahujući krilima, a vjetar ju je uhvatio i ponio uvis, kao zmaja kojeg su upravo pustili u nebo.

"Dobro," reče zvijer koja je bila i gospođica Lupescu, "čvrsto se drži." Potrčala je.

"Idemo li na onaj zid s grobovima?"

"Prema gulskim vratima? Ne. Ona su za gulove. Ja sam božji gonič. U Pakao ili iz njega, ja idem svojom putem." A Nit se učinilo da je nakon tih riječi potrčala još brže.

Na nebu se podigao onaj golemi mjesec, a za njim i manji mjesec boje plijesni, da bi im se na kraju pridružio i treći, crven poput rubina. Siva vučica postojano je trčala ispod njih, gazeći po pustinji od kostiju. Zastala je pokraj raspuknute građevine od gline nalik na gigantsku košnicu, podignute pokraj malog vrela u pustinjskom kamenu, iz kojeg se voda u tankom mlazu slijevala u sićušnu lokvicu i opet nestajala u tlu. Siva je vučica spustila glavu i pila, a Nit je zagrabio vodu rukama, otpijajući je u nizu malih gutljaja.

"Ovo je granica", reče siva vučica glasom gospođice Lupescu. Nit podigne pogled. Tri mjeseca su nestala. Sad je vidio Mliječnu stazu, onako kako je nikad prije nije vidio, kao svjetlucavi veo prebačen preko nebeskog luka. Nebo je bilo posuto zvijezdama.

"Prekrasne su", reče Nit.

"Kad te vratimo kući," reče gospođica Lupescu, "naučit ću te imena zvijezda i njihovih zvijezda."

"Bilo bi mi drago", prizna Nit.

Nit se ponovno uzverao na njezina golema siva leđa. Čvrsto se primio za nju i zagnjurio lice u njezino krzno, a već nekoliko časaka kasnije nosila gaje kroz groblje prema grobu Owensovih, nezgrapno, kao odrasla žena sa šestogodišnjim dječakom u naručju.

"Ozlijedio je gležanj", tumačila je gospođica Lupescu. "Siroto moje zlato", reče

gospodarica Owens, preuzimajući dječaka u svoje nestvarne, ali zato ništa manje sposobne ruke. "Ne mogu reći da se nisam brinula, jer jesam. Ali sad je tu i jedino je to važno."

I onda je opet bio u svom toplom gnijezdu pod zemljom, u prostoru dobrote, s vlastitim jastukom pod glavom. Mirno se prepustio nježnoj, premorenoj tmini.

Nitov lijevi gležanj natekao je i poplavio. Nakon pregleda doktor je Trefusis (1870. - 1936., *Neka ga probudi vječna slava*) ustvrdio da je u pitanju najobičnije uganuće. Gospođica Lupescu vratila se iz ljekarne s čvrstim zavojem za zglob, a Josiah pl. Worthington, kojeg su pokopali sa štapom od ebanovine, na svoje ga je inzistiranje posudio Nit. Nit se možda malo i predobro zabavljao glumatajući da je stogodišnjak koji ne može napraviti korak bez oslanjanja o štap.

Šepajući, sišao je nizbrdo i izvukao onaj presavinuti list papira ispod kamena.

Božji goniči

Te su riječi, ispisane ljubičastom tintom, bile prve na popisu.

Oni koje ljudi nazivaju vukodlacima ili likantropima sebe zovu božjim goničima, jer tvrde da je njihova preobrazba dar od stvoritelja, za koji se odužuju ustrajnošću, slijedeći trag zlikovaca i do samih vrata Pakla.

Nit kimne.

I ne samo zlikovaca, pomisli.

Pročitao je ostatak popisa, potrudio se da ga što bolje zapamti i zatim otišao u kapelu, gdje ga je gospođica Lupescu dočekala s malom pitom od mesa i ogromnom vrećicom čipsa koju je kupila na kiosku s prženim ribicama i krumpirićima podno brda, te s novim snopom popisa, ispisanih u dva primjerka ljubičastom tintom.

Skupa su pojeli čips, a gospođica Lupescu čak se jednom ili dvaput nasmijevala.

Silas se vratio krajem mjeseca, noseći crnu torbu u lijevoj ruci. Desna je bila ukočena. S ukočenom rukom ili bez nje, Silas je bio Silas i Nit mu se razveselio, a još se više razveselio Silasovu daru, maloj kopiji mosta Golden Gate u San Franciscu.

Bližila se ponoć, ali još se nije posve smračilo. Sve troje je sjedilo na vrhu brda. Ispod njih su treperila svjetla grada.

"Nadam se da tijekom mog izbivanja nije bilo problema", reče Silas.

"Mnogo sam toga naučio", odgovori Nit, ne ispuštajući most iz ruku. Uperio je prst u noćno nebo. "Ono su Veliki medvjed i njegov sin, Mali medvjed. A između njih vijuga Zmaj Dračo."

"Jako dobro", reče Silas.

"A ti?" upita Nit. "Jesi li ti nešto naučio dok si bio na putu?"

"O da", odvrati Silas, no više od toga nije želio reći.

"Ja isto", ukočeno reče gospođica Lupescu. "I ja sam svašta naučila."

"To je dobro", reče Silas. U krošnji hrasta huknula je sova. "Znate, dok me nije bilo, načuo sam neka govorkanja", nastavi Silas, "da ste prije nekoliko tjedana oboje zašli u krajeve u koje vas ja ne bih mogao slijediti. U normalnim okolnostima preporučio bih vam da budete oprezni, ali gulovi, za razliku od nekih drugih stvorova, imaju kratko pamćenje."

Nit reče: "Sve je u redu. Gospođica Lupescu je pazila na mene. Ni u jednom trenutku nisam bio u opasnosti."

Gospođica Lupescu pogledala je Nita sjajnim očima, a onda se okrenula Silasu.

"Ima još toliko stvari koje treba saznati", reče. "Možda i sljedeće godine kad ljeto bude na vrhuncu dođem podučavati dečka."

Silas se zagledao u gospođicu Lupescu, sasvim malo podigavši obrvu. Zatim se okrenuo Nit.

"Bilo bi mi drago", reče Nit.

GLAVA ČETVRTA

Spomenik za vješticu

Svi su znali da na kraju groblja počiva vještica. Otkako je pamtio za sebe, Nitu je gospoda Owens branila odlazak u taj dio svijeta.

"Zašto?" upitao je.

"Nije zdravo za žive", odgovorila je gospođa Owens. "Na toj strani sve je vlažno. Praktički močvara. Nasmrt bi se razbolio."

Gospodin Owens nije bio ni maštovit ni snalažljiv kao njegova supruga. "Nije dobro mjesto", glasio je njegov jedini komentar.

Groblje u strogom smislu te riječi prestaje na samom dnu zapadne padine brda, pod starom jabukom, gdje je podignuta i kovana ograda boje hrđe čiji zahrđali šiljci rešetkama daju izgled kopalja. S one strane ograde prostire se pustopoljina na kojoj sve buja od kopriva, korova, divlje kupine i otpalog lišća. Nit, uglavnom poslušno dijete, nije se provukao kroz rešetke ograde,

no ipak se spustio niz padinu da zaviri na drugu stranu. Znao je da mu nisu ispričali cijelu priču i to ga je jako nerviralo.

Vratio se na brdo, pred malu kapelu blizu ulaza na groblje, čekajući da se smrkne. Kad su se boje sutona iz sivih prelile u ljubičaste tonove, u zvoniku se začuo zvuk sličan šuštanju teškog baršuna. Silas je napustio svoje počivalište u zvoniku i naglavce se spustio dolje.

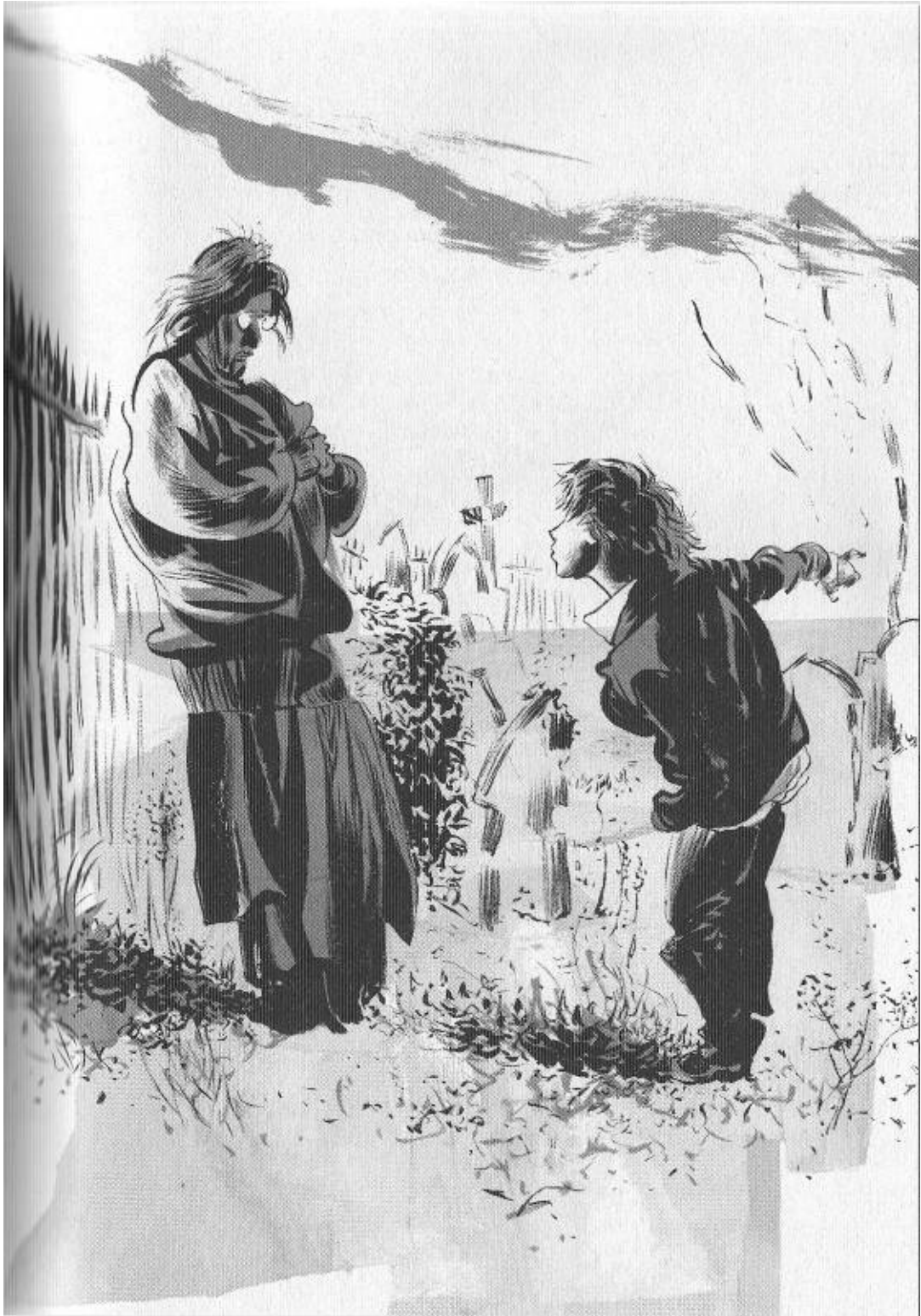
"Što se nalazi na kraju groblja?" upita ga Nit. "Iza Harrisona Westwooda, pekara iz ove župe, i njegovih supruga Marion i Joan?"

"Zašto pitaš?" uzvratu njegov skrbnik, otresajući prašinu s crnog odijela prstima bijelim poput slonovače.

Nit slegne ramenima. "Samo me zanimalo."

"Tamo je tlo neposvećeno", reče Silas. "Znaš li što to znači?"

"Ne baš", reče Nit.

Prešavši put do klupe a da pritom nije pomaknuo nijedan list na stazi, Silas sjedne pokraj Nita. "Neki ljudi", poče on mekim glasom, "vjeruju da je sva zemlja sveta. Da je sveta prije nego što mi stupimo na nju i da je sveta nakon toga. Ali ovdje, u tvojoj zemlji, crkve i tlo namijenjeno

pokapanju ljudi svetost su dobivali tek blagoslovom.

Uz to posvećeno tlo, međutim, dio bi ostao neposvećen, da bude , groblje za bezimene, za pokapanje zločinaca, samoubojica ili ljudi drugih vjeroispovijesti."

"Znači, ljudi pokopani u zemlji s druge strane ograde su zločesti ljudi?"

Silas podigne jednu savršenu obrvu. "Mm? Ma kakvi. Da vidimo, već dosta dugo nisam

išao tim putem. Ali ne sjećam se da je itko bio osobito zao. Sjeti se da si u davna vremena mogao završiti na vješalima zbog krađe jednog šilinga. A uvijek ima ljudi kojima je njihov život tako nepodnošljiv da povjeruju kako bi im bilo najbolje ubrzati prelazak na drugu razinu postojanja."

"Misliš, ubiju se?" reče Nit. U to mu je vrijeme bilo oko osam godina, bio je nadobudan i radoznao, a k tome i vrlo bistar.

"Upravo tako."

"I to djeluje? Jesu li sretniji kad umru?"

"Ponekad. Uglavnom nisu. To ti je kao s ljudima koji vjeruju da će biti sretniji ako se presele nekamo drugamo i tek onda shvate da nije u tome stvar. Svuda kamo ideš, vodiš i sebe. Ako shvaćaš što želim reći."

"Donekle", reče Nit.

Silas se sagnuo i razbarušio dječakovu kosu.

Nit nastavi: "A vještica?"

"Da. Točno tako", reče Silas. "Samoubojice, zločinci i vještice. Svi koji su umrli bez ispovijedi." Ustao je, tamna sjena ponoći u sutonu. "Gle kako smo se zapričali", reče, "a ja još nisam ni doručkovao. A ti ćeš zakasniti na nastavu." U sumračnoj svjetlosti groblja uslijedila je nečujna implozija, baršunasta tmina je zatitrala i Silas je nestao.

Mjesec se već penjao nebom kad je Nit stigao do mauzoleja gospodina Pennywortha. Thomas Pennyworth (*Tu počiva iščekujući slavno uskrsnuće*) već gaje čekao, i to u prilično osornu raspoloženju.

"Kasnite", rekao je.

"Oprostite, gospodine Pennyworth."

Pennyworth je zacoktao jezikom. Prošlog tjedna gospodin Pennyworth Nita je podučavao Elementima i Temperamentima, koje je dječak uporno brkao. Očekivao je test, ali gospodin Pennyworth je umjesto toga rekao: "Mislim da je nastupio trenutak da nekoliko dana posvetimo praktikalijama. Na koncu konca, vrijeme ide."

"A da?" upita Nit.

"Nažalost da, mladi gospodaru Owens. Dobro, a kako vama ide Nestajanje?"

Nit je živio u nadi da ga neće pitati baš to.

"Pa, pristojno", odgovori on. "Mislim. Znate već."

"Ne, gospodaru Owens. Ne znam. A da mi pokažete?"

Malodušni Nit duboko je udahnuo i čvrsto zažmirio, dajući sve od sebe da postane nevidljiv.

Gospodin Pennyworth nije bio impresioniran.

"Bah. Ne radi se to tako. To se uopće ne radi tako. Promicanje i Nestajanje, mladiću, za mrtve su način postojanja. Promicanje kroz sjenke. Nestajanje iz tuđe svijesti. Pokušajte opet."

Nit se napregnuo još jače.

"Vidljivi ste kao nos na vašem licu", reče gospodin Pennyworth. "A nos vam je iznimno uočljiv. Kao i sve ostalo na vašem licu, mladiću. Kao i vi. Tako mu svega što je sveto, dajte ispraznite um. Odmah. Vi ste pusta uličica. Vi ste prazni dovrtak. Vi ste ništa. Tuđe oči vas neće vidjeti. Tuđi umovi neće vas upamtiti. Vi ste nigdje i nitko."

Nit je pokušao još jednom. Zatvorio je oči i zamislio kako se stapa s umrljanim kamenim zidom mauzoleja, kako se pretvara u puku sjenu u noći i ništa više od toga. A onda je kihnuo.

"Strašno", uzdahne gospodin Pennyworth. "Zbilja strašno. Sve mi se čini da ću morati o ovome porazgovarati s vašim skrbnikom." Zatresao je glavom. "Dobro. Temperamenti. Nabrojite ih."

"Ovaj. Sangvinični. Kolerični. Flegmatični. I još onaj jedan. Ovaj, mislim da je

melankolični."

Nastavili su u tom stilu dok nije došlo vrijeme za gramatiku i pisanje kod gospođice Letitije Borrowss, usidjelice iz ove župe (*Nije nautila nijednomo čovjeku u svim danima života svoga. Možeš li i ti, prolaznice, reći isto?*). Nit je gospođica Borrowss bila simpatična, sviđala mu se toplina njezine male kripe, a i to što joj je vrlo lako mogao skrenuti misli s teme.

"Kažu da na neposv... neposvećenom tlu ima jedna vještica", počeo je.

"Istina, dušo. Ali nemoj tamo ići."

"Zašto ne?"

Gospođica Borrowss nasmiješila se bezazlenim osmijehom mrtvih. "Oni nisu kao mi."

"Ali i to je groblje, zar ne? Mislim, ako baš poželim, smio bih otići i onamo?"

"To", reče gospođica Borrowss, "ne bi bilo preporučljivo."

Nit je bio poslušan ali i radoznao, pa je nakon večernje nastave prošao pokraj anđela slomljene ruke, podignutog u spomen pekaru Harrisonu Westwoodu i obitelji. Nije se, doduše, spustio do groblja bezimenih, nego se popeo uzbrdo, do mjesta gdje je piknik održan prije tridesetak godina ostavio trag u obliku raskošnog stabla jabuke.

Neke je lekcije Nit već savladao. Prije nekoliko godina prejeo se nedozrelih, kiselih jabuka čije su koštice još bile bijele. Danima se kajao zbog toga, previjajući se od bolnih grčeva dok mu je gospođa Owens držala slovo o tome što sve ne smije jesti. Sad je uvijek čekao da jabuke prvo sazriju i nikad ne bi u istoj noći pojeo više od dvije ili tri. Posljednju jabuku slistio je prošlog tjedna, ali stablo mu je bilo drago i kao mjesto za razmišljanje.

Uzverao se uz deblo do omiljenog sjedala u pregibu dviju grana i zagledao u groblje bezimenih što se prostiralo u nizini. Mjesečina je otkrivala trnovit pojas pun korova i nepokošene trave. Zapitao se je li ona vještica starica sa željeznom protezom za zube koja unaokolo putuje u kući na kokošjim nogama ili pak mršava, oštronosa žena na metli.

Nit je shvatio da je ogladnio tek kad mu je zakrulilo u trbuhu. Sad mu je bilo žao što je već potamnio sve jabuke na drvetu. Da je bar jednu ostavio...

Bacio je pogled uvis i nešto mu je zapelo za oko. Pogledao je još jednom, pa dvaput, da bude sasvim siguran; bila je to jabuka, crvena i zrela.

Nit se ponosio svojom vještinom penjanja na stabla. Podizao se s grane na granu, zamišljajući da je Silas i da se glatko uspinje strmim zidom od opeke. Jabuka, tako crvena da je pri svjetlu mjeseca izgledala crno, visjela je gotovo nadohvat ruci. Nit je polako puzao po grani dok se nije našao točno ispod jabuke. Istegnuo se i vršcima prstiju dotaknuo savršeni plod.

Nije mu bilo suđeno da ga kuša.

Začuo se zvuk lomljave, glasan poput hica iz lovačke puške, i grana pod njim je pukla.

Probudilo ga je bolno probadanje, oštro poput leda, boje tromer grmljavine. Bila je ljetna noć, a on je ležao u korovu. Tlo pod njim bilo je dosta meko i neobično toplo. Pritisnuo je i pod rukom osjetio nešto poput toplog krzna. Sletio je na hrpu trave koju je vrtlar groblja na tom mjestu izbacio iz kosilice i ona mu je ublažila pad. Ipak, u prsima je osjećao štrećanje, a noga ga boljela kao da je pri padu prva dotaknula tlo i iskrenula se.

Nit jaukne.

"Tiho, tiho dječake", začu se glas iza njega. "Odakle si se ti stvorio? Ko da je grom udario. Pa kakvo je to ponašanje?"

"Bio sam na jabuci", reče Nit.

"Ah. Daj da ti pogledam nogu. Kladam se da je pukla ko grančica." Hladni prsti opipaše njegovu lijevu nogu. "Nije slomljena. Izvrnuo ju jesi, možda i uganuo. Imaš vrašku sreću, dečko, što si pao u kompost. Nije to ništa strašno."

"Odlično", reče Nit. "Ali ipak boli."

Okrenuo je glavu i pogledao uvis. Iako je bila starija od njega, nije bila odrasla, a iz izraza joj se nije moglo iščitati ni prijateljstvo ni neprijateljstvo. Izgledala je u prvom redu oprezno. Lice joj je bilo pametno i sasvim lišeno ljepote.

"Ja sam Nit", reče on.

"Onaj živi dečko?" upita ona.

Nit kimne.

"To sam i mislila", reče ona. "Čak smo i mi ovdje na groblju bezimernih čuli za tebe. Kako te zovu?"

"Owens", odvrati on. "Nitko Owens. Kraće, Nit."

"Baš mi je drago, mladi gospodaru Nit."

Nit ju je odmjerio od glave do pete. Nosila je jednostavnu bijelu haljinu. Imala je dugu smečkastu kosu i lice u kojem je bilo nešto goblinsko - neka postrana naznaka smiješka koji kao da joj je stalno titrao oko usana, neovisno o tome što se događa s ostatkom lica.

"Ti si se ubila?" upita on. "Ukrala si šiling?"

"Nisam ja nikad niš ukrala", odgovori ona. "Ma ni maramicu. Uostalom," dometne ona britkim tonom, "sve su samoubojice tamo, s onu stranu gloga, a obješeni su u kupinjaku, obojica. Jedan je krivotvorio novac, a drugi je bio cestovni razbojnik, bar on tako kaže, iako, ako mene pitaš, sumnjam da je bio išta više od najobičnijeg kradljivca i tata."

"Ah", reče Nit. Polako, kao da već naslućuje odgovor, dodao je: "Kažu da je ovdje pokopana jedna vještica."

Kimnula je. "Udavljen, spaljen i pokopana tu a da joj grob ni kamenom označili nisu."

"Nisu te samo udavili nego i spalili?"

Smjestila se na humak pokošene trave pokraj njega i hladnim rukama uhvatila njegovu bolnu nogu. "Došli su mi u kućicu u zoru, nisam se još pošteno ni razbudila, i odvukli me na travnjak. 'Vještica si!' viču oni, svi tusti i rumeni od jutarnjeg umivanja, ko prasad izribana za sajam. Dižu se jedan po jedan pod onim nebom i govore o zgrušanom mlijeku i šepavim konjima, a na kraju ustane i gospodarica, Jemima, najtustija, najrumenija, najumivenija od svih, i kaže da Solomon Porritt sad bježi od nje i vrzma se oko praonice ko osa oko vrča s medom i kaže da je to zbog mojih vradžbina i da sam sigurno začarala nesretnog mladića. Svezaše me zatim za stolac i uroniše ga u vodu jezera. Kažu, ako sam vještica neću se utopiti nit će mi to uopće smetat, al ako nisam vještica, onda ću sve osjetit. A otac gospodarice Jemime svima im dade po srebrni novčić da stolac dugo zadrže u onoj prljavoj zelenoj vodi, ne bi li vidjeli hoću li se ugušit."

"I ugušila si se?"

"Oh, da. Puna pluća vode. To me dokrajčilo."

"Oh", reče Nit. "Znači, ipak nisi bila vještica."

Djevojka upilji u njega svoje sjajne, sablasne oči i uputi mu nakošen osmijeh. I dalje je izgledala kao goblin, no sad je bila lijepi goblin. Nit je čisto sumnjao da je nekome s takvim osmijehom trebala magija da privuče Solomona Porritta. "E, jesi blesav. Naravno da sam bila vještica. Al to su saznali tek kad su me odvezali sa stolca i rastegnuli na travnjaku, skoro mrtvu, svu pokrivenu vodenom lećom i smrdljivom žabokrečinom iz jezera. Oči su mi se izvrnule u dupljama i ja sam proklela sve koji su tog jutra došli na taj travnjak, dabogda nijedno nikad ne počivalo mirno u svom grobu. Iznenadilo me kako mi je kletva lako došla. Ko ples, kad ti noge pohvataju korake novog ritma koji ti uši nikad nisu čule, koji glava ne pozna, i nastave plesati do zore." Ustala je i zavrtjela se, izbacujući noge. Bosa stopala zabjelasala su pod mjesečinom. "Tako sam ih proklela, svojim posljednjim, grgljavim dahom, grecajući od jezerske vode. I onda sam ispustila dušu. Ostavili su da mi tijelo gori na travnjaku dok se nisam pretvorila u crni ugljen i bacili me u raku na groblju bezimernih bez kamenčića na kojem bi mi pisalo ime." Tek je tu

zastala, načas obuzeta sjetom.

"Je li itko od njih pokopan na ovom groblju?" upita Nit.

"Ama baš nijedno", odgovori djevojka uz iskričav osmijeh. "U prvu subotu nakon što su me udavili i ispekli, gazdi Porringeru stigao tepih iz grada Londona, ma divota jedna. Al ispostavilo se da tepih nije imao samo čvrstu vunu i dobro tkanje, nego i kugu u uzorku. Do ponedjeljka je petero iskašljavalo krv, a koža im je pocrnjela ko moja nakon što su me izvukli iz vatre. Tjedan dana kasnije pokosila je većinu seljana, pa su sva ta izmiješana tijela bacili u jamu koju su iskopali izvan grada i onda je zatrпали."

"Jesu li umrli svi iz sela?"

Slegnula je ramenima. "Svi koji su gledali kako se gušim i gorim. Kako ti je sad noga?"

"Bolje", reče on. "Hvala."

Nit je polako ustao i šepajući se udaljio od travnate hrpe. Naslonio se na željeznu ogradu. "A jesi li oduvijek bila vještica?" upitao je. "Mislim, i prije nego što si ih sve proklela?"

"Ko da je trebalo čarat", puhne ona, "da mi se Solomon Porritt počne vrtiti oko kuće."

Čime mu zapravo, pomislio je Nit, iako nije misao izgovorio naglas, uopće nije odgovorila na pitanje.

"Kako se zoveš?" upita on.

"Nemam spomenika", reče ona, neveselo objesivši usta. "Mogla bi bit bilo ko. Zar ne?"

"Ali sigurno imaš ime."

"Liza Hempstock, molit ću lijepo", odvrati ona zajedljivo. Nastavila je: "Pa zar puno tražim? Nešto da mi obilježi grob. Ja sam tu blizu, vidiš? Nemam ništa osim kopriva na mjestu gdje počinam." Na trenutak je izgledala tako žalosno da ju je Nit poželio zagrliti. A dok se provlačio kroz rešetke ograde, dosjetio se jadu. Nabavit će Lizi Hempstock spomenik s njezinim imenom. Opet će joj izmamiti osmijeh.

Nakratko je prekinuo veranje uz strminu da joj mahne, ali ona je već bila nestala.

Groblje je bilo puno odlomljenih dijelova spomenika i kipova za druge pokojnike, ali Nit je znao da ništa od toga ne bi bilo prikladan dar za sivoooku vješticu s groblja bezimenih. Ona je zaslužila nešto bolje. Odlučio je da nikome neće otkriti što planira, uglavnom zato što je pretpostavljao, ne bez osnove, da bi mu svi rekli da se okani oprava posla.

Sljedećih nekoliko dana neprestano je kovao planove, sve jedan kompliciraniji i luđi od drugog. Gospodin Pennyworth čupao je kosu od očaja.

"Koliko vidim," izjavio je, češući prašnjavi brk, "vi ne samo da se ne poboljšavate, nego ste sve gori. Ne Nestajete. Bodete oči, mladiću. Nemoguće vas je previdjeti. Da se pojavite preda mnom u društvu ljubičastog lava, zelenog slona i grimiznog jednoroga na kojem sjedi kralj Engleske u svom kraljevskom talaru, uvjeren sam da bi sve oči bile uperene u vas i samo vas, dok bi na vaše kompanjone jedva trepnuli."

Nit je samo šutke zurio u njega. Zapravo je razmišljao ima li na mjestima gdje zalaze živi ljudi specijalnih dućana za prodaju nadgrobni spomenika i kako da ih pronađe. Nestajanje mu je u tom trenutku bila zadnja stvar na pameti.

Sklonost gospođice Borrows da odluta s tema gramatike i pisanja u bilo kojem raspoloživom smjeru iskoristio je da je ispita o novcu kako novac zapravo funkcionira i kako ga upotrijebiti da dobiješ ono što želiš. Nit je tijekom godina sastavio solidnu zbirku novčića (utvrdio je, naime, da je do novca najlakše doći na travnatim površinama na kojima su se donedavno mazili, grlili, ljubili i kotrljali ljubavni parovi; na takvim je mjestima uvijek na tlu bilo kovanica), a sad mu je sinulo da bi napokon mogao imati i neke koristi od njih.

"Koliko bi koštao nadgrobni spomenik?" upitao je gospođicu Borrows.

"U moje vrijeme", odgovorila je, "koštali su petnaest gvineja. Ne znam koliko bi koštali

danas. Više, pretpostavljam. Mnogo, mnogo više."

Nit je imao dvije funte i pedeset tri penija. Bio je prilično siguran da mu ta svota neće biti dovoljna.

Prošle su četiri godine, gotovo pola života, od Nitova posljednjeg posjeta grobnici Modrog čovjeka, ali još se sjećao puta. Popeo se navrh brda, visoko iznad grada i krošnje one jabuke, čak i iznad zvonika ruševne kapele, do mjesta gdje je mauzolej obitelji Frobisher stršio iz tla kao truli zub. Ušao je unutra, iza lijesa, i nastavio se spuštati, sve dublje i dublje, do malih kamenih stuba urezanih u središte brda, po kojima je zatim nastavio silaziti dok se na kraju nije našao u kamenoj komori. U grobu je bilo mračno kao u rogu, ali Nit je vidio kako vide mrtvi i ništa u toj prostoriji nije bilo skriveno od njegova pogleda.

Smor je bio savijen oko zidova mogile. Nit ga je točno mogao osjetiti. I dalje je bio onakav kakvim ga je pamtio: nevidljivi stvor dimnih ticala, ispunjen mržnjom i pohlepom. Ali ovaj put Nit ga se nije bojao.

STREPI OD NAS, šapne Smor. JER MI ČUVAMO STVARI DRAGOCJENE I NIKAD IZGUBLJENE.

"Ne bojim vas se", reče Nit. "Zar ste zaboravili? Osim toga, moram nešto uzeti."

ODAVDE NIKAD NIŠTA NE ODLAZI, došao je odgovor skrupčanog stvorenja u tami. NOŽ, KOPČA, KALEŽ. SMOR IH ČUVA U TAMI. MI ČEKAMO.

"Oprostite na pitanju", reče Nit. "Ali, je li ovo bio vaš grob?"

GOSPODAR NAS JE OSTAVIO TU, NA RAVNICI, DA STRAŽARIMO, ZAKOPAO JE NAŠE LUBANJE ISPOD OVOG KAMENA I OSTAVIO NAS OVDJE. ZNALI SMO ŠTO NAM JE ČINITI. MI ČUVAMO BLAGO DOK SE GOSPODAR NE VRATI.

"Možda vas se više uopće ne sjeća", pripomene Nit. "Sigurno je mrtav već stoljećima."

MI SMO SMOR. MI ČUVAMO.

Nit se zapitao koliko je vremena moralo proteći ako je danas najdublji grob u brdu svoje postojanje započeo na ravnici. Zacijelo su ga podigli u dalekoj prošlosti, zaključio je. Osjećao je kako Smor plete valove straha oko njega, onako kako biljka mesožderka ovija vitice oko plijena. Počele su ga obuzimati hladnoća i tromost, kao da ga je u srce ujela neka arktička guja i ono sad tjera gujin ledeni otrov kroz njegovo tijelo.

Zakoračio je naprijed, zaustavljajući se pokraj kamene ploče. Posegnuo je rukom nadolje i stegnuo prste oko hladne kopče.

SSSS! sikne Smor. TO ČUVAMO ZA GOSPODARA.

"On se neće buniti", reče Nit. Uzmaknuo je i zaputio se prema kamenim stubama, izbjegavajući sasušene ljudske i životinjske ostatke na podu.

Smor se bijesno izvijao, pripijajući se uza zidove male odaje poput sablasnog dima. A onda je usporio kretanje. VRATIT ĆE SE, zaključio je Smor, onim isprepletenim, trostrukim glasom. UVIJEK SE VRATI.

Nit je hitao kamenim stubama u brdu koliko su ga noge nosile. U jednom mu se trenutku učinilo da ga nešto progoni, no kad je napokon došao do kraja tunela i izišao u mauzolej Frobisherovih, udahnuvši pritom reski zrak svitanja, iza njega se više ništa nije micalo, niti ga je slijedilo van.

Smjestio se pod vedrim nebom navrh brda i podigao kopču. U prvi mah mu se učinilo da je sasvim crna, no uto je granulo sunce i on je shvatio da se kamen utisnut u crni metal sastoji od crvenih slojeva. Bio je velik poput crvendačeva jajeta. Nit je zurio u nj, pokušavajući dokučiti da li se u srcu kamena doista nešto miče ili mu se to samo pričinja. Taj mu je grimizni svijet posve obuzeo oči i dušu. Da je bio mlađi, poželio bi ga staviti u usta.

Kamen je bio usađen u crni metalni prsten i učvršćen sitnim kandžama oko kojih je nešto

gmizalo. To nešto je dosta nalikovalo na zmiju, osim što je imalo previše glava. Možda Smor tako izgleda na danjem svjetlu, pomislio je Nit.

Polako se spustio niz brijeg, služeći se svim prečacima koje je poznao, prolazeći kroz džunglu od bršljana koja je skrivala obiteljsku grobnicu Bartlebyja (i iz koje je dopirao marmor brojnih Bartlebyja koji su se upravo spremali za spavanje), nastavljaajući dalje sve do ograde i kroz nju, dok nije došao do groblja bezimernih.

Pozvao je: "Liza! Liza!" i ogledao se oko sebe.

"Dobro jutro, mladi klipane", začu se Lizin glas. Nit je nije vidio, ali u sjeni gloga stajala je jedna sjena više, koja se, čim joj se približio, na ranojutarnjem svjetlu pretočila u vižljastu, prozirnu priliku. U djevojku sivih očiju. "Trebala bi spavat ko i svi pristojni ljudi", reče ona. "Kakve su ovo ludorije?"

"Tvoj spomenik", odvrati on. "Zanimalo me što bi htjela da na njemu piše."

"Moje ime", reče ona. "Mora pisati moje ime, s velikim E, za Elizabeth, kao ona stara kraljica koja je umrla kad sam se ja rodila, i veliko H, za Hempstock. Više od toga mi nije važno, ionako nikad nisam naučila slova kako treba."

"A datumi?" upita Nit.

"Vilim Posvajač tisuću šezdeset šeste", ⁴ zapjevuši ona, kroz šapat jutarnjeg lahora u krošnji gloga. "Veliko E, molit ću lijepo. I veliko H."

"Jesi li još nešto radila?" upita Nit. "Mislim, kad nisi bila vještica?"

"Bila sam pralja", odgovori mrtva djevojka. Pustopoljinu je obasjalo jutarnje sunce i Nit je ostao sam.

U devet sati ujutro sav je normalan svijet spavao. Nit je, međutim, čvrsto odlučio ostati budan. Na kraju krajeva, imao je misiju. Bilo mu je osam godina i svijet izvan groblja nije ga plašio.

Odjeća. Trebat će mu odjeća. Znao je da bi njegov uobičajeni sivi pokrov bio posve neprimjeren. Za groblje je bio dobar, jer se stapao s kamenom i sjenama, ali ako se želio otisnuti u svijet s druge strane grobljanskog zida, trebalo mu je nešto da se uklopi.

U kripti ispod ruševne kapele bilo je nešto odjeće, ali u nju se Nit nije želio spuštati unatoč tome što se već bilo razdanilo. Bio je spreman na pravdanje s gospodarom i gospodaricom Owens, ali nije imao nikakvu namjeru obrazlagati svoje postupke Silasu; već ga je i sama pomisao na to da bi u tim tamnim očima mogao ugledati ljutnju ili, još gore, razočaranje, ispunjavala sramom.

Na samom kraju groblja stajala je vrtna kućica, malo zeleno zdanje koje je bazdjelo po motornom ulju. Unutra je od hrđe propadala stara, neupotrebljavana kosilica, zajedno s raznovrsnim prastarim alatom za vrt. Kućicu su povukli iz uporabe kad je posljednji vrtlar otišao u mirovinu, prije Nitova rođenja, a brigu za groblje zajednički su preuzeli gradsko vijeće (koje je jednom mjesečno, od travnja do rujna, slalo čovjeka da kosi travu i čisti staze) i lokalni dragovoljci iz Društva prijatelja groblja.

Sadržaj kućice štitio je golem lokot na vratima, no Nit je odavno otkrio rasklimanu dasku na stražnjoj strani kućice. Tu je dolazio sjediti i razmišljati kad god bi se zaželio osame.

U kućici je na unutarnjoj strani vrata uvijek visjela ista smeđa radna jakna, odavno zaboravljena ili ostavljena, i traperice za rad u vrtu, zamrljane od trave. Traperice su plesale oko njega, ali on ih je uporno podvrtao sve dok nije ugledao svoja stopala, a potom je od smeđe uzice za podvezivanje biljaka napravio pojas da ih stegne u struku. Probao je i čizme koje su stajale u kutu. Bile su mu tako velike i skorene od blata i cementa da je jedva hodao u njima, a u onih nekoliko koraka koje je ipak uspio napraviti, čizme su mu spadale i ostajale na podu kućice. Jaknu je gurnuo kroz otvor iza rasklimane daske, provukao se van i odjenuo je. Zaključio je da

stvar sasvim dobro funkcionira kad podvrne rukave. Zavukao je ruke u duboke džepove jakne, osjećajući se kao kicoš i pol.

Stigao je do glavnog ulaza na groblje i pogledao kroz rešetke. Ulicom je prošao drndav autobus; dalje su bili još i automobili, vreva, trgovine. Dok iza njega, zelena hladovina, carstvo stabala i bršljana: dom.

S osjećajem da će mu srce iskočiti iz prsa, Nit se otputio u svijet.

Abanazer Bolger u životu se već nagledao svakakvih čudaka; a tko i ne bi u dućanu poput Abanazerova. Lokal u spletu ulica u Starom gradu, jednim dijelom antikvarijat, drugim staretinarnica a trećim zalagaonica (pri čemu ni Abanazer nije bio sasvim siguran što je što), privlačio je čudake i neobične ljude, neke kao kupce, druge u potrazi za kupcem. Iako se Abanazer Bolger bavio i sasvim zakonitom kupovinom i prodajom, još je bolje poslovao ispod pulta i iza zatvorenih vrata, gdje je preuzimao artikle pribavljene nešto manje poštenim sredstvima i diskretno ih prosljeđivao dalje. Njegov je posao bio poput ledenog brijega. Iznad površine bio je vidljiv jedino prašnjavi dućančić. Sve ostalo se, na veliko zadovoljstvo Abanazera Bolgera, odvijalo daleko od očiju.

Abanazer Bolger nosio je naočale debelih stakala, a lice mu je bilo trajno obilježeno izrazom blagog gađenja, kao da je upravo shvatio da je mlijeko u njegovu čaju zgrušano i sad ne može isprati neugodan okus iz usta. To mu je uvelike pomagalo s ljudima koji su mu nešto pokušavali prodati. "Da budem iskren," rekao bi, onako kisela lica, "to vam ne vrijedi ni pišljiva boba. Dat ću vam ipak koliko mogu, čisto zato što ima sentimentalnu vrijednost." Samo su rijetki sretnici uspijevali od Abanazera Bolgera iskamčiti približno onu svotu kojoj su se nadali.

Djelatnost kojom se bavio Abanazer Bolger privlačila je, dakle, čudne ljude, ali malo se tko iz galerije čudaka koje je Abanazer preveslao tijekom svoje karijere mogao mjeriti s dječakom koji se pred njim pojavio tog jutra. Bilo mu je oko sedam godina i nosio je djedovu odjeću. Mirisao je na šupu. Kosa mu je bila duga i raščupana, izraz lica krajnje ozbiljan. Ruke zabijene duboko u džepove prašnjave smeđe jakne i skrivene od pogleda nisu zavarale Abanazera, koji je jasno vidio da dečko nešto drži u čvrstom i zaštitničkom stisku desne ruke.

"Oprostite", počeo dječak.

"Slušam, sinko", nepovjerljivo odvrati Abanazer Bolger. *Dječurlija*, pomislio je. *Ili su nešto drpila, ili pokušavaju prodati svoje igračke.* U oba je slučaja najčešće odbijao suradnju. Kupovina ukradene robe od djeteta obično je bila uvod u munjeviti dolazak bijesne odrasle osobe koja ti radi scenu jer si malom Johnnieju ili Matildi dao cenera za njezin vjenčani prsten. Nisu klinci bili vrijedni te gnjavaže.

"Moram nabaviti nešto za svoju prijateljicu", objasni dječak. "Pa sam pomislio da biste prvo vi mogli kupiti nešto od mene."

"Od klinaca ne kupujem", odvrati Abanazer Bolger bezizražajno.

Nit izvuče ruku iz džepa i položi kopču na prljavi pult. Nakon , prvog, ovlašnog pogleda, Bolger se pažljivije zagledao. Skinuo je naočale, uzeo draguljarsko povećalo s pulta i namjestio ga na oko. Upalio je malu svjetiljku na pultu i dobro proučio kopču pod povećalom. "Zmijski kamen?" rekao je, ne dječaku nego sebi. Maknuo je povećalo s oka, vratio naočale na nos i prostrijelio dječaka kiselim, nepovjerljivim pogledom.

"Otkud ti ovo?" upita Abanazer Bolger.

Nit uzvrat: "Hoćete je kupiti?"

"Ovo je ukradeno. Zdipio si je iz muzeja ili tako nešto, zar ne?"

"Ne", ledeno odvrati Nit. "Hoćete lije kupiti ili da tražim dalje?"

Mrzovoljno raspoloženje Abanazera Bolgera stubokom se promijenilo. Odjednom se pretvorio u oličenje pristojnosti. Nasmiješio se od uha do uha. "Ispričavam se", reče. "Stvar je u

tome da se ovakvi primjerci rijetko viđaju. Bar u ovakvom dućanu. Ili bilo gdje izvan muzeja. Ali apsolutno ga želim kupiti. Znaš što? Ajmo mi sjesti uz čaj i keksiće - imam iza u sobi kekse s čokoladom - i dogovoriti se koliko bi ovo moglo vrijedit? Što kažeš?"

Nitu je laknulo što je čovjek napokon postao ljubazniji. "Moram dobiti dovoljno da mogu kupiti spomenik", reče on. "Nadgrobni spomenik za prijateljicu. Dobro, nije mi zapravo prijateljica. Samo je poznam. Mislim da mi je izliječila nogu, znate."

Abanazer Bolger, koji je dječakovo brbljanje slušao s pola uha, odveo ga je iza pulta i otvorio vrata skladišta. Bio je to sobičak bez prozora, pretrpan visoko naslaganim, klimavim kartonskim kutijama, koje su sve do jedne bile pune kojekakvih starudija. U jednom je kutu stajao veliki, stari sef. U prostoriju su još nekako stale škrinja s violinama, gomila prepariranih mrtvih životinja, stolci bez sjedala, knjige i reprodukcije slika.

Pokraj vrata stajao je mali radni stol. Abanazer je privukao jedini stolac i sjeo, ostavivši Nita da stoji. Počeo je prekopavati ladicu - Nit je unutra ugledao polupraznu bocu viskija - i izvukao gotovo praznu kutiju keksa s čokoladom, koje je ponudio dječaku. Zatim je upalio stolnu svjetiljku, opet se zagledao u kopču i vrtloge crvenih i narančastih tonova u kamenu te pomno proučio crni metalni prsten oko kamena. Suspregnuo je drhtaj pred izrazom na glavama zmijolikih stvorova. "Ovo je staro", reče. "Ovo je..." *neprocjenjivo*, pomisli on, "... najvjerojatnije bezvrijedno, ali nikad se ne zna." Nit se snuždio. Abanazer se silno trudio ostaviti smirujući dojam. "Samo, ne mogu ti isplatiti ni peni dok ne potvrdim da nije ukradena. Jesi li je uzeo iz mamine komode? Maznuo iz muzeja? Možeš mi reći. Neću ti praviti nikakve probleme. Ali moram znati."

Nit odmahne glavom. Upravo je žvakao keks.

"Gdje si je onda nabavio?"

Nit nije ništa odgovorio.

Abanazer Bolger je teška srca odložio kopču na stol i gurnuo je prema dječaku. "Ako mi ne želiš reći," upozorio je, "nosi je natrag odakle si je donio. Na kraju krajeva, bez obostranog povjerenja ne možemo ništa. Hvala na suradnji. Kakva šteta što je ne možemo nastaviti."

Nit je izgledao zabrinuto. Na kraju je rekao: "Našao sam je u jednom starom grobu. Ali ne smijem reći gdje." Ušutio je, vidjevši da dobrohotnost na licu Abanazera Bolgera nestaje pod naletom gole pohlepe i ushićenja.

"I tamo ima još ovakvih stvari?"

Nit odvrati: "Ako ga ne želite kupiti, naći ću drugog kupca. Hvala na keksu."

Bolger reče: "Žuri ti se, je li? Mama i tata te već čekaju, ha?"

Dječak odmahne glavom. Istog je trena zažalio što nije kimnuo.

"Nitko te ne čeka. Odlično." Abanazer Bolger stegne ruke oko kopče. "A sad mi reci gdje si točno ovo našao. Može?"

"Ne sjećam se", reče Nit.

"Za taj štos je malo kasno", reče Abanazer Bolger. "Ajde ti razmisli otkuda je ovo došlo. A kad razmisliš, malo ćemo popričati pa ćeš mi reći."

Ustao je i izišao iz sobe, zatvarajući vrata za sobom. Zaključao ih je velikim metalnim ključem.

Rastvorio je šaku, pogledao kopču i lakomo se nasmiješio.

Cin-cin, oglasilo se zvono iznad ulaza u dućan, upozoravajući ga na nečiji dolazak. Podigao je pogled kao krivac, ali nije bilo nikoga. Vidio je, doduše, da su vrata ostala odškrinuta pa ih je čvrsto zatvorio. Zatim je još, zlu ne trebalo, u izlogu okrenuo natpis Zatvoreno prema ulici. Na kraju je zakračunao vrata. Danas nije u dućanu želio nikakva zabadala.

Vedrinu jesenjeg dana zamijenilo je sivilo i po prljavom izlogu dućana zabubnjale su prve

kapi kiše.

Abanazer Bolger je podigao telefon s pulta, birajući broj drhtavim prstima.
"Tome, upala nam je sjekira u med", reče. "Dođi ovamo što je moguće prije."

* * *

Čim je začuo škljocanje brave u vratima, Nit je znao da je pao u klopku. Odmah je počeo vući kvaku, ali vrata nisu popustila. Osjećao se kao zadnja budala što se dao tako namamiti, kao glupan koji nije poslušao svoj instinkt, iako je već na prvi pogled znao da od tog čovjeka treba bježati glavom bez obzira. Prekršio je sva pravila groblja i sad je sve krenulo naopako. Što će mu Silas reći? Ili Owensovi? Osjetio je kako ga preplavljuje panika, ali odupro joj se i strah potisnuo natrag u nutrinu. Sve će biti dobro. Znao je to. Naravno, za početak mora pobjeći...

Proučio je prostoriju u kojoj je bio zatočen. Obično skladište s radnim stolom. Jedini izlaz vodio je kroz vrata.

Izvukao je ladicu u radnom stolu. Unutra nije našao ništa osim malih teglica s bojom (za osvježavanje antikviteta) i jednog kista. Zapitao se bi li mogao baciti onom čovjeku boju u lice i oslijepiti ga dovoljno dugo da pobjegne. Otklopio je jednu teglicu i umočio prst.

"Šta to radiš?" upita glas tik do njegova uha.

"Ništa", odvrati Nit. Zavrnuvši poklopac na teglici, spremio ju je u jedan od prostranih džepova jakne.

Liza Hempstock uputila mu je krajnje skeptičan pogled. "Zašto si ovdje?" upita ona. "I ko je ona debela mješina vani?"

"Vlasnik dućana. Nešto sam mu pokušao prodati."

"Zašto?"

"Što te briga."

Puhnula je. "Bilo kako bilo," reče ona, "vrijeme ti je da se vratiš natrag na groblje."

"Ne mogu. Zaključao me."

"Kako ne bi mogao. Samo prođeš kroza zid..."

Odmahnuo je glavom. "Ne mogu. To mi uspijeva samo kad sam doma, zato što sam kao beba dobio Slobodu groblja." Podigao je pogled prema njoj. Jedva se nazirala pod električnim svjetlom, ali Nit je cijeli svoj život proveo razgovarajući s mrtvima. "Uostalom, otkud ti ovdje? Što radiš izvan groblja? Dan je. A ti nisi kao Silas. Moraš se držati groblja."

Odgovorila mu je: "Pravila koja vrijede za one s groblja ne vrijede za pokopane na neposvećenom tlu. Meni nitko ne dirigira što ću raditi i kamo ću ići." Ljutito se zagledala u vrata. "Ne sviđa mi se taj tip", reče. "Idem pogledat što radi."

Zatreperila je i Nit je opet ostao sam u sobi. U daljini je zatutnjala grmljavina.

U pretrpanom polumraku "Bolgerovih starina" Abanazer Bolger sumnjičavo je podigao pogled, uvjeren da ga netko vreba. Već u sljedećem trenutku zaključio je da malo previše pušta mašti na volju. "Mali je zaključan u sobi", rekao si je. "A zaključana su i vrata dućana." Laštio je metalni prsten oko zmijskog kamena, nježno i oprezno poput arheologa na iskopavanju, skidajući crni sloj i oslobađajući svjetlucavo srebro pod njim.

Već je zažalio što je nazvao Toma Hustingsa, iako je Hustingsov krupni stas bio idealan za plašenje ljudi. Zalio je i što će morati prodati kopču kad završi s laštenjem. Bila je doista posebna. Što je snažnije sjajila pod majušnom svjetiljkom na pultu, to ju je više želio za sebe i nikoga drugoga.

Ali sigurno ih ima još, tamo odakle je ova došla. Mali će mu reći. Mali će ga tamo odvesti.

Mali...

Sinula mu je ideja. Nevoljko je odložio kopču, otvorio ladicu iza pulta i iz nje izvadio limenu kutiju za kekse punu omotnica, razglednica i papirića.

Zavukao je ruku unutra i izvukao karticu, neznatno veću od posjetnice. Imala je crni obrub, no nije sadržavala ni ime ni adresu. Na sredini je rukom bila napisana jedna jedina riječ, tintom koja je izbljedadjela u smeđu boju: Majstor.

Na poleđini kartice običnom su olovkom i sitnim, preciznim Abanazerovim rukopisom bile ispisane upute, podsjetnik za korištenje kartice, kao da bi Abanazer mogao zaboraviti njezinu svrhu: kako naložiti čovjeku zvanom Majstor da dođe. Ne, ne naložiti. Ljubazno ga pozvati.

Ljudima poput njega ništa se ne može naložiti.

Na vratima dućana začulo se kucanje.

Bolger je hitnuo karticu na pult, otišao do vrata i zapiljio se u kišno poslijepodne.

"Daj požuri," vikne Tom Hustings, "vani je grozno. Živi užas. Pokisnut ću do kože."

Bolger je otključao vrata i Tom Hustings je uletio u dućan. Iz kabanice i kose cijedila mu se voda. "Dobro, što je to tako važno da mi nisi mogao reći preko telefona?"

"Obogatit ćemo se", kiselu odvratila Abanazer Bolger. "Eto što."

Hustings skinje kabanicu i objesi je na unutarnju stranu ulaznih vrata. "Što imaš? Naletjelo je nešto dobro?"

"Blago", reče Abanazer Bolger. "Dva blaga." Odveo je prijatelja do pulta i pokazao mu kopču pod malom svjetiljkom.

"Stara je, zar ne?"

"Iz poganskih vremena", reče Abanazer. "I prije. Iz vremena druida. Prije dolaska Rimljana. Zove se zmijski kamen. Viđao sam ih u muzejima. Nikad prije nisam vidio tako finu obradu metala. Mora da je pripadala kralju. Dečko koji ju je donio kaže da ju je našao u grobu... zamisli mogilu punu takvih stvari."

"Možda bi se čak isplatilo da sve napravimo po zakonu", reče Hustings zamišljeno. "Da je proglasimo nalazištem blaga. Morali bi nam platiti tržišnu cijenu za sve, a čak bismo mogli zatražiti da nalazište nazovu po nama. Zaklada Hustings-Bolger."

"Bolger-Hustings", automatski ga ispravi Abanazer.

Dodao je: "Poznam nekoliko ljudi, zbilja bogatih ljudi, koji bi platili i više od tržišne cijene samo da je mogu primiti u ruke kao, sad ti..." Tom Hustings je, naime, upravo opipavao kopču, nježno, kao da gladi mačića - "i to bez ikakvih suvišnih pitanja." Ispružio je ruku. Tom Hustings mu nevoljko preda kopču.

"Spomenuo si dva blaga", reče Hustings. "Koje je drugo?"

Abanazer Bolger podigne crno obrubljenu karticu i pokaže je prijatelju. "Znaš što je to?"

Prijatelj odmahne glavom.

Abanazer odloži karticu na pult. "Postoji jedna osoba koja traži drugu osobu."

"Pa?"

"Koliko sam čuo," reče Abanazer Bolger, "ta druga osoba je dječak."

"Dječaka ima ko pljeve", reče Tom Hustings. "Stalno nekud trče. Izvode gluparije. Ne mogu ih smisliti. Dakle, jedna osoba traži određenog dječaka?"

"Ovaj dečko izgleda kao da bi mogao biti prave dobi. A odjeća mu je... pa, vidjet ćeš kakva mu je odjeća. I našao je ovo. Možda je on taj."

"A ako jest?"

Abanazer Bolger opet je podigao karticu, držeći je za sam vrh, i počeo je pomicati naprijed-natrag, kao da rubom prelazi preko imaginarnog plamena. "Evo ti svijeća što u postelju snubi..." počeo je.

"... a evo i krvnika da glavu ti odrubi", završio je Tom Hustings zamišljeno. "Al gle sad

ovo. Ako pozovemo Majstora, ostat ćemo bez dječaka. A ako ostanemo bez dječaka, ostat ćemo i bez blaga."

Dva su muškarca nastavila raspravu, odvagujući prednosti i nedostatke potkazivanja dječaka i odlaska po blago, koje je u njihovoj mašti u međuvremenu naraslo u golemupodzemnu spilju ispunjenu dragocjenostima. Dok su tako raspravljali, Abanazer je ispod pulta izvukao bocu likera od džina i trnjina i obojici obilato napunio čaše, "da misli brže lete".

Lizi je brzo dodijala diskusija koja se vrtjela ukруг poput zvrka, bez ikakva cilja, pa se vratila u skladište. Nit je stajao usred sobe, zatvorenih očiju i stegnutih šaka, lica iskrivljena u grimasu kao da ima zubobolju, gotovo plav od zadržavanja daha.

"A što sad radiš?" upitala je, jednako skeptična kao i ranije.

Otvorio je oči i opustio se. "Pokušavam Nestati", objasnio je.

Liza frkne nosom. "Probaj opet", reče.

Poslušao ju je, ovaj put još duže zadržavajući dah.

"Prestani", rekla mu je. "Inače ćeš se raspuknut."

Nit je žedno uvukao zrak i potom uzdahnuo. "Ne pali", rekao je. "Možda bih ga mogao udariti kamenom i jednostavno otrčati." Kamenja nije bilo, pa je uzeo pritiskač papira od obojenog stakla, odvagnuo ga u ruci i zapitao se bi li ga mogao baciti tako jako da zaustavi Abanazera Bolgera.

"Sad su vani dvojica", reče Liza. "I ako te prvi ne uhvati, drugi sigurno hoće. Govore da će te natjerat da im pokažeš gdje si našao kopču, a onda će iskopat taj grob i uzet blago iz njega." Nije mu spomenula drugu diskusiju koju su vodili, ni karticu s crnim obrubom. Zatresla je glavom. "Zašto si uopće napravio nešto ovako glupo? Znaš što kažu pravila o odlasku s groblja. Ko da si zazivao nevolju."

Nit se osjećao krajnje beznačajno i glupo. "Htio sam ti nabaviti nadgrobni spomenik", priznao je tiho. "A bojao sam se da će biti skup, pa sam mu htio prodati kopču da skupim dovoljno novaca za kupovinu."

Nije ništa rekla. "Jesi li ljuta?"

Zavrtjela je glavom. "U petsto godina niko nije za mene učinio nešto tako lijepo", rekla je, uz naznaku onog goblinskog osmijeha. "Zašto bi se ljutila?" Nastavila je: "Što točno činiš kad pokušavaš Nestati?"

"Ono što mi je gospodin Pennyworth rekao. *Ja sam prazan dovratak, ja sam pusta uličica, ja sam ništa. Oči me ne vide, pogledi me zaobilaze* Ali nikako mi ne uspijeva."

"To je zato što si živ", puhne Liza. "Mi mrtvi neke stvari radimo bez po muke, jer se ionako uvijek moramo potruditi da nas primijete, ali one baš zato vama živima ne polaze za rukom."

Obavila je ruke oko tijela i zanjihala se naprijed-natrag, kao da vodi raspravu sama sa sobom. Onda je rekla: "Zbog mene si se uvalio u ovu kašu... Pridi bliže, Nitko Owens."

U toj majušnoj sobi bio mu je potreban tek jedan korak da se nađe pred njom. Položila je hladnu ruku na njegovo čelo. Imao je osjećaj da mu se uz kožu priljubio mokri šal od svile.

"E, sad", rekla je. "Možda ti se mogu odužiti."

I tu je počela nešto mrmljati u sebi, mumljajući riječi koje Nit nije mogao razabrati. Na kraju je jasno i glasno rekla:

*Postani praznina, postani prašina, postani san, postani vjetar
Postani noć, postani tmina, postani želja, postani misao,
Ođsuljaj se i otklizi, nevidljiv prijedi svaku među,
Ponad, ispod, usred i između.*

Osjetio je da ga neka ogromna stvar draška od glave do pete i stresao se. Kosa mu se digla na glavi, koža sva naježila. Nešto je bilo drugačije nego prije. "Što si to učinila?" upitao je.

"Malko sam ti pripomogla", reče ona. "Jesam mrtva, al sjeti se da sam ipak mrtva vještica. A mi ne zaboravljamo."

"Ali... "

"Tiho budi", prekine ga ona. "Vraćaju se."

Začulo se škljocanje brave u skladišnim vratima. "Hej, kompa," reče onaj glas koji Nit ranije nije jasno čuo, "kladim se da ćemo postati veliki prijatelji." Nakon te izjave Tom Hustings otvorio je vrata. Ostao je stajati na pragu, zbunjeno gledajući po prostoriji. Bio je iznimno krupne građe, kosa mu je bila riđa poput lisičjeg krzna, a nos crven. "Ma. Abanazere? Nisi li ti rekao da je mali ovdje?"

"Jesam", odgovori Bolger iza njega.

"Ja mu bome ne vidim ni traga."

Iza glave rumenog muškarca izvirilo je Bolgerovo lice. Zapiljio se u prostoriju. "Skriva se", reče, zureći ravno u mjesto gdje je stajao Nit. "Slaba ti je korist od skrivanja", glasno reče. "Vidim te. Dođi ovamo."

Dva muškarca udoše u sobičak. Nit se ukipio između njih, napregnuto misleći na upute gospodina Pennywortha. Nije reagirao, niti se micao. Pustio je da pogledi muškaraca skliznu s njega bez prepoznavanja.

"Zažalit ćeš što se nisi pokazao kad sam te pozvao", reče Bolger i zatvori vrata. "U redu", obrati se on Tomu Hustingsu. "Ti stani na vrata, da mu zapriječiš prolaz." Obišao je cijelu prostoriju, zavirujući iza raznih predmeta, nespretno se saginjući da pogleda pod radni stol. Prošao je mimo Nita i otvorio kredenc. "Vidim te!" viknuo je. "Izlazi van!"

Liza je zahihotala.

"Što je to bilo?" upita Tom Hustings, okrećući se na peti.

"Ja nisam ništa čuo", odvrati Abanazer Bolger.

Liza je opet zahihotala. Zatim je napućila usne i puhнула, stvarajući zvuk koji je iz zvižduka postupno prerastao u hućanje udaljenog vjetra. Električna rasvjeta u sobičku zatreperila je i zazujala, na kraju se ugasivši.

"Prokleti osigurači", reče Abanazer Bolger. "Idemo. Ovdje samo gubimo vrijeme."

Brava je škljocnula, a Liza i Nit ostadoše sami u prostoriji.

"Zbrisao je", reče Abanazer Bolger. Nit ga je sad jasno čuo kroz vrata. "Iz onakve sobe. Nije se imao gdje sakriti. Vidjeli bismo ga da se sakrio."

"Majstor neće biti sretan."

"A zar će mu netko to reći?"

Muk.

"Čekaj malo. Tom Hustings. Gdje je nestala kopča?"

"Hmm? Kopča? Tu je. Čuvao sam je."

"Čuvao sije? U svom džepu? Čudno mjesto za čuvanje, ako mene pitaš. Prije bi se reklo da si planirao pobjeć s njom -ko da si planirao moju kopču prisvojiti za sebe."

"Tvoju kopču, Abanazere? Tvoju kopču? Misliš, našu kopču."

"Našu malo sutra. Ne sjećam se da si bio prisutan kad sam je dobio od malog."

"Misliš, onog malog kojeg nisi uspio zadržati da ga predaš Majstoru? Je l' možeš zamisliti što će on učiniti kad sazna da si ti imao dječaka za kojim traga i da si ga ti pustio da ode?"

"To vjerojatno ni nije isti dečko. Svijet je pun dječaka, kakvi su izgledi da on traži baš ovoga? Ma kladim se da je izašao van iz sobe čim sam mu okrenuo leđa." Abanazer Bolger još je dodao povišenim, molećivim glasom: "Ništa se ti ne brini zbog Majstora, Tom Hustings. Ovo je

sigurno bio neki skroz drugi dečko. Glava mi je stara, pa me prevarila. Ma gle ti to, liker je već pri kraju - što kažeš na dobar škotski viski? Imam bocu iza, u sobi. Pričekaj sekundicu."

Vrata skladišta opet se otvoriše i propustiše Abanazera. Nosio je štap za hodanje i ručnu svjetiljku, a lice mu je bilo još kiseliije nego prije.

"Ako si još tu," procijedio je kroza zube, "i ne pomišljaj na bijeg. Tek toliko da znaš, pozvao sam policiju." Nakon prekopavanja po ladici izvukao je polupraznu bocu viskija i sićušnu crnu bočicu. Ulio je nekoliko kapi iz bočice u viski i bočicu spremio natrag u ladicu. "Kopča je moja i ničija više", promrmljao je i smjesta glasnije dodao: "Samo što nisam, Tome!"

Srdito se obazreo po mračnoj prostoriji, zureći kroz Nita, potom napustivši skladište s viskijem u ispruženoj ruci. Zaključao je vrata za sobom.

"Evo", kroz vrata je dopro glas Abanazera Bolgera. "Dodaj mi svoju čašu, Tome. Ovo ti je viski za bogove, žeže ko vatra. Reci kad ti je dosta."

Zavladala je tišina. "Jeftina splačina. A ti ne piješ?"

"Malo mi je mučno od likera. Daj mi minutu da mi se želudac smiri..." Onda je rekao: "Čekaj... Tome! Što si napravio s mojom kopčom?"

"*Tvoja* kopča, ma nemoj? Opa... što si to... stavio si mi nešto u piće, crve mali!"

"Pa što ako jesam? Vidio sam ti na licu što planiraš, Tom Hustings. Lopove jedan."

Prvo je počela dernjava, iza nje je uslijedilo nekoliko tresaka i glasnih prasaka, kao da se prevrću teški komadi namještaja...

... a onda je nastupila tišina.

Liza reče: "Brzo. Ajmo te izvući odavde."

"Ali vrata su zaključana." Nit je pogleda. "Možeš li nešto učiniti?"

"Ja? Nemam čaroliju da te izvučem iz zaključane sobe, mladiću."

Nit čučne i zaviri kroz ključanicu. Nije se ništa vidjelo; unutra je još bio ključ. Nakon kraćeg razmišljanja, Nitovo je lice obasjao osmijeh, samo na trenutak, kao bljesak netom upaljene žarulje. Iz jednog je kovčega izvadio izgužvanu novinsku stranicu, izravnao je što je bolje mogao i gurnuo je pod vrata. Na Nitovoj strani je ostao samo jedan ugao.

"Što to izvodiš?" nestrpljivo upita Lisa.

"Treba mi nešto kao olovka. Ali tanje..." odvrati Nit. "Evo." Uzeo je tanki kist s radnog stola, kraj bez čekinja gurnuo u bravu, prodrmao je i gurnuo još dublje.

Ključ je ispao iz brave i s potmulim udarom pao na novine. Nit je zatim novinsku stranicu na kojoj je sad ležao ključ jednostavno povukao prema sebi.

Liza se oduševljeno nasmije. "E, to je dovitljivost, mladiću", reče. "To je mudrost."

Nit je stavio ključ u bravu, okrenuo ga i otključao vrata skladišta.

Usred pretrpanog antikvarijata na podu su ležala dva muškarca. Namještaj je doista bio prevrnut; svuda oko glomaznog tijela Toma Hustingsa, koje je ležalo na manjem Abanazeru Bolgeru, bili su razbacani razbijeni satovi i stolci. Oba muškarca bila su nepomična.

"Jesu li mrtvi?" upita Nit.

"Nismo mi te sreće", odvrati Liza.

Na podu pokraj muškaraca ležala je kopča od svjetlucavog srebra; slojeviti kamen u grimiznim i narančastim tonovima, učvršćen kandžama i zmijskim glavama. Glave su izgledale slavodobitno, pohlepno i zadovoljno.

Nit je spremio kopču u džep, pokraj teškog pritiskača papira od stakla, kista i male teglice s bojom.

"Ponesi i ovo", reče Liza.

Nit je pogledao karticu crnog obruba na kojoj je pisalo Majstor. Ispunila ga je nelagoda. Kartica je u sebi imala nešto poznato, što je budilo stara sjećanja, nešto opasno. "Ne želim je."

"Ne možeš je ostaviti ovdje s njima", reče Liza. "Oni su je kanili upotrijebiti protiv tebe."

"Ne želim je", ponovi Nit. "Zla je. Spali je."

"Ne!" osupnuto reče Liza. "Nemoj to učiniti. Ne smiješ to učiniti."

"Onda ću je dati Silasu", odlučio Nit. Stavio je karticu u omotnicu, da je ne mora dirati. Omotnicu je spremio u unutarnji džep stare vrtlarske jakne, tik do srca.

Tristo dvadeset kilometara dalje, čovjek zvan Majstor prenuo se iz sna i onjušio zrak. Sišao je u prizemlje.

"Što je bilo?" upita njegova baka, miješajući nešto u velikom željeznom loncu na štednjaku. "Što te sad spopalo?"

"Ne znam", odgovori on. "Nešto se događa. Nešto... zanimljivo." Liznuo je usnice. "Ovo baš fino miriše", nadodao je. "Baš slasno."

Popločanu ulicu osvijetlila je munja.

Nit je hitao kroz kišu u starom dijelu grada, ustrajno hodajući uzbrdo, u smjeru groblja. Dok je bio u skladištu, sivi dan se pretopio u ranu noć pa ga nije iznenadilo kad se u kovitlacu pod uličnim svjetlima pojavila poznata sjenka. Nit je zastao, a lepet baršuna crnog poput noći pretvorio se u ljudsku priliku.

Pred njim je stajao Silas, prekrivenih ruku. Nestrpljivo je zakoračio prema Nit.

"Dakle?" reče.

Nit je odvratio: "Oprosti, Silas."

"Razočarao si me, Nit", reče Silas i zatrese glavom. "Tražim te otkako sam se probudio. Sav mirišeš na nevolje. A znaš da ne smiješ izlaziti van, u svijet živih."

"Znam. Zao mi je." Kiša je padala po dječakovu licu, slijevajući mu se niz obraze poput suza.

"Daj da te prvo vratimo na sigurno." Silas se sagnuo i obuhvatio živo dijete svojim plaštem. Nit je osjetio kako se podiže s tla.

"Silase", rekao je.

Silas mu nije odgovorio.

"Bilo me malo strah", nastavio je. "Ali znao sam da ćeš ti doći po mene ako nešto krene po zlu. I Liza je bila sa mnom. Puno mi je pomogla."

"Liza?" Silasov glas bio je oštar.

"Ona vještica. S groblja bezimernih."

"I kažeš da ti je pomogla?"

"Da. Osobito mi je pomogla u Nestajanju. Mislim da sad znam kako se to radi."

Silas je zagundao. "Sve ćeš mi ispričati kad dođemo kući." Nit je šutio dok nisu sletjeli pokraj kapele. Ušli su unutra, u prazno predvorje, točno u trenutku kad se pljusak pojačao i voda počela frcati iz brojnih lokvi na tlu.

Nit izvadi omotnicu s karticom crnog obruba. "Ovaj", počeo on. "Mislim da bih ti ovo trebao dati. Zapravo, Liza je to mislila."

Silas je pogledao omotnicu. Otvorio ju je, izvadio karticu, neko vrijeme netremice gledao u nju i onda je okrenuo na drugu stranu. Pročitao je podsjetnik Abanazera Bolgeraispisan običnom olovkom, s preciznim uputama za korištenje kartice.

"Ispričaj mi sve što se dogodilo", reče.

Nit mu je ispričao sve što je upamtio o tom danu. Silas je na kraju zavrtio glavom, polako i zamišljeno.

"Jesam li u nevolji?" upitao Nit.

"Nitko Owens", reče Silas. "U nevolji si. Mislim, međutim, da ću prepustiti tvojim roditeljima odluku o tome što će poduzeti i kako će te kazniti. Ja ću se za to vrijeme riješiti"

ovoga."

Kartica crnog obruba nestala je u baršunastom plastu, a zatim je nestao i sam Silas, onako kako to već čine pripadnici njegove vrste.

Nit je navukao jaknu preko glave i popeo se skliskim stazama do vrha brda i mauzoleja Frobisherovih. Maknuo je u stranu lijes Ephraima Pettyfera i krenuo dolje, spuštajući se sve niže.

Položio je kopču pokraj kaleža i noža.

"Eto", reče. "Sva je ulaštena. Lijepo izgleda."

VRATI SE, zadovoljno ustvrđi Smorov dimni glas. UVIJEK SE VRATI.

Bila je to duga noć.

Trom od pospanosti, Nit je kroz groblje hodao kao po jajima, prolazeći putem pokraj malog groba gospođice dražesno nazvane Liberty Roach (*Sve što je potrošila izgubljeno je, sve što je darovala zauvijek ostaje s njom, putniče, budi i ti tako milosrdan*), i pokraj posljednjeg počivališta Harrisona Westwooda, pekara iz ove župe, i njegovih supruga Marion i Joan. Gospodin i gospođa Owens umrli su prije nekoliko stotina godina, kad još nije bilo neprihvatljivo tući djecu, pa je gospodin Owens te noći s najdubljim žaljenjem učinio ono što je smatrao svojom dužnošću. Nitov tur bridio je kao nikad prije. Ipak, briga na licu gospođe Owens Nita je pogodila neusporedivo više od bilo kakvih batina.

Došao je do željeznih rešetaka koje su opasivale bezimeno groblje i provukao se kroz njih.

"Hej?" pozvao je. Nije bilo odgovora. Pod glogom čak nije bilo ni one dodatne sjene. "Nadam se da nisam i tebi stvorio probleme."

Ni zuc.

Vratio je traperice u vrtlarevu kolibu - njegov je sivi pokrov bio udobniji - ali jaknu je zadržao. Svidjeli su mu se džepovi.

Dok je u kućici spremao traperice na mjesto, skinuo je sa zida mali srp i njime se obrušio na koprivište na groblju bezimenih. Koprive su letjele na sve strane - rezao ih je i čupao dok na kraju na tlu nisu ostali samo peckavi batrljci.

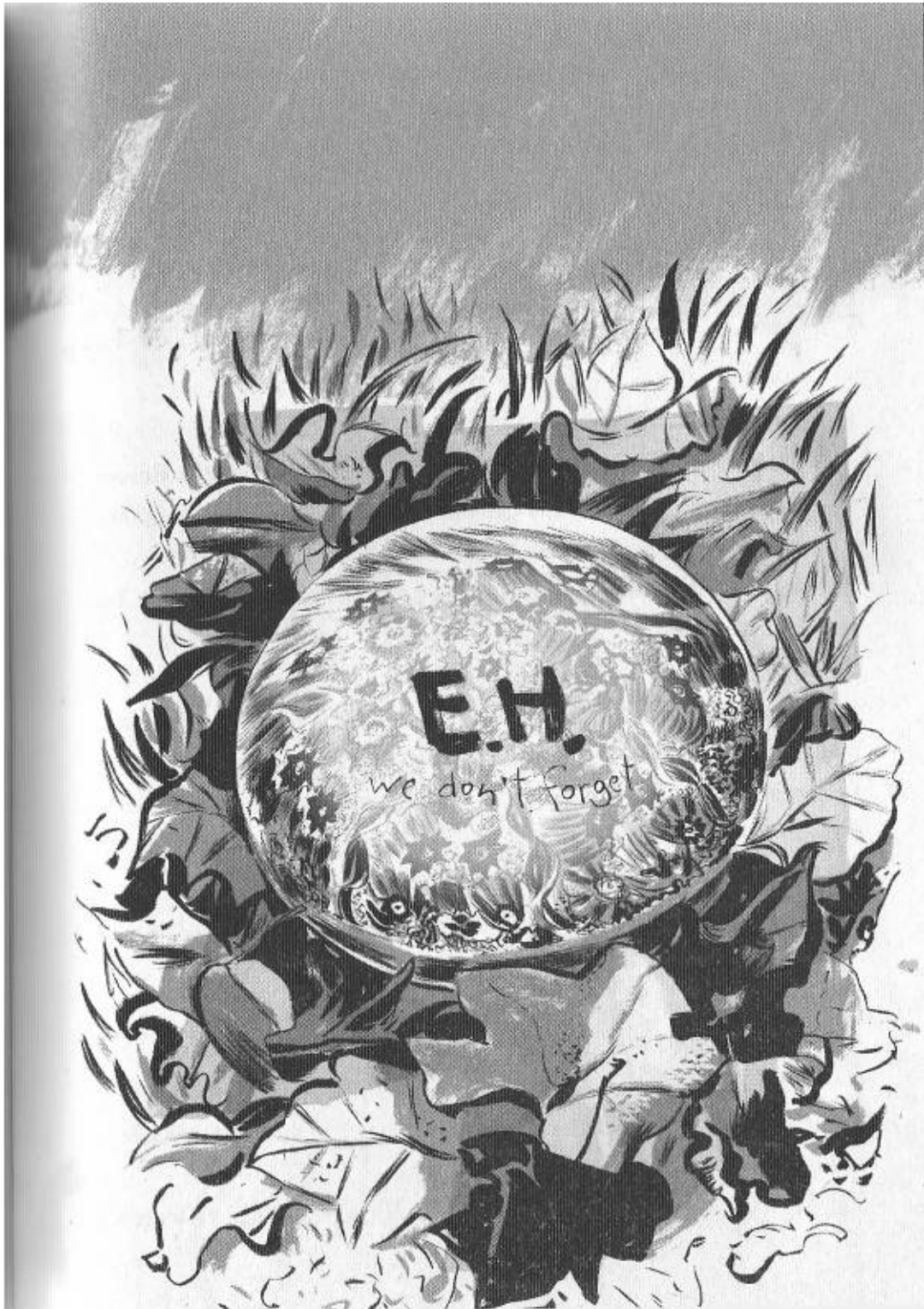
Izvadio je iz džepa veliki stakleni pritiskač papira, u čijim se dubinama prelijevalo mnoštvo živih boja, te teglicu s bojom i kist.

Umočio je kist u boju i s velikom pomnjom na površini pritiskača za papir smeđom bojom napisao slova

EH

I ispod njih

Mi ne zaboravljamo

Svitalo je. Bližilo se vrijeme za spavanje, a Nit je znao da bi mu bilo pametno neko vrijeme ne kasniti na počinak.

Položio je pritiskač papira u bivše koprivište, namjestivši ga tamo gdje je procijenio da bi joj mogla biti glava. Na trenutak je zastao da promotri svoje djelo, a onda se provukao kroz

rešetke i krenuo uzbrdo, sad već s osjetno manje poteškoća.

"Nije loše", začu se britak glas s groblja bezimenih iza njega. "Uopće nije loše."

Ali kad se okrenuo da pogleda, sve je bilo pusto.

GLAVA PETA

Danse macabre

Nešto je na groblju bilo drukčije nego inače - u to je Nit bio siguran. Znakova je bilo posvuda: u reskom zimskom zraku, zvijezdama, vjetru, tami, pa čak i u načinu na koji su se duge noći izmjenjivale s prekratkim danima.

Gospodarica Owens izgurala gaje iz njihova malog groba. "Bježi", rekla je. "Imam posla."

Nit se zagledao u majku. "Ali vani je hladno", požalio se.

"Pa i treba biti hladno," odvrtila je, "zima je. I treba biti hladno. Dakle," nastavila je, više za sebe nego za Nita, "cipele. I gle mi haljinu - treba je porubiti. A tek paučina - sve je puno paučine, za boga miloga. Bježi", obratila se opet Nit. "Moram još svašta pozavršavati, ne želim da mi se pleteš oko nogu."

I onda je ispod glasa otpjevala dva kratka stiha koja Nit nikad prije nije čuo.

Bogati, siromašni, pođimo svi,

Makabrin nam je plesati.

"Što je to?" upitao je Nit. Bio je to pogrešan potez -gospodarica Owens se smjesta natmurila poput olujnog oblaka. Utekao je iz groba prije no što je dospjela svoje nezadovoljstvo izraziti na silovitiji način.

Na groblju je bilo hladno - hladno i mračno. Zvijezde su se već pogasile. Hodajući kroz bršljanom zavijenu Egipatsku aleju, Nit se susreo s majčicom Slaughter, koja je napeto škiljila u zelenilo oko sebe.

"Mladiću, tvoje su oči mlađe od mojih", rekla je. "Nazire li se igdje kakav cvijet?"

"Cvijet? Usred zime?"

"Ne gledaj me s tim izrazom lica, mladiću", reče ona. "Sve cvate u svoje vrijeme. Propupa, otvori se, procvate i uvene. Sve u svoje vrijeme." Jače je zamotala pelerinu oko sebe, natisnula šeširić na čelo i rekla:

Čas da se radi, čas da se igra

Makabrin zavrti kao čigra.

"Nije li tako, dečko?"

"Ne znam", reče Nit. "Što je to makabrin?"

Ali majčica Slaughter samo se povukla u bršljan i nestala s vidika.

"Stvarno čudno", naglas reče Nit. Potražio je toplinu i društvo u krcatom mauzoleju Bartlebyjevih, ali nitko iz obitelji Bartleby - sveukupno sedam generacija - nije te noći imao vremena za njega. Svi su naveliko čistili i pospremali, od najstarijeg (u. 1831.) do najmlađeg (u. 1690.).

Fortinbras Bartleby, u trenutku smrti desetogodišnjak (izjela ga je sušica, objasnio je jednom prilikom Nit, koji je sljedećih nekoliko godina živio u uvjerenju da je Fortinbrasa proždrla neka zvijer poput lava ili medvjeda, pa ga je spoznaja da je riječ o najobičnijoj bolesti ljuto razočarala) ispričao se Nit.

"Ne možemo uzeti predah da se poigramo, gospodar. Jer sutrašnja noć prebrzo će doć. Kako često čovjek može reći takvo što?"

"Svake noći", odvrati Nit. "Sutrašnja noć uvijek dođe."

"Ne ovakva", reče Fortinbras. "Ova dođe u rijetke petke, možda jednom u sto godina."

"Sutra nije noć Guya Fawkesa", ⁵ reče Nit, "ni noć uoči Svih svetih. Nije ni Božić ni Nova godina."

Fortinbras se nasmiješi od uha do uha. Njegovo pjegavo lice, okruglo poput pite, zablistalo je od sreće.

"Nije to takva noć", reče on. "Ova je noć posebna."

"A kako se zove?" upita Nit. "Što će se sutra dogoditi?"

"To je najbolji dan", reče Fortinbras. Nit je bio uvjeren da bi mu sve ispričao, samo da ga njegova baka, Louisa Bartlebv(kojoj je bilo tek dvadeset godina) u tom trenutku nije pozvala k sebi i nešto mu oštro prošaptala.

"Ništa", reče Fortinbras. Obratio se Nit: "Oprosti. Moram nastaviti s poslom." Dohvatio je krpu i počeo laštiti stranicu svog prašnjavog lijesa. "La la la humpa", pjevao je. "La la la, humpa." A kod svakog "humpa" strastveno bi zamahnuo krpom, unoseći se u zamah svakim atomom svog tijela.

"A nećeš zapjevati onu pjesmu?"

"Koju pjesmu?"

"Onu koju svi pjevaju?"

"Nemam vremena", reče Fortinbras. "Ipak je to sutra, sutra."

"Nemamo vremena", doda Louisa, koja je umrla pri porodu, rađajući blizance. "Idi za svojim poslom."

Potom je skladnim, zvonkim glasom zapjevala:

Svi do jednoga na zov će doći

Makabrin se pleše ove noći.

Nit se spustio do ruševne kapelice. Provukao se kroz kamen i ušao u kriptu, smjestivši se udobnije da pričeka Silasov povratak. Bilo mu je hladno, no to mu zapravo nije smetalo: groblje ga je odavno prihvatilo u svoje okrilje, a mrtvi nikada ne zebu.

Njegov skrbnik vratio se u sitne sate s velikom plastičnom vrećicom u rukama.

"Što je unutra?"

"Odjeća. Za tebe. Probaj je." Silas je izvadio sivu majicu iste boje kao Nitov pokrov, traperice, rublje i obuću -svijetlozelene tenisice.

"Čemu to služi?"

"Misliš, osim za odijevanje? Pa, za početak, mislim da si sad već dosegao pravu dob - koliko ti je godina, deset? - a normalni, živi ljudi nose baš ovakvu odjeću. Jednog dana ćeš je morati nositi i ti, zašto se ne bi već sad počeo privikavati? A može ti poslužiti i kao kamuflaža."

"Što je kamuflaža?"

"Kad jedna stvar sličići nekoj drugoj stvari u dovoljnoj mjeri da promatrači ne shvate u što gledaju."

"Oh. Razumijem. Bar mi se tako čini." Nit se odjenuo.

Nije otprve shvatio što treba učiniti s vezicama na tenisicama pa mu je Silas morao pokazati. Nit je cijeli proces bio užasno kompliciran i morao je nekoliko puta vezivati i razvezivati tenisice dok nije zadovoljio Silasove standarde. Tek se tada odvažio postaviti pitanje.

"Silas. Što je makabrin?"

Silas je podigao obrve i nakrivio glavu. "Gdje si to čuo?"

"Svi na groblju govore samo o tome. Mislim da je to nešto što se događa sutra navečer. Što je makabrin?"

"Ples."

"Makabrin nam je plesati", reče Nit, prisjećajući se. "Jesi li ga ti ikad plesao? Kakav je to ples?"

Skrbnik ga pogleda očima nalik na dva crna jezera i reče: "Ne znam. Mnogo toga znam, Nite, jer već veoma dugo noću hodam svijetom, ali ne znam kako je to plesati makabrin. Njega mogu plesati samo živi ili mrtvi - a ja nisam ni jedno, ni drugo."

Nit je zadrhtao. Poželio je zagrliti svog skrbnika, čvrsto ga stisnuti i obećati mu da ga nikad neće napustiti, ali nije mogao zamisliti da to doista i čini. Jednako bi tako mogao posegnuti za mjesečevom zrakom - ne zato što je njegov skrbnik bio neopipljiv, nego zato što to jednostavno ne bi bilo u redu. Postoje ljudi koje je normalno grliti. Silas je, međutim, bio sasvim druga priča.

Skrbnik je pažljivo proučio Nita u novoj odjeći. "Može proći", zaključio je. "Sad izgledaš kao da si cijeli život proveo izvan groblja."

Nit se ponosno nasmiješio. Osmijeh se, doduše, brzo ugasio i dječak se uozbiljio. Upitao je: "Ali ti ćeš uvijek biti tu, Silase, zar ne? I ja nikad neću morati otići, ako to ne budem htio?"

"Sve u svoje vrijeme", odvrati Silas. Te noći više ništa nije rekao.

Sutradan se Nit rano probudio. Sunce je bilo kao srebrni novčić visoko na nebu. Zimi nije bilo nimalo teško prespavati razdoblje danjeg svjetla i ostati budan samo noću, bez ikakva doticaja sa suncem. Zato bi Nit svake noći prije odlaska na spavanje sam sebi obećao da će ustati iz kreveta i napustiti udobni grob Owensovih dok je vani još dan.

Zrakom se širio neobičan miris, oštar, s cvjetnom notom. Nit ga je slijedio uzbrdo do Egipatske aleje, gdje je isprepletено granje zimskog bršljana tvorilo zimzelenu zavjesu iza koje su se nazirali zidovi, statue i hijeroglifi u egipatskom stilu.

Tu je miris bio najopojniji. Nit je u prvi mah pomislio da je pao snijeg, jer su u zelenilu bili vidljivi predjeli okruglaste bjeline. Jednu je okruglicu pomnije proučio. Sastojala se od mnoštva sitnih cvjetova s pet latica. Taman je primaknuo glavu da udahne miomiris, kad je začuo da se stazom bliže koraci.

Nit je Nestao u bršljanu, motreći situaciju. Stazom su do Egipatske aleje pristigla tri muškarca i jedna žena, svi živi.

Ženi je oko vrata visio raskošan lanac.

"I to je to?" upita ona.

"Da, gospođo Caraway", potvrdi jedan od muškaraca -punašan, sjedokos i zadihan. I on i ostala dvojica u rukama su nosili velike prazne košare od pruća.

Žena je djelovala i rastreseno i smeteno. "Pa, ako vi tako kažete", odgovorila je. "Ali ja i dalje ništa ne razumijem." Podigla je pogled prema cvjetovima. "Što sad trebam učiniti?"

Najniži muškarac iz košare je izvadio škare od potamnjelog srebra. "Izvolite škare,

gospođu gradonačelnice", reče.

Prihvatila je škarice od njega i počela rezati glavičaste cvjetove. Uz pomoć trojice muškaraca, košare se stadoše puniti cvijećem.

"Ovo je", oglasi se gospođa gradonačelnica Caraway nešto kasnije, "zbilja krajnje apsurdno."

"Ovo je", odvrati debeljuškasti muškarac, "tradicija."

"Krajnje apsurdna tradicija", ispravi ga gospođa Caraway.

Ipak je nastavila rezati bijele cvjetove i spremati ih u košare. Kad je prva košara bila puna, upitala je: "Zar to nije dovoljno?"

"Moramo napuniti sve košare", odvrati omaleni muškarac, "i svakome u Starom gradu dati po jedan cvijet."

"Uostalom, po čemu je to tradicija?" nastavi gospođa Caraway. "Pitala sam svog prethodnika i on mi je odgovorio da nikad nije čuo za to." Zatim nadoda: "Imate li i vi osjećaj da nas netko promatra?"

"Molim?" prozbori treći muškarac, koji je dotad šutio. Bio je bradat, s turbanom na glavi. "Mislite na duhove? Ja u duhove ne vjerujem."

"Ma ne mislim na duhove", reče gospođa Caraway. "Jednostavno mi se čini da nas netko gleda."

Nit se odupro porivu da se uvuče još dublje u bršljan.

"Ne čudi što prethodni gradonačelnik nije znao za tu tradiciju", reče punašni muškarac, čija se košara u međuvremenu isto napunila gotovo do vrha. "Ovo je prvi put u posljednjih osamdeset godina da su se zimski cvjetovi uopće otvorili."

Onaj bradonja s turbanom koji nije vjerovao u duhove nervozno je zvjerao oko sebe.

"Svi u Starom gradu moraju dobiti cvijet", reče omaleni muškarac. "Muškarci, žene i djeca." Polako je nastavio, kao da pokušava u pamćenje dozvati davno naučene riječi: "Jedni su otišli, drugi još stoje, makabrin plešu, dvoje po dvoje."

Gospođa Caraway frkne nosom. "Svašta", reče i nastavi odsijecati cvjetove.

* * *

Tog se popodneva rano smračilo i oko pola četiri već je pala noć. Nit je tumarao po grobljanskim stazama u potrazi za sugovornikom, ali nigdje nije bilo ni mrtve duše. Odšetao se i do groblja bezimernih da pronade Lizu Hempstock, također bez uspjeha. Vrativši se u grob Owensovih, i tamo je zatekao posvemašnju pustoš: njegovu ocu i gospodarici Owens nije bilo ni traga.

Tu ga je već tresla panika, blaga ali ustrajna. Prvi put u deset godina života Nit se osjetio napušten na mjestu koje je smatrao svojim domom. Otrčao je nizbrdo do stare kapele da dočeka Silasa.

Silas se nije pojavio.

"Možda smo se mimoišli po putu", pomislio je Nit, ni sam ne vjerujući u tu teoriju. Popeo se navrh brda i pogledao oko sebe. Ledeno nebo bilo je posuto zvijezdama, a ispod Nita treperila su pravilno raspoređena svjetla grada, farovi automobila i sve ostalo što se kreće. Polako se spustio niz brijeg, zaustavivši se tek kod glavnog ulaza na groblje.

Tu je začuo glazbu.

Nit je već u životu imao prilike slušati različite vrste glazbe: milozvučna zvonca sladoledarskog kamioneta kamioneta, pjesme iz radioprijamnika radnika na groblju, melodije koje je Claretty Jake svirao na prašnjavoj violini. Ali nikad prije nije čuo ništa slično tom dubokom i silovitom narastanju nota koje je očito bilo uvod u nešto, kao preludij ili uvertira.

Provukao se kroz rešetke zaključanih vrata, sišao niz brijeg i otišao u stari dio grada.

Na jednom je uglu naišao na gospođu gradonačelnicu. Gledao je kako pruža ruku i pričvršćuje sitni bijeli cvijet na rever nekog poslovnog čovjeka koji je tuda prolazio.

"Nikad ne dajem milodare osobno", rekao je poslovni čovjek. "Sve takve stvari rješava moj ured."

"Ovo nije za dobrotvorne svrhe", objasnila je gospođa Caraway. "Riječ je o lokalnoj tradiciji."

"Ah", rekao je on i isturio prsa, da bijeli cvijetak bude vidljiviji. Udaljio se, šepireći se kao pijetao.

Sljedeća je na red došla mlada žena s dječjim kolicima.

"Za šta je to?" upitala je nepovjerljivo čim joj je gradonačelnica prišla.

"Jedan za vas, jedan za djetešce", odvrtila je gradonačelnica.

Zataknula je cvijet na ženin zimski kaput. Djetetu je cvijet na kaputić pričvrstila ljepljivom vrpcom.

"Al za šta je to?" ponovila je mlada žena.

"To je običaj u Starom gradu", izmotavala se gospođa gradonačelnica. "Svojevrsna tradicija."

Nit je produžio dalje. Svuda kuda je prošao susretao je ljude s bijelim cvjetovima. Na nekoliko uličnih uglova primijetio je muškarce koji su gospođu gradonačelnicu dopratili na groblje. I oni su dijelili bijele cvjetove iz košara. Nije ih prihvatio svaki prolaznik, ali većina ipak jest.

Negdje na rubu percepcije još je svirala ona svečana, čudnovata glazba. Nit je nakrivio glavu u pokušaju da odredi odakle dopire, ali bez uspjeha. Bila je u zraku, izvirala iz lepeta zastava i tendi, iz žamora udaljenog prometa, iz kuckanja potpetica po suhim popločanim ulicama...

Evo što je najčudnije, pomislio je Nit promatrajući ljude koji su hodali prema svojim kućama. Svi su stupali u ritmu glazbe.

Bradati muškarac s turbanom podijelio je već gotovo sve cvjetove. Nit mu priđe.

"Oprostite", počeo Nit.

Muškarac se trgne. "Nisam te primijetio", reče on optužujućim tonom.

"Ispričavam se", reče Nit. "Smijem li i ja dobiti cvijet?" Muškarac s turbanom sumnjičavo odmjeri Nita. "Živiš u ovom kvartu?"

"Oh, da", potvrdi Nit.

Muškarac je dao Nitu bijeli cvijet. Nit ga je prihvatio, jauknuvši kad ga je nešto ubolo u donji dio palca.

"Pričvršćuje se za kaput", reče muškarac. "Ali oprezno s iglom."

Na Nitovu palcu izbila je jedna grimizna kaplja. Cuclao je palac dok mu je muškarac pričvršćivao cvijet na majicu.

"Nikad te prije nisam ovdje vidio", reče Nitu.

"Živim tu, časna riječ", odvrati Nit. "Čemu služe cvjetovi?"

"To je bila tradicija u Starom gradu", objasni muškarac, "prije nego što se grad proširio. Kad na groblju navrh brda procvatu zimski cvjetovi, odrežu se i dijele svima, muškarcima i ženama, mladima i starima, bogatima i siromašnima."

Glazba se pojačala. Nit je pomislio da je sad možda bolje čuje upravo zahvaljujući cvijetu - razaznao je ritam udaljenih bubnjeva, te prodornu, isprekidanu melodiju koja ga je tjerala da podiže pete i stupa u skladu s muzikom.

Nit nikad prije nije šetao kao turist. Zaboravio je na zabrane napuštanja groblja, zaboravio

je da noćas mrtvi više nisu na pokopalištu navrh brda; sasvim se usredotočio na Starigrad. Hodao je dok nije dospio do javnog parka pred nekadašnjom gradskom vijećnicom, a sadašnjim muzejom i informativnim centrom za turiste - samu vijećnicu preselili su u znatno veći, ali noviji i manje slikovit prostor u drugom dijelu grada.

Brojni šetači već su se okupili u parku, koji je u svojoj zimskoj varijanti više nalikovao na travnatu ledinu s ponekim stubama, grmićem ili kipom.

Nit je očarano slušao glazbu. Na trg su polako kapali ljudi, neki sami, drugi u paru, s obiteljima ili bez njih. Nikad prije nije vidio toliko živih ljudi na okupu. Sigurno ih je bilo na stotine i svi su disali, živi kao Nit, svi s bijelim cvijetom na prsima.

"Zar se živi ljudi ovako ponašaju?" pomislio je Nit, no zapravo je već znao da to nije točno i da je ovo, što god to bilo, nešto sasvim posebno.

Mlada žena s dječjim kolicima koju je već vidio zaustavila se pokraj njega s djetetom u naručju. Njihala je glavom u ritmu glazbe.

"Koliko će još dugo svirati?" upitao ju je Nit, ali ona mu nije odgovorila, nego se samo nastavila ljuljati i smješhati. Nit je imao dojam da se u normalnijim okolnostima znatno rjeđe osmjehuje. Već je bio zaključio da ga nije čula, da je Nestao pa ga ne vidi, ili da joj jednostavno nije nimalo zanimljiv, kad je rekla: "Bogati. Ovo je ko Božić." Izgovorila je to kao žena u snu, koja samu sebe gleda sa strane. Istim tim neprisutnim glasom dodala je još i: "Odmah se sjetim bakine sestre, tete Clare. Poslije bakine smrti, na Badnju večer bismo išli k njoj, a ona bi nam svirala na svom starom klaviru, ponekad bi čak i pjevala, dok bi mi jeli praline i orahe. Ne mogu se sad sjetit nijedne pjesme koju je pjevala. Al ova muzika zvuči ko da su se sve te pjesme spojile u jednu."

Beba je drijemala glavom oslonjena na majčino rame, no čak je i ona lagano mahala rukama, prateći glazbu.

Glazba je utihnula i trgom je zavladao tišina, prigušena, bešumna poput snježnih pahulja. Noć i tijela okupljena na trgu upila su sve zvukove. Nije bilo toptanja ni premještanja s noge na nogu. Činilo se kao da svi zadržavaju dah.

Negdje u blizini sat je počeo otkucavati ponoć, zvana su zazvonila i najednom se pojaviše oni.

Spuštali su se nizbrdo u polaganoj povorci, svečano stupajući u istom taktu. Ispunili su cijelu širinu ceste, hodajući po petero u jednom redu. Nit ih je poznavao sve, ili bar većinu. U prvom je redu prepoznao majčicu Slaughter i Josiaha Worthingtona, te doktora Trefusisa i nekog starog grofa koji je zadobio smrtonosnu ranu u križarskom ratu pa se vratio u Englesku da umre kod kuće. Svi su izgledali ozbiljno i važno.

Ljudima na trgu oteše se osupnuti uzdasi. Netko je zaplakao, govoreći: "Smiluj nam se gospode, nastupa posljednji sud!" Ali većina ljudi samo je netremice gledala, bez imalo čuđenja, kao da je sve to samo san.

Mrtvi su stupali, red za redom, dok nisu dospjeli do trga.

Josiah Worthington popeo se stubama i prišao gospođi Caraway, gradonačelnici. Ispružio je ruku i rekao dovoljno glasno da ga čuje cijeli trg: "*Štovana gospo, čast mi učinite i makabrin sa mnom zaplešite.*"

Gospođa Caraway se kolebala. Pogledom je zatražila savjet od čovjeka koji je stajao pokraj nje u kućnom haljetku i papučama, s bijelim cvijetom na reveru. On se nasmiješio i kimnuo joj. "Naravno", potvrdio je gospodin Caraway.

Ispružila je ruku. Kad je prstima dotakla prste Josiaha Worthingtona, opet je zasvirala glazba. No to više nije bio onaj preludij koji je Nit ranije slušao. Ovo je bila glazba zbog koje su svi došli, s melodijom koja golica noge i prste.

Živi i mrtvi primiše se za ruke i zaplesasše. Nit je primijetio da je plesni partner majčice Slaughter onaj muškarac s turbanom, dok je Louisa Bartleby plesala s poslovnim čovjekom kojeg je vidio ranije te večeri. Gospodarica Owens nasmiješila se Nitu dok je prihvaćala ruku starog prodavača novina, a gospodin Owens s poštovanjem je pružio ruku maloj djevojčici, koja ju je prihvatila kao da je taj ples čekala cijeli svoj život. Dalje Nit nije gledao jer se nečija ruka stegnula oko njegove pa je i sam zaplesao.

Liza Hempstock nestašno mu se nasmiješila. "Ovo je divno", rekla je kad su počeli zajedno slijediti korake plesa.

Zapjevala je, prateći plesnu melodiju:

Korak i okret, hodaj pa stani,

Makabrin je ovo razuzdani.

Glazba je Nitove misli i njedra ispunila neukrotivom radošću i njegove noge pomicala su se kao da već znaju sve korake, kao da su ih zapravo oduvijek i znale.

Prvo je plesao s Lizom Hempstock, a kada je taj ples završio, za ruku ga je primio Fortinbras Bartleby pa su zajedno krenuli kroz redove plesača koji su se razdvajali da ih propuste.

Nit je spazio Abanazera Bolgera u plesu s gospođicom Borrows, Nitovom nekadašnjom učiteljicom. Vidio je da živi plešu s mrtvima.

Plesovi u paru prerastali su u duge redove ljudi koji su plesali u istom ritmu, hodajući i izbacujući noge (La-la-la-humpa! La-la-la-humpa!), u kolu koje je bilo prastaro i prije tisuću godina.

Nit je plesao u dugom redu uz Lizu Hempstock. Upitao ju je: "Odakle dolazi ova glazba?"

Slegnula je ramenima.

"Tko je sve ovo pokrenuo?"

"Samo se pokreće", odgovorila je. "Živi možda i zaborave, ali mi nikad..." Prekinula se i ushićeno uzviknula: "Vidi!"

Nit nikad prije nije vidio pravog konja, nego samo slike u slikovnicama. Bijeli konj koji je kasao niz ulicu prema njima ni po čemu nije nalikovao konjima iz njegove mašte. Bio je znatno krupniji i imao izduženu, ozbiljnu njušku. Na neosedlanim leđima sjedila je žena u dugoj sivoj haljini koja se pružala i presijavala pod prosinačkim mjesecom poput orošene paučine.

Kad je došla do trga, konj je stao, a žena u sivom s lakoćom je sjahala. Dotaknuvši tlo, sve ih je obuhvatila pogledom, i žive i mrtve.

Napravila je kniks.

Svi pred njom složno su se naklonili uzvratili kniksom i ples je počeo iznova.

"Gospa na sivcu sad je s nama,

makabrin vodi naša dama",

otpjevala je Liza Hempstock prije nego što ju je plesni kovitlac odveo od Nita. Plesači su stupali u ritmu glazbe, plesali, vrtjeli se, zaneseno izbacivali noge. Čak je i bijelikonj njihao glavom, koračajući i okrećući se u plesnom ritmu.

Ritam se ubrzao, a s njime i plesači. Nit je već gubio dah, ali nije mogao zamisliti da bi taj ples ikad mogao stati: makabrin, ples živih i mrtvih, ples sa Smrcu. Nit se smiješio. Svi su se smiješili.

S vremena bi na vrijeme u vrtnji i pocupkivanju kroz javni park spazio i gospu u sivoj haljini.

Svi, pomislio je Nit, *svi plešu!* No čim je to pomislio, shvatio je da se vara. U sjeni stare gradske vijećnice stajao je muškarac od glave do pete odjeven u crno. On nije plesao.

Samo je motrio plesače.

Nit nije mogao odrediti je li to što se vidi u Silasovu izrazu čežnja, patnja ili nešto sasvim drugo. Lice njegova skrbnika bilo mu je nepronikljivo.

Viknuo je: "Silas!", nadajući se da će ga to potaknuti da im priđe i pridruži se plesu, da se prepusti zanosu kao i ostali, no čim je Silas začuo svoje ime, povukao se dublje u sjene i nestao s vidika.

"Posljednji ples!" uzviknuo je netko. U glazbu se sad uvukla neka veličanstvena, spora nota, kao najava skorog završetka.

Svi plesači našli su si partnere i u svakom paru jedan je bio živ, a drugi mrtav. Nit je ispružio ruku i shvatio da dodiruje prste i gleda u sive oči gospe u haljini od paučine.

Nasmiješila mu se.

"Zdravo, Nite", reče ona.

"Zdravo", odvrati on, zaplesavši s njom. "Ja ne znam kako se vi zovete."

"Imena zapravo i nisu tako važna", reče ona.

"Jako mi se sviđa vaš konj. Kako je samo velik! Nisam imao pojma da konji mogu biti tako veliki."

"Dovoljno je krotak da na leđima ponese najmoćnijeg među vama a snaga mu dostaje i za najmanjega."

"Smijem li ga zajahati?" upita Nit.

"Jednog dana hoćeš", odvrati ona. Njezina suknja od paučine zatreperila je. "Jednog dana. Prije ili poslije zajaši ga svatko."

"Obećavate?"

"Obećavam."

I time je ples završio. Nit se duboko naklonio svojoj plesnoj partnerici i tek tada osjetio iscrpljenost, kao da je plesao satima. Svaki se mišić njegova tijela bunio zbog boli. Nije mogao doći do daha.

Sat je počeo otkucavati, a Nit je brojio. Dvanaest otkucaja. Nije znao jesu li plesali dvanaest sati, ili dvadeset četiri, ili je vrijeme naprosto stalo.

Upravio se i obazreo oko sebe. Mrtvi su otišli, Gospa na sivcu također. Preostali su samo još živi, koji su također krenuli kućama - pospano su napuštali gradski trg, ukočenih koraka, kao ljudi koji su se tek prenuili iz dubokog sna, pa sad hodaju u bunilu, još nerazbuđeni.

Gradski trg bio je prekriven sitnim bijelim cvjetovima. Sve je izgledalo kao da se tu održalo vjenčanje.

Sljedećeg dana Nit se u grobu Owensovih probudio s osjećajem da je sad upućen u veliku tajnu i da je učinio nešto važno. Gorio je od želje da o tome s nekim porazgovara.

Čim je gospodarica Owens ustala, Nit je rekao: "Sinoć je bilo genijalno!"

Gazdarica Owens je rekla: "Ma da?"

"Plesali smo", rekao je Nit. "Svi. Dolje u Starom gradu."

"Zar doista?" rekla je gazdarica Owens i puhнула. "Plesao si, kažeš? A dobro znaš da ne smiješ silaziti u grad."

Nit je znao i da nije uputno zapodijevati razgovore s mamom kad je u takvu raspoloženju. Šmugnuo je iz groba i nestao u sumraku.

Otišao je uzbrdo do crnog obeliska i spomenika Josiahu Worthingtonu, u prirodni amfiteatar iz kojeg se pružao pogled na Stari grad i svjetla oko njega.

Josiah Worthington je stao pokraj Nita.

Nit je rekao: "Vi ste otvorili ples. S gradonačelnicom. Plesali ste s njom."

Josiah Worthington ga je samo šutke pogledao.

"Ali jeste", ustrajao je Nit.

Josiah Worthington je kazao: "Mrtvi i živi se ne druže, mladiću. Mi više nismo dio njihova svijeta, a ni oni našeg. A ako se možda i dogodilo da smo s njima otplesali danse macabre, mrtvački ples, to nije nešto o čemu bismo poslije raspredali, osobito ne sa živima."

"Ali ja sam jedan od vas."

"Još nisi, mladiću. Cijeli je život pred tobom."

Nitu je tek sad sinulo zašto je plesao na strani živih, a ne kao pripadnik družbe što se spustila nizbrdo. Rekao je samo: "Razumijem... čini mi se."

Do niže padine spustio se u trku, kao tipičan desetogodišnjak u hitnji, takvom brzinom da se zamalo spotaknuo o Digbyja Poolea (1785. - 1860., *Kakav sam ja sad, takav ćeš i ti postati*). Uspravivši se čistim naporom volje, odjurio je u staru kapelu, strahujući da će se mimoići sa Silasom, da će njegov skrbnik otići iz kapele prije negoli Nit stigne u nju.

Sjeo je na klupu.

Netko se smjestio pokraj njega, iako Nit prije toga nije začuo ni najmanji šum. Njegov skrbnik reče: "Dobra večer, Nit."

"I ti si sinoć bio tamo", reče Nit. "Nemoj uopće govoriti da nisi ili tako nešto jer znam da si bio."

"Jesam", potvrdi Silas.

"Plesao sam s njom. S gospom na bijelom konju."

"A da?"

"Vidio si nas! Gledao si nas! Živi i mrtvi! Plesali smo! Zašto nitko fte želi o tome razgovarati?"

"Zato što su neke stvari tajne. Zato što je o nekim stvarima ljudima zabranjeno govoriti. Zato što se nekih stvari ne sjećaju."

"Ali ti si ih upravo spomenuo. Govorimo o makabrinu."

"Ja ga nisam plesao", odvrati Silas.

"Ali si ga vidio."

Silas je rekao samo: "Ne znam što sam vidio."

"Plesao sam s gospom, Silase!" uzviknuo je Nit. Njegov skrbnik odjednom je izgledao kao da mu se srce slama i Nit je osjetio strah, onako kako bi ga osjetilo dijete koje je upravo probudilo usnulu panteru.

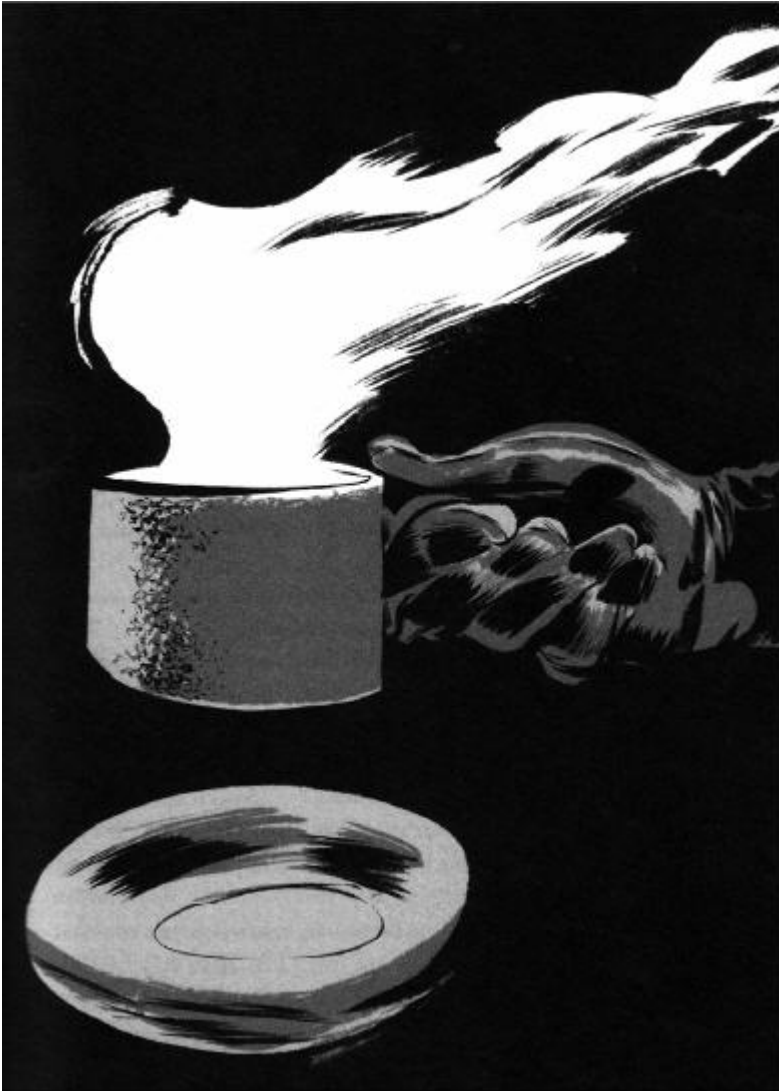
Ali Silas je kazao samo: "Ovaj razgovor je upravo završio."

Nit bi mu možda i odgovorio - htio mu je izreći stotinu stvari, ma koliko to u tom trenutku bilo nerazumno - da ga nešto nije smelo: začuo je šuškanje, blago i meko, a lice mu je okrznuo perolaki dodir neke hladne tvari.

Istog je trena zaboravio na ples, a strah su zamijenili oduševljenje i čudo.

Tek je treći put u životu gledao taj prizor.

"Silase, vidi, pada snijeg!" uskliknuo je. Misli i srce obuzela mu je radost, ne ostavljajući mjesta ni za što drugo. "Pravi pravcati snijeg!"

INTERLUDIJ

Saziv

Mali natpis u predvorju hotela objavljivao je da je salon. Washington te noći rezerviran samo za uzvanike, bez ikakvog objašnjenja o tome što se unutra zapravo događa. Ruku na srce, ništa vam ne bi bilo jasnije ni da ste imali prilike vidjeti uzvanike u salonu Washington, osim što biste već na prvi pogled uočili da među njima nema niti jedne žene. Okupili su se, dakle, sami muškarci, koji su u tom trenutku sjedili za okruglim stolovima i završavali desert.

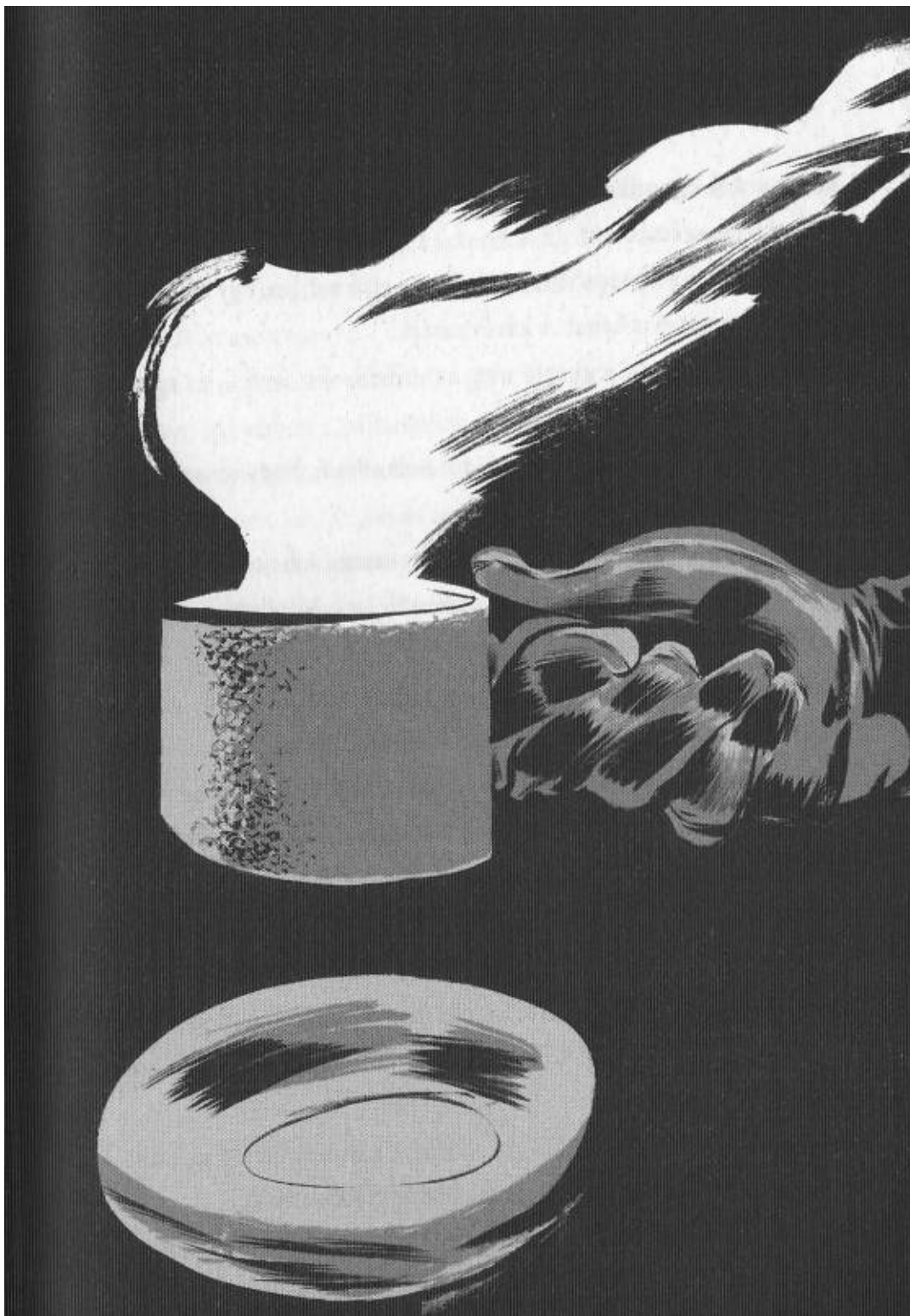
Došlo ih je stotinjak, a zajednička su im bila samo ozbiljna crn odijela. Bilo ih je sjedokosih, tamnokosih, svjetlokosih, crvenokosi a i onih bez imalo kose. Lica su otkrivala lepezu emocija: ljubaznost, neljubaznost, susretljivost, mrzovolju, otvorenost, zatvorenost, sirovost, tankočutnost. Većina je bila svijetle puti, no našlo se t i crnputih i smeđoputih muškaraca. Među uzvanicima je bilo Europljana, Afrikanaca, Indijaca, Kineza, Južnoamerikanaca, Filipinaca, Amerikanaca. Međusobno i s konobarima razgovarali s na engleskom, no naglasaka je bilo koliko i vlasnika. Pristigli su svih dijelova Europe i sa svih

strana svijeta.

Muškarci u crnim odijelima sjedili su za stolovima, izuzme li se jedan koji je upravo stajao na podiju. Poširoki, dobro raspoložen muškarac u svečanom odijelu, zbog kojeg je izgledao kao da je došao ravno sa svadbe, glasno je čitao popis njihovih dobročinstava. Praznik na egzotičnim lokacijama za djecu iz siromašnih obitelji. Autobus za ljude koji bez njega ne bi mogli na izlete.

Čovjek zvan Majstor sjedio je za središnjim stolom u prvom redu, pokraj elegantnog muškarca srebrnastosijede kose. Čekali su kavu.

"Vrijeme leti", reče muškarac srebrnaste kose, "a mi više nismo mladi."

Majstor reče: "Razmišljao sam. Onaj incident u San Franciscu prije nekoliko godina..."
"... je bio neugodan, ali kao i cvijeće što u proljeće cvate, tra-la-la, on s ovime nema ama baš nikakve veze. ⁶ Zabrljao si, Majstore. Trebao si ih sve likvidirati. Uključujući i maloga. Osobito maloga. Ako nešto već radiš, radi kako treba."

Konobar u bijeloj jakni natočio je kavu svim muškarcima za stolom: malom muškarcu tankog crnog brka, visokom plavokosom muškarcu koji je izgledao kao filmska zvijezda ili maneken, te tamnopotom muškarcu goleme glave koji je sve oko sebe šibao pogledom razjarenog bika. Ti muškarci upadljivo nisu pratili Majstorov razgovor, nego su se usredotočili na govornika, čak mu plješćući s vremena navrijeme. Srebrnokosi muškarac stavio je nekoliko vrhom punih žličica šećera u kavu i žustro je promiješao.

"Deset godina", nastavio je. "Vrijeme nikog ne čeka. To djetešće će uskoro odrasti. I što ćemo onda?"

"Još imam vremena, gospodine Dandy", počeo Majstor, ali srebrnokosi muškarac ga prekine, mašući krupnim ružičastim prstom u njegovu smjeru.

"Imao si vremena. Sad još imaš samo krajnji rok. I zato napregni vijuge. Više ti nećemo popuštati. Dodijalo nam je čekanje, svima do posljednjeg Majstora."

Majstor odsječno kimne. "Imam neke tragove", reče on.

Srebrnokosi muškarac srkne crnu kavu. "Stvarno?"

"Stvarno. I još jednom ponavljam, mislim da je ovo povezano s problemom koji smo imali u San Franciscu.

"Jesi li o tome razgovarao s tajnikom?" Gospodin Dandy pokazao je muškarca na podiju, koji je baš u tom trenutku govorio o bolničkoj opremi kupljenoj u prošloj godini zahvaljujući njihovim nesebičnim priložima. ("Ne jedan, ne dva, nego tri aparata za dijalizu", objavio je. Muškarci u dvorani uljudno su aplaudirali sebi i svojoj nesebičnosti.)

Majstor kimne. "Spomenuo sam mu to."

"I?"

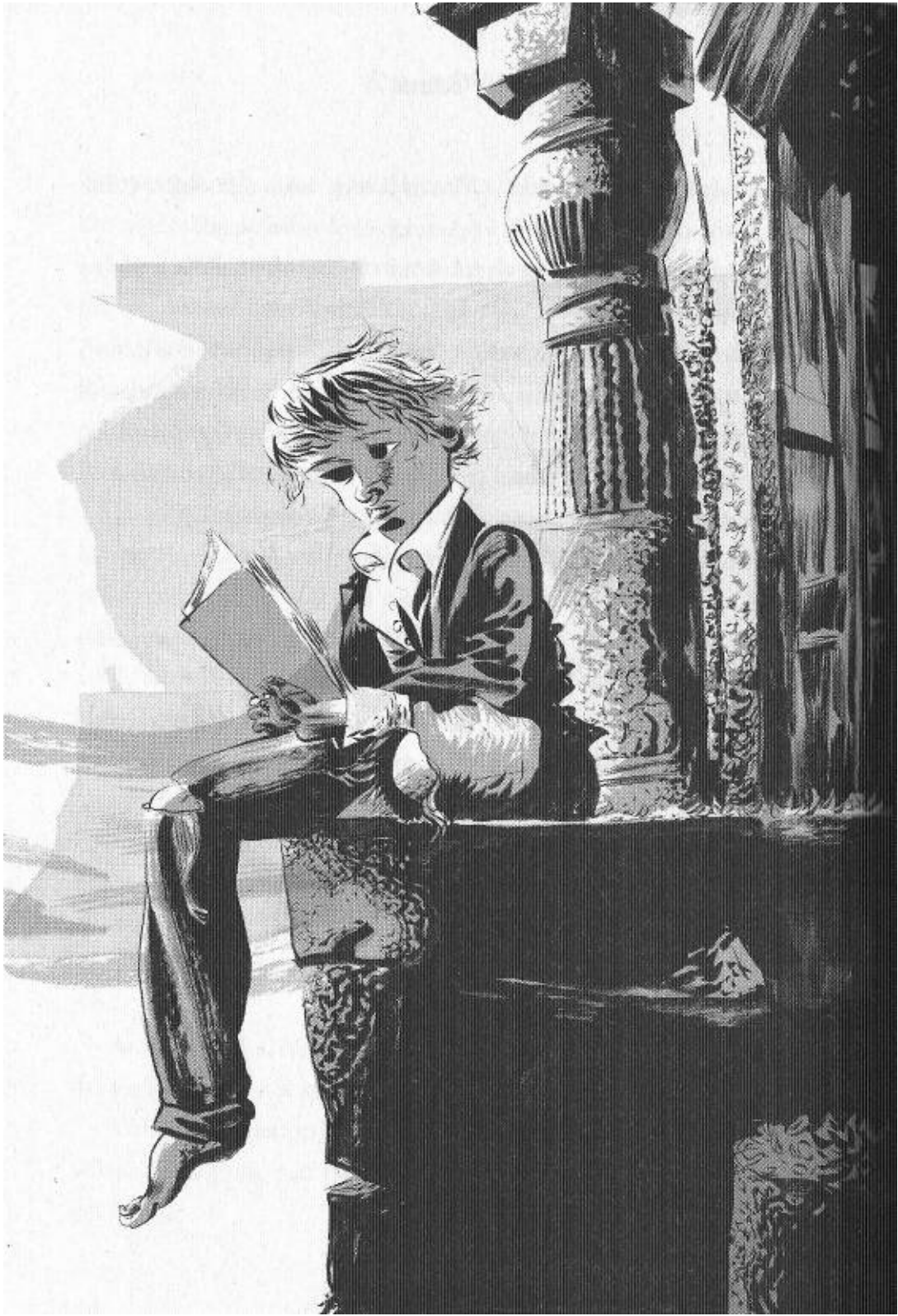
"Ne zanima ga. Jednostavno želi rezultate. Želi da dovršim započeti posao."

"To svi želimo, zlatane", reče srebrnokosi muškarac. "Mali je još živ. A vrijeme više nije na našoj strani."

Ostali muškarci za stolom, koji su se dotad pretvarali da ih ne slušaju, sad su zagundali i kimnuli u znak slaganja.

"Kao što rekoh," zaključio gospodin Dandy bezizražajno, "vrijeme leti."

GLAVA ŠESTA

Nitko Owens u školi

Na groblju je toliko lijevalo da se slika svijeta razlamala na bezbroj zamagljenih odraza u kišnim lokvama. Nit je sjedio ispod luka koji Egipatsku aleju i divljinu na sjeverozapadu dijeli od ostatka groblja, sklonivši se tamo i od živih i od mrtvih koji bi ga mogli tražiti. Htio je u miru pročitati knjigu.

"Izjela te kuga!" odjednom se začuo poklič s početka staze. "Izjela kuga i tebe, gospodine, i tvoje vražje oči! Kad te uhvatim - a uhvatit ću te - zažalit ćeš što si se ikad rodio!"

Nit uzdahne i spusti knjigu. Nagnuo se naprijed i vidio da skliskom stazom prema njemu grabi Thackeray Porringer (1720. - 1734., *Sin gore navedenoga*). Thackeray je bio krupan dječak - umro je kao četrnaestogodišnjak, zbog psine kojom je započelo njegovo šegrtovanje kod majstora soboslikara: dali su mu osam bakrenih penija i uputili ga da se ne vraća bez dvije litre crveno-bijele prugaste boje za bojenje stupova koji označavaju ulaz u brijačnice. Thackerayja su tog bljuzgavog siječanjskog jutra pet sati šetali amo-tamo po gradu. U svakom dućanu u koji je ušao prvo su ga dobro ismijali i zatim poslali u sljedeći, a kad je Thackeray konačno shvatio da su ga namagarčili, toliko se razbjjesnio da ga je udarila kap. Umro je u roku od tjedan dana, strijeljajući ogorčenim pogledom ostale šegrte, pa čak i samog majstora soboslikara, gospodina Horrobina, kojemu pak nije bilo jasno oko čega se to podigla takva galama kad je on u vrijeme svog šegrtovanja doživio neusporedivo gore stvari.

Thackeray Porringer je, dakle, umro u naletu gnjeva, čvrsto stišćući primjerak Robinsona Crusoea, svoju jedinu imovinu izuzmu li se srebrni novčić od šest penija i odjeća u kojoj je stajao neposredno prije no što gaje pogodila kap. Na majčin zahtjev, knjigu su pokopali s njim. Smrt nije nimalo ublažila Thackerayjevu ćud. Sad je vikao: "Znam da si tu negdje! Pokaži se da te naučim pameti, ti, ti kradljivce!"

Nit zaklopi knjigu. "Thackeray, nisam kradljivac. Knjigu sam samo posudio. Obećavam da ću ti je vratiti čim je pročitam."

Thackeray je podigao pogled i vidio da se Nit ugnijezdio iza Ozirisova kipa. "Rekao sam ti da ne smiješ!"

Nit uzdahne. "Ali kad ovdje ima tako malo knjiga. I upravo sam došao do dobrog dijela. Robinson je našao otisak stopala. Ne svoj. To znači da na otoku živi još netko!"

"Knjiga je moja", tvrdoglavo odvratil Thackeray Porringer. "Vrati mi je."

Nit je u prvi mah htio nastaviti prepirku, ili bar pregovore, no kad je vidio povrijeđeni izraz na Thackerayjevu licu, odustao je. Spustio se niz luk, zadnji metar prelazeći u skoku. Pružio mu je knjigu. "Izvoli." Thackeray ju je zgrabio, sijevajući pogledom.

"Mogu ti je ja čitati", predloži Nit. "Ozbiljno."

"Radije gurni tu glavurdu u kipuću vodu", odbrusi Thackeray. Zamahnuo je šakom na Nitovo uho i pogodio metu. Nita je presjekla bol. Doduše, ako je bilo suditi po licu Thackerayja Porringera, ni njegova šaka nije prošla ništa bolje od Nitova uha.

Krupniji dječak topćući je otišao niza stazu, a Nit, kojeg su uz bolno uho zapekle i oči, pogledom je pratio njegovo udaljavanje. Ne obazirući se na kišu, vratio se na sklisku stazu obraslu u bršljan. U jednom je trenutku izgubio ravnotežu, razderavši pritom traperice i koljeno.

U vrbiku posadenom uza zid Nit se zamalo sudario s gospođicom Euphemiom Horsfall i Tomom Sandsom, koji su već dugi niz godina bili u ljubavnoj vezi. Tom je živio i umro tijekom

stogodišnjeg rata s Francuskom, tako davno da se njegov spomenik sasvim izlazio, dok su gospođicu Euphemiju (1861. - 1883., *Usnula je, nema zбора, ali bar sniva s anđelima*) pokopali u viktorijansko doba. Groblje je baš nekako oko tog vremena bilo prošireno i sljedećih je pedesetak godina vrlo uspješno poslovalo, pa je Euphemia iza crnih vrata u Aleji vrba imala cijeli grob za sebe. Unatoč razlikama između njihovih povijesnih razdoblja, bili su skladan par.

"Lakše malo, mladi Nite", reče Tom. "Još ćeš se i ozlijediti."

"To je već učinio", nadoveže se gospođica Euphemia. "Jao, jao, Nite. Majka će ti zacijelo imati što reći kad vidi što se dogodilo. Znaš i sam da nama nije lako popraviti takve hlače."

"Ovaj. Oprostite", reče Nit.

"Usput, traži te tvoj skrbnik", dometne Tom.

Nit pogleda u sivo nebo. "Ali još je dan", reče on.

"Ustao je zarana", objasni Tom Nit, koji je znao da zarana znači isto što i rano, "i rekao nam da ti prenesemo poruku. Ako te vidimo."

Nit kimne.

"U onom šipražju odmah iza Littlejohnova spomenika ima zrelih lješnjaka", dodaje Tom s osmijehom, da ga utješi.

"Hvala", reče Nit. Potrčao je navrat-nanos kroz kišu, spuštajući se nizbrdo po krivudavoj stazi. Zaustavio se tek pred starom kapelom.

Vrata su bila otvorena. Silas, kojemu kiša nije bila ništa draža od danjeg svjetla, stajao je unutra, u sjeni.

"Čujem da me tražiš", reče Nit.

"Da", potvrdi Silas. Nastavio je: "Vidim da si poderao hlače."

"Trčao sam", objasni Nit. "Ovaj. Malo sam se porječkao s Thackeravjem Porringerom. Htio sam čitati Robinsona Crusoea. To je knjiga o jednom čovjeku na brodu - brodovi su stvari koje idu u more, a more je nešto kao ogromna lokva - i o tome kako se brod nasukao na otok - otok je inače mjesto u moru po kojem se može hodati i..."

Silas ga prekine: "Navršilo se jedanaest godina, Nite. Jedanaest godina otkako si s nama."

"Dobro", reče Nit. "Ako ti tako kažeš."

Silas pogleda svog štićenika. Izrastao je u žilava dječaka, a njegova svijetlosmeđa kosa u međuvremenu je ponešto potamnijela.

Po staroj kapeli plesale su sjene.

"Mislim", nastavi Silas, "da je vrijeme da porazgovaramo o tome odakle si došao."

Nit duboko udahne i odgovori: "Ne moramo sad o tome. Ne ako ti ne želiš." Potrudio se da to kaže na najlježerniji mogući način, ali srce mu je udaralo kao ludo.

Tišinu su remetili samo romon kiše i protjecanje vode kroz oluke. Šutnja se toliko odužila da se Nit već pobjao da će eksplodirati od iščekivanja.

Silas prozbori: "Već znaš da si drugačiji. Da si živ. Da smo te udomili - da su te oni udomili - i da sam ja pristao biti tvoj skrbnik."

Nit je šutio.

Silasov baršunasti glas nastavi: "Imao si roditelje. I stariju sestru. Ubili su ih. Vjerujem da bi ubili i tebe da ih u tome nisu spriječili slučaj i intervencija Owensovih."

"I ti", odvratiti Nit, kojemu su tu noć tijekom godina opisali mnogi ljudi, među njima, začudo, i pokojni očevic. Za groblje je to bila velika noć.

Silas reče: "Čovjek koji ti je ubio obitelj još je negdje vani. Vjerujem da i dalje traga za tobom i da te i dalje namjerava ubiti."

Nit slegne ramenima. "Pa?" upita on. "To je samo smrt. Mislim, svi moji najbolji prijatelji ionako su već mrtvi."

"Da." Silas je zastao. "Jesu. I oni su uglavnom raščistili sa svijetom. Ti nisi. Nite, ti si živ. To znači da je tvoj potencijal bezgraničan. Možeš učiniti, stvoriti, sanjati što god poželiš. Ako ti promijeniš svijet, on će se doista promijeniti. To je potencijal. Čim umreš, potencijal nestaje. Gotovo je. Što si napravio, napravio si, svoj san si odsanjao, svoje ime ispisao. Možda te sahrane ovdje, možda čak postaneš jedan od onih koji hodaju i poslije smrti. Ali potencijala više neće biti."

Nit je razmišljao o Silasovim riječima. Činilo mu se da u njima ima istine, iako se odmah sjetio nekih iznimaka - na primjer, svojih roditelja, koji su ga posvojili. Znao je, doduše, da se mrtvi razlikuju od živih, makar su mu mrtvi bili draži.

"A ti?" upita on Silasa.

"Što ja?"

"Pa, ti nisi živ. Ali smiješ posvuda ići i svašta radiš."

"Ja sam", odvrati Silas, "točno ono što jesam i ništa više od toga. Kao što si i sam napomenuo, ja nisam živ. A ako me netko likvidira, jednostavno ću prestati postojati. Moja vrsta jest ili nije. Ako shvaćaš što želim reći."

"Ne baš."

Silas uzdahne. U međuvremenu je prestalo kišiti, a naoblaka je prerasla u pravi sumrak. "Nit," reče on, "mnogo je razloga zbog kojih želimo da ostaneš na sigurnom."

Nit reče: "Ta osoba koja mije uništila obitelj. I koja me želi ubiti. Siguran si da je još negdje vani?" Već je dugo razmišljao o tome, a sad je napokon znao što želi.

"Da. Još te traži."

"U tom slučaju", odvažio se Nit i izrekao neizrecivo,

"želim ići u školu."

Silasa u normalnim okolnostima ništa nije moglo smesti. Da svijet prestane postojati, on ne bi trepnuo okom. Ali sad je otvorio usta i namrštio čelo, ne uspijevajući izgovoriti ništa osim: "Molim?"

"Puno sam stvari naučio na groblju", reče Nit. "Znam Nestajati i znam Opsjedati. Umijem otvoriti gulska vrata i poznajem zvijezda. Ali vani je cijeli svijet, s morem i otocima, i brodolomima i svinjama. Hoću reći, pun je stvari o kojima ne znam ništa. I moji učitelji s groblja svašta su me naučili, ali moram znati više. Ako jednog dana želim preživjeti vani."

Silasa se nijedan od tih argumenata nije osobito dojmio: "Ne dolazi u obzir. Ovdje ti možemo jamčiti sigurnost. Vani se može dogoditi bilo što. Kako ćemo te tamo zaštititi?"

"Da", složi se Nit. "To je taj potencijal koji si spominjao." Zašutio je. A onda je rekao: "Netko je ubio moju mamu i mog tatu i moju sestru."

"Da. Netko je to učinio."

"Neki muškarac?"

"Neki muškarac."

"To znači", reče Nit, "da si pogrešno postavio pitanje."

Silas podigne obrvu. "Kako to misliš?"

"Pa", reče Nit. "Ako odem van, u svijet, pitanje nije 'tko će me zaštititi od njega?'"

"Nije?"

"Nije. Pitanje je, 'tko će njega zaštititi od mene?'"

Po visokim prozorima zagrebale su grančice, kao da mole da ih se pusti unutra. Silas je noktom ostrim poput britve otresao nepostojeći trun prašine s rukava. Zatim je rekao: "Morat ćemo ti pronaći školu."

Nitko nije primijetio dječaka, bar ne u početku. Nisu primijetili čak ni to da ga ne primjećuju. Obično je sjedio negdje u dnu razreda. Rijetko se sam javljao, odgovarajući samo kad

bi ga nešto izravno pitali, a čak i tada odgovori su mu bili kratki, bezbojni, stvoreni za zaboravljanje: s lakoćom je nestajao iz misli i iz pamćenja.

"Što misliš, da ne dolazi možda iz religiozne obitelji?" pitao je gospodin Kirby u zbornici, ocjenjujući sastavke.

"Tko?" upitala je gospođa McKinnon.

"Owens iz osmog b", odgovorio je gospodin Kirby.

"To je onaj visoki pristavi dečko?"

"Ne bih rekao. Srednje je visine."

Gospođa McKinnon slegne ramenima. "I što s njim?"

"Sve piše rukom", reče gospodin Kirby. "Ima vrlo lijep rukopis. To se nekad zvalo krasopisom."

"A iz toga slijedi da je religiozan zato što...?"

"Kaže da nemaju kompjutor."

"Pa?"

"Nema ni telefon."

"I dalje ne vidim zašto bi to značilo da je religiozan", reče gospođa McKinnon. Otkako su u zbornici zabranili pušenje, prihvatila se kačkanja, tako da je i u tom trenutku sjedila i kačkala dječju dekicu koju još nikome nije namijenila.

Gospodin Kirby slegne ramenima. "Inače je pametan dečko", reče. "Ali, neke stvari jednostavno ne zna. A na satovima povijesti voli dodati sitne izmišljene detalje, kojih u knjigama nema..."

"Na primjer?"

Gospodin Kirby dovršio je ocjenjivanje Nitova sastavka i odložio ga na snop. Sad kad nije pred sobom imao opipljiv podsjetnik na dječaka, sve mu se skupa činilo nekako maglovito i nevažno. "Stvari", rekao je i zaboravio. Baš kao što je zaboravio unijeti Nitovo ime u imenik roditelja. Baš kao što se Nitovo ime nije moglo pronaći u školskim bazama podataka.

Unatoč tome što je dječak bio uzoran učenik, bilo ga je teško upamtiti, ali vrlo lako zaboraviti. Većinu slobodnog vremena provodio je u dnu razreda u kojem se održavala nastava iz engleskog, pokraj polica sa starim džepnim knjigama, ili pak u školskoj knjižnici, velikoj prostoriji ispunjenoj knjigama i izlizanim naslonjačima, gdje je čitao priče s jednakim žarom s kojim su neka djeca jela.

Jednako su ga lako zaboravljale i školske kolege, osim kad je sjedio pred njima: tada su znali tko je. Ali čim bi mali Owens izašao iz vidokruga, nestao bi im i iz pamćenja. Nisu razmišljali o njemu. Nisu ni trebali. Da ste od djece iz osmog b zatražili da žmirečki nabroje svih dvadeset pet dječaka i djevojčica u razredu, nitko na popis ne bi uvrstio malog Owensa. Kretao se školom gotovo kao duh.

Sve se to, naravno, mijenjalo kad je bio prisutan.

Nicku Farthingu bilo je dvanaest godina, ali mogao je proći kao šesnaestogodišnjak, što je ponekad i činio: odlikovao se krupnim stasom, iskrivljenim osmijehom i oskudnom maštom. Bio je, u najprizemnijem smislu te riječi, praktičan dječak, vješt kradljivac po dućanima i povremeni nasilnik kojemu nije bilo toliko važno da bude popularan koliko to da ostala djeca, redom manja od njega, rade što im kaže. Uostalom, imao je on i prijateljicu. Ime joj je bilo Maureen Quilling, ali svi su je zvali Mo. Ona je bila mršava i bljedunjava, svijetložute kose, vodenastih plavih očiju i oštrog, radoznalog nosa. Nick je volio krasti po dućanima, ali Mo mu je govorila što da ukrade. Nick je umio udarati, ozljeđivati i zaplašivati, ali Mo ga je huškala na ljude koje treba zaplašiti. Kako mu je voljela reći s vremena na vrijeme, zajedno su bili savršen tim.

Sjedili su u kutu knjižnice i dijelili plijen - džeparce sedmaša, osmero ili devetero

jedanaestogodišnjaka koje su istrenirali da im svakog tjedna predaju sav svoj novac.

"Mali Singh još nije pljunuo lovu", reče Mo. "Morat ćeš ga potražiti."

"Aha", reče Nick. "Već će on platiti."

"Što je ono zdupio? CD?"

Nick kimne.

"Ti mu samo lijepo objasni da treba plesati kako ti sviraš", reče Mo, kojoj je bilo jako važno da zvuči kao razbijači iz televizijskih serija.

"Ništa lakše", reče Nick. "Dobar smo mi tim."

"Kao Batman i Robin", reče Mo.

"Više kao doktor Jekyll i gospodin Hyde", ispravio ih je netko tko je dotad nezamijećeno čitao u sjedalu kod prozora, a sad je ustao i izišao iz prostorije.

Paul Singh sjedio je na prozorskoj dasci pokraj svlačionica, ruku zavučenih duboko u džepove i obuzet mračnim mislima. Uskoro je jednu ruku izvukao iz džepa, rastvorio šaku, pogledao pregršt kovanica od jedne funte na dlanu. Zatresao je glavom, opet ruku stegnuvši u šaku.

"Nick i Mo čekaju na to?" upita netko. Paul je tako poskočio da mu se sav novac rasuo po podu.

Drugi dječak sagnuo se da mu pomogne pokupiti i predao mu skupljene kovanice. Izgledao je starije od Paula, kojem se činilo da ga je već negdje vidio, iako nije baš bio siguran u to. Paul reče: "Ti si s njima? S Nickom i Mo?"

Drugi dječak odmahne glavom. "Ma kakvi. Zlo mi je od njih." Zastao je. A onda je rekao: "Zapravo, došao sam ti dati savjet."

"Da?"

"Nemoj im platiti."

"Lako je tebi govoriti."

"Jer mene ne ucjenjuju?"

Dječak je pogledao Paula, koji je posramljeno okrenuo glavu.

"Tukli su te ili ti prijetili dok nisi ukrao CD za njih. A onda su ti rekli da će te tužiti ako im ne budeš davao svoj džeparac. Što su napravili, snimili te dok si krao?"

Paul kimne.

"Jednostavno reci ne", nastavi dječak. "Ne daj im novac."

"Ubit će me. I rekli su..."

"Reci im da misliš da bi policiju i školske vlasti vjerojatno puno više zanimalo dvoje učenika koja tjeraju mlađu djecu da krađu za njih i onda im otimaju džeparac, nego jedno dijete koje je moralo ukrasti CD protiv svoje volje. I reci im da ćeš ti nazvati policiju ako te ikad više taknu. I da si sve stavio na papir i ako ti se nešto dogodi, bilo što, šljiva na oku ili nešto slično, da će tvoji prijatelji to smjesta poslati školskim vlastima i policiji."

Paul reče: "Ali... ne mogu."

"Onda ćeš im davati svoj džeparac dokle god si u školi. I uvijek ćeš ih se bojati."

Paul je razmislio. "A zašto ne bih odmah sve ispričao policiji?" upita on.

"Možeš, ako ti je tako draže."

"Prvo ću probati tvoj pristup", zaključio Paul. Nasmiješio se. Ne osobito široko, ali ipak je to bio pravi pravcati osmijeh, prvi u tri tjedna.

I tako je Paul Singh nabrojio Nicku Farthingu sve razloge zbog kojih mu više neće davati novac, potom se mirno udaljivši, dok je Nick Farthing ostao šutke stajati, grčevito stišćući i rastvarajući šake. A sljedećeg dana još je petero jedanaestogodišnjaka potražilo Nicka Farthinga na igralištu i reklo mu da žele svoj novac, sve džeparce koje su mu dali u proteklih mjesec dana,

ili će oni otići na policiju. Nick Farthing najednom se prometnuo u iznimno potištenog mladića.

Mo je rekla: "On je kriv. On je sve započeo. Da nije bilo njega... ne bi se oni toga nikad sami sjetili. Njega moramo naučiti pameti. Poslije toga će svi biti kao bubice."

"Tko?" upita Nick.

"Onaj koji stalno čita. Onaj iz knjižnice. Neil Owens. On."

Nick je polako kimnuo. Ponovo je upitao: "A koji je to?"

"Pokazat ću ti ga", reče Mo.

Nit je bio naviknut na ignoriranje, na život u sjeni. Kad je normalno da te pogledi zaobilaze, brzo postaneš svjestan tuđeg zurenja, pogledavanja u tvom smjeru, pozornosti. A ako te ljudi gotovo i ne registriraju kao živo biće, onda prst uperen u tebe ili koraci koji te slijede... itekako upadaju u oči.

Hodali su za njim cijelim putem iz škole i po cesti, mimo novinskog kioska na uglu i preko željezničkog mosta. Nije se žurio, jer nije želio umaknuti svojim pratiteljima, krupnom dječaku i svjetlokosoj djevojčici. Ušao je u majušno crkveno dvorište na kraju ceste, produžio do minijaturnog groblja iza lokalne crkve i zaustavio se da ih pričekaja pokraj groba Rodericka Perssona i njegove supruge Amabelle, koji su dijelili s njegovom drugom suprugom Portunijom (*Spavaju da bi ponovno ustali*).

"Ti si taj klinac", začu se glas djevojčice. "Neil Owens. E pa, sad si dolijao, Neil Owens."

"Ime mi je Nit", odvrati Nit i pogleda. "Završava na T. A vi ste Jekyll i Hyde."

"Ti si kriv", reče djevojčica. "Ti si obrlatio sedmaše."

"I zato ćemo ti sad očitati lekciju", reče Nick Farthing i nasmiješi mu se osmijehom u kojem nije bilo ništa šaljivo.

"Super, volim lekcije", reče Nit. "A da se vi malo više potrudite oko svojih, ne biste trebali iznuđivati džeparac od mlađe djece."

Nickovo čelo namreškalo se od mrštenja. Rekao je: "Mrtav si, Owens."

Nit odmahne glavom i pokaže rukom oko sebe: "Ne baš", reče. "Ali oni jesu."

"Tko 'oni'?" upita Mo.

"Ljudi s ovog groblja", reče Nit. "Gle. Doveo sam vas ovamo da vam pružim izbor..."

"Nisi nas ti doveo ovamo", prekine ga Nick.

"Ovdje ste", reče Nit. "Jer sam htio da tu budete. Došao sam ovamo. Vi ste me slijedili. Svodi se na isto."

Mo se nervozno osvrne oko sebe. "Ovdje su neki tvoji prijatelji?" upita ona.

Nit nastavi: "Bojim se da niste shvatili bit. Morate ovo prekinuti. Prestanite se ponašati kao da drugi ljudi nisu važni. Prestanite maltretirati ljude."

Moin osmijeh bio je poput britve. "Za boga miloga", obratila se Nicku. "Daj ga lupi."

"Dao sam vam šansu", reče Nit. Nick je žestoko zamahnuo šakom prema Nitu, ali njega više nije bilo, a Nickova šaka svom je silinom pogodila bočnu stranu nadgrobnog spomenika.

"Kamo je nestao?" upita Mo. Nick je psovao i tresao glavom. Zbunjeno se obazrela po sjenovitu groblju. "Bio je ovdje. Znaš da je bio."

Nick, koji se ni inače nije mogao pohvaliti bujnom maštom, svakako nije namjeravao naprezati moždane vijuge baš u tom trenutku. "Možda je zbrisao", reče on.

"Nije zbrisao", reče Mo. "Jednostavno više nije bio na tom mjestu." Mo je, naprotiv, imala maštu. Sve ideje bile su njezine. Na sablasni crkveni posjed spustio se sumrak, a ona je osjetila da joj se diže kosa na glavi. "Nešto zbilja, ali zbilja nije u redu", reče Mo. Prodornijim, uspaničenim glasom dodala je još i: "Moramo otići odavde."

"Već ću ja pronaći tog balavca", obeća Nick Farthing. "Prebit ću ga na mrtvo ime." Mo je osjetila kako je hvata nemir. Činilo se da se sjene oko njih kreću.

"Nick," reče Mo, "bojim se."

Strah je zarazan. Može prijeći na svakoga. Katkad je dovoljno da netko kaže da se boji pa da taj strah postane stvaran. Mo je bila prestravljena, pa se sad prestravio i Nick.

Nije ništa rekao. Samo je potrčao Mo za petama. Dok su oni bježali natrag u svijet, polako su se palile ulične svjetiljke, a sumrak je prerastao u noć, pretvarajući sjene u mračne prostore u kojima je sve moguće.

Nisu prestali trčati sve do Nickove kuće. Čim su ušli, upalili su sva svjetla, a uplakana Mo nazvala je mamu i zatražila da dođe po nju automobilom, iako su živjeli u neposrednoj blizini. Nije večeras namjeravala kući ići pješice.

Nit je zadovoljnim pogledom otpratio njihov bijeg.

"Lijepo si to učinio, dušo", reče netko iza njega - bijaše to visoka žena u bijelom. "Prvo si krasno Nestao. A i Strah je bio dobar. "

"Hvala", reče Nit. "Nisam nikad prije primijenio Strah na žive ljude. Mislim, znao sam teoriju, ali ipak. Eto."

"Sve je išlo kao po loju", zaključila ona vedro. "Ja sam Amabella Persson."

"Nit. Nitko Owens."

"Onaj živi dečko? S velikog groblja na brdu? Ozbiljno?"

"Ovaj... " Nit nikad nije ni pomišljao da bi netko izvan njegova groblja mogao znati za njega. Amabella je već kucala na grob. "Roddy? Portunia? Dođite vidjeti tko je ovdje!"

Sad ih je bilo troje. Amabella je predstavila Nita ostalima, a on se rukovao s njima i rekao: "Zadovoljstvo mi je." Nit, koji je bio dobro upućen u sve promjene bontona koje su se zbile u posljednjih devetsto godina, uvijek je imao prikladan pozdrav."

Gospodar Owens je upravo isprepadao neku djecu koja su to nedvojbeno i zavrijedila", objašnjavala je Amabella.

"Neka, tako i treba", reče Roderick Persson. "Neki neotesanci nedoličnog ponašanja, je li?"

"Nasilnici", reče Nit. "Prisiljavali su drugu djecu da im daju svoje džeparce. I tome slično."

"Plašenje je svakako dobar početak", reče Portunia Persson, zdepasta žena upadljivo starija od Amabelle. "A što ste kanili poduzeti ako to ne urodi plodom?"

"Nisam baš razmišljao..." počeo Nit, no uto ga prekine Amabella.

"Ja bih kao najdjelotvornije rješenje preporučila Snohod. Vi umijete hodati kroz snove, zar ne?"

"Nisam baš siguran", prizna Nit. "Gospodin Pennyworth mi je pokazao kako se to radi, ali nisam dosad imao... mislim, neke stvari znam jedino u teoriji i... "

Portunia Persson reče: "Ma, Snohodu ništa ne fali, no ja bih vam radije predložila jednu dobru Vizitaciju. To vam je jedini jezik koji takvi ljudi razumiju."

"Oh", reče Amabella. "Vizitacija? Draga moja Portunia, doista ne mislim da..."

"Ne, ne misliš. Sva sreća da bar jedna od nas misli."

"Morao bih krenuti kući", usplahireno ih prekine Nit.

"Moji će se brinuti gdje sam."

"Dakako", rekoše pripadnici obitelji Persson, dodajući još i: "Bilo nam je zadovoljstvo", i "Želimo vam ugodnu večer, mladiću." Amabella Persson i Portunia Persson strijeljale su jedna drugu pogledom. Roderick Persson reče: "Ako dopuštate, pitao bih vas za vašeg skrbnika. Je li dobro?"

"Silas? Da, dobro je."

"Prenesite mu naše pozdrave. Pribojavam se da na ovako malom crkvenom groblju nikad

nećemo imati prilike upoznati niti jednog člana Počasne garde. Ali dobro je znati da su u blizini."

"Laku noć", reče Nit. Nije imao pojma o čemu čovjek govori, ali odlučio je da će se time kasnije pozabaviti. "Reći ću mu."

Podigao je torbu s udžbenicima i otišao kući, nalazeći utjehu u hodanju kroz sjene.

Pohađanje škole sa živima nije značilo da je Nit prestao primati poduku od mrtvih. Noći su dugo trajale pa bi se Nit katkad ispričao i iscrpljen otišao u krevet već i prije ponoći. No uglavnom je jednostavno nastavljao raditi.

Gospodin Pennyworth nije više imao razloga za pritužbe. Nit je naporno učio i postavljao pitanja. Te je noći Nita ponajviše zanimalo Opsjedanje. Njegova brojna potpitanja dosta su iznervirala gospodina Pennywortha, koji nikad nije bio osobit ljubitelj te tehnike.

"Kako se točno postiže hladnija temperatura zraka?" pitao je Nit u jednom trenutku, da bi kasnije nastavio: "Mislim da sam skužio Strah, ali kako da ga pojačam do Strave?"

Gospodin Pennyworth je uzdisao i stenjao i silno se trudio sve mu objasniti, tako da su s lekcijom završili tek poslije četiri ujutro.

Sljedećeg dana, Nit je u školu došao umoran. Prvi sat je bio rezerviran za povijest - predmet u kojem je Nit inače uživao, iako je često morao susprezati želju da kaže kako se ovo ili ono nije dogodilo baš tako, bar ne ako je vjerovati ljudima koji su u to vrijeme bili živi. Tog jutra, međutim, morao se svim snagama boriti da ostane budan.

Budući da se iz petnih žila upinjao da ostane usredotočen na nastavu, nije baš pratio što se događa oko njega. I dok je on razmišljao o kralju Karlu Prvome, i svojim roditeljima, gospodinu i gospođi Owens, i o svojoj drugoj obitelji, koje se nije sjećao, na vratima se začulo kucanje. Svi učenici i gospodin Kirby digli su glave da pogledaju tko je došao (sedmaš kojeg su poslali da posudi udžbenik). Točno u trenutku kad su svi okrenuli glave prema vratima, Nit je osjetio ubod na nadlanici. Nije viknuo. Samo je podigao pogled.

Nick Farthing mu se cerio držeći u ruci naoštrenu olovku. "Ne bojim te se", šapnuo je Nick. Nit je pogledao svoju nadlanicu. Na mjestu gdje je vršak olovke probio kožu izbila je kapljica krvi.

Istog popodneva, Mo Quilling se susrela s Nitom na hodniku. Tako je iskolačila oči da joj je sve oko zjenica bilo bijelo.

"Ti si čudak", rekla je. "Uopće nemaš prijatelja."

"Nisam ovamo došao po prijatelje", iskreno je odgovorio Nit. "Došao sam učiti."

Moin nos se trznuo. "Je li ti jasno koliko je to čudno?" upitala je. "Nitko ne dolazi u školu učiti. Mislim, dolazimo jer moramo."

Nit je slegnuo ramenima.

"Ne bojim te se", rekla je. "Bez obzira na onaj trik jučer. Nisi me prestrašio."

"OK", rekao je Nit i udaljio se niz hodnik.

Pitao se je li pogriješio što se upleo. Svakako je pogrešno procijenio situaciju. Mo i Nick počeli su širiti glasine o njemu, a isto su vjerojatno činili i oni sedmašići. Druga djeca su ga gledala, pokazivala ga jedno drugome. Postao je prisutan, umjesto da bude odsutan, a to ga je ispunjavalo nelagodnom. Silas ga je upozorio da se ne smije isticati, rekao mu da u školi uvijek bude u djelomičnom Nestajanju, no sad se sve promijenilo.

Iste je večeri razgovarao sa skrbnikom i sve mu ispričao. Zatekla ga je silina Silasove reakcije.

"Ne mogu vjerovati", rekao je Silas, "da si mogao biti tako... tako glup. Nakon svega što sam ti rekao o tome da trebaš ostati praktički nevidljiv. I sad se ispostavi da si postao glavna tema razgovora u školi?"

"Pa što sam onda trebao učiniti?"

"Ne ovo", reče Silas. "Nije to više kao u stara vremena. Danas ti mogu ući u trag, Nit. Mogu te naći." Silasova bezizražajna vanjšina bila je poput tvrde, kamenite kore na usijanoj lavi. Nit je znao koliko je Silas ljut jedino zato što je poznavao Silasa. Gledao je kako se Silas bori s vlastitim bijesom i na kraju ga obuzdava.

Nit je progutao knedlu.

"Što da učinim?" upitao je jednostavno.

"Ne vraćaj se tamo", reče Silas. "Sve to sa školom bio je eksperiment. Jednostavno treba priznati da nije uspio."

Nit je neko vrijeme šutio. Zatim je kazao: "Nije stvar samo u učenju. Nego i u drugim stvarima. Znaš li ti kako je lijepo biti u prostoriji punoj ljudi koji svi dišu?"

"Meni to nikad nije pričinjavalo zadovoljstvo", odvrati Silas. "No dobro. Od sutra više ne ideš u školu."

"Neću bježati. Niti od Mo ili Niofca, niti od škole. Radije bih otišao s groblja."

"Učinit ćeš kako ti je rečeno, mladiću", odvrati Silas. Zvučao je kao klupko baršunastog bijesa u tami.

"Ili što?" upita Nit, zažarenih obraza. "Što bi učinio da me ovdje zadržiš? Ubio me?" Okrenuo se na peti i počeo se udaljavati niza stazu što je vodila prema glavnom izlazu s groblja.

Silas je zaustio da dječaka dozove natrag, no ipak se suzdržao i ostao stajati sam u noći.

Njegovo je lice i inače bilo nečitljivo. Sad se pak pretvorilo u knjigu ispisanu davno zaboravljenim jezikom i nikad zamišljenim pismenima. Silas se zaogrnuo sjenama oko sebe kao pokrivačem, zureći u smjeru u kojem je nestao dječak, ali nije krenuo za njim.

* * *

Nick Farthing spavao je u svom krevetu, sanjajući gusare na sunčanom plavom moru, kad je sve krenulo po zlu. U jednom je trenutku bio kapetan vlastitog gusarskog broda - živeći kao bubreg u loju s posadom poslušnih jedanaestogodišnjaka, izuzmu li se djevojčice, sve godinu-dvije starije od Nicka i vrlo ljupke u svojim gusarskim odoricama - a već koji čas poslije stajao je sam na palubi dok se prema njemu kroz oluju valjao golemi tamni brod velik kao tanker za prijevoz nafte, iskrzanih crnih jedara i s lubanjom na pramcu.

U sljedećem je trenutku stajao na crnoj palubi novopridošlog broda, kako to već biva u snovima, a netko je odozgora gledao u njega.

"Ne bojiš me se", rekao je čovjek nadvijen nad njim.

Nick je podigao pogled. Sanje bio njegov, ali ipak se bojao, strepeći od tog čovjeka mrtvog lica u gusarskoj odjeći i s rukom na balčaku povijene sablje.

"Misliš da si gusar, Nick?" upitao je njegov otmičar. Nicku se odjednom činilo da ga odnekud prepoznaje.

"Ti si onaj klinac", rekao je. "Neil Owens."

"Ja sam", odvratio je njegov otmičar, "Nitko. A ti se moraš promijeniti. Okrenuti novi list. Reformirati se. I tako dalje. U protivnom ce ti samo postati još gore."

"Kako gore?"

"U tvojoj glavi", reče Kralj gusara, a sad tek onaj dečko iz njegova razreda. Nisu više stajali na palubi gusarskog broda, nego u školskoj dvorani. Oluja, doduše, još nije jenjala pa se pod dvorane naginjao i ljuljao kao brod na pučini.

"Ovo je san", reče Nick.

"Naravno da je san", reče drugi dječak. "Ovo bih u stvarnom životu mogao napraviti samo da sam nekakvo čudovište."

"Ma, što mi možeš učiniti u snu?" upita Nick. Nasmiješio se. "Ne bojim te se. Na

nadlanici ti se još vidi moja olovka." Uperio je prst u Nitovu ruku i crnu točku koju je napravio olovni vršak olovke.

"Nadao sam se da neće biti ovako", reče drugi dječak. Nakrivio je glavu na stranu, kao da nešto osluškuje. "Gladna su", reče.

"Tko?" upita Nick.

"Bića iz podruma. Ili ispod palube. Sve ovisi o tome je li ovo škola ili brod, zar ne?"

Nick je osjetio da ga hvata panika. "Nisu valjda... paukovi?" upitao je.

"Možda jesu", reče drugi dječak. "Uskoro ćeš saznati, zar ne?"

Nick odmahne glavom.

"Ne", rekao je. "Molim te, ne."

"Čuj", reče drugi dječak. "Sad sve ovisi o tebi, zar ne? Ili se promijeni ili idi u podrum."

Šum se pojačao - zvučao je kao sitni koraci u trku ili struganje. Iako Nick Farthing nije imao pojma što bi to moglo biti, bio je potpuno i nepokolebljivo siguran da nikad u životu... neće sresti... ništa jezivije i strasnije...

Probudio se vrišteći.

Nit je začuo vrisak prožet stravom i osjetio zadovoljstvo zbog dobro obavljena posla.

Stajao je na pločniku pred kućom Nicka Farthinga, lica orošena gustom noćnom maglom. Bio je ushićen, ali i iscrpljen: jedva je uspio zadržati kontrolu nad Snohodom i bio itekako svjestan da u snu nije bilo nikoga osim Nicka i njega. Nicka je nasmrtno prestrašilo najobičnije šuškanje.

Ipak, Nit je bio zadovoljan. Drugi dječak će ubuduće dobro razmisliti prije zlostavljanja manje djece.

I što sad?

Gurnuo je ruke u džepove i krenuo, ne znajući točno kamo ide. Otići će iz škole, pomislio je, baš kao što je otišao s groblja. Otići će nekamo gdje ga nitko ne poznaje i tamo će po cijeli dan sjediti u knjižnici, čitati knjige i slušati disanje drugih ljudi. Pitao se ima li na svijetu još pustih otoka, kao onaj na koji se nasukao Robinson Crusoe. Možda ode živjeti na jedan takav otok.

Nije podigao pogled. Da jest, primijetio bi da ga s prozora jedne spavaće sobe napeto motre dva vodenasta plava oka.

Zašao je u sporednu uličicu, privučen ugodnim mrakom u ^{njoj}.

"Tako dakle, bježiš?" reče glas djevojke.

Nit nije odgovorio.

"Eto šta žive razlikuje od mrtvih", nastavi glas. Nit je znao da je to Liza Hempstock, iako nigdje nije vidio mladu vješticu. "Mrtvi te neće razočarati. Proživjeli su svoj život, napravili su što su napravili. Mi se ne mijenjamo. Al živi te uvijek razočaraju, je l' da? Sretneš dečka koji je sav pršti od odvažnosti i plemenitosti, a onda on naraste i podvije rep..."

"To nije fer!" reče Nit.

"Nitko Owens kojeg ja znam ne bi utekao s groblja a da se nije oprostio od svih koji ga vole. Slomit ćeš srce gospodarici Owens."

Nit se toga uopće nije sjetio. Odvratio je: "Posvađao sam se sa Silasom."

"Pa?"

"On želi da se vratim na groblje. Da prestanem ići u školu. Misli da je tamo preopasno."

"Zašto? Uz tvoje sposobnosti i moje čarolije, neće te ni primijetiti."

"Upetljao sam se u nešto. Neka su djeca maltretirala drugu djecu. Htio sam da prestanu. Privukao sam pozornost na sebe..."

Liza je sad bila vidljiva kao magličasti obris na uličici. Držala je korak s Nitom.

"On je negdje vani i želi da umreš", reče ona. "Onaj koji ti je ubio familiju. Mi na groblju

želimo da živiš. Mi želimo da nas iznenadiš i razočaraš i zadiviš i očaraš. Vrati se kući, Nit."

"Mislim da... Svašta sam izgovorio Silasu. Ljutit će se na mene."

"Da te ne voli, bilo bi mu svejedno", bio je njezin jedini odgovor.

Popadalo jesensko lišće lijepilo se Nitu za noge, maglica je zamutila rubove svijeta. Ništa više nije bilo onako jednostavno kako mu se činilo samo nekoliko minuta ranije.

"Hodao sam kroz snove", reče on.

"I, kako je prošlo?"

"Dobro", odvrati on. "Pristojno."

"Trebao bi reći gospodinu Pennyworthu. Bit će mu drago."

"Imaš pravo", reče Nit. "Trebao bih."

Došavši do kraja uličice, nije skrenuo nadesno i produžio u svijet kako je prvotno planirao, nego ulijevo, na glavnu ulicu, koja je vodila natrag na Dunstan Road i groblje na brdu.

"Šta?" reče Liza Hempstock. "Šta to radiš?"

"Idem kući", reče Nit. "Kao što si rekla."

U trgovinama su se upalila svjetla. Nit je udahnuo miris ugrijane masti iz onog kioska na uglu koji je prodavao pržene krumpiriće. Kamene ploče kolnika presijavale su se na kiši.

"To je dobro", reče Liza Hempstock, sad opet prisutna samo kao glas. A onda je taj glas rekao: "Bježi! Ili Nestani! Nešto ne valja!"

Nit joj se taman spremao reći da je sve u redu, da pretjeruje, kad je cestom dojurio veliki auto s bljeskavim svjetlom na krovu i zaustavio se pred njim.

Iz automobila izađoše dva muškarca. "Pardon, mladiću", reče jedan od njih. "Policija. Smijem li pitati što radiš vani tako kasno?"

"Nisam znao da je to zakonom zabranjeno", odvrati Nit.

Krupniji policajac otvori stražnja vrata automobila. "Je li ovo taj mladić kojeg ste vidjeli, gospođice?"

Iz automobila je izašla Mo Quilling, pogledala Nita i nasmiješila se. "To je on", potvrdi ona. "Bio je u našem vrtu iza kuće i razbijao stvari. A onda je pobjegao." Pogledala je Nita u oči. "Vidjela sam te iz svoje sobe", reče. "Mislim da je to onaj koji stalno razbija prozore."

"Reci tko si", zatraži niži policajac. Imao je riđe brkove.

"Nitko", reče Nit. Odmah je dodao i: "Joj", jer je riđokosi policajac uhvatio Nitovo uho između prsta i palca i jako ga stisnuo. "Ne glupiraj se", reče policajac. "Pristojno odgovaraj na pitanja. U redu?"

Nit mu nije odgovorio.

"Gdje točno stanuješ?" upita policajac.

Nit opet nije odgovorio. Pokušao je Nestati, ali Nestajanje čak i kad vam pomaže vještica - ovisi o izostanku tuđe pozornosti, a u tom trenutku pozornost svih prisutnih, o pozamašnom paru službenih ruku da se i ne govori, bila je u potpunosti usmjerena na Nita.

Nit reče: "Ne možete me uhapsiti samo zato što vam nisam rekao ime ili adresu."

"Ne", prizna policajac. "Ne mogu. Ali mogu te odvesti u postaju dok mi ne kažeš ime roditelja, skrbnika ili odgovorne odrasle osobe čijoj te skrbi možemo prepustiti."

Smjestio je Nita na stražnje sjedalo automobila, gdje je već sjedila Mo Quilling s osmijehom mačke koja je pojela sve kanarince svijeta. "Vidjela sam te s prozora koji gleda na ulicu", tiho je rekla. "Pa sam pozvala policiju."

"Nisam ništa radio", odvrati Nit. "Nisam uopće ušao u tvoj vrt. I zašto su te povelili da me ti tražiš?"

"Tišina tamo iza!" reče krupniji policajac. Svi su šutjeli dok se automobil nije zaustavio pred kućom koja je zasigurno pripadala Mo. Krupni policajac otvorio joj je vrata i ona je izašla.

"Nazvat ćemo vas sutra, da javimo mami i tati što smo utvrdili", reče krupni policajac.

"Hvala, ujo Tam", reče Mo i nasmiješi se. "Pa morala sam izvršiti svoju građansku dužnost."

Vozili su se kroz grad u tišini. Nit se iz petnih žila upinjao Nestati, ali uzalud. Osjećao je mučninu i jad. U jednoj jedinoj večeri doživio je prvu ozbiljnu svađu sa Silasom, pokušaj bijega od kuće, propast pokušaja bijega od kuće i sada, na kraju, propast pokušaja da se vrati kući. Nije mogao policiji reći gdje živi, ni kako se zove. Provest će ostatak života u policijskoj ćeliji ili u zatvoru za djecu. *Postoje li zatvori za djecu?* To nije znao.

"Oprostite? Postoje li zatvori za djecu?" upitao je muškarce na prednjim sjedalima.

"Hvata te trta, je li?" reče Moin ujak Tam. "Ne krivim te. Vi klinici. Samo divljate. Neke od vas bi i trebalo strpat u zatvor, pazi što ti kažem."

Nit nije mogao odrediti je li to potvrđan ili niječan odgovor. Skrenuo je pogled kroz prozor. Zrakom je letjelo nešto golemo, usporedo s automobilom, ali iznad njega, nešto tamnije i veće od najveće ptice. Nešto veliko poput odraslog čovjeka, trepereći i lepršajući u kretanju koje je podsjećalo na istrzani let šišmiša.

Ridokosi policajac reče: "Bilo bi ti pametno da nam kažeš svoje ime čim dođemo u postaju, a i koga da pozovemo da dođe po tebe. Reći ćemo im da smo te izgrdili na pasja kola i da te mogu voditi kući. Kužiš? Ti surađuješ, nama je noć odmah lakša, manje papirologije za sve. Mi ti nismo neprijatelji."

"Preblag si prema njemu. Nije noć u ćeliji baš tako strašna", obrati se krupni policajac svom prijatelju. Zatim pogleda Nita i reče: "Osim u slučaju gužve, jer ćemo te onda morati staviti s pijandurama. E, ti znaju biti gadni."

Nit pomisli: Laže! Namjerno ovo rade, jedan je blag, a drugi prijeti...

Policijski automobil skrenuo je za ugla kad se začulo tup! Nešto veliko zaklizalo je po haubi i odletjelo u mrak. Kočnice su zacviljele, automobil je stao, a ridokosi policajac počeo je psovati ispod glasa.

"Tip je samo istrčao na cestu!" reče on. "Pa vidio si!"

"Nisam siguran što sam vidio", odvrati krupniji policajac. "Ali nešto si udario."

Izišli su iz automobila i osvijetlili okolinu džepnim svjetiljkama. Ridokosi policajac reče: "Bio je u crnom! Tko bi ga i vidio?"

"Eno ga tamo", vikne krupniji policajac. Dva muškarca pohitaše do tijela na tlu, ne ispuštajući svjetiljke iz ruku.

Nit je pokušao otvoriti stražnja vrata, ali bez uspjeha. Između stražnjeg i prednjeg sjedala ispriječila se metalna rešetka. Čak i da uspije Nestati, ostao bi zarobljen na stražnjem sjedalu policijskog vozila.

Nagnuo se naprijed što je više mogao, istežući vrat kako bi vidio što se to dogodilo, što leži na cesti.

Ridokosi policajac čučao je pokraj tijela i pregledavao ga. Onaj drugi, krupniji, stajao je iznad tijela i svjetiljkom mu osvijetlio lice.

Nit je ugledao lice oborenog čovjeka - i zalupao po prozoru, mahnito, lud od očaja.

Krupni policajac prišao je automobilu.

"Što je?" razdraženo je upitao.

"Udarili ste mog... mog tatu", reče Nit.

"Šališ se."

"Izgleda kao on", reče Nit. "Smijem li ga pogledati izbliza?"

Ramena krupnog policajca se pognuše. "Ej! Simone, mali kaže da mu je to tata."

"Ma nemoj me zezat."

"Mislim da se ne zeza." Krupni policajac otvorio je vrata i Nit je izišao. Silas je ležao poledice na tlu, tamo gdje ga je odbacio automobil. Bio je nepomičan kao mrtvac.

Nit osjeti peckanje u očima.

Rekao je: "Tata?" i dodao: "Ubili ste ga." Pa to ni nije laž, tješio se - ne zapravo.

"Pozvao sam hitnu pomoć", reče Simon, policajac riđih brkova.

"Bio je to nesretan slučaj", reče drugi.

Nit je čučnuo pokraj Silasa i stegnuo njegovu hladnu ruku. Ako su već pozvali hitnu pomoć, nije im preostalo mnogo vremena. Rekao je: "Možete se pozdraviti s karijerom."

"Bio je nesretan slučaj - pa vidio si!"

"Naprosto se stvorio pred nama..."

"Evo što sam ja vidio", reče Nit. "Pristali ste učiniti uslugu svojoj nećakinji i prestrašiti dečka s kojim se ona svađala u školi. Zatim ste me uhapsili bez naloga samo zato što sam prekasno bio vani, a kad je moj tata istrčao na cestu da vas pokuša zaustaviti i saznati što se događa, namjerno ste ga pregazili."

"Nesretan slučaj!" ponovi Simon.

"Svađao si se s Mo u školi?" upita Moin ujak Tam, krajnje neuvjerljivo.

"Oboje idemo u osmi b u školi 'Stari grad'", reče Nit. "A vi ste mi ubili tatu."

U daljini se prolomio zvuk sirena.

"Simone," reče krupniji muškarac, "daj da porazgovaramo o ovome."

Povukli su se na drugu stranu automobila, ostavljajući Nita samog u sjenama sa srušenim Silasom. Nit začu povišene glasove dvaju policajca - "Ti i tvoja vražja nećakinja!", i zatim: "Da si ti pazio na cestu!" Simon je zabijao prst u Tamova prsa...

Nit šapne: "Ne gledaju nas. Sad." I onda je Nestao.

Obris tamniji od okolnog mraka zakovitlao se i tijelo s tla uspravilo se pokraj Nita.

Silas reče: "Vodim te kući. Stavi mi ruke oko vrata."

Nit ga je poslušao i čvrsto se privio uz skrbnika. Vinuli su se u noć, leteći prema groblju.

"Žao mi je", reče Nit.

"I meni", odvrati Silas.

"Je li te boljelo?" upita Nit. "Kad si pustio da te auto tako lupi?"

"Da", reče Silas. "Trebao bi zahvaliti svojoj maloj prijateljici vještici. Došla je po mene i rekla mi ne samo da si u nevolji, nego i u kakvoj si nevolji."

Sletjeli su na groblje. Nit se zagledao u svoj dom kao da ga prvi put vidi. Rekao je: "Ovo što se noćas dogodilo bilo je glupo, zar ne? Mislim, sve sam ugrozio."

"I više nego što slutiš, mladi Nitko Owens. Da."

"Imao si pravo", reče Nit. "Neću se vratiti. Ne u tu školu i ne na taj način."

Maureen Quilling proživljavala je najgori tjedan svog života:

Nick Farthing više nije razgovarao s njom; njezin ujak Tam izvikao se na nju zbog onoga s malim Owensom i zatim joj zabranio da ikome ikad spomene tu večer, jer bi u protivnom mogao ostati bez posla, a u tom slučaju joj ne bi htio biti u koži; tata i mama su bili bijesni na nju; imala je osjećaj da ju je cijeli svijet iznevjerio; čak je se ni sedmaši više nisu bojali. Sve u svemu, katastrofa. Željela je vidjeti kako se mali Owens, kojeg je krivila za sve što ju je zadesilo, grči u teškoj agoniji. Ako je mislio da je hapšenje koma... i tu bi se udubila u kovanje detaljnih osvetničkih planova, zamršenih i podmuklih. Jedino su je oni tješili, iako joj zapravo uopće nisu pomagali.

Ako se Mo od nečega dizala kosa na glavi, bilo je to pospremanje znanstvenog laboratorija - spremanje Bunsenova plamenika, vraćanje svih epruveta, Petrijevih posudica,

neupotrijebljenih filter-papira i tome slično na mjesto. Učenici su se na tom poslu izmjenjivali po strogom rasporedu, pa je Mo dolazila na red samo jednom u dva mjeseca, ali naravno da se podrazumijevalo da će se sama zateći u tlabosu baš u najgorem tjednu svog života.

Dobro, bila je tu još i gospođa Hawkins, inače profesorica prirodnih znanosti, skupljala je papire i ostale stvari na kraju dana. Njezina prisutnost - bilo čija prisutnost - ipak je olakšavala situaciju.

"Dobro ti ide, Maureen", reče gospođa Hawkins.

Iz tegle pune konzervansa slijepim ih je pogledom probadala bijela zmija. Mo reče: "Hvala."

"Nije li vas trebalo doći dvoje?" upita gospođa Hawkins. "Trebala sam pospremati skupa s malim Owensom", reče Mo. "Ali on već danima nije došao u školu."

Učiteljica se namršti. "Koji je to dečko?" upita ona rastresenim tonom. "Nemam ga na popisu."

"Neil Owens. Smečkasta kosa, malo preduga. Nije puno govorio. On je točno imenovao sve kosti u kosturu na onom testu. Sjećate se?"

"Baš i ne", prizna gospođa Hawkins.

"Morate ga se sjećati! Nitko ga se ne sjeća! Čak ni gospodin Kirby!"

Gospođa Hawkins gurne preostale papire u torbu i reče: "Pa, cijenim što si ipak došla sama, dušo. Nemoj zaboraviti obrisati radne površine prije nego što odeš." Izišla je iz laboratorija, zatvarajući vrata za sobom.

Znanstveni laboratorij bio je star. U njemu je bilo nekoliko dugih, tamnih drvenih stolova s ugrađenim plinskim plamenicima, slavinama i sudoperima, a na tamnim policama od drva bili su izloženi raznorazni stvorovi u velikim bocama. Stvorovi koji su plutali u bocama bili su već odavno mrtvi. U kutu prostorije stajao je čak i jedan požutjeli ljudski kostur; Mo nije znala je li pravi ili ne, ali u tom joj se trenutku ježila koža od njega.

Izdužena prostorija laboratorija zajejala bi svaki put kad bi Mo napravila neki zvuk. Upalila je sva stropna svjetla, pa čak i svjetlo na školskoj ploči - sve da umanjí osjećaj prijetnje u zraku. Prostorija se sve više hladila. Od srca poželjevši da može pojačati grijanje, prišla je velikom metalnom radijatoru i dodirnula ga. Bio je usijan. Ona se unatoč tome tresla od zime.

Prostorija je bila pusta i sablasna u svojoj pustoši, no Mo se ipak činilo da nije sama. Imala je osjećaj da je gledaju.

Pa naravno da me gledaju, pomisli ona. *Stotinu mrtvih stvari u teglama gleda u mene, o kosturu da se i ne govori*. Podigla je pogled prema policama.

U istom trenutku mrtve stvari u teglama počese se micati. Zmija nevidećih mliječnih očiju razmotala se u tegli punoj alkohola. Bodljikavi morski stvor bez lica izvijao se i vrtio u svom žitkom domu. Desetljećima mrtav mačić iskesio je zube i kandžama povukao po staklu.

Mo zatvori oči. *Ovo se ne događa*, pomislila je u sebi. *Priviđa mi se*. "Ne bojim se", reče ona naglas.

"To je dobro", javi se netko iz sjene pokraj sporednih vrata. "Totalna je koma bojati se."

Ona reče: "Nijedan te se učitelj ne sjeća."

"Ali ti me se sjećaš", odvrati dječak, tvorac svih njezinih problema.

Podigla je stakleni vrč i zavitlala ga na dječaka, ali njezin projektil promašio je cilj i razbio se o zid.

"Kako je Nick?" zapita Nit kao da se ništa nije dogodilo.

"Znaš ti jako dobro kako je on", reče Mo. "Uopće ne želi razgovarati sa mnom. Šutke sjedi u razredu, ide kući i piše zadaću. Kladam se da se doma igra s vlakićima."

"Odlično", reče on.

"A što se tebe tiče", poče ona. "Nisi bio u školi čitav tjedan. Nadrljao si, Neil Owens. Neki dan je došla i policija. Tražili su te."

"Sad si me podsjetila... Kako tvoj ujo Tam?" upita Nit.

Mo nije ništa odgovorila.

"Moglo bi se reći", nastavi Nit, "da si u nekim stvarima ti pobijedila. Neću više ići u školu. Ali u drugima nisi. Jesu li te ikad opsjedali duhovi, Maureen Quilling? Jesi li ikad pogledala u ogledalo i zapitala se jesu li oči koje ti uzvraćaju pogled tvoje? Jesi li ikad sjedila u praznoj sobi i najednom shvatila da nisi sama? To je dosta neugodno iskustvo."

"Proganjat ćeš me kao duh?" Glas joj je zadržao.

Nit joj nije odgovorio. Samo se zapiljio u nju. U udaljenom kutu sobe, nešto je tresnulo: torba je skliznula sa stolca na pod. Kad je Mo ponovno pogledala pred sebe, bila je sama u prostoriji. Ili bar nije vidjela ima li u prostoriji još koga osim nje.

Znala je da će povratak kući biti vrlo dug i vrlo mračan.

Dječak i njegov skrbnik stajali su na vrhu brda i promatrali svjetla grada.

"Boli li te još?" upita dječak.

"Malo", odvrati njegov skrbnik. "Ali moje rane brzo zacjeljuju. Uskoro ću biti zdrav kao uvijek."

"Jesi li mogao poginuti? Kad si onako stao pred auto?"

Njegov skrbnik odmahne glavom. "Postoje načini da se ubiju ljudi poput mene", reče. "Ali nijedan ne uključuje automobile. Ja sam vrlo star i vrlo izdržljiv."

Nit produži: "Pogriješio sam, zar ne? Cijela je poanta bila u tome da ostanem nezamijećen. A onda se počnem nadmudrivati s drugom djecom u školi i pač, odjednom su tu policija i još svašta drugo. I to samo zato što sam bio sebičan."

Silas podigne obrvu. "Nisi bio sebičan. I trebaš biti među sebi sličnima. To je sasvim razumljivo. Samo što je u svijetu živih teže i tamo te ne možemo zaštititi kao što možemo ovdje. Htio sam da živiš u nepomućenoj sigurnosti", objasni Silas. "Ali za tvoju vrstu postoji samo jedno mjesto koje pruža nepomućenu sigurnost, a do njega ćeš stići tek kad sve tvoje pustolovine završe i nijedna od njih više ne bude važna."

Nit prijede rukom spomenik Thomasu R. Stoutu (1817. -1851., *Najiskrenije žale svi koji su ga poznavali*) i osjeti da mu se mahovina mrviti među prstima.

"On je još negdje vani", reče Nit. "Taj čovjek koji je ubio moju prvu obitelj. I ja moram nastaviti učiti o ljudima. Hoćeš li mi i dalje braniti da odlazim s groblja?"

"Ne. To je bila pogreška iz koje smo obojica nešto naučili."

"Kako ćemo onda dalje?"

"Trudit ćemo se najbolje što možemo da utažimo tvoju žeđ za pričama, knjigama i svijetom. Postoje knjižnice. Postoje i drugi pristupi. I postoje mnoga druga mjesta gdje možeš biti među drugim živim ljudima, kao što su kazalište ili kino."

"Što je to? Je li slično nogometu? U školi sam volio gledati kad se igrao nogomet."

"Nogomet. Hmm. Obično počinje prerano za mene," reče Silas, "ali gospođica Lupescu mogla bi te povesti na utakmicu kad sljedeći put dođe ovamo."

"Bilo bi mi drago", reče Nit.

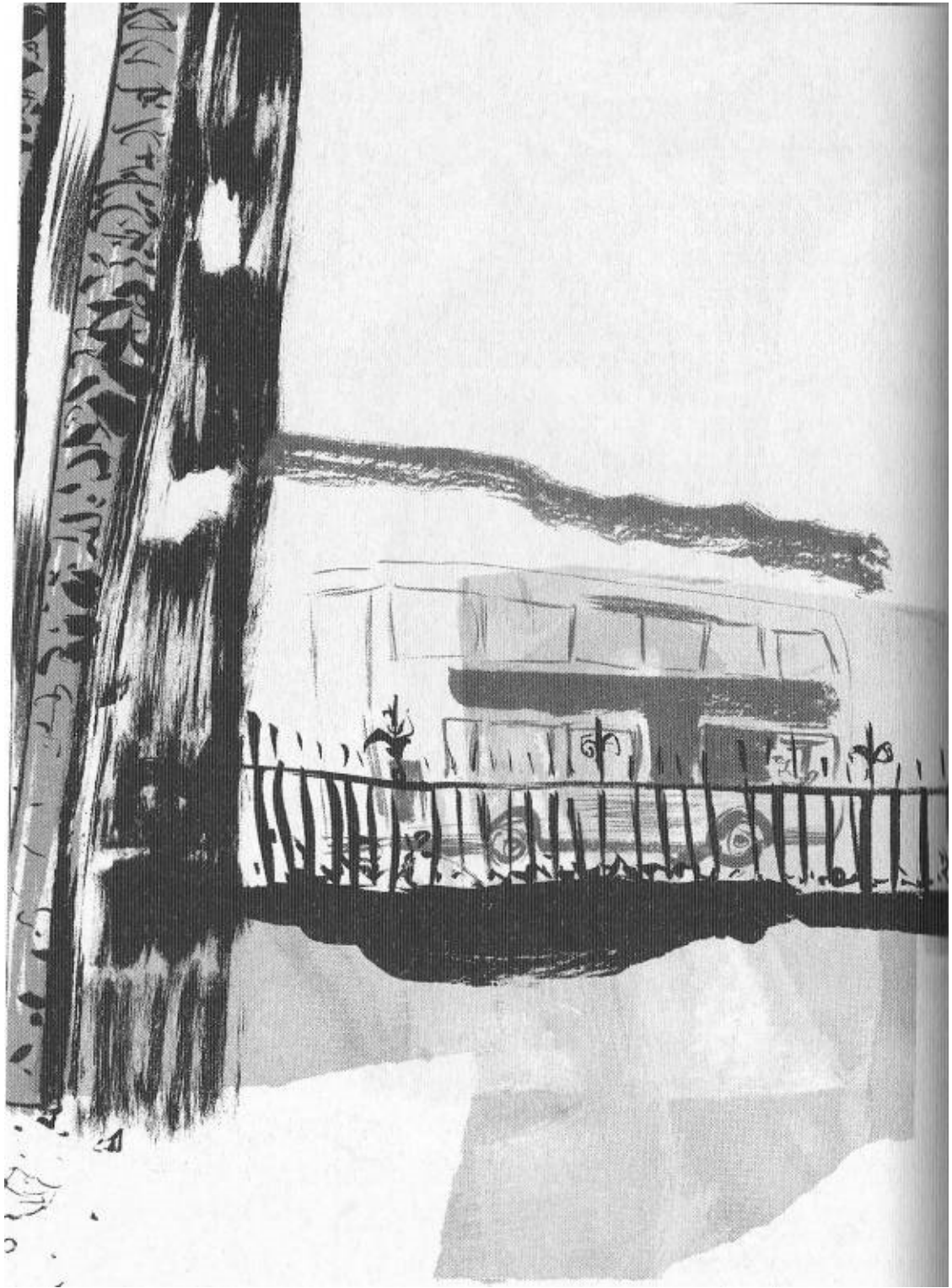
Krenuli su nizbrdo. Silas reče: "U posljednjih nekoliko tjedana obojica smo ostavili previše tragova za sobom. Znaš, oni te još traže."

"To si već spominjao", odvrati Nit. "Kako znaš? I tko su oni? Što žele?"

Ali Silas je samo odmahnuo glavom, odbijajući daljnji razgovor o toj temi. Nit nije bilo druge nego da se s time pomiri, bar za neko vrijeme.

GLAVA SEDMA

Do posljednjeg Majstora

Silas je već nekoliko mjeseci bio iznimno zaposlen. Danima je izbivao s groblja, ponekad i tjednima. Gospođica Lupescu došla ga je zamijeniti za božićne blagdane i ostala tri tjedna. Nit se hranio kod nje, u njezinu stančiću u Starom gradu. Čak ga je uspjela odvesti na nogometnu utakmicu, kao što je Silas obećao, no na kraju se ipak vratila u svoju zemlju, koju je nazivala "starom domajom". Na rastanku je Nita uštipnula za obraz i rekla mu da je njezin Nimini - to je u međuvremenu poslalo njezino ime od milja za Nita.

Na groblju, dakle, nije bilo ni Silasa, a ni gospođice Lupescu. Gospodin i gospođa Owens sjedili su u grobnici Josiaha Worthingtona i razgovarali s domaćinom. Sve troje odisalo je sličnim nezadovoljstvom.

Josiah Worthington reče: "Hoćete reći da nijedno od vas nije obavijestio kamo ide ili kako će dijete za to vrijeme biti zbrinuto?"

Kad su Owensovi odmahnuili glavom, Josiah Worthington je upitao: "Dobro, pa gdje je on?"

Na to Owensovi nisu znali odgovoriti. Gospodar Owens reče: "Nikad prije nije toliko izbivao s groblja. A obećao nam je, kad je dečko tek došao ovamo, obećao je da će uvijek biti tu ili da će netko drugi biti tu da nam pomogne skrbiti za njega. Obećao je."

Gospođa Owens je rekla: "Više me brine da mu se nešto nije dogodilo." Već je bila na rubu suza, no želja za plačem u posljednji se čas pretvorila u ljutnju i ona je nastavila: "Pa stvarno se ružno ponio! Zar nema načina da ga nađemo, da mu kažemo da se vrati?"

"Ja ga ne znam", reče Josiah Worthington. "Ali vjerujem da je u kripti ostavio novac za dječakovu hranu."

"Novac!" reče gospođa Owens. "Kakva je korist od novca?"

"Nitu će trebati novac ako po hranu bude morao ići sam", počeo je gospodin Owens, na što se gospođa Owens okomila na njega.

"Svi ste vi jednako nedokazani!" rekla je.

Napustila je Worthingtonovu grobnicu i potražila sina, kojeg je, kako je i očekivala, pronašla navrh brda. Promatrao je grad.

"Dam ti novčić ako mi kažeš o čemu razmišljaš", reče gospođa Owens.

"Nemaš ga", reče Nit. Sad mu je bilo četrnaest godina i bio je viši od svoje majke.

"U lijesu imam dva", reče gospođa Owens. "Vjerojatno su dosad već malko pozelenjeli, ali bome su još uvijek kod mene."

"Razmišljao sam o svijetu", reče Nit. "Kako uopće znamo da je osoba koja je ubila moju obitelj još živa? Da je još negdje vani?"

"Silas kaže da je živ", reče gospođa Owens.

"I to je sve što nam Silas kaže."

Gospođa Owens odvrati: "Silas samo želi ono što je najbolje za tebe. Znaš to."

"Baš mu hvala", reče Nit, nimalo impresioniran tim argumentom. "A gdje je onda on?"

Gospođa Owens nije mu odgovorila.

Nit nastavi: "Ti si vidjela čovjeka koji mi je ubio obitelj, zar ne? Onog dana kad si me posvojila."

Gospođa Owens kimne.

"Kako je izgledao?"

"Ja sam uglavnom gledala u tebe. Da vidimo... imao je tamnu kosu, izrazito tamnu. Ulijevao mi je strah. Lice mu je bilo oštro. Gladno i gnjevno u isti mah. Silas ga je ispratio van."

"Zašto ga nije jednostavno ubio?" srdito će Nit. "Jednostavno ga je trebao ubiti na licu mjesta."

Gospođa Owens dotakne Nitovu nadlanicu hladnim prstima i reče: "Silas nije čudovište, Nit."

"Da ga je Silas tada ubio, danas ne bih bio u opasnosti. Mogao bih ići kamo god poželim."

"Silas o svemu tome zna više od tebe, više od svih nas. I Silas se razumije u život i smrt", reče gospođa Owens. "Nije to tako lako."

Nit reče: "Kako se zvao? Taj čovjek koji ih je ubio."

"Nije nam rekao. Ne tada."

Nit nakrivi glavu u stranu i zagleda se u nju očima sivim poput olujnih oblaka. "Ali ti znaš, zar ne?"

Gospođa Owens reče: "Nite, ti tu ne možeš ništa."

"Mogu. Mogu učiti. Mogu naučiti sve što trebam znati, sve što je moguće naučiti. Naučio sam što su gulska vrata. Naučio sam Snohod. Gospođica Lupescu me naučila promatrati zvijezde. Silas me naučio šutnji. Umijem Opsjedati. Umijem Nestajati. Poznajem svaki centimetar ovog groblja."

Gospođa Owens ispruži ruku i dotakne sinovo rame. "Jednog dana", počela je... i odmah zastala. Jednog dana, više ga neće moći dotaknuti. Jednog dana, on će ih napustiti.

Jednog dana. Produžila je: "Silas mije rekao da se čovjek koji je ubio tvoju obitelj zove Majstor."

Nit je neko vrijeme šutio i zatim kimnuo. "Mama?"

"Što je, sine?"

"Kad će se Silas vratiti?"

Zapuhao je ponoćni vjetar, hladan, sa sjevera.

Gospođu Owens prošla je ljutnja. Zamijenio ju je strah za sina. Rekla je samo: "Da bar znam, milo moje, da bar znam."

Petnaestogodišnja Scarlett Amber Perkins sjedila je na gornjem katu dotrajalog autobusa, podrtavajući od ogorčenja i mržnje. Mrzila je roditelje jer su se razveli. Mrzila je mamu jer ju je odvela iz Škotske i tatu jer se nije činilo da imalo žali zbog njezina odlaska. Mrzila je ovaj grad jer je bio drugačiji -ni po čemu sličan Glasgovvu, gdje je odrasla - a još ga je više mrzila u onim trenucima kad bi zašla u neku ulicu, a svijet oko nje najednom bi postao bolno, jezivo poznat.

Tog je jutra u svađi s mamom potpuno izgubila živce. "U Glasgowu sam bar imala prijatelje!" rekla je Scarlett, negdje na pola puta između vikanja i jecanja. "Nikad ih više neću vidjeti!" Jedino što joj je mama odgovorila bilo je: "Bar smo došle nekamo gdje si već bila. Hoću

reći, ovdje smo živjeli dok si bila mala."

"Ja se toga ne sjećam", odvrátila je Scarlett. "I uostalom, to ne znači da ovdje ikoga poznajem. Što bi ti htjela, da idem tražiti stare prijatelje iz vremena kad mi je bilo pet godina? To bi htjela?"

A mama joj je rekla: "Pa svakako ti to neću braniti."

Scarlett je cijelu nastavu provela pucajući od bijesa koji ni nakon škole nije nimalo popustio. Mrzila je svoju školu i mrzila je cijeli svijet, no trenutno se ponajviše mrzila gradsku autobusnu mrežu.

Svakog dana nakon zadnjeg sata u školi, autobus broj 97 koji je vozio u centar grada prevezio je Scarlett od ulaza u školu pa do kraja ulice u kojoj je njezina majka unajmila mali stan. Tog je vjetrovitog travanjskog dana čekala na autobusnoj postaji gotovo pola sata, ali autobusu broj 97 nije bilo ni traga. Ugledavši liniju 121 na kojoj je kao odredište bio naveden Centar grada, popela se na taj autobus. Tamo, međutim, gdje je njezin autobus uvijek skretao desno, ovaj je skrenuo lijevo, prema Starom gradu. Provezli su se pokraj parka na starogradskom trgu i skulpture Josiaha pl. Worthingtona, te se zatim nastavili uspinjati vijugavom cestom što je vodila između visokih kuća. Scarlett je osjetila da je obuzima malodušnost. Više se nije osjećala ljutito, nego jadno.

Sišla je na prvi kat, probila se naprijed, odmjerila natpis o zabrani razgovora s vozačem za vrijeme vožnje i rekla: "Oprostite. Trebam doći do Avenije akacija."

Vozačica, krupna žena kože još tamnije od Scarlettine, odgovorila je: "Onda si trebala ići na broj 97."

"Ali ovaj isto vozi u centar grada."

"To mu je zadnja postaja. Ali čak i tada ćeš se morati vraćati." Žena uzdahne. "Bilo bi ti najbolje da odmah siđeš i spustiš se niz brijeg, pred gradskom vijećnicom ima postaja.

Tamo probaj uloviti broj 4 ili 58, oba će te dovesti skoro do Avenije akacija. Možeš sići kod sportskog centra i odatle nastaviti pješice. Jesi li sve zapamtila?"

"Četvorka ili pedesetosmica."

"Pustit ću te ovdje." Došli su do jedne od onih postaja na kojoj se autobus zaustavlja samo na zahtjev putnika, smještene nedaleko od široko raskriljenih željeznih vrata. Izgledala je otužno, ni najmanje primamljivo. Scarlett je stajala na otvorenim vratima autobusa dok vozačica nije rekla: "Hajde. Briši." Iskoračila je na pločnik. Autobus je ispljunuo oblak crnog dima i otkloparao dalje.

Na drugoj strani zida vjetar je tresao krošnje stabala.

Scarlett se poče spuštati niz brijeg - evo zašto mi treba mobitel, pomisli ona. Mama je šizila već i nakon petominutnog kašnjenja, ali i dalje je odbijala kupiti Scarlett telefon. No dobro. Morat će izdržati još jednu majčinsku tiradu. Ni prvi ni zadnji put.

Došla je u ravninu s onim otvorenim vratima. Svrnula je pogled prema njima i...

"Čudno", rekla je naglas.

Ima jedan izraz, *deja vu*, koji opisuje osjećaj da ste negdje već bili, da ste to nekako sanjali ili doživjeli u mislima.

Scarlett je taj osjećaj bio dobro poznat - kao kad si unaprijed znala da se učiteljica baš sprema ispričati razredu da je praznike provela u Invernessu ili da je nekome već ispala žlica iz ruke na isti takav način. No ovo je bilo drukčije. Nije joj se samo činilo da je ovdje već boravila. Bila je sigurna u to.

Prošla je kroz otvorena vrata groblja.

Čim je ušla jedna je svraka prhnula uvis u bljesku crnog, bijelog i treperavo zelenog perja. Ptica je sletjela na granu tise da odatle promotri pridošlicu. *Iza onog ugla*, pomislila je Scarlett,

nalazi se crkva, a ispred nje klupa. Skrenula je za ugao i ugledala crkvu - zlokobnu, četvrtastu malu građevinu u gotičkom stilu, izgrađenu od sivog kamena, sa zvonikom koji je stršio u nebo. Po dimenzijama se nije mogla mjeriti s divom iz Scarlettina sjećanja. Ispred nje stajala je dotrajala drvena klupa. Prišla joj je i sjela, zamahnuvši nogama kao da je još uvijek mala djevojčica.

"Oprostite. Ovaj, oprostite?" začu se glas iza nje. "Znam da je ovo malo nepristojno od mene, ali ako biste mi mogli ovo pridržati, ovaj, stvarno mi treba još jedan par ruku, ako vam nije teško."

Scarlett se okrene i vidje da ispred jednog nadgrobnog spomenika čuči muškarac u žućkastosmeđem baloneru. Pridržavao je veliki list papira koji je zbog vjetera jako lepetao. Pohitala je k njemu.

"Primate ga s ove strane", reče muškarac. "Jedna ruka tu, druga tamo, tako je. Grozno gnjavim, znam. Zahvalan sam vam do neba."

Sa strane je stajala limena kutija za kekse iz koje je izvukao pastel debeo poput svijeće. Lakim, uvježbanim pokretima počeo je potezati pastel preko papira prislonjenog uz spomenik.

"Eto", reče on raspoloženo. "Sad se već počinje vidjeti... ups. Ovo vijugavo u dnu, mislim da bi to trebao biti bršljan - znate, viktorijanci su voljeli stavljati bršljan na sve i svašta, mislili su da je strašno simboličan... i gotovi smo. Možete pustiti papir."

Ustao je i provukao ruku kroz sijedu kosu. "Uf. Bilo je i vrijeme da ustanem. Noga mi je utrnula", objasni on. "Dakle. Kako vam se čini?"

Sam spomenik bio je prekriven zelenim i žutim lišajem te tako dotrajao i izbljedio da je bio gotovo nečitljiv, ali preslika na papiru bila je jasna. "Majella Godspeed, usidjelica iz ove župe, 1791. - 1870., *Živi još samo u sjećanju*", pročita Scarlett naglas.

"A danas vjerojatno ni tamo", reče muškarac. Imao je prorijeđenu kosu, nesiguran osmijeh i žmirkao je u Scarlett kroz male, okrugle naočale koje su mu davale izgled dobroćudne sove.

Kad je na papir pala krupna kap kiše, muškarac ga je žurno smotao i dohvatio svoju limenu kutiju s pastelima. Nakon još nekoliko kišnih kapi Scarlett je podigla mapu koju joj je muškarac pokazao, oslonjenu na obližnji nadgrobni spomenik, i krenula za njim na majušni trijem crkve, gdje su bili zaklonjeni od kiše.

"Puno vam hvala", reče muškarac. "Sumnjam da će dugo padati. U prognozi su rekli da će biti pretežno sunčano."

Kao u odgovor, zapuhnuo ih je hladan vjetar a kiša se pojačala u pljusak.

"Znam što mislite", obrati se preslikač nadgrobnih spomenika Scarlett.

"Znate?" upita ona. A mislila je: Mama će me ubiti.

"Mislite - je li ovo crkva ili kapela? A koliko mogu procijeniti, točan je odgovor da se na ovoj lokaciji nekoć doista nalazilamala crkva, dok je prvotno groblje bilo smješteno u njezinu dvorištu. Davno je to bilo, oko osamstote, možda čak devetstote godine naše ere. Adaptirali su je i proširivali nekoliko puta. No dvadesetih godina 19. stoljeća ovdje je izbio požar, a crkva je dotad ionako već postala premalena za ovo područje. Ljudi iz okolice su kao župnu crkvu koristili Sv. Dunstana na seoskom trgu, pa su ovdašnju crkvicu pri obnovi prenamijenili u grobnu kapelu, zadržavši mnoga izvorna obilježja - vitraji na prozorima u dnu kapele navodno su originalni..."

"Zapravo," prekine ga Scarlett, "mislila sam da će me mama ubiti. Ušla sam u pogrešan autobus i već kasnim kući..."

"Bože, jadni vi", reče muškarac. "Gledajte, ja živim nešto niže niz cestu. Pričekajte me ovdje..." tutnuo joj je u ruke svoju mapu, limenku s pastelima i smotani list papira te laganim

korakom otrčao do glavnog ulaza, povijajući se pod pljuskom. Poslije nekoliko minuta, Scarlett je spazila automobilska svjetla i začula trubljenje.

Otrčala je do ulaza i tamo ugledala automobil, postariji zeleni Mini Rover. Njezin sugovornik sjedio je za volanom.

Spustio je prozor.

"Uđite", reče on, "i recite kamo da vas točno odvezem?"

Scarlett je ostala stajati na mjestu, osjećajući kako joj se kiša slijeva niz vrat. "Ne ulazim u auto s nepoznatim ljudima", reče ona.

"Sasvim opravdano", reče muškarac. "Ali dobro se dobrim vraća, i, ovaj, tako dalje. Evo, stavite stvari iza dok se nisu posve namočile." Otvorio je vrata suvozačkog mjesta pa se Scarlett nagnula unutra i posložila njegovu opremu za preslikavanje nadgrobnih spomenika na stražnje sjedalo što je pažljivije mogla. "Znate što", reče on. "Kako bi bilo da nazovete mamu - možete se poslužiti mojim mobitelom - i pročitate joj registraciju mog automobila? A za to vrijeme sjednite u auto. Vani ćete posve pokisnuti."

Scarlett se premišljala. Kosa joj se već slijepila uz glavu od kiše. A bilo je i hladno.

Muškarac je ispružio ruku i dodao joj svoj mobitel.

Scarlett se zagledala u aparat. Sinulo joj je da više strahuje od razgovora s mamom nego od ulaska u automobil. Rekla je: "A mogla bih nazvati i policiju, zar ne?"

"Svakako, da. Ili biste mogli kući otići pješice. Ili biste jednostavno mogli nazvati mamu i zamoliti je da dođe po vas."

Scarlett je sjela na suvozačko mjesto i zatvorila vrata. Nije mu vratila mobitel.

"Gdje živite?" upita muškarac.

"Zbilja ne trebate. Mislim, možete me jednostavno odbaciti do autobusne postaje..."

"Odvest ću vas kući. Adresa?"

"Avenija akacija 102a. Uz glavnu cestu, malo poslije onog velikog sportskog centra..."

"Vi ste stvarno dobrano skrenuli s puta, zar ne? Dobro. Hajdemo vas odvesti kući."

Otpustio je ručnu kočnicu, okrenuo automobil i odvezao se niz brijeg.

"Živate ovdje već dugo?" upitao je.

"Ne baš. Doselile smo se poslije Božića. Ali živjeli smo tu kad mi je bilo pet godina."

"Čujem li ja to škotski prizvuk u vašem naglasku?"

"Živjeli smo u Škotskoj deset godina. Tamo sam zvučala kao i svi drugi, a onda sam došla ovamo, baš ko šaka u oko." Željela je to reći kao zgodnu dosjetku, ali dok ju je izgovarala čula je da u njoj odzvanja istina. Nije ispala duhovita, nego gorka.

Njezin novi poznanik dovezao ju je u Aveniju akacija, parkirao auto pred kućom i inzistirao da je otprati do vrata. Čim su se vrata otvorila, rekao je: "Iskreno se ispričavam. Bio sam slobodan dovesti vašu kćer kući. Jasno, dobro ste je naučili, ne bi se smjela voziti s neznancima. Ali čujte, padala je kiša, dijete je otišlo na pogrešan autobus i završilo na drugom kraju grada. Sve u svemu, stvar se zakomplicirala. Recite, molim vas, da ćete joj imati srca oprostiti. A i, ovaj, meni."

Scarlett je očekivala da će mama sasuti paljbu na oboje, pa se iznenadila i odahnula kad je mama rekla samo: ma da, danas zbilja moramo biti oprezni, i je li gospodin Ovaj učitelj, i je li možda za čaj?

Gospodin Ovaj rekao je da se preziva Frost, ali da je moli da ga zove Jay, a gospođa Perkins se nasmiješila i rekla mu da se ona zove Noona i da će odmah pristaviti vodu za čaj.

"Dok su pijuckali čaj, Scarlett je mami ispričavala sve o svojoj pustolovini na pogrešnom autobusu, i kako se našla na groblju, i kako je srela gospodina Frosta pokraj crkvice..."

Gospođi Perkins ispala je šalica iz ruke.

Sjedili su za kuhinjskim stolom, pa šalica nije pala s velike visine niti se razbila. Gospođa Perkins se posramljeno ispričala i otišla do sudopera po krpu, da pobriše proliveni čaj.

Zatim je rekla: "Ono groblje na brdu, u Starom gradu? Na njega misliš?"

"Ja živim u blizini", reče gospodin Frost. "U posljednje vrijeme tamo često preslikavam nadgrobne spomenike. Jeste li znali da je zapravo riječ o parku prirode?"

Gospođa Perkins je kroz stanjene usnice protisnula: "Da, jesam". Dodala je još i: "Najljepša hvala što ste Scarlett dovezli kući, gospodine Frost." Svaka joj je riječ bila kao kockica leda. Na kraju je rekla: "Mislim da biste sad trebali otići."

"Ovo je bome preokret", odvrati Frost dobroćudno.

"Nisam vas htio uvrijediti. Jesam li rekao nešto neprimjereno? Zna, preslikavanja radim za lokalni povijesni projekt, nije da iskopavam kosti ili takvo što."

Scarlett je na sekundu bila uvjerena da će mama ošamariti gospodina Frosta, koji je pak jednostavno izgledao zabrinuto. No gospođa Perkins je odmahнула glavom i rekla: "Oprostite, samo ste me podsjetili na nešto iz naše obiteljske prošlosti. Niste ništa krivi." Vedro je nastavila, iako uz vidljiv napor: "Zna, Scarlett se zapravo voljela igrati na tom groblju dok je bila mala. Bilo je to, ma, prije desetak godina. Imala je čak i imaginarnog prijatelja. Malog dječaka koji se zvao Nitko."

Gospodinu Frostu zaigra osmijeh oko usana. "Ne valjda duh?"

"Ne, ne bih rekla. Samo je tamo živio. Čak mi je pokazala u kojem grobu. Tako da pretpostavljam da je zapravo i bio duh. Sjećaš li se, ljubavi?"

Scarlett odmahne glavom. "Mora da sam bila čudno dijete", reče ona.

"Ma, siguran sam, ovaj, da to nije istina", reče gospodin Frost. "Kći vam je krasna, Noona. Pa, uživao sam u čaju. A novi prijatelji uvijek me vesele. Sad, doduše, moram krenuti. Napraviti ću si večericu, a onda slijedi sastanak Društva lokalnih povjesničara."

"Sami si kuhate večeru?" upita gospođa Perkins.

"Sam samcat. Dobro, zapravo je odmrzavam. Isto tako sam majstor za one instant-vrećice koje samo uronite u kipuću vodu. Jedem sam. Živim sam. Okorjeli neženja. Iako, kad to napisu u novinama uvijek aludiraju da je ta osoba homoseksualac, zar ne? Ja nisam, samo nikad nisam sreo pravu ženu." I na trenutak se sav snuždio.

Gospođa Perkins, koja je mrzila kuhanje, izjavila je da za vikend uvijek nakuha previše hrane, a Scarlett je još začula i kako gospodin Frost oduševljeno prihvaća poziv na večeru u subotu uvečer dok ga je mama pratila u predsoblje.

Kad se gospođa Perkins vratila iz predsoblja, za Scarlett je imala samo jedan komentar: "Nadam se da si napisala zadaću."

Scarlett je razmišljala o popodnevnim događajima dok je te noći ležala u krevetu i slušala zvuk automobila koji su čegrtali po glavnoj cesti. Istina je da je dolazila na to groblje dok je bila mala. Zato joj je sve i bilo poznato.

Udubljena u zamišljanja i prisjećanja, polako je utonula u san koji je prerastao u šetnju stazama groblja. Bila je noć, ali sve se vidjelo kao usred bijela dana. Stajala je naobronku brijega. Leđima okrenut njoj stajao je dječak njezine dobi i promatrao svjetla grada.

Scarlett je upitala: "Dečko? Što to radiš?"

Okrenuo se. Činilo se da se napreže da je uoči. "Tko je to rekao?" i zatim: "Aha, sad te vidim, ali nejasno. U Snohodu si?"

"Mislim da sanjam", složila se.

"Nisam zapravo ciljao na to", reče dječak. "Bok. Ja sam Nit."

"Ja sam Scarlett", reče ona.

Opet ju je pogledao, kao da je tek sad prvi put vidi. "Pa da! Znao sam da si mi odnekud

poznata. Bila si danas na groblju s onim čovjekom koji je držao papir."

"To je gospodin Frost", reče Scarlett. "Jako je simpatičan. Odvezao me kući." Zatim je upitala: "Vidio si nas?"

"Aha. Ja ti pratim uglavnom sve što se zbiva na groblju."

"Kako to da se zoveš Nit?" upitala je.

"Puno ime mi je Nitko."

"Pa da!" reče Scarlett. "Zato ovo sanjam. Ti si moj imaginarni prijatelj iz vremena kad sam bila mala, samo što si sad narastao."

Kimnuo je.

Bio je viši od nje, odjeven u sivo. Scarlett nije znala kako bi opisala njegovu odjeću. Kosa mu je bila preduga. Imala je dojam da se odavno nije ošišao.

Rekao je: "Bila si jako hrabra. Sišli smo duboko u brdo i vidjeli Modrog čovjeka. I sreli smo Smora."

U tom trenutku nešto se pokrenulo u njezinoj glavi. Hućanje i kotrljanje, vrtlog tame i vatromet slika...

"Sjećam se", reče Scarlett. No te je riječi čula samo prazna tama njezine sobe, a jedini odgovor bilo je potmulo brujanje udaljenog kamiona koji je vozio kroz noć.

Nit je imao zalihe hrane, one s dugim rokom trajanja, pohranjene što u kripti, što u nekoliko hladnijih grobova, grobnica i mauzoleja. Silas se pobrinuo za to. Imao je dovoljno hrane za sljedeća dva mjeseca. Nije kanio napuštati groblje dok se Silas ili gospođica Lupescu ne vrate.

Nedostajao mu je svijet s one strane grobljanskog zida, ali znao je da vani nije siguran. Ne još. Groblje je bilo njegov svijet i njegova kraljevina, kojom se ponosio i koju je volio onako kako samo četrnaestogodišnji dječak nešto može voljeti.

A ipak...

Na groblju se nitko nije mijenjao. Mala djeca s kojom se Nit igrao kad je bio mlađi i dalje su bila mala djeca; Fortinbras Bartleby, koji mu je nekoć bio najbolji prijatelj, sad je bio četiri ili pet godina mlađi od Nita i pri svakom novom susretu imali su sve manje zajedničkih tema; s druge strane, Thackeray Porringer, koji je bio visok i star kao Nit, sad ga je mnogo bolje podnosio. Često je uvečer šetao s Nitom i pripovijedao mu o brojnim nevoljama koje su zadesile njegove prijatelje. Većina priča završavala je tako što bi ovaj ili onaj prijatelj bio osuđen na smrt vješanjem, bez vlastite krivnje ili pogreškom. Tek su nekolicinu poslali u američke kolonije iz kojih se nisu smjeli vratiti da i njih ne snađe ista sudbina.

Liza Hempstock, s kojom je Nit prijateljevao već dobrih šest godina, isto se ponašala drukčije; sve ga je rjeđe dočekivala kad bi se Nit spustio u koprivište da je vidi, a u rijetkim prigodama kad bi je tamo ipak zatekao, bila je naprasita, svadljiva i često krajnje bezobrazna.

Nit se na to požalio gospodinu Owensu, koji mu je nakon kraćeg razmišljanja rekao: "Ma takve su ti žene. Bio si joj drag dok si bio dečko, a sad kad si izrastao u mladića nije više sigurna tko si. Ja sam se svakog dana igrao s jednom djevojčicom pokraj jezera s patkama sve dok nije došla u tvoje godine, a onda mi je bacila jabuku u glavu i ponovno progovorila sa mnom tek kad sam napunio sedamnaest godina."

Gospođa Owens je puhнула. "Bacila sam krušku", rekla je zajedljivo, "a i progovorila sam brzo. Skupa smo plesali na svadbi tvog bratića Neda, nepuna dva dana nakon tvog šesnaestog rođendana."

Gospodin Owens je rekao: "Ma jasno da si ti u pravu, dušo moja." Namignuo je Nitku kao da je sve bila šala. A onda je ustima oblikovao riječ "sedamnaest", da mu pokaže kako se uopće nije šalio.

Nit si nije dopuštao prijatelje među živima. Već je tijekom svog kratkotrajnog školovanja

shvatio da bi to samo stvorilo probleme. Ipak, još se sjećao Scarlett, koja mu je nedostajala godinama nakon što je otišla. Odavno se pomirio s činjenicom da je više nikad neće vidjeti. A kad se ipak pojavila na groblju uopće je nije prepoznao...

Zašao je duboko u šumu bršljana i stabala koja je sjeverozapadni kvadrant groblja činila tako opasnim. Iako su uokolo bili postavljeni natpisi koji su posjetitelje upozoravali da ne prilaze, zapravo su bili nepotrebni. Iza bršljanom obavijenog kraja Egipatske aleje i crnih vrata u pseudoegipatskim zidovima koja su vodila do grobova protezalo se područje koje je samo po sebi bilo odbojno i sablasno. Tu, na sjeverozapadu, priroda je već gotovo stotinu godina malo-pomalo preuzimala prevlast. Spomenici su bili prevrnuti, grobovi zaboravljeni ili naprosto izgubljeni pod zelenim bršljanom i lišćem napadalim u posljednjih pedeset godina. Staze su bile izbrisane i neprohodne.

Nit je pazio gdje staje. Dobro je poznao cijeli predio i znao je koliko je opasan.

U dobi od devet godina, Nit se pri istraživanju upravo tog poteza groblja urušilo tlo pod nogama i on je pao u raku duboku gotovo šest metara. Iako je grob po svojoj dubini očito bio namijenjen brojnim lijesovima, neoznačeno počivalište sadržavalo je samo jedan, na dnu rake, a u njemu je Nit zatekao dosta živahnog gospodina iz medicinske struke po imenu Carstairs, kojeg je Nitov nagli dolazak očito oduševio. Toliko je navaljivao da Nit pregleda zapešće (koje je dječak uganuo kad se pri padu pokušao uhvatiti za nekakav korijen) da je Nit na kraju popustio, shvativši da će ga jedino tako uvjeriti da treba otići po pomoć.

Nit se otputio u glib otpalog lišća i isprepletenu granje sjeverozapadnog kvadranta, doma lokalnih lisica i srušenih anđela koji su slijepo zurili pred sebe, samo zato što je silno želio porazgovarati s Pjesnikom.

Pjesnikovo puno ime bilo je Nehemiah Trot, a na njegovu spomeniku ispod zelenila pisalo je:

Ovdje leže posmrtni ostaci

NEHEMIJE TROTA

PJESNIKA

1741. - 1774.

NA SAMOM PRAGU SMRTI LABUDOVI PJEVAJU

Nit reče: "Gospodaru Trot? Smijem li vas zamoliti za savjet?"

Nehemiah Trot srdačno mu se nasmiješio, na svoj beskrvni način. "Naravno, hrabri moj mladiću. Pjesnikov savjet je poput prijateljstva kraljeva! Kako vam mogu razmazati mast na vašu, ne, ne mast, kako vam mogu staviti melem na ranu?"

"Zapravo nemam ranu. Samo bih... pa, pojavila se jedna djevojka koju sam nekad poznao i nisam siguran trebam li je potražiti i razgovarati s njom ili ju jednostavno zaboraviti."

Nehemiah Trot uspravio se do pune visine, iako ga je Nit i dalje nadvisivao, zaneseno stavio obje ruke na prsa i rekao: "Oh! Morate joj se baciti pred noge. Morate je okrstiti svojom Terpsihorom, svojom Eho, svojom Klitemnestrom. Morate joj pisati poeme, ode od kojih zastaje dah - tu ću vam ja priskočiti u pomoć - i budete li tako činili - ali točno tako - osvojiti ćete srce svoje istinske ljubavi."

"Ma ne želim osvojiti njezino srce. Nije ona moja istinska ljubav", reče Nit. "Samo bih volio razgovarati s njom."

"Nijedan organ našeg tijela", reče Nehemiah Trot, "ne posjeduje takvu moć kao naš jezik. Ne rabimo ga, naime, samo za kušanje slatkog vinca i gorkog otrova, nego i za izricanje riječi što slatkih, što oporih. Idite k njoj! Razgovarajte s njom!"

"Ne bih trebao."

"Itekako biste trebali, gospodine! Morate! A kad svoju bitku dobijete, ili pak izgubite, ja ću biti tu da je opjevam."

"Ali ako se Otkrijem pred jednom osobom, odmah ću postati vidljiviji i drugima..."

Nehemiah Trot reče: "Ma počujte me, mladi Leanderu, mladi Junače, mladi Aleksandru. Ako se ni na što ne odvažite, na kraju dana nećete ništa ni dobiti."

"To je istina." Nit je bio vrlo zadovoljan svojom odlukom da se za savjet obrati Pjesniku. Ne, stvarno, pomisli on, pa od koga ću dobiti razborit savjet, ako ne od pjesnika? A to ga je odmah podsjetilo...

"Gospodine Trot?" reče Nit. "Objasnite mi osvetu."

"Najbolja je kad se servira hladna", reče Nehemiah Trot. "Ne osvećujte se u žaru trenutka. Radije pričekajte pogodniji čas. Jedno novinarsko piskaralo po imenu O'Leary -napominjem da je bio Irac - svojevremeno je imalo drskosti i debelog obraza da moj prvi tanahni svezak poema, Rukovet ljepote sastavljen za finu gospodu, opiše kao loše sklepane stihove bez ikakve vrijednosti, i još je dodao da bi papir na kojem su napisani bolje poslužio za... ne, ne mogu to izgovoriti. Recimo samo da je bio krajnje vulgaran."

"Ali vi ste mu se osvetili?" radoznalo upita Nit.

"I njemu i cijelom njegovu pogibeljnom soju! Oh, osvetio sam se ja, gospodaru Owens, da samo znate kako. Napisao sam i objavio pismo koje sam prikucao na vrata svih krčmi po Londonu u koje su ti prosti skribomani imali običaj zalaziti. I objasnio sam im da mi krhkost pjesničkog genija nalaže da ubuduće pišem samo za svoju dušu i buduća pokoljenja, a ne za takve kao što su oni, obećavši im još da do kraja života neću više objaviti ni jednu jedinu pjesmu - i to sve zbog njih!

Ostavio sam i upute da se moje neobjavljene pjesme poslije moje smrti pokopaju sa mnom. Tek kad budući naraštaji pojme moju genijalnost i shvate da su stotine mojih stihova izgubljeni - izgubljeni! - tek tada treba iskopati moj lijes i iščupati pjesme iz mojih hladnih, mrtvih ruku te ih objaviti na radost i veselje cijelog svijeta. Strašno je živjeti toliko ispred svog vremena."

"A nakon vaše smrti, iskopali su vas i tiskali vaše pjesme?"

"Još nisu, ne. Ali vremena je napretek. Budućnost je nepregledna."

"I... to je bila vaša osveta?"

"Oh, da. Osveta bez premca po svojoj dalekosežnosti i lukavosti!"

"Nda..." reče Nit, ne baš uvjereno.

"Najbolja je. Kad se servira. Hladna", ponosno ponovi Nehemiah Trot.

Nit je napustio sjeverozapadni dio groblja, i preko Egipatske se aleje vratio na urednije staze i prohodnije putove. Dok se oko njega spuštao mrak, noge su ga nosile prema staroj kapeli - ne zato što se nadao da se Silas u međuvremenu vratio s puta, nego zato što je cijeloga života u predvečerje dolazio u kapelu i nije želio mijenjati ritam. Osim toga, bio je gladan.

Nit je prošao kroz vrata grobnice i sišao u kriptu. Odmaknuo je kartonsku kutiju punu izvijenih i vlažnih župnihdokumenata i izvadio sok od naranče u tetrapaku, jabuku, kutiju s grisinima i komad sira. Dok je jeo, napregnuto je razmišljao bi li trebao potražiti Scarlett i kako da to učini -možda Snohodom, kako je i ona došla k njemu...

Zaputio se van da se smjesti na sivu drvenu klupu, kad je ugledao nešto zbog čega je zastao. Na njegovoj klupi već se smjestila jedna osoba. Čitala je časopis.

Nit se još jače usredotočio na svoje Nestajanje, stapajući se s grobljem, neprimjetan poput sjene ili grančice.

Ona je ipak podigla pogled. Zagledala se ravno u njega i rekla: "Nit? Jesi to ti?"

Nije se odazvao. Ipak, zapitao je: "Kako to da me možeš vidjeti?"

"Skoro mi nije uspjelo. Prvo sam mislila da stojiš u sjeni ili tako nešto. Ali izgledaš isto kao u mom snu. Jednostavno mi se nekako izoštrila slika."

Prišao je klupi i upitao: "Zar vidiš čitati? Nije ti premračno?"

Scarlett zaklopi časopis. Kazala je: "Čudno. Trebalo bi biti premračno, ali čitala sam najnormalnije, bez ikakvih problema."

"Jesi li..." Ušutio je, ni sam ne znajući što je želi pitati.

"Jesi li ovdje sama?"

Kimnula je. "Poslije škole sam došla pomoći gospodinu Frostu oko preslikavanja nadgrobnih natpisa. A onda sam mu rekla da bih željela malo sjediti ovdje i razmišljati. Obećala sam mu da ćemo poslije skupa otići na čaj pa će me onda odvesti kući. Nije čak zapitkivao zašto. Samo je rekao da i on voli sjediti na grobljima i da misli kako su to često najmirnija mjesta na svijetu." Dodala je: "Smijem li te zagrliti?"

"Želiš li me zagrliti?" upita Nit.

"Da."

"Pa dobro." Malo je razmislio. "Neću se buniti."

"Moje ruke neće proći kroz tebe ili tako nešto? Zbilja si tu?"

"Nećeš proći kroz mene", odgovori on. Obujmila ga je i stegnula tako snažno da je gotovo ostao bez daha. Rekao je: "Boli."

Scarlett ga pusti. "Oprosti."

"Ne. Bilo je lijepo. Mislim. Samo si me stisnula malo više nego što sam očekivao."

"Samo sam htjela provjeriti jesi li stvaran. Svih ovih godina mislila sam da postojiš jedino u mojoj glavi. I na kraju sam te nekako smetnula s uma. Ali nisam te izmislila i ti si opet tu, ali sad si i u mojoj glavi, i u svijetu."

Nit se nasmiješi. Rekao je: "Obično si nosila nekakav kaput, bio je narančast, i kad god bih kasnije vidio tu narančastu nijansu, pomislio bih na tebe. Pretpostavljam da ga više nemaš."

"Ne", reče ona. "Odavno. Sad bi mi bio mrvicu tijesan."

"Da", reče Nit. "Jasno."

"Trebala bih krenuti kući", reče Scarlett. "Ali mislila sam da bih mogla svratiti za vikend." Vidjevši izraz na Nitovu licu, dodala je: "Danas je srijeda."

"Bilo bi mi drago."

Već se okrenula da pođe, kad je upitala: "Kako ću te sljedeći put pronaći?"

Nit odvrati: "Ja ću pronaći tebe. Ne brini. Samo dođi sama i ja ću te naći."

Kimnula je i otišla.

Nit se zaputio natrag na groblje i uzbrdo, sve dok nije stigao do mauzoleja obitelji Frobisher. Nije ušao. Popeo se uza zid zdanja, koristeći se čvrstim korijenom bršljana za uporište, i podigao se na kameni krov, gdje je sjedio i razmišljao, gledajući svijet pokretnih stvari onkraj groblja. Ponovno se prisjetio kako ga je Scarlett zagrlila i kako se sigurno osjećao u njezinu zagrljaju, makar i na trenutak. Pomislio je još i kako bi bilo lijepo bez opasnosti hodati zemljama izvan groblja i kako je dobro biti gospodar svog vlastitog malog svijeta.

Scarlett je rekla da nije za čaj, hvala lijepa. Ni za keks s čokoladom. Gospodin Frost se zabrinuo.

"Iskreno," rekao joj je, "izgledaš kao da si vidjela duha. Dobro, ako već, ovaj, moraš vidati duhove, groblje je dosta zgodno mjesto za to. Ja sam svojevremeno imao tetu koja je tvrdila da joj je papagaj opsjednut. Grimizni makao. Mislim na papagaja. Teta je bila arhitektica. Nisam nikad saznao pojedinosti."

"Dobro sam", reče Scarlett. "Samo sam imala naporan dan."

"Odvest ću te onda kući. Imaš li ikakvu ideju što ovdje piše? Pokušavam to odgonetnuti

već dobrih pola sata."

Pokazao joj je preslikani natpis na stoliću, pričvršćen za ravnu površinu teglama s pekmezom. "Misliš da bi prezime moglo biti Gladstone? Možda je neki premijerov⁷ srodnik. Ali ne mogu razabrati ništa drugo."

"Nažalost ne", reče Scarlett. "Ali pogledat ću ga opet kad dođem u subotu."

"Smijem li se nadati i tvojoj mami?"

"Rekla je da će me dovesti ovamo ujutro. Poslije toga mora u nabavku za našu večeru. Ispeći će pile."

"A što misliš," upita gospodin Frost s nadom u glasu,

"hoće li biti i pečenih krumpirića?"

"Pretpostavljam da hoće."

Gospodin Frost izgledao je oduševljeno. Ipak je rekao: "Mislim, ne bih je htio inkomodirati."

"Ma ona je u sedmom nebu", reče Scarlett iskreno. "Hvala što me vozite kući."

"Zbilja mi nije teško", odvrati gospodin Frost. Zajedno su se spustili niza stube u visokoj, uskoj kući gospodina Frosta, na kraju došavši u malo predsoblje u dnu stubišta.

U Krakovu, pod brdom Wawel nalazi se splet spilja zvan Zmajeva jazbina, koje su ime dobile po nekom odavno mrtvom zmaju. Za te spilje znaju i turisti. A ispod njih nalaze se spilje za koje ne zna nijedan turist, niti ih ikad posjećuje. One vode duboko u podzemlje i imaju stanovnike.

Silas je bio na čelu, a slijedilo gaje golemo sivo obličje gospođice Lupescu, koja je tiho tapala na četiri noge odmah iza njega. Na začelju je hodao Kandar, asirska mumija u čvrstim zavojima, snažnih orlovskih krila i očiju nalik na rubine. U naručju je nosio praščića.

Pohod su započeli kao četvorka, ali ostali su bez Haruna u spilji visoko iznad ove kad je ifrit,⁸ pateći od pretjeranog samopouzdanja kao i svi iz njegova roda, zakoračio u prostor omeđen s tri ulaštena zrcala od bronce u kojem ga je progutao bljesak svjetlosti. Ifrit je još nekoliko časaka bio vidljiv kao zrcalni odraz, ali iz zbilje je bio izbrisan. U zrcalima su njegove plamene oči bile širom otvorene, a usta se pomicala kao da im dovikuje da krenu dalje i da se čuvaju. Potom je izbljedio i više ga nije bilo.

Silas, imun na zrcala, preko jednog je prebacio ogrtač i tako onesposobio klopku. "Dakle", rekao je. "Sad nas je ostalo samo troje."

"Plus praščić", reče Kandar.

"Čemu?" upita gospođica Lupescu na vučjem jeziku i kroz vučje zube. "Čemu praščić?"

"Donosi sreću", reče Kandar.

Gospođica Lupescu je sumnjičavo zareža.

"Reci, je li Harun imao praščića?" jezgrovito zapita Kandar.

"Tiho", reče Silas. "Dolaze. Sudeći po buci, mnogo ih je."

"Samo neka dođu", šapne Kandar.

Dlake duž hrpta gospođice Lupescu su se nakostriješile. Nije ništa rekla, ali bila je spremna za njih. Samo naporom volje nije podigla glavu i počela zavijati.

"Baš je ovdje lijepo", reče Scarlett.

"Da", složi se Nit.

"Znači, cijelu su ti obitelj ubili?" upita Scarlett. "Zna li itko tko je to učinio?"

"Ne. Ne znam ni ja. Moj skrbnik samo kaže da je čovjek koji je to učinio još živ i da će mi sve ostalo što zna ispričati jednog dana."

"Jednog dana?"

"Kad budem spreman."

"Čega se on to boji? Da ćeš pripasati pištolj i odjahati da se osvetiš čovjeku koji ti je pobio obitelj?"

Nit je ozbiljno pogleda. "Pa da", reče on. "Ne pištolj, doduše. Ali inače, da. Tako nekako."

"Šališ se."

Nit nije odgovorio. Čvrsto je stisnuo usnice. Odmahnuo je glavom. Na kraju je ipak rekao: "Ne šalim se."

Subotnje jutro bilo je vedro i sunčano. Upravo su zakoračili na Egipatsku aleju, sklanjajući se od sunčevih zraka u hladovinu pod borovima, među kojima je najrazgranatije bilo stablo čileanskog bora.

"Tvoj skrbnik. Je li i on mrtav?"

Nit reče: "O njemu ne govorim."

Scarlett je izgledala pogođeno. "Čak ni meni?"

"Čak ni tebi."

"Dobro", reče ona. "Baš si neki."

Nit odvrati: "Gle, oprost, nisam mislio..." ali Scarlett je već govorila: "Obećala sam gospodinu Frostu da se neću dugo zadržati. Trebala bih se vratiti."

"Dobro", reče Nit. Bojao se da ju je uvrijedio, ali nije znao što bi rekao da popravi situaciju.

Gledao je kako se Scarlett udaljava niz vijugavu stazu što vodi prema kapelici. Poznati ženski glas posprdno je rekao: "Ma vidi ti nju! Kako je mlada dama digla nos!", no govornici nigdje nije bilo ni traga.

Uznemireni Nit vratio se natrag u Egipatsku aleju. Gospođica Lilibet i gospođica Violet dopustile su mu da spremi kartonsku kutiju punu starih džepnih knjiga u njihovu grobnicu, a on je najednom silno želio izgubiti se u nekom štivu.

* * *

Scarlett je pomagala gospodinu Frostu preslikavati nadgrobne natpise sve do podneva, kada su napravili pauzu za ručak. Predložio joj je da se spuste do kioska u dnu ceste i kupe pržene ribice i krumpiriće na njegov račun, u znak zahvalnosti za njezinu pomoć. Hodajući natrag uzbrdo, otvorili su papirnate vrećice i bacili se na vruću ribu i krumpiriće prelivene octom i svjetlucave od soli.

Scarlett je rekla: "Kad biste htjeli saznati nešto više o nekom ubojstvu, gdje biste potražili informacije? Preko interneta sam već pokušala."

"Ovaj. Ovisi. O kakvom je ubojstvu riječ?"

"Mislim da se dogodilo negdje u okolici. Prije otprilike trinaest ili četrnaest godina. Nastradala je jedna obitelj."

"Ti vrapca", reče gospodin Frost. "To se zbilja dogodilo?"

"Oh, da. Je li vam dobro?"

"Zapravo nije. Malo sam previše... no, ja sam ti u biti mekušac. Kad su takve stvari u pitanju, mislim, pravi pravcati zločin u susjedstvu - nije o tome ugodno razmišljati. Teško je prihvatiti da se to može dogoditi ovdje. Čudi me da je djevojka tvojih godina zainteresirana za takvo što."

"Ne pitam zapravo zbog sebe", prizna Scarlett. "Nego zbog jednog prijatelja."

Gospodin Frost progutao je zadnji zalogaj svoje porcije prženog bakalara. "Vjerojatno bih pokušao u knjižnici. Ako na internetu nema informacija, bit će ih u njihovoj novinskoj arhivi. Što te to potaknulo na ovo?"

"Oh." Scarlett je željela izbjeći laganje koliko je to bilo moguće. Objasnila je: "Jedan dečko kojeg poznajem. On se raspitivao."

"Definitivno u knjižnici", ustvrdi gospodin Frost. "Ubojstvo. Brrr. Sav sam se naježio."

"I ja", reče Scarlett. "Malo." Dodala je, s nadom: "Biste li me možda mogli danas popodne odvesti do knjižnice?"

Gospodin Frost pregrizao je veliki komad krumpirića napola, prožvakao jednu polovicu i onda se razočarano zagledao u drugu. "Kako se ti krumpirići brzo hlade. U jednom trenutku usta ti gore, a već u sljedećem pitaš se zašto su tako hladni."

"Oprostite", reče Scarlett. "Ne bih smjela stalno žicati prijevoz... "

"Nemoj se ispričavati", reče gospodin Frost. "Samo sam razmišljao kako da što bolje organiziram poslijepodne i voli li tvoja mama bombonijere. Boca vina ili bombonijera? Ne znam ni sam. Možda oboje?"

"Iz knjižnice se mogu vratiti i sama", reče Scarlett. "A mama voli bombonijere. I ja isto."

"Onda ću uzeti bombonijeru", odahne gospodin Frost. Dospjeli su do visoke kuće koja se nalazila usred niza istih takvih kuća na obronku, te do malog zelenog Mini Rovera parkiranog ispred nje. "Upadaj. Odbacit ću te do knjižnice."

Knjižnica je bila smještena u četvrtastoj zgradi s početka prošlog stoljeća, u potpunosti izgrađenoj od opeke i kamena. Scarlett je prvo promotrila prostoriju i zatim prišla glavnom pultu.

Žena za pultom reče: "Da?"

Scarlett objasni: "Htjela bih pogledati neke stare novinske članke."

"Treba ti za školu?" upita žena.

"Tražim jedan detalj iz gradske povijesti", potvrdi Scarlett uz kimanje glavom, pucajući od ponosa što je opet izbjegla laž.

"Lokalne novine čuvamo na mikrofilmu", reče žena. Bila je krupna stasa i nosila srebrne okrugle naušnice. Scarlettino je srce udaralo kao ludo; bila je uvjerenjena da izgleda sumnjivo, kao krivac, ali žena ju je mirno odvela u prostoriju s kutijama nalik na računalne monitore i pokazala joj kako se koriste i kako da na ekranu projicira pojedine novinske stranice. "Sve ćemo to jednog dana digitalizirati", reče žena. "Dobro, koji ti datumi trebaju?"

"Prije otprilike trinaest ili četrnaest godina", reče Scarlett. "Ne mogu reći ništa konkretnije od toga. Znat ću što tražim kad to vidim."

Žena je uručila Scarlett kutijicu u kojoj su na mikrofilmu bili pohranjeni svi brojevi novina iz odgovarajućeg petogodišnjeg razdoblja. "Uživaj", rekla je.

Scarlett je očekivala da će vijest o ubojstvu gotovo čitave obitelji pronaći na naslovnoj stranici, no kad joj je napokon ušla u trag, vidjela je samo crticu u dnu pete stranice. Člančić nije sadržavao nikakve detalje ni opise, tek puko nabranje činjenica: *Arhitekt Ronald Dorian (36), njegova supruga Carlotta (34), nakladnica, i njihova kći Misty (7), pronađeni su mrtvi na adresi Dunstan Road 33. Postoji osnovana sumnja da je riječ o zločinu. Glasnogovornik policije izjavio je da je još prerano za komentar, ali da istraga slijedi važne tragove.*

Nigdje nisu naveli način smrti, niti su ijednom riječju spomenuli nestalu bebu. Koliko je Scarlett mogla vidjeti, u narednim tjednima više se nije pojavio nijedan tekst o ubojstvu, a policija nikad nije dala drugu izjavu.

Ali našla je što je tražila. U to je bila sigurna. Dunstan Road 33. Poznavala je tu kuću. Posjećivala je.

Vratila je kutiju s mikrofilmom na glavni pult, zahvalila knjižničarki i pješice otišla kući, hodajući pod travanjским suncem. Mama je bila u kuhinji i kuhala - sudeći po mirisu zagorenog lonca koji je ispunio veći dio stana, nije joj baš išlo od ruke. Scarlett se povukla u svoju sobu i širom otvorila prozore da istjera smrad, a zatim je sjela na krevet da telefonira.

"Halo? Gospodine Frost?"

"Scarlett. Dogovor za večeras još vrijedi? Kako ti je mama?"

"Oh, sve je pod kontrolom", reče Scarlett, ponavljajući maminu izjavu kad bi joj Scarlett postavila isto to pitanje.

"Ovaj, gospodine Frost, koliko već dugo živite u svojoj kući?"

"Koliko dugo? Pa, oko četiri mjeseca."

"Kako ste je našli?"

"U izlogu agencije za prodaju nekretnina. Bila je prazna i povoljna. Dobro, manje-više povoljna. Točnije, želio sam nešto nadomak groblju, pa je s te strane bila idealna."

"Gospodine Frost." Scarlett je dilemu oko toga kako da mu kaže što je otkrila presjekla tako što mu je na kraju bez uvijanja rekla: "Prije otprilike trinaest godina u vašoj je kući ubijeno troje ljudi. Obitelj Dorian."

Na drugom kraju telefona zavladao je muk.

"Gospodine Frost? Jeste li tu?"

"Ovaj. Još sam tu, Scarlett. Oprosti. Tako nešto se ne čuje svaki dan. Ovo je stara kuća, mislim, logično je da se u njoj štošta događalo. Ali ne baš... dobro, a što se zapravo dogodilo?"

Scarlett nije bila sigurna koliko mu toga smije reći. Odgovorila je: "Našla sam kratak članak u jednom starim novinama, spominjao je samo adresu i ništa više. Ne znam kako su umrli i takve stvari."

"Dakle. Bože dragi." Scarlett nije očekivala da će gospodina Frosta zaintrigirati baš u toj mjeri. "Kucnuo je čas, mlada damo, da na scenu stupimo mi lokalni povjesničari. Prepusti to meni. Čim prikupim sve raspoložive informacije, javit ću ti."

"Hvala", reče Scarlett s olakšanjem.

"Ovaj. Nagađam da je u pozadini ovog poziva to što ti Noona "nikad više ne bi dopustila da vidiš mene ili groblje da sazna kako je u mojoj kući netko ubijen, pa makar i prije trinaest godina. Dakle, ovaj, pretpostavimo da joj neću ništa spomenuti ako joj ti to ne kažeš prva."

"Hvala vam, gospodine Frost!"

"Vidimo se u sedam. Donosim bombonijeru."

Večera je protekla u iznimno ugodnom tonu. U kuhinji se više nije osjećao smrad paljevine. Piletina je bila fina, salata još i bolja, pečeni krumpirići možda malo prehrskavi, ali očarani gospodin Frost izvijestio ih je da on baš takve voli i uzeo još jednu porciju.

Cvijeeće je naišlo na dobar prijem, bombonijera, koju su pojeli za desert, bila je savršena, a gospodin Frost sjedio je, razgovarao i naposljetku gledao televiziju s njima gotovo do deset, kad je rekao da bi sad trebao krenuti kući.

"Vrijeme, plima i povijesna istraživanja ne čekaju nikoga", objasnio je. Srdačno se rukovao s Noonom, zavjerenički namignuo Scarlett i otišao iz kuće.

Scarlett je te noći pokušala pronaći Nita u snovima; mislila je na njega dok je padala u san, zamišljala kako hoda grobljem u potrazi za njim, ali kad je napokon usnula, sanjala je da tumara po centru Glasgova s prijateljima iz stare škole. Tražili su konkretnu adresu, no kamo god se okrenuli, nailazili su samo na slijepe ulice.

Duboko pod onim brijegom u Krakovu, u najdubljoj komori ispod spleta spilja zvanih Zmajeva jazbina, gospođica Lupescu posrnula je i pala.

Silas je čučnuo kraj nje i poduhvatio joj glavu rukama.

Lice joj je bilo zamrljano krvlju, djelomice i vlastitom.

"Morate me ostaviti", kazala je. "Spasite dečka." Zapela je na pola puta između dva obličja, onog sive vučice i žene, no lice je pripadalo ženi.

"Ne", odbio je Silas. "Neću te napustiti."

Iza njega, Kandar je u naručju držao prašćića onako kako dijete drži lutku. Mumijino lijevo krilo bilo je smrskano i ona nikad više neće moći letjeti, no bradato lice bilo je nepokolebljivo.

"Silase, oni će se vratiti", šapne gospođica Lupescu.

"Sunce samo što nije izišlo."

"U tom slučaju", reče Silas, "moramo s njima obračunati prije nego što budu spremni za napad. Možeš li ustati?"

"Da. Ja sam božji gonič", reče gospođica Lupescu. "Ustat ću." Sakrivši lice u sjenu, protegnula je prste. Iz sjene se podigla vučja glava. Oslonivši se prednjim šapama na kamen, s mukom se podigla u stojeći stav: siva vučica veća od medvjeda, krzna i njuške poprskane krvlju.

Zabacila je glavu i ispustila urlik pun bijesa i izazova.

Usne joj se rastegnuše nad zubima i ona opet spusti glavu. "A sad", zarezgi gospođica Lupescu. "Sad ćemo ovo okončati."

* * *

U kasno nedjeljno popodne zazvonio je telefon. Scarlett je sjedila u prizemlju i na komad papira precrtavala lica iz mange koju je bila čitala. Na poziv se javila mama.

"Čudno, baš smo razgovarale o tebi", rekla je mama, što uopće nije bila istina. "Bilo je divno", nastavila je mama. "Sjajno sam se provela. Ne, ozbiljno, nije mi bilo teško. Bombonijera? Bila je savršena. Jednostavno savršena. Rekla sam Scarlett da ti poruči, kad god poželiš finu večeru, samo mi se javi." Zatim: "Scarlett? Da, ovdje je. Pozvat ću je. Scarlett?"

"Tu sam, mama", reče Scarlett. "Ne moraš vikati."

Preuzela je slušalicu. "Gospodine Frost?"

"Scarlett?" Zvučao je uzbuđeno. "Ovaj. Što se tiče onoga o čemu smo razgovarali. Onog događaja u mojoj kući. Možeš reći tom svom prijatelju da sam otkrio... ovaj, čuj, kad si govorila o 'svom prijatelju', jesi li time zapravo aludirala na sebe ili on zbilja postoji, ako to nije preosobno pitanje..."

"Zbilja imam prijatelja kojeg to zanima", odvrati Scarlett, smješkajući se.

Mama ju je zbunjeno pogledala.

"Reci prijatelju da sam malo kopao... ne doslovno, više sam prčkao, no, zapravo dosta ozbiljno istraživao... i mislim da sam možda naišao na neke konkretne informacije. Nabasao na nešto skriveno. Ovaj, na nešto što mislim da ne bismo trebali tek tako širiti uokolo... ja, ovaj. Otkrio sam neke stvari."

"Koje?" upita Scarlett.

"Gle... nemoj misliti da sam lud. Ali, no, koliko mogu vidjeti, ubijeno je troje ljudi. A jedno je... mislim da je još bio beba... ostalo živo. Obitelj nije bila tročlana, nego četveročlana. Samo ih je troje umrlo. Reci tom svom prijatelju da me dođe posjetiti. Sve ću mu objasniti."

"Reći ću mu", pristane Scarlett. Spustila je slušalicu. Srce joj je bubnjalo u prsima.

* * *

Nit se prvi put u šest godina spustio niz uske kamene stube. Odaja u brdu odjekivala je od njegovih koraka.

Došao je do podnožja stuba i pričekao da mu se ukaže Smor. Čekao je i čekao, ali ništa se nije pojavilo, ništa nije zašaptalo, ništa se nije pomaklo.

Prešao je odaju pogledom. Duboka tmina nije mu smetala, jer je u njoj vidio kako vide mrtvi. Prišao je kamenom oltaru usađenom u pod, gdje su ležali pehar, kopča i kameni nož.

Ispružio je ruku i dotaknuo oštricu noža. Iznenadila ga je oštrinom i probila mu kožu na

prstu.

TO JE SMOROVO BLAGO, šapne onaj trostruki glas, zvučeći ipak tanje nego u Nitovim sjećanjima, a i nesigurnije.

Nit reče: "Vi ste najstarije stvorenje na ovom groblju.

Došao sam razgovarati s vama. Treba mi savjet."

Zatečena stanka. SMORU NIŠTA NE DOLAZI PO SAVJET. SMOR ČUVA. SMOR ČEKA.

"Znam. Ali Silas nije tu. A ja ne znam kome se drugome obratiti."

Nije bilo odgovora. Prostorom je vladala tišina, a u njezinu odjeku prašina i osamljenost.

"Ne znam što da učinim", iskreno će Nit. "Mislim da bih mogao saznati tko mi je ubio obitelj. I tko je mene želio ubiti. Ali to znači da moram otići s groblja."

Smor je šutio. Odajom su migoljili pramenovi dima.

"Ne bojim se umiranja", nastavi Nit. "Ali, toliko ljudi koje volim uložilo je mnogo vremena u to da me sačuvaju, poduče, zaštite."

Šutnja se odužila.

Nit je na kraju ustvrdio: "Ovo je nešto što moram učiniti sam."

DA.

"To je onda to. Oprostite što sam vam smetao."

I tada mu se u misli uvukao šapat, podmukao i gladak: SMORA SU ZADUŽILI DA ČUVA BLAGO DOK SE NAŠ GOSPODAR NE VRATI. JESI LI TI NAŠ GOSPODAR?

"Nisam", odvrati Nit.

Glas je nastavio, molećivo, s nadom: HOĆEŠ LI NAM BITI GOSPODAR?

"Nažalost, neću."

KAD BI NAM TI BIO GOSPODAR, MOGLI BISMO TE ZAUVIJEK ZADRŽATI U NAŠEM STISKU. KAD BI NAM TI BIO GOSPODAR, ZA SVA BISMO TE VREMENA ČUVALI I ŠTITILI I NIKAD TE NE BISMO IZLOŽILI POGIBELJIMA SVIJETA.

"Ja nisam vaš gospodar."

NE.

Nit osjeti previjanje Smora u svom umu. Smor mu reče: ONDA OTKRIJ SVOJE IME. Napustio mu je misli, napustio je i odaju, a Nit je ostao sam.

Stubama se penjao oprezno, ali i žurno. Sad kad je odlučio što će, "morao je brzo djelovati, dok mu je odluka još gorjela u umu.

Scarlett ga je čekala na klupi pokraj kapele. "Pa?" upitala je.

"Otići ću. Hajdemo", odgovorio je. Hodajući ukorak, spustili su se stazom do izlaza s groblja.

Kuća na broju 33 bila je visoka, uska poput vretena, smještena točno na sredini niza spojenih kuća. Bila je izgrađena od crvene opeke i ni po čemu se nije isticala. Nit ju je nesigurno odmjerio, pitajući se zašto mu nije poznata ili posebna. Obična kuća, kao svaka druga. Skučeni betonski prostor pred ulazom nije se mogao nazvati vrtom. Zeleni Mini Rover bio je parkiran na ulici. Vrata koja su nekoć očito bila obojena u intenzivno plavu boju izbljeldjela su pod utjecajem vremena i sunca.

"Pa?" reče Scarlett.

Nit pokuca na vrata. Isprva nije bilo odgovora, ali onda se začuo bat koraka na stubištu kuće, vrata su se otvorila, a oni su ugledali predsoblje i stube. U do vratku je stajao muškarac s naočalama i prorijeđenom sijedom kosom koji je trepnuo i potom pružio ruku Nit. Nervozno se nasmiješio i rekao: "Ti si sigurno onaj zagonetni prijatelj gospođice Perkins. Drago mi je."

"Ovo je Nit", reče Scarlett.

"Nick?"

"Nit. Sa T", ispravi ga ona. "Nit, ovo je gospodin Frost."

Nit i Frost se rukovaše. "Već sam pristavio vodu", reče gospodin Frost. "Jeste li za to da informacije razmijenimo uz šalicu čaja?"

Poveo ih je stubama u kuhinju, gdje je natočio čaj u tri šalice i zatim ih odveo u malu dnevnu sobu. "Kuća sva stremi uvis", objasni on. "Kupaonica i moja radna soba su na sljedećem katu, a iznad njih su spavaće sobe. Same stube, ali bar ostajem u dobroj kondiciji."

Smjestili su se na veliku, izrazito ljubičastu sofu ("Već je bila tu kad sam se doselio.") i prvo neko vrijeme pijuckali čaj.

Scarlett se bila pribojavala da će gospodin Frost Nita zasuti pitanjima, no on se dosta dobro obuzdavao. Jednostavno je izgledao uzbuđeno, kao da je otkrio izgubljeni nadgrobni spomenik neke slavne osobe pa sad gori od želje da to objavi cijelom svijetu. Nestrpljivo se meškoltio u naslonjaču. Činilo se da im želi priopćiti nešto nevjerovatno važno i da se fizičkim naporom suspreže da to odmah ne izlaze.

Scarlett upita: "I, što ste otkrili?"

Gospodin Frost odgovori: "Pa, bila si u pravu. To jest, oni ljudi su doista ubijeni u ovoj kući. I to je... mislim da je zločin bio... pa, možda ne nužno zataškan od strane vlasti, ali svakako zaboravljen, pometen pod tepih."

"Ne razumijem", reče Scarlett. "Ubojstva se ne metu pod tepih."

"Ovo su pomeli", odvrati gospodin Frost. Ispraznio je svoju šalicu. "Neki ljudi su očito iskoristili svoj utjecaj. To je jedino objašnjenje i za to, i za ono što se dogodilo s najmlađim djetetom..."

"Što se dogodilo?" upita Nit.

"Preživio je", reče Frost. "Siguran sam u to. Ali nitko ga nikad nije tražio. Nestalo dijete u normalnim bi okolnostima bilo glavna vijest u nacionalnim medijima. Ali oni su to, ovaj, očito nekako prikriili."

"Tko su oni?" upita Nit.

"Isti ljudi koji su dali ubiti tu obitelj."

"Znate li još nešto o tome?"

"Da. Pa, nešto malo..." Frostov glas je zamuknuo. "Oprostite. Mislim. Gledajte. Uzimajući u obzir to što sam otkrio. Sve je to nevjerovatno."

Scarlett je gubila strpljenje. "Što? Što ste otkrili?"

Frost je izgledao posramljeno. "U pravu si. Oprostite."

Malo mi se sva ta tajnovitost uvukla pod kožu. A to nikad nije dobra ideja. Povjesničari ne zakopavaju stvari. Mi ih iskopavamo. Otkrivamo ih ljudima. Da." Zastao je, kolebajući se, a onda je nastavio: "Našao sam pismo. Gore na katu. Bilo je skriveno pod rasklimanom daskom na podu." Okrenuo se Nit. "Mladiću, mogu li poći od pretpostavke da ste vi, no, osobno zainteresirani za ovu strašnu situaciju?"

Nit kimne.

"Više vas ništa neću pitati", obeća gospodin Frost i ustane. "Dođite", pozove on Nita. "Ti ne", obratio se Scarlett, "ne još. Prvo ću pokazati njemu. A ako se on složi, pokazat ću i tebi. Može?"

"Može", pristane Scarlett.

"Nećemo se dugo zadržati", reče gospodin Frost. "Idemo, mladiću."

Nit je ustao, zabrinuto pogledavši Scarlett. "Ne brini", reče ona i uputi mu umirujući smiješak. "Čekam te ovdje."

Promatrala je njihove sjene dok su izlazili iz sobe i penjali se stubama. Osjećala je tremu,

ali i iščekivanje. Zanimalo ju je što će Nit saznati, ali bila je sretna što će on to čuti prvi. Na kraju krajeva, to je njegova priča. Njegovo pravo.

Vani, na stubištu, gospodin Frost je išao prvi.

Nit je zvjerao oko sebe dok su se penjali, ali ništa nije prepoznao. Sve mu je bilo novo.

"Idemo do najgornjeg kata", reče gospodin Frost. Popeli su se još kat više. Nastavio je: "Ne bih trebao... no, ne moraš odgovoriti ako ne želiš, ali... ovaj, ti si taj dečko, zar ne?"

Nit mu nije odgovorio.

"Tu smo", reče gospodin Frost. Okrenuo je ključ u vratima na najgornjem katu kuće, otvorio ih i oni su ušli.

Našli su se u maloj tavanskoj sobi kosog stropa. Prije trinaest godina, u njoj je stajala kolijevka. Sad je u njoj jedva bilo mjesta za muškarca i dječaka.

"Zapravo sam imao ludu sreću", reče gospodin Frost. "Sve mi je bilo pod nosom, da se tako izrazim." Čučnuo je, odmaknuo izlizani tepih.

"Znači, znate zašto je moja obitelj ubijena?" upita Nit.

Gospodin Frost reče: "Sve je tu." Stavio je ruku na kratku drvenu dasku i gurkao je dok je nije izvukao. "U ovoj je sobi sigurno spavala beba", reče gospodin Frost. "Pokazat ću ti... znaš, ne znamo jedino tko je počinitelj. To je potpuna nepoznanica. Nemamo ni najmanji trag."

"Znamo da je tamnokos", prozbori Nit u sobi koja je nekoć bila njegova spavaonica. "I znamo da se zove Majstor."

Gospodin Frost uvukao je ruku u prazni prostor do maloprije pokriven daskom. "Otada je prošlo gotovo trinaest godina", reče. "Kosa se prorijedi i posijedi u trinaest godina. Ali ostalo je točno. Zovem se Majstor."

Uspravio se. Ruka koja je posegnula u prazni prostor ispod parketa sad je držala dug, oštar nož.

"Kucnuo je čas", reče čovjek zvan Majstor. "Kucnuo je čas, dečko. Vrijeme je da ovo okončamo."

Nit je netremice zurio u njega. Gospodin Frost kao da je bio ogrtač ili šešir koji je ovaj muškarac pred njim upravo skinuo sa sebe. Dobrohotna vanjština nestala je bez traga.

Svjetlo je sijevnulo na muškarčevim naočalama i na oštrici njegova noža.

Sa stuba na nekom od donjih katova začu se glas -Scarlettin glas. "Gospodine Frost? Netko kuca na vrata. Da otvorim?"

Majstor je skrenuo pogled samo na sekundu, ali Nit je znao da je ta sekunda sve što ima. Nestao je, potpunije no ikad. Majstor je opet pogledao prema Nit, a onda je pogledom prešao i cijelu sobu, dok su mu se na licu borili zbunjenost i bijes. Zakoračio je prema sredini sobe. Glava mu se okretala lijevo-desno kao u starog tigra koji njuši plijen.

"Tu si negdje", zareži Majstor. "Znam po mirisu!"

Vrata tavanske sobice zalupiše se iza njega. Okrenuo se, začuvši škljocanje ključa u bravi.

Majstor podigne glas. "Dobio si koju sekundu više, ali ovo me neće zaustaviti, mali", doviknuo je kroz zaključana vrata. Dodao je još samo: "Ti i ja imamo neraščišćene račune."

Nit je srljao niza stube, sudarajući se sa zidovima, spuštajući se gotovo naglavce u svojoj hitnji da što prije stigne do Scarlett.

"Scarlett!" rekao je čim ju je ugledao. "On je! Idemo!"

"Tko je on? O čemu to govoriš?"

"On! Frost. On je Majstor. Pokušao me ubiti!"

Iznad se začuo tresak kad je Majstor nogom udario vrata. "Ali." Scarlett se hrvala s novom informacijom. "Ali on je drag."

"Ne", reče Nit, hvatajući je za ruku i vukući je niza stube u predsoblje. "Ne, nije."

Scarlett je otvorila vrata kuće.

"Ah. Dobra večer, mlada damo", reče muškarac na vratima, zapiljivši se u nju. "Tražimo gospodina Frosta. Ako se ne varam, ovo je njegova adresa." Muškarac je imao srebrnastosijedu kosu i mirisao na kolonjsku vodu.

"A vi ste mu prijatelji?" upita Scarlett.

"Oh, da", reče niži muškarac odmah iza prvoga. Imao je tanke crne brkove i jedini je među njima nosio šešir.

"Apsolutno", dometne treći muškarac, mlađi, golem, plav poput Nordijca.

"Svi do posljednjeg Majstora", reče zadnji muškarac, širok i sličan biku, masivne glave. Njegova je koža bila smeđa. "

On... gospodin Frost. Morao je nakratko izići", reče ona.

"Ali auto mu je ovdje", istakne sjedokosi muškarac. Plavokosi upita: "A tko si ti?"

"On je prijatelj moje mame", odvrati Scarlett.

Vidjela je da Nit sad stoji iza skupine muškaraca i da joj rukama mahnito pokazuje da ostavi pridošlice i krene za njim.

Što je mogla bezbrižnije, Scarlett reče: "Samo je na brzinu skoknuo van. Skoknuo je po novine. U prodavaonicu na uglu." Zatvorila je vrata za sobom, zaobišla muškarce i počela se udaljavati.

"A kamo ti ideš?" upita brkati muškarac.

"Moram stići na bus", reče ona. Odlučno je produžila uzbrdo prema autobusnoj postaji i groblju i nijednom, ama baš nijednom, nije se osvrnula.

Nit je hodao ukorak s njom. Čak ga je i Scarlett u sve gušćem mraku vidjela više kao sjenu, nešto gotovo neprisutno, treperenje vrućeg zraka, list na vjetru koji je nakratko poprimio obličje dječaka.

"Hodaj brže", reče Nit. "Svi te još gledaju. Ali pazi da ne potrčiš."

"Tko su oni?" tiho upita Scarlett.

"Ne znam", reče Nit. "Ali bili su čudni. Kao da nisu pravi ljudi. Najradije bih se vratio da čujem što govore."

"Ma naravno da su ljudi", reče Scarlett, ubrzavajući korak gotovo do trka. Više nije bila sigurna da Nit hoda pokraj nje.

Četiri muškaraca stajala su na vratima kuće broj 33. "Ne sviđa mi se ovo", reče krupni muškarac bikovske šije.

"Ne sviđa vam se, gospodine Tar?" priupita sjedokosi muškarac. "Ne sviđa se nijednome od nas. Ništa ne valja. Sve je krenulo po zlu."

"Krakov je gotov. Ne javljaju se. A nakon Melbournea i Vancouvera..." reče brkati muškarac. "Lako je moguće da smo ostali samo još nas četvorica."

"Molim vas da ušutite, gospodine Ketch", odvrati sjedokosi muškarac. "Razmišljam."

"Oprostite, gospodine", reče gospodin Ketch. Pogladio je brkove prstom u rukavici, pogledao uzbrdo i nizbrdo i zazviždao kroza zube.

"Mislim... da bismo je trebali slijediti", reče muškarac bikovske šije, gospodin Tar.

"A ja mislim da biste me svi trebali poslušati", reče sjedokosi muškarac. "Rekao sam vam da ušutite. I time sam htio reći, ušutite."

"Oprostite, gospodine Dandy", reče plavokosi muškarac.

Ušutjeli su.

U nastaloj tišini jasno su se čuli udarci koji su dopirali s nekog od viših katova kuće.

"Idem unutra", reče gospodin Dandy. "Gospodine Tar, vi idete sa mnom. Nimble i Ketch, uhvatite onu djevojčicu. Dovedite je natrag."

"Živu ili mrtvu?" upita gospodin Ketch uz samodopadan osmijeh.

"Živu, idiote", odbrusi gospodin Dandy. "Želim saznati sve što ona zna."

"Možda je s njima", reče gospodin Tar. "S onima koji su nas sredili u Vancouveru, i Melbourneu, i..."

"Idite po nju", prekine ga gospodin Dandy. "Smjesta je dovedite." Plavokosi muškarac i šešir-s-brkovima pohitaše uzbrdo.

Gospodin Dandy i gospodin Tar stali su pred vrata kuće na broju 33.

"Razvalite ih", naloži gospodin Dandy.

Gospodin Tar se ramenom oslonio o vrata i polako na njih prebacio svoju punu težinu. "Pojačana su", reče. "Zaštićena."

Gospodin Dandy odvrati: "Što jedan Majstor napravi, drugi uvijek može popraviti." Skinuo je rukavicu, položio ruku na vrata, promrmljao nešto na jeziku starijem od engleskog. "Pokušajte sad", reče.

Tar se opet naslonio na vrata, zastenjao i gurnuo. Ovaj put brava je popustila i vrata se otvoriše.

"Lijepo", reče gospodin Dandy.

Visoko iznad njih, na samom vrhu kuće, začu se zvuk lomljave.

S Majstorom su se sastali na pola puta niza stube. Savršeni zubi gospodina Dandyja bljesnuli su u osmijehu koji nije sadržavao ni trunak topline. "Zdravo, Majstore Frost", rekao je. "Mislio sam da ste uhvatili dečka."

"I jesam", reče Majstor. "Pobjegao je."

"Opet?" Osmijeh Majstora Dandyja sad je bio još širi, još hladniji, još savršeniji. "Jednom je pogreška, Majstore. Dvapat je katastrofa."

"Uхватit ćemo ga", reče Majstor. "Večeras će sve biti gotovo."

"I bolje vam je", reče gospodin Dandy.

"Naći ćemo ga na groblju", reče Majstor. Tri muškarca pohitaše niza stube.

Čovjek zvan Majstor onjušio je zrak. Miris dječaka bio mu je u nosnicama, podilazile su ga srsi. Imao je osjećaj da se sve ovo već jednom dogodilo, mnogo godina prije. Zastao je da odjene dugi crni kaput koji je visio u predsoblju, nespojiv s jaknom od tvida i žućkastosmeđim balonerom gospodina Frosta.

Kućna vrata bila su otvorena, danje svjetlo bilo je na izmaku. Ovaj je put Majstor točno znao kamo mora ići. Nije oklijevao. Izišao je iz kuće i pohitao uzbrdo prema groblju.

Kad je Scarlett dospjela do ulaza na groblje, vrata su bila zaključana. U očaju ih je stala povlačiti prema sebi, no lokot koji su na njih stavljali svake noći nije popuštao. Uto se pokraj nje stvorio Nit. "Znaš li gdje je ključ?" upitala je.

"Nemamo vremena za to", reče Nit. Približio se metalnim rešetkama. "Zagrli me."

"Molim?"

"Samo me zagrlj i zatvori oči."

Scarlett se zapiljila u Nita prkosnim pogledom, kao da ga upozorava da ništa ne pokušava, a onda ga je čvrsto zagrlila i zažmirila. "OK."

Nit se priljubio uz rešetke grobljanskih vrata. Budući da su se računale kao dio groblja, nadao se da bi bar ovom prilikom njegova Sloboda groblja mogla nekako, možda, obuhvatiti i druge ljude. Prošao je kroz rešetke kao dim.

"Možeš otvoriti oči", reče.

Poslušala ga je.

"Kako ti je to uspjelo?"

"Ovo je moj dom", odgovori on. "Kad sam tu, mogu svašta."

S pločnika je do njih doprlo šljapkanje cipela. S druge strane ulaza pojaviše se dva muškarca koji su smjesta počeli tresti i vući vrata.

"Bo-ok", reče Jack Ketch trznuvši brkom. Nasmiješio se Scarlett kroz rešetke kao zec koji zna neku tajnu. Desnom rukom u rukavici razvezivao je crnu svilenu traku koja mu je dotad bila ovijena oko lijeve podlaktice. Kad ju je razvezao, počeo se njome igrati, iskušavajući koliko je čvrsta, pletući je oko prstiju kao da se sprema na neku igru s njom. "Iziđi van, curice. Sve je u redu. Nitko ti neće ništa napraviti."

"Samo bismo htjeli da nam odgovoriš na neka pitanja", doda visoki plavokosi muškarac, gospodin Nimble. "Mi smo ovdje po službenom poslu." (Lagao je. Majstori svih zanata nisu imali nikakve službene poslove, iako je Majstora bilo i u vladama, i u policijskim snagama, a i na raznim drugim visokim položajima.)

"Bježi!" reče Nit Scarlett, vukući je za ruku. Dala se u bijeg.

"Jesi li primijetio?" upita Majstor kojeg su zvali Ketch.

"Što?"

"Vidio sam nekog s njom. Dečka."

"Onog dečka?" zapita Majstor zvan Nimble.

"Odakle da znam? Znaš što? Podigni me." Viši muškarac ispružio je ruke i isprepleo prste da napravi stepenicu za crnu cipelu Majstora Ketcha. Tako podignut uzverao se na vrata i s njih skočio na prilaz, dočekavši se na sve četiri kao žabac. Ustao je, rekavši: "Ti potraži drugi ulaz. Ja idem za njima." Otrčao je uz krivudavu stazu što je vodila dublje u groblje.

Scarlett je kazala: "Samo mi objasni što to radimo." Nit je hitao kroz sumračno groblje, iako još nije potrčao.

"Kako to misliš?"

"Mislim da me onaj čovjek želi ubiti. Jesi li vidio kako se poigravao s onom crnom uzicom?"

"Ja sam siguran da te želi ubiti. A Majstor - tvoj gospodin Frost - on je htio ubiti mene. Imao je nož."

"Nije on moj gospodin Frost. Dobro, u redu, na neki način je. Oprosti. Kamo idemo?"

"Prvo ćemo te sakriti na sigurno. A onda ću se ja obračunati s njima."

Svuda oko Nita, budili su se i okupljali zabrinuti, uzburjani stanovnici groblja.

"Nit?" reče Kaj Pompej. "Što se zbiva?"

"Zli ljudi", odvrati Nit. "Bi li ih naši mogli držati na oku i stalno mi javljati gdje su? Moramo sakriti Scarlett. Ima li netko ideju gdje?"

"U kripti kapelice?" predloži Thackeray Porringer.

"Tamo će prvo provjeriti."

"S kim to razgovaraš?" upita Scarlett, zureći u Nita kao da je sišao s uma.

Kaj Pompej reče: "U brdu?"

Nit je razmislio. "Da. Dobra ideja. Scarlett, sjećaš se onog mjesta gdje smo našli Modrog čovjeka?"

"Donekle. Bilo je mračno. Sjećam se da unutra nije bilo ništa strašno."

"Odvest ću te onamo."

Pohitali su uza stazu. Scarlett je vidjela da Nit putem razgovara s ljudima, ali čula je samo njegovu stranu razgovora. Kao kad slušaš nečiji telefonski razgovor. A to ju je podsjetilo...

"Mama će pošiziti", reče ona. "Ubit će me."

"Ne", reče Nit. "Neće. Živjet ćeš. Još dugo." Obratio se nekoj drugoj osobi: "Znači, sad su dvojica. Zajedno? Dobro."

Došli su do mauzoleja Frobisherovih. "Ulaz je iza najdonjeg lijesa lijevo", reče Nit. "Ako

čuješ da netko dolazi, a to nisam ja, idi ravno do samog dna brda... imaš li nešto da ti bar malo osvijetli put?"

"Da. Malu svjetleću diodu na privjesku za ključeve."

"Dobro."

Otvorio je vrata mauzoleja. "I budi oprezna. Pazi da se ne spotakneš ili tako nešto."

"Kamo ti ideš?" upita Scarlett.

"Ovo je moj dom", reče Nit. "Idem ga obraniti."

Scarlett je čvrsto stisnula privjesak sa svjetlećom diodom i spustila se na sve četiri. Prostor iza lijesa bio je tijesan, ali uspjela se uvući u otvor koji je vodio u unutrašnjost brda. Povukla je lijes prema sebi da što bolje sakrije ulaz u tunel. Mutna svjetlost diode pala je na kamene stube. Scarlett se uspravila i oslanjajući se rukom na zid otišla tri stuba niže, gdje se zaustavila i sjela. Nadajući se da Nit zna što radi, pripremila se na čekanje.

Nit je upitao: "Gdje su sad?"

Otac je odgovorio: "Jedan je momak pokraj Egipatske aleje i traga za tobom. Prijatelj mu čeka uza zid groblja. Još su trojica na putu, upravo se penju na one velike kante za smeće da prijeđu zid."

"Daje bar Silas ovdje. On bi ih sredio po kratkom postupku. A i gospođica Lupescu."

"Snaći ćeš se ti i bez njih", hrabrio ga je gospodin Owens.

"Gdje je mama?"

"Dolje pokraj zida."

"Reci joj da sam Scarlett sakrio iza grobnice Frobisherovih. Zamoli je da pazi na nju ako se meni nešto dogodi."

Nit je potrčao kroz mračno groblje. Jedini put u sjeverozapadni dio groblja vodio je kroz Egipatsku aleju. A da bi stigao onamo, mora se probiti pokraj čovječuljka s crnim uzetom od svile. Pokraj čovjeka koji traga baš za njim, koji želi da on umre...

Ja sam Nitko Owens, reče samom sebi. Dio sam ovog groblja. Sve će biti dobro.

Dojurivši u Egipatsku aleju, malo je nedostajalo da previdi čovječuljka - Majstora Ketcha. Čovjek se praktički stopio sa sjenama.

Nit je udahnuo, uložio svu svoju snagu u Nestajanje i prošao pokraj Majstora kao prašina nošena na večernjem lahoru.

Čim je prevalio cijelu dužinu zelenilom zaogrnutu Egipatske aleje, napregnuo je volju i opet postao sasvim vidljiv. Šutnuo je kamenčić.

Vidio je da se tamni obris odvaja od sjena pokraj luka i ide prema njemu, šuljajući se gotovo jednako nečujno kao mrtvi.

Nit se provukao kroz ovještene grane bršljana na kraju aleje i ušao u sjeverozapadni dio groblja. Znao je da sve mora tempirati u sekundu. Bude li prebrz, nestat će muškarcu, vidika, ali ako zakasni, crno uže od svile omotat će se oko njegova vrata, oduzimajući mu dah i sve njegove sutašnjice. Njegov bučni prolazak kroz isprepleteni bršljan preplašio je jednu od brojnih grobljanskih lisica, koja je pobjegla u šipražje. U džungli oko njega sve je bilo prepuno srušenih spomenika, bezglavih kipova, drveća, grmova božikovine, klizavih hrpa napola sagnjilog lišća, ali Nit je putove te džungle istraživao otkako je bio dovoljno star da na vlastitim nogama luta svijetom.

Hitao je dalje, s pomnijom prelazeći sa zapletenog korijena bršljana na kamen i s njega na zemlju, znajući svakom svojom porom da ovaj prostor pripada njemu. Osjećao je da ga čitavo groblje pokušava sakriti, zaštititi, učiniti nevidljivim, zbog čega se morao svim silama truditi da ostane vidljiv.

Ugledao je Nehemiju Trota i zastao.

"Zdravo, mladi Nite!" dovikne mu pjesnik. "Čujem da urom ovom uzbuđenje caruje, da hitate kroz našu domenu kako zvijezda repatica nebesima leti. Što mogu učiniti za vas, dobri Nite?"

"Ostanite tamo", reče Nit. "Točno na tom mjestu.

Pogledajte u smjeru iz kojeg sam došao. Recite mi kad se približi."

Nit je zaobišao bršljanom pokriveni grob Carstairsov i zaustavio se iza njega, dišući kao da je ostao bez sape, leđima okrenut svom progonitelju.

Čekao je. Samo nekoliko sekundi, ali činilo se kao da je prošla cijela jedna mala vječnost. ("Tu je, mladiću", reče Nehemiah Trot. "Dvadesetak koraka iza tebe.")

Majstor Ketch ugledao je dječaka pred sobom. Čvrsto je zategnuo crnu svilenu uzicu u rukama. Tijekom godina već se ovila oko mnogih vratova, dokrajčivši svakog čovjeka kojeg je uzela u zagrljaj. Bila je vrlo meka, vrlo čvrsta i neprimjetna detektorima oružja.

Ketchev brk se trznuo, ali on je ostao nepomičan. Sad kad mu je plijen bio na vidiku, nije ga želio preplašiti. Počeo se prikradati, tiši od sjene.

Dječak se uspravio.

Majstor Ketch poletio je naprijed. Ulaštene crne cipele gotovo su nečujno gazile po gnjilom lišću.

("Evo ga, mladiću!" dovikne Nehemiah Trot.)

Dječak se okrenuo, a Majstor Ketch skočio je prema njemu...

I tu je gospodin Ketch osjetio da mu svijet izmiče ispod nogu. Zamahnuo je rukom u rukavici da se uhvati za nešto, no ipak se stropoštao u provaliju pod sobom, stari grob čija je raka bila duboka punih šest metara. Tresnuo je na lijes gospodina Carstairsa, slomivši pritom ne samo poklopac lijesa, nego i vlastiti gležanj.

"Jedan manje", mirno reče Nit, iako uopće nije bio miran.

"Elegantan potez", zamijeti Nehemiah Trot. "Tim povodom, spjevat ću Odu. Biste li ostali da je poslušate?"

"Nemam vremena", odvrati Nit. "Gdje su ostali?"

Euphemia Horsfall reče: "Trojica su na jugozapadnoj stazi i penju se uzbrdo."

Tom Sands dometne: "Ima još jedan. Trenutno samo korača kapelicom. To je onaj što se vrzmao po groblju proteklih mjesec dana. Ali sad je nekako drukčiji."

Nit reče: "Držite na oku čovjeka koji je kod gospodina Carstairsa - i, molim vas, ispričajte se gospodinu Carstairsu u moje ime... "

Sagnuo se da prođe ispod borove grane i dugim korakom otrčao na drugu stranu brda, krećući se stazama kad mu je to odgovaralo, preskačući sa spomenika na kamen kad je tako bilo zgodnije.

Prošao je pokraj stare jabuke. "Još ih je četvorica", reče zajedljivi ženski glas. "Četvorica, svi ubojice. I neće svi upast u otvorene grobove da tebi udovolje."

"Bok, Liza. Mislio sam da si ljuta na mene."

"Možda jesam, možda nisam", odvrati ona, prisutna samo glasom. "Al sigurno ih neću pustiti da te skrate za glavu."

"Daj ih onda ometi, zbuni i uspori - za mene. Možeš li to učiniti?"

"A ti ćeš nastaviti ovu trku? Nitko Owens, zašto jednostavno ne Nestaneš, sakriješ se u maminu udobnom grobu, tamo te nikad neće pronaći, a Silas će se u čas posla vratiti i sredit ih..."

"Možda hoće, možda neće", reče Nit. "Nađemo se kraj onog gromom pogođenog stabla."

"Ja i dalje ne razgovaram s tobom", reče glas Lize Hempstock, ponosito poput pauna, drsko poput vrapca.

"Zapravo, razgovaraš. Hoću reći, pa upravo razgovaramo."

"Samo dok traje izvanredno stanje. A nakon toga, ni zuc."

Nit je pojurio prema srušenom stablu, onom hrastu koji je pogodio grom prije dvadeset godina, pretvorivši ga u crni krak ispružen prema nebu.

Sinula mu je ideja. Nije ju još sasvim doradio. Ovisila je, naime, o tome hoće li se uspjeti sjetiti uputa gospođice Lupescu i svega što je vidio i čuo kao dijete.

Nije pronašao željeni grob onako lako kako se nadao, no potraga je na kraju ipak urodila plodom - bijaše to ružan, neprirodno iskrivljen humak obilježen nadgrobnim spomenikom s kojeg je visio bezglavi, vlažni anđeo nalik na divovsku gubu. Tek kad gaje dotaknuo i osjetio hladnoću, bio je siguran da je došao na pravo mjesto.

Sjeo je na grob i prisilio se da postane posve vidljiv.

"Nisi Nestao", reče Lizin glas. "Svatko te može pronać."

"Odlično", odvrati Nit. "I želim da me pronađu."

"Majstor Budalaš ne zna mnogo, al zato mnogi znaju njega", reče Liza.

Na nebu se pojavio mjesec. Još je bio golem i blizu horizonta. Nit se zapitao bi li pretjerao da počne bezbrižno zvižducati.

"Vidim ga!"

Jedan je muškarac potrčao prema njemu uz posrtanje i spoticanje, \7ba još dvojica bila su mu za petama.

Nit je bio svjestan da su se svuda uokolo natiskali mrtvi da vide što će se zbiti, no namjerno se nije obazirao na njih. Udobnije se smjestio na ružnom grobu. Nije nimalo uživao u osjećaju da je mamac u klopci.

Muškarac nalik na bika prvi je stigao do groba, a odmah iza njega prispjeli su još i sjedokosi muškarac, onaj koji je najviše pričao, te visoki muškarac plave kose.

Nit je ostao sjediti.

Sjedokosi muškarac reče: "Ah. Pretpostavljam da si ti onaj neuhvatljivi mali Dorian. Nevjerojatno. Naš Majstor Frost prevrnuo je svijet naglavce da te pronađe, a ti si cijelo vrijeme bio tu, na istom mjestu gdje te ostavio prije trinaest godina."

Nit reče: "Taj je čovjek ubio moju obitelj."

"Istina."

"Zašto?"

"Zar je to važno? Ionako nećeš imati priliku da to ikome kažeš."

"Pa što vas onda košta da mi objasnite?"

Sjedokosi muškarac graktavo se nasmije. "Ha! Duhovit si ti dečko. Mene ipak više zanima kako si uspio trinaest godina proživjeti na groblju a da te nitko nije primijetio?"

"Odgovorit ću vam ako vi odgovorite meni."

Muškarac bikovske šije reče: "Ne obraćaj se gospodinu Dandyju tim tonom, derle jedno! Razbit ću te, čekaj samo..."

Sjedokosi muškarac priđe korak bliže grobu. "Tiho, Majstore Tar. Dobro. Odgovor za odgovor. Mi - moji prijatelji i ja - članovi smo bratovštine koja je poznata pod imenom Majstori svih zanata, iliti Hulje. Imamo i druga imena, a i vrlo dugu povijest. Mi znamo... mi pamtimo stvari koje je većina ljudi zaboravila. Staro znanje."

Nit reče: "Magiju. Raspolažete s nešto malo magije."

Muškarac ljubazno kimne. "Ako to želiš tako nazvati. No to je jedna vrlo specifična vrsta magije. Magija koja snagu crpi iz smrti. Nešto napusti ovaj svijet, a nešto drugo u nj uđe."

"Ubili ste moju obitelj zbog... zbog čega? Zbog magičnih moći? To je apsurdno."

"Ne. Ubili smo vas da se zaštitimo. Prije mnogo vremena, jedan naš čovjek - bilo je to u Egiptu, u doba piramida - prorekao je da će se jednog dana roditi dijete koje će hodati granicom

između živih i mrtvih. I da će to dijete, ako odraste, biti kraj našeg Reda i svega što zastupamo. Naši su ljudi izrađivali horoskope dok London još nije bio ni selo, a tvoja nam je obitelj došla na nišan prije nego što je Novi Amsterdam postao New York. Poslali smo na vas našeg najboljeg, najoštroumnijeg, najopasnijeg Majstora. Da sve napravi točno kako treba, i da onda svu tu gadnu magiju koja bi pritom nastala prisvojimo za svoju svrhu. Da je uspjelo, sve bi ostalo tip-top još pet tisuća godina. Ali on je zaribao stvar."

Nit pogleda trojicu muškaraca.

"Pa gdje je onda on? Zašto nije ovdje?"

Plavokosi muškarac reče: "Ne treba nam on da te sredimo. Naš Majstor Frost ima dobar njuh. On prati trag tvoje curice. Ne možemo ostaviti svjedoke na životu. Ne kad je ovako nešto u pitanju."

Nit se nagne prema njima, prethodno ukopavši ruke u divlju travu što je obrasla cijeli humak.

"Pa dođite onda po mene", bilo je sve što je rekao.

Plavokosi muškarac se nacerio, muškarac bikovske šije bacio se na njega. Čak je i gospodin Dandy - da, čak i on - napravio nekoliko koraka prema dječaku.

Nit je zavukao prste duboko u travu i iskesio zube, izgovarajući tri riječi na jeziku koji je bio prastar i prije rođenja Modrog čovjeka.

"Skagh! Thegh! Khavagah!"

Otvorio je gulska vrata.

Grob se podigao uvis kao vrata u podu. U dubokoj jami ispod gulskih vrata, Nit je ugledao zvijezde i tamu punu treperavih svjetala.

Bikovski gospodin Tar nije se uspio zaustaviti prije ruba. Iznađeno je posrnuo, strovalivši se u tminu.

Gospodin Nimble ispruženih je ruku skočio na Nita preko otvora. Nit je gledao kako se muškarac zaustavlja u zraku na najvišoj točki svog skoka, lebdeći načas prije no što su ga gulska vrata usisala u bezdan.

Gospodin Dandy ostao je stajati na kamenoj izbočini na samom rubu gulskih vrata, zureći u tminu pod nogama.

Podigao je pogled prema Nitu i nasmiješio mu se, čvrsto stisnuvši usne.

"Ne znam što si to upravo izveo", reče gospodin Dandy. "Ali nije ti upalilo." Iz džepa je izvukao ruku u rukavici i uperio pištolj ravno u Nita. "Trebao sam ovo učiniti prije trinaest godina", reče gospodin Dandy. "Ne valja se oslanjati na druge. Kad je na kocki nešto važno, trebaš to obaviti sam."

Iz otvorene gulske kapije podigao se pustinjski vjetar, vruć i suh, pun pijeska. Nit reče: "Dolje je pustinja. Vode ima, samo je trebate potražiti. Ako se potrudite, naći ćete i hranu, ali ne provocirajte noćne kriloveti. Gulheim izbjegavajte. Gulovi vam jedino mogu izbrisati pamćenje i pretvoriti vas u sebi slične ili pričekati da strunete dok ne postanete pogodni za jelo. Bolje će vam biti bez njih."

Cijev pištolja nije ni zadrhtala. Gospodin Dandy upita: "Zašto mi sve to govoriš?"

Nit pokaže prema groblju. "Zbog njih", odgovorio je. Gospodin Dandy skrenuo je pogled, samo na tren, a Nit je Nestao. Dandyjev pogled vratio se na dječaka, ali on više nije stajao pokraj slomljenog kipa. Iz dubine jame začuo se zov sličan samotnom klikanju neke noćne ptice.

Gospodin Dandy pogledao je oko sebe. U čelo mu se urezala crta, tijelo se zgrčilo od neodlučnosti i bijesa. "Gdje si?" zarežao je. "Vrag te odnio! Gdje si?"

Učinilo mu se da je neki glas rekao: "Gulska vrata zamišljena su da se otvore i odmah opet zatvore. Ona ne mogu ostati otvorena. Uvijek teže zatvaranju."

Rub otvora zatresao se i zadrhtao. Gospodin Dandy doživio je pravi potres prije mnogo godina u Bangladešu. Ovo je bilo slično: zemlja je zadrhtala, a gospodin Dandy je pao. Da se nije uhvatio za srušeni nadgrobni spomenik, bacio ruke, oko njega i čvrsto ga objumio, odmah bi se sunovratio u tminu, nije imao pojma što je ispod njega, ali znao je da ne želi saznati.

Zemlja se opet zatresla, a on je osjetio kako se spomenik naginje pod njegovom težinom.

Podigao je pogled. Dječak je stajao iznad njega, radoznalo ga motreći.

"Sad ću pustiti da se vrata zatvore", rekao je. "Ako se nastavite držati za taj spomenik, mislim da će se vrata sklopiti nad vama i smrskati vas. A možda vas jednostavno progutaju i učine svojim sastavnim dijelom. Ne znam. Ali dajem vam šansu koju vi nikad niste dali mojoj obitelji."

Uslijedio je novi istrzani drhtaj tla. Gospodin Dandy pogledao je u dječakove sive oči i opsovao. Onda je rekao: "Nećeš nam umaći. Mi smo Majstori svih zanata. Ima nas'posvuda. Još nije gotovo."

"Za vas jest", reče Nit. "Ovo je kraj vaših ljudi i svega što zastupate. Upravo kako je vaš čovjek u Egiptu i predvidio."

Niste me ubili. Bilo vas je posvuda. A sad je tome došao kraj." Tu se Nit nasmiješio. "Time se Silas bavi, zar ne? Zato trenutno nije na groblju."

Lice gospodina Dandyja potvrdilo je sve Nitove sumnje.

Nit nikad nije saznao što bi mu gospodin Dandy odgovorio, jer je Majstor u tom trenutku skinuo ruke sa spomenika i polako se otkotrljao u otvorena gulska vrata.

Nit reče: "*Wegh Kharados.*"

Gulska vrata opet su bila običan grob.

Netko ga je vukao za rukav. Fortinbras Bartleby podigao je glavu prema njemu. "Nit! Onaj čovjek pokraj kapele. Penje se uzbrdo."

Čovjek zvan Majstor slijedio je svoj nos. Od drugih se odvojio između ostalog i zato što je smrad kolonjske vode Majstora Dandyja sprečavao hvatanje svih suptilnijih aroma u zraku.

Nije mogao dječaka pronaći po mirisu. Ne ovdje. Dječak je mirisao na groblje. Ali zato je djevojčica mirisala na maminu kuću, na kapljicu parfema koju je tog jutra prije škole stavila na vrat. Mirisala je još i na žrtvu, na znoj koji izbije od straha, pomislio je Majstor. Mirisala je na plijen. A gdje god da je u tom trenutku bila, tu će prije ili poslije biti i dečko.

Hodao je uzbrdo, stežući držak noža u ruci. Bio je pred ciljem kad ga je odjednom obuzeo osjećaj - i to točan osjećaj, znao je - da Majstora Dandyja i ostalih više nema. Odlično, pomislio je. Više mjesta na vrhu. Majstorov uspon kroz Organizaciju usporio je i zapeo nakon neuspjele likvidacije svih članova obitelji Dorian. Poslije toga kao da su izgubili povjerenje u njega.

No uskoro će sve biti drugačije.

Na vrhu brda Majstor je izgubio djevojčičin miris. Ali znao je da je negdje u blizini.

Vratio se istim putem kojim je došao, praktički šetkajući, opet nanjušio njezin parfem nekih petnaestak metara dalje, pokraj malog mauzoleja sa zatvorenim metalnim vratima. Povukao je vrata prema sebi i ona su se širom rastvorila.

Miris djevojčice sad je bio jači i prožet strahom. Vukao je lijesove s njihovih polica, jedan po jedan, i puštao da treskaju na tlo. Staro drvo je pucalo, prosipajući sadržaj po podu mauzoleja. Ne, nije ni u jednom od njih...

Pa gdje je onda?

Proučio je zid. Čvrst je. Spustio se na sve četiri, izvukao posljednji lijes i posegnuo rukom iza njega. Ruka je našla otvor...

"Scarlett", pozvao je. Pokušao se prisjetiti kako bi izgovorio njezino ime da je gospodin Frost, no taj dio njega nestao je bez traga: sad je bio Majstor i nitko drugi. Provukao se kroz otvor

u zidu na sve četiri.

Scarlett se pak pažljivo spustila niza stube čim je začula lupnjavu iznad sebe. Lijevom se rukom držala za zid, a u desnoj je nosila svoj mali privjesak sa svjetlosnom diodom koji je bacao točno toliko svjetla da može vidjeti kamo stavlja noge. Došla je do dna kamenih stuba i polako se ušuljala u otvorenu odaju. Srce joj je bubnjalo od straha.

Bila je prestravljena: bojala se dobroćudnog gospodina Frosta i njegovih zloćudnijih prijatelja; bojala se ove prostorije i svojih sjećanja na nju; da bude iskrena, pomalo se bojala i Nita. Nije više bio šutljivi, tajnoviti dječak, spona s njezinim djetinjstvom. Bio je nešto sasvim drugo, ne sasvim ljudsko.

Pomislila je: *Pitam se što mama sad misli. Vjerojatno je već sto puta nazvala gospodina Frosta da pita kad ću se vratiti. Pomislila je: Ako se iz ovog izvučem žive glave, natjerat ću je da mi kupi mobitel. Ovo je stvarno glupo. Ja sam praktički jedina osoba u razredu koja nema mobitel.*

Pomislila je: *Da sam bar s mamom.*

Nije ni slutila da bi se neko ljudsko biće moglo tako nečujno prikrasti u mraku, ali ruka u rukavici prekrila joj je usta, a glas u kojem nije ostalo gotovo ništa od gospodina Frosta bez ikakvih je emocija rekao: "Pokušaj li izvesti neku glupost - pokušaj li bilo što - prerezat ću ti grkljan. Kimni ako si me shvatila."

Scarlett je kimnula.

Nit je ugledao kaos na podu mauzoleja Frobisherovih, pobacane lijesove čiji se sadržaj razasuo svuda po prostoriji. Sve je vrvjelo od brojnih Frobishera, Frobvshera i pokojeg Pettyfera, uzrujanih i konsterniranih u većoj ili manjoj mjeri.

"Već je dolje", reče Ephraim.

"Hvala vam", odvrati Nit. Provukao se kroz otvor u unutrašnjost brda i spustio se niza stube.

Nit je vidio kako vide mrtvi: vidio je stube i vidio je odaju u dnu stuba. A kad je došao na pola stubišta, vidio je da Majstor drži Scarlett. Jednu ruku joj je presavinuo na leđima, a pod vratom joj je držao dugi nož za trančiranje mesa.

Majstor podigne pogled u tmuni.

"Zdravo, dečko", reče on.

Nit mu nije odgovorio. Usredotočio se na svoje Nestajanje i napravio novi korak.

"Misliš da te ne vidim", nastavi Majstor. "I u pravu si. Ne vidim te. Ne očima. Ali njušim tvoj strah. I čujem tvoje kretanje i disanje. A sad kad znam za taj zgodni trik nestajanja mogu te i osjetiti. Reci nešto. Reci nešto da te čujem ili ću početi izrezivati mladu damu na komadiće. Razumiješ?"

"Da", reče Nit. Odaja je zaječala od njegova glasa. "Razumijem."

"Dobro", reče Majstor. "Sad lijepo siđi. Da malo porazgovaramo."

Nit se počeo spuštati stubama. Usredotočio se na Strah, na podizanje razine panike u sobi, na pretvaranje Strave u nešto opipljivo...

"Prekini", reče Majstor. "Što god radiš, prestani."

Nit je prestao.

"Zar ti zbilja misliš", upita Majstor, "da možeš na meni vježbati te svoje čarolijice? Znaš li ti što sam ja, mali?"

Nit reče: "Vi ste Majstor. Ubili ste mi obitelj. A bilo bi vam bolje da ste ubili i mene."

Majstor podigne obrvu. Upita ga: "Bilo bi mi bolje da sam ubio i tebe?"

"Oh, da. Onaj starac je rekao da će vaš Red propasti ako dopustite da odrastem. Odrastao sam. Niste me ubili i izgubili ste."

"Moj Red je stariji od Babilona. Ništa ga ne može uništiti."

"Nisu vam rekli, zar ne?" Nit je stajao na pet koraka od Majstora. "Ona četvorica bili su posljednji Majstori. Kako ono... Krakov i Vancouver i Melbourne. Svi su izbrisani."

Scarlett progovori. "Molim te. Nit. Natjeraj ga da me pusti."

"Ne brini", reče Nit, pokazujući smirenost koju nije osjećao. Obratio se Majstoru: "Nema razloga da joj naudite. Nema razloga da me ubijete. Zar ne razumijete? Red Majstora svih zanata više uopće ne postoji. Nema ga."

Majstor zamišljeno kimne. "Ako je to istina," reče, "i ako sam sad jedini Majstor na svijetu, imam sjajan razlog da vas oboje ubijem."

Nit je šutio.

"Ponos", reče Majstor. "Ponos zbog svog posla. Ponos što sam završio ono što sam započeo." Dodao je: "Ma što to radiš?"

Nitu se digla kosa na glavi. Osjetio je dimnu prisutnost koja je pramenovima obavijala prostoriju. Odgovorio je: "Ne radim to ja, nego Smor. Čuvar blaga koje je ovdje zakopano."

"Ne laži."

Scarlett reče: "Ne laže. To je istina."

Majstor zapita: "Istina? Zakopano blago? Nemojte me..."

SMOR ČUVA BLAGO ZA SVOG GOSPODARA.

"Tko je to rekao?" upita Majstor, ogledavajući se po prostoriji.

"Čuli ste ga?" zbunjeno upita Nit.

"Čuo sam ga", odvrati Majstor. "Da."

Scarlett reče: "Ja ništa nisam čula."

Majstor upita: "Kakvo je ovo mjesto, mali? Gdje smo?"

Nita je preduhitrio Smorov glas, koji je odjeknuo odajom: OVO JE MJESTO S BLAGOM. OVO JE MJESTO MOĆI. OVDJE SMOR STRAŽARI ČEKA DA SE NAŠ GOSPODAR VRATI.

Nit reče: "Majstore?"

Majstor je na to nakrivio glavu i rekao: "Baš je lijepo čuti moje ime iz tvojih usta, mali. Da si ga prije izgovorio, prije bih te pronašao."

"Majstore, koje je moje pravo ime? Kako me zvala moja obitelj?"

"Zar je to sad važno?"

Nit reče: "Smor mi je savjetovao da nađem svoje ime.

Kako sam se zvao?"

Majstor reče: "Da razmislim. Možda Peter? Ili Paul? Ili Roderick - izgledaš kao Roderick. Možda si bio Stephen..." Poigravao se s dječakom.

"Pa recite mi. Ionako ćete me ubiti", reče Nit. Majstor slegne ramenima i kimne u mraku, kao da je to nešto što se samo po sebi razumije.

"Želim da nju pustite", reče Nit. "Pustite Scarlett."

Majstor se zapiljio u tamu i rekao: "Je li ono kameni oltar?"

"Valjda."

"I nož? I kalež? I kopča?"

Sad se smijeh u tami. Nit je jasno vidio njegovo lice: bijaše to čudan osmijeh pun ushita koji mu uopće nije pristajao, osmijeh otkrića i razumijevanja. Scarlett nije vidjela ništa osim tame koja bi joj s vremena na vrijeme sijevnula u očima, ali čula je uzbuđenje u Majstorovu glasu.

Majstor reče: "Dakle, Bratovština je gotova i Saziv je završio. S druge strane, ako sam od Majstora svih zanata preostao jedino ja, zar je to uopće važno? Može se uzdići i nova Bratovština, još moćnija od prethodne."

MOĆ, zaječi Smor.

"Ovo je savršeno", reče Majstor. "Pogledajte nas samo. Nalazimo se na mjestu koje moji ljudi traže tisućama godina, a pred nama je sve što nam treba za ceremoniju. Pa to je dovoljno da čovjek povjeruje u Providnost, zar ne? Ili u združene molitve svih Majstora koji su nam prethodili, kad na izmaku naših snaga dobivamo ovakav dar."

Nit je točno osjećao kako Smor sluša Majstorove riječi, osjećao je prigušen šumor rastućeg uzbuđenja u prostoriji.

Majstor reče: "Dečko, sad ću ispružiti ruku. Scarlett, još uvijek ti držim nož pod grlom - ne pokušavaj pobjeći kad ti pustim ruku. Dečko, ti ćeš staviti pehar, nož i kopču u moju ruku."

BLAGO SMORA, šapne trostruki glas. UVIJEK SE VRATI. ČUVAMO GA ZA GOSPODARA.

Nit se sagnuo, uzeo predmete s kamenog oltara, stavio ih u Majstorovu otvorenu ruku u rukavici. Majstor se oduševljeno nasmiješio.

"Scarlett. Pustit ću te. Kad odmaknem nož, želim da legneš, licem prema dolje, na pod, s rukama iza glave. Pomakni se ili bilo što pokušaj, i ubit ću te, tako da boli. Jasno?"

Scarlett je progutala knedlu. Usta su joj bila suha od straha, ali ipak je drhtavo napravila korak naprijed. Njezina desna ruka, do maloprije izvijena na križima, toliko je utrnula da ju je i u ramenu sve peklo. Legla je, oslonivši obraz na zbijenu zemlju.

Mrtvi smo, pomislila je, posve lišena emocija. Činilo joj se kao da gleda nešto što se događa drugim ljudima, neku nadrealnu dramu koja se pretvorila u igru ubojstva u mraku.⁹ Po zvukovima koji su uslijedili znala je da je Majstor dograbio Nita...

Nitov glas je rekao: "Pustite je da ode."

Majstorov glas je uzvratio: "Budeš li činio sve što ti kažem, neću je ubiti. Neću je čak ni ozlijediti."

"Ne vjerujem vam. Može vas prepoznati."

"Ne." Odrasli glas zvučao je sasvim siguran u to. "Ne može." Nastavio je: "Deset tisuća godina, a nož je još oštar..." Glas je bio pun divljenja. "Mali. Idi i klekni na taj kameni oltar. Ruke iza leđa. Odmah."

TOLIKO JE VREMENA PROŠLO, reče Smor. Scarlet je, doduše, čula samo gmizav šum, kao da se uza zidove odaje slažu golemi namotaji nečega.

Zato ga je Majstor čuo. "Želiš li saznati svoje ime, dečko, prije no što ti prolijem krv na ovom kamenu?"

Nit je osjetio hladnoću noža na potiljku. I u tom je trenutku shvatio. Sve se usporilo. Sve se izoštrilo. "Već znam svoje ime", reče. "Ja sam Nitko Owens. Eto tko sam ja." I dok je klečao na hladnom kamenom oltaru, sve se činilo vrlo jednostavno.

"Smor", obrati se on odaji. "Želite li još gospodara?"

SMOR ČUVA BLAGO DOK SE GOSPODAR NE VRATI.

"Pa", nastavi Nit, "niste li napokon pronašli gospodara kojeg ste toliko tražili?"

Osjetio je da se Smor izvija i širi, začuo šum poput struganja tisuća osušenih grančica, kao da kroz odaju gmiže neko golemo i mišićavo tijelo. Nit je prvi put u životu ugledao Smora. Nikad poslije nije uspio opisati što je vidio: nešto golemo, da; nešto s tijelom divovske zmije, ali glavom čega... ? Bile su tri: tri glave, tri vrata. Lica su bila mrtva: izgledala su kao lutke napravljene od dijelova leševa ljudi i životinja. Bila su prekrivena ljubičastim crtarijama, utetoviranim spiralama modre boje koje su im davale neku bizarnu, čudovišnu izražajnost.

Lica Smora bojažljivo su njuškala zrak oko Majstora, kao da bi ga najradije pogladila ili pomilovala.

"Što se događa?" upita Majstor. "Što je to? Što to radi?"

"To je Smor. Čuva ovo mjesto. I silno želi gospodara koji će mu govoriti što da čini", reče Nit.

Majstor odvagne nož od kremenca u ruci. "Divno", reče samom sebi. Zatim nastavi: "Naravno. Čekao je mene. I da. Evidentno je da sam mu ja novi gospodar."

Smor je kružio po odaji. GOSPODARU? rekao je, kao strpljiv pas koji je predugo čekao. GOSPODARU? ponovio je, kao da provjerava okus te riječi. Svidio mu se, pa ju je izgovorio još jednom, s uzdahom u kojem su se prožimali radost i čežnja: GOSPODARU...

Majstor pogleda Nita. "Prije trinaest godina si mi izmaknuo, ali sad, sad smo opet zajedno. Ovo je završetak jednog Reda. I početak drugoga. Zbogom, dečko." Spustio je nož pred dječakovo grlo. U drugoj ruci držao je kalež.

"Nit", reče dječak. "Ne dečko. Nit." Podigao je glas. "Smor", reče on. "Što ćete učiniti sa svojim novim gospodarom?"

Smor uzdahne. ŠTITIT ĆEMO GA DO KRAJA VJEČNOSTI. SMOR ĆE GA ZAUVIJEK ZADRŽATI U SVOJEM STISKU I NEĆE GA IZLAGATI OPASNOSTIMA SVIJETA.

"Pa zaštitite ga onda", reče Nit. "Smjesta."

"Ja sam ti gospodar. Radit ćeš kako ti ja kažem", reče Majstor.

SMOR JE TAKO DUGO ČEKAO, slavodobitno reče trostruki Smorov glas. TAKO DUGO. Njegovo se golemo, tromo tijelo počeo omotavati oko Majstora.

Majstor je ispustio kalež. Sad je u obje ruke držao noževе - nož od kremenca i nož s drškom od crne kosti - govoreći: "Odstupi! Makni se od mene! Ne prilazi mi!" Zamahivao je nožem, ali Smor se nastavio ovijati oko njega sve dok Majstor nije nestao u njegovim namotajima u posljednjem, silovitom stisku.

Nit je dotrčao do Scarlett i pomogao joj da ustane. "Želim vidjeti", rekla je. "Želim vidjeti što se događa." Izvadila je svjetlosnu diodu i upalila je...

Scarlett nije vidjela isto što i Nit. Nije vidjela Smora i to je bila sreća. No zato je vidjela Majstora. Vidjela je strah na njegovu licu, zbog kojeg je opet nalikovao na nestalog gospodina Frosta. U svom užasu ponovno se pretvorio u onog simpatičnog čovjeka koji ju je vozio kući. Lebdio je u zraku, prvo metar i pol, a onda tri metra iznad tla, mahnito sijajući zrak dvama noževima, pokušavajući ubosti nešto njoj nevidljivo u naporu koji je očito bio uzaludan.

Gospodin Frost, čovjek zvan Majstor, ime je sad bilo nebitno, bio je odvučen od njih, odgurivan kroz zrak sve dok se nije raskrilo na zidu, mlatarajući po njemu raširenim rukama i nogama.

Scarlett se činilo da nešto vuče gospodina Frosta kroza zid, da ga uvlači u stijenu i guta. Sad mu se još vidjelo samo lice. Uspaničeno je zavapio, obuzet očajem, preklinjao je Nita da zaustavi stvora, vikao Nitu upomoć, molim te, molim te... a onda je i njegovo lice iščezlo u zidu, a glas je zamuknuo.

Nit se vratio do kamenog oltara. Podigao je kameni nož, kalež i kopču s tla i vratio ih na mjesto. Crni metalni nož ostavio je da leži tamo gdje je pao.

Scarlett reče: "Mislila sam da si rekao da Smor nikoga ne može ozlijediti. Mislila sam da nas jedino može plašiti."

"Da", reče Nit. "Ali želio je gospodara kojeg bi štitio. To mi je rekao."

Scarlett reče: "Misliš, znao si. Znao si da će se to dogoditi..."

"Da. Bar sam se tako nadao."

Pomogao joj je da se popne uza stube i iziđe van, u rasulo u mauzoleju Frobisherovih. "Morat ću ovo pospremiti", rekao je opušteno. Scarlett je nastojala ne gledati stvari rasute po podu.

Izišli su na groblje. Scarlett je još jednom rekla, otupjelim glasom: "Znao si da će se to dogoditi."

Ovaj put Nit nije odgovorio.

Pogledala ga je kao da nije sigurna u što gleda. "Znači, znao si. Da će ga Smor uzeti. Jesi li me zato sakrio dolje? Je li? Što sam onda ja bila, mamac?"

Nit reče: "Nije bilo tako." Dodao je: "Pa još smo živi, zar ne? A on nas više neće uznemirivati."

Scarlett osjeti da u njoj naviru ljutnja i bijes. Strah je nestao i sad joj je ostala samo potreba da se nekako iskali, da se dobro izviče. Oduprla se tom nagonu. "A što je s ostalima? Jesi li i njih ubio?"

"Nikoga nisam ubio."

"Gdje su onda?"

"Jedan je na dnu dubokog groba, ima slomljen gležanj. Ostala trojica su, pa, oni su daleko."

"Nisi ih ubio?"

"Naravno da nisam." Nit reče: "Ovo je moj dom. Zašto bih želio da vječno ostanu ovdje?" I zatim: "Gle, sve je u redu. Sredio sam ih."

Scarlett je ustuknula. Rekla je: "Ti nisi osoba. Ljudi se tako ne ponašaju. Nisi ništa bolji od njega. Ti si čudovište."

Nit osjeti da mu krv napušta lice. Ništa što je proživio te noći, ništa što se dogodilo, nije ga pogodilo kao te riječi. "Ne", reče. "Nije bilo tako."

Scarlett je počela uzmicati.

Napravila je jedan korak unatrag, zatim dva, i u času kad se spremala dati u bijeg, okrenuti se i potrčati koliko je noge nose, obuzeta očajničkom željom da što prije napusti mjesecinom obasjano groblje, visoki muškarac u crnom baršunu položio joj je ruku na rame i rekao: "Bojim se da nisi pravedna prema Nitu. No nema sumnje da ćeš biti sretnija ako sve ovo zaboraviš. Zato ćemo ti i ja zajedno prošetati i porazgovarati o svemu što ti se dogodilo u posljednjih nekoliko dana, da odredimo što bi bilo dobro upamtiti, a što bi ti bilo bolje zaboraviti."

Nit reče: "Silase. Ne smiješ. Ne smiješ je prisiliti da me zaboravi."

"Tako je najsigurnije", jednostavno odvrati Silas. "Za nju, ako već ne za nas ostale."

"Zar... zar ja nemam pravo glasa?" upita Scarlett.

Silas nije odgovorio. Nit je zakoračio prema Scarlett i rekao: "Gle, gotovo je. Znam da je bilo teško. Ali. Uspjeli smo. Ti i ja. Pobijedili smo ih."

Ona je lagano odmahivala glavom, kao da poriče sve što je vidjela, sve što je doživjela.

Podigla je pogled prema Silasu i rekla samo: "Želim ići kući. Molim vas?"

Silas kimne. Spustio se s djevojčicom niza stazu koja ih je vodila s groblja. Nit je zurio u Scarlett dok se udaljavala, nadajući se da će se okrenuti i pogledati ga, da će mu se nasmejati ili mu bar uzvratiti pogled bez straha u očima. Ali Scarlett se nije osvrnula. Samo je otišla.

Nit se vratio u mauzolej. Morao se nečime zabaviti, pa se prihvatio pospremanja razbacanih lijesova. Počeo je uklanjati krhotine i vraćati izmiješane kosti u lijesove, razočaravši se kad je shvatio da nijedan od brojnih Frobishera, Frobyshera i Pettyfera koji su se okupili oko njega nije baš siguran kamo pripadaju koje kosti.

Neki muškarac je Scarlett doveo kući. Scarlettina se majka poslije nije mogla sjetiti što joj je točno rekao, osim da je onaj simpatični Jay Frost morao neizostavno otići iz grada, što ju je prilično razočaralo.

Muškarac je razgovarao s njima u kuhinji o njihovim životima i snovima, a na kraju

razgovora Scarlettina je majka nekako odlučila da će se vratiti u Glasgow: Scarlett će biti sretna što je blizu oca i što opet može viđati stare prijatelje.

Silas je djevojčicu i njezinu majku ostavio da razgovaraju u kuhinji, usred rasprave o prednostima povratka u Škotsku. Noona je obećala da će Scarlett kupiti mobilni telefon. Na Silasa su već gotovo sasvim zaboravile, a to mu je i bio cilj.

Silas se vratio na groblje i Nita našao u amfiteatru. Sjedio je pokraj obeliska smrknuta lica.

"Kako je?"

"Uzeo sam joj sjećanja", reče Silas. "Vratit će se u Glasgow. Tamo ima prijatelje."

"Kako si je mogao prisiliti da me zaboravi?"

Silas reče: "Ljudi žele zaboraviti nemoguće. Njihov svijet je tada sigurniji."

Nit odvrati: "Bila mi je draga."

"Žao mi je."

Nit se pokušao nasmiješiti, ali nije smogao snage. "Oni ljudi... govorili su da imaju probleme u Krakovu i... i Melbourneu i Vancouveru. To je bilo zbog tebe, zar ne?"

"Ne samo zbog mene", reče Silas.

"Gospođica Lupescu?" upita Nit. Vidjevši izraz na skrbnikovu licu, dodao je: "Je li ona dobro?"

Silas odmahne glavom. Lice mu je na trenutak izgledalo stravično. "Hrabro se borila. Borila se za tebe, Nit."

Nit reče: "Smor ima Majstora. Trojica su otišla kroz gulska vrata. Jedan je ozlijeđen, ali još je živ u dnu Carstairsova groba."

Silas reče: "On je posljednji Majstor. To znači da ću prije zore morati porazgovarati i s njim."

Grobljem je puhao hladan vjetar, koji ni muškarac ni dječak nisu osjećali.

Nit reče: "Bojala me se."

"Da."

"Ali zašto? Spasio sam joj život. Nisam zao. I isti sam kao ona. Također sam živ." Onda je dodao: "Kako je gospođica Lupescu poginula?"

"Hrabro", reče Silas. "U borbi. Štiteći druge."

Nitove oči potamnješe. "Trebao si je dovesti ovamo. Pokopati je ovdje. Onda bih mogao razgovarati s njom."

Silas reče: "To nije bilo moguće."

Nit osjeti peckanje u očima. Reče: "Zvala me 'Nimini'. Nitko me više nikad neće tako zvati."

Silas upita: "Kako bi bilo da odemo po neku hranu za tebe?"

"Odemo? Želiš da idem s tobom? Da iziđem s groblja?"

Silas reče: "Nitko te ne pokušava ubiti. Bar ne ovog trena. Mnoge stvari oni više neće raditi, nikad više. Dakle, da. Što bi volio jesti?"

Nit je pomišljao da kaže da nije gladan, ali to bi bila laž. Osjećao je blagu mučninu i ošamućenost, i zapravo je skapavao od gladi. "Pizzu?" predloži on.

Hodali su kroz groblje prema vratima. Putem su sretali brojne stanovnike groblja, koji su dječaka i njegova skrbnika puštali da prođu bez riječi. Samo su ih šutke gledali.

Nit im je pokušao zahvaliti na pomoći, odati im priznanje, ali mrtvi nisu progovarali.

Picerija je bila jako osvjetljena, jače no što je Nit u odgovaralo. Sjeli su u najdalji kut lokala, a Silas mu je pokazao kako se koristi jelovnik i naručuje hranu. (Silas je za sebe naručio čašu vode i malu salatu, koju je gurnuo po zdjelici vilicom, ali koju ni u jednom trenutku nije

prinio ustima.)

Nit je svoju pizzu jeo prstima i s velikim apetitom. Nije zapitkivao. Silas će progovoriti kad bude htio, ili neće reći ništa.

Silas je progovorio: "Vrlo smo rano shvatili da oni postoje... Majstori... ali samo po posljedicama njihovih aktivnosti. Pretpostavljali smo da iza svega stoji neka organizacija, no predobro su se skrivali. „A onda su napali tebe i ubili ti obitelj. I ja sam im malo-pomalo uspio ući u trag."

"Množina se odnosi na tebe i gospođicu Lupescu?" upita Nit. "Na nas i druge poput nas."

"Počasna garda", reče Nit.

"Ma kako si čuo za..." poče Silas. Prekinuo se: "Nema veze. Lijepo kažu, Mali vrčevi imaju velike uši. Da. Počasna straža." Silas podigne čašu vode. Prinio ju je usnama, ovlažio ih i čašu vratio natrag na ulašteni crni stol.

Površina stola se zrcalila. Znatizeljniji promatrači zacijelo bi primijetili da na njoj nema odraza visokog muškarca.

Nit reče: "Dobro. Sad kad si gotov... kad si sve priveo kraju. Hoćeš li ostati?"

"Dao sam riječ", odvrati Silas. "Ostat ću tu dok ne odrasteš."

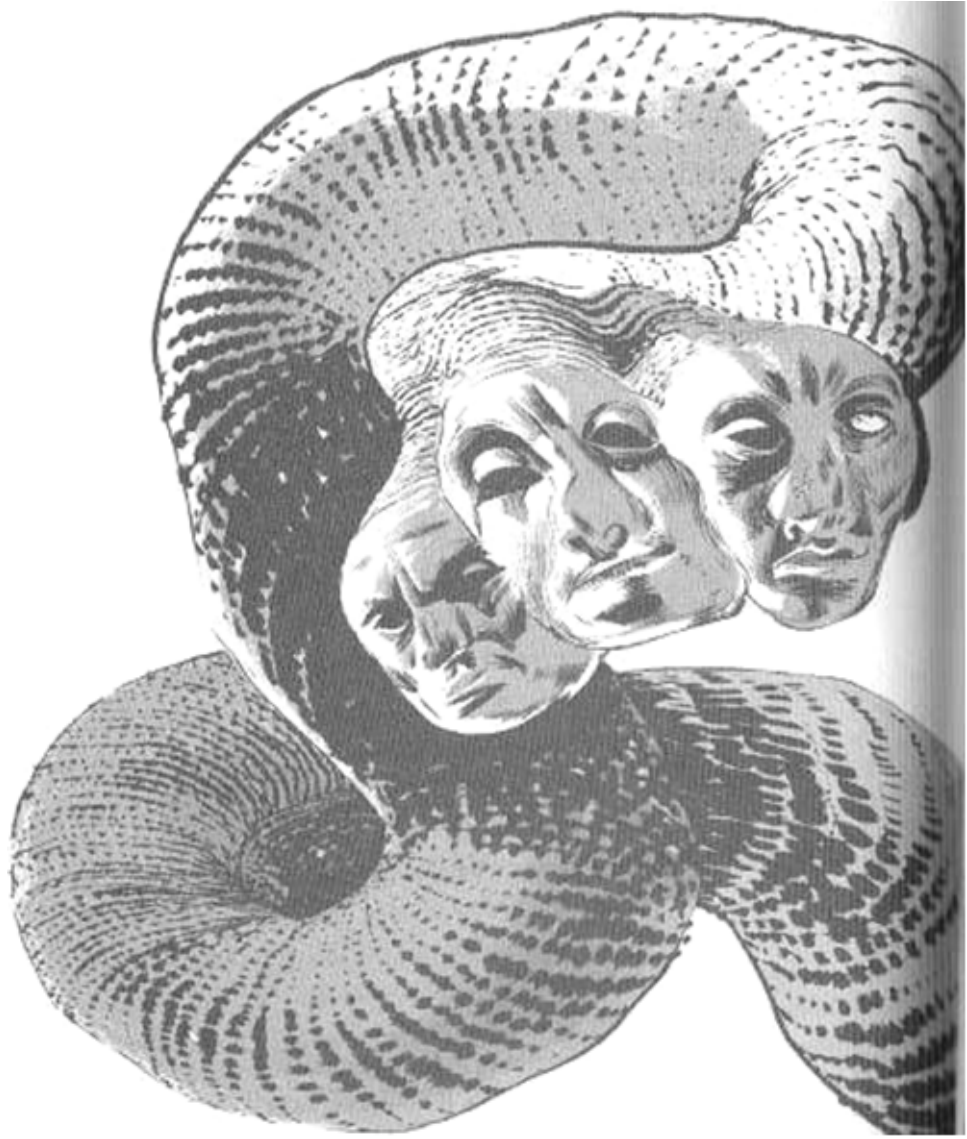
"Odrastao sam", napomene Nit.

"Nisi", reče Silas. "Ne sasvim. Ne još."

Stavio je na stol novčanicu od deset funti.

"Ona djevojčica", reče Nit. "Zašto me se onako bojala, Silase?"

Ali Silas mu nije odgovorio i pitanje je ostalo visjeti u zraku dok su muškarac i mladić izlazili iz blještave pizzerije u tamu što ih je čekala; već u sljedećem trenutku, progutala ih je noć.

GLAVA OSMA

Oproštaji i rastanci

Bilo je trenutaka kad više uopće nije vidio mrtve. Prvi takvi incidenti počeli su se događati mjesec-dva ranije, u travnju ili svibnju, ispočetka sporadično, a onda sve učestalije.

Svijet se mijenjao.

Nit je dolutao u sjeverozapadni dio groblja, do zapletene zavjese od bršljana što je visjela sa stabla tise, napola zaklanjajući završetak Egipatske aleje. Vidio je da nasred staze čavrljaju crvena lisica i krupna crna mačka bijelog vrata i šapa. Čim im se Nit približio, iznenađeno su podigle glavu i pobjegle u šipražje, kao da su uhvaćene u zavjeri.

"Čudno", pomislio je. Poznavao je tu lisicu dok je još bila mladunče, a mačka je skitala po groblju otkako je Nit znao za sebe. I one su poznavale njega. Čak su mu dopuštale da ih pogladi kad su bile dobre volje.

Kad je pokušao proći kroz bršljan, osjetio je otpor. Sagnuo se, grane bršljana rukom maknuo u stranu i provukao se kroz nastali otvor. Produžio je opreznim korakom po stazi punoj usjeka i rupa, naposljetku stigavši do impresivnog spomenika koji je označavao posljednje počivalište Alonsa Tomasa Garcije Jonesa (1837. - 1905., *Putniče, štap svoj odloži*).

Posljednjih mjeseci Nit je ovamo vraćao svakih nekoliko dana. Alonso Jones proputovao je cijeli svijet i rado je Nitu pripovijedao o svojim putovanjima. Priču je uvijek započinjao na isti način. "Nikad mi se nije dogodilo ništa zanimljivo", rekao bi i zatim tužno dodao: "I već sam ti ispričao sve svoje priče." A onda bi mu oči zaiskrile i on bi spomenuo: "Osim... jesam li ti ikad pričao..." Što god da je zatim rekao - na primjer, "... kako sam jednom morao bježati iz Moskve?" ili "... kako sam jednom ostao bez rudnika zlata na Aljasci koji je vrijedio čitavo bogatstvo?" ili "... o stampeđu goveda u pampi?" - Nit bi uvijek odmahnuo glavom gorljivo čekajući nastavak i već u sljedećem trenutku maštu bi mu obuzele priče o smjelim pothvatima i vratolomnim avanturama, o bajnim djevama s kojima je Alonso izmjenjivao poljupce i zlikovcima s kojima je izmjenjivao metke ili udarce mačem, o vrećama zlata i dijamantima velikim poput jagodice na palcu, o izgubljenim gradovima i nepreglednim planinama, o parnim lokomotivama i brzim jedrenjacima, o oceanima, pustinjama i tundri.

Nit je prišao zašiljenom kamenom spomeniku - bio je visok i ukrašen rezbarijama u obliku naopako okrenutih baklji - i neko vrijeme čekao. Nitko se nije pojavio. Dozivao je Alonsa Jonesa, čak pokucao po spomeniku, ali odgovora nije bilo. Sagnuo se da gurne glavu u grob i pozove prijatelja, no čelo mu nije prošlo kroz čvrstu tvar onako kako svjetlija sjena prolazi kroz tamniju, nego se snažno i bolno sudarilo s tlom. Ni ponovljeni pozivi nisu urodili plodom, pa je na kraju oprezno napustio kaos zelenila i sivih spomenika i vratio se na stazu. Tri svrake koje su sjedile na glomu prhnule su u zrak kad je prošao pokraj njih.

Nije susreo nijednu drugu dušu dok nije došao do jugozapadnog obronka groblja, gdje je ugledao prepoznatljivu priliku sitne majčice Slaughter u pelerini i sa šesirićem široka oboda na glavi. Hodala je među grobovima pognute glave, promatrajući divlje cvijeće.

"Dođi, dečko!" pozvala gaje. "Tu ima divljih dragoljuba. Naberi kiticu za moj grob."

Nit je poslušno nabrao rukovet crvenih i žutih dragoljuba te ih odnio pred nadgrobni spomenik majčice Slaughter, koji je bio tako ispucao, dotrajao i izlizan da se na njemu vidjelo samo još ovo:

LAUGH¹⁰

Lokalni su povjesničari nad zagonetkom tog natpisa mozgali već dobrih stotinu godina. Nit je s poštovanjem položio cvijeće pred spomenik.

Majčica Slaughter mu se nasmiješi. "Dobar si ti dečko. Stvarno ne znam kako ćemo se snalaziti bez tebe."

"Hvala vam", reče Nit. "Kamo su svi nestali? Vi ste prva osoba koju sam večeras susreo."

Majčica Slaughter zapiljila se u njega oštrim pogledom. "Što ti se to dogodilo s čelom?" upita ona.

"Udario sam se na grobu gospodina Jonesa. Nisam mogao proći kroz njega. Ja..."

Majčica Slaughter napućila je usne i nakrivila glavu. Bistre stare oči pomno su motrile Nita ispod šeširića. "Zvala sam te dečko, zar ne? Ali vrijeme proleti dok trepneš okom i sad si već mladić, nije li tako? Koliko ti je godina?"

"Mislim oko petnaest. Iako se ja ne osjećam ništa drugačije nego prije", počeo je Nit, ali majčica Slaughter odmah ga je presjekla: "A ja sam sebi još uvijek ista kao kad sam bila sitno djetesce i nizala lančice od tratinčica na starom pašnjaku. Ti si uvijek ti i to se ne mijenja, ali ipak se stalno mijenjaš i tu se ništa ne može učiniti."

Sjela je na svoj napukli spomenik i rekla: "Sjećam se noći kad si došao ovamo, dečko. Ja sam rekla: 'Pa ne možemo malenoga pustiti da tek tako ode', i tvoja se mama odmah složila, ali ostali su se svađali i natezali dok nije dojahala Gospa na sivcu. 'Narode groblja', kazala je ona, 'poslušajte majčicu Slaughter. Zar nemate nimalo milosti u srcu?' i onda su se svi složili sa mnom." Utihnula je, zavrtjela glavicom. "Ovdje nema puno događaja po kojima bi se jedan dan razlikovao od drugog. Godišnja doba se smjenjuju. Bršljan buja. Spomenici se ruše. Ali kad si ti došao ovamo... no, drago mi je što si došao, to je sve."

Ustala je i izvadila musavi laneni rupčić iz rukava, pljunula na njega i propela se na prste da obriše krv s Nitova čela. "Eto, sad se svuda možeš pokazati", rekla je strogo. "Jer tko zna kad ću te ja opet sresti. Čuvaj se."

S nelagodom kakvu nikad prije nije osjetio, Nit je krenuo natrag prema grobu Owensovih, obradovavši se kad je primijetio da ga oboje roditelja čekaju pokraj humka. Čim se približio, radost je zamijenila bojazan: zašto gospodin i gospođa Owens stoje tako, svatko na svojoj strani groba kao likovi s nekog vitraja? Iz lica im nije mogao ništa iščitati.

Otac je zakoračio prema njemu i rekao: "'Večer, Nit. Nadam se da si dobro."

"Ide nekako", odvratil Nit. Tako je gospodin Owens uvijek odgovarao kad bi mu prijatelji postavili isto pitanje.

Gospodin Owens reče: "Gospodarica Owens i ja cijeli smo život čeznuli za djetetom. Mislim da nismo mogli ni poželjeti boljeg mladića od tebe, Nit." Podigao je pogled prema sinu, blistajući od ponosa.

Nit reče: "Pa, hvala, ali..." Okrenuo se prema majci, siguran da će mu ona objasniti što se to događa, ali nje više nije bilo. "Kamo je otišla?"

"Oh. Da." Gospodinu Owensu kao da je bilo neugodno. "Ah, znaš Betsy. Dođu tako neke prigode. Znaš, kad čovjek ne zna što bi rekao. Razumiješ?"

"Ne razumijem", reče Nit.

"Silas te sigurno već čeka", reče njegov otac i nestane.

Prošla je ponoć. Nit se zaputio u staru kapelu. Ono stablo koje je raslo iz oluka na zvoniku srušilo se u posljednjoj oluji, povukavši za sobom i šaku crepova crnih poput škriļjevca.

Nit je čekao na sivoj drvenoj klupi, ali Silasa nije bilo.

Podigao se vjetar. Bila je kasna ljetna večer, kad sumrak samo traje i traje. Nit je unatoč toplini osjetio da mu se koža na rukama ježi.

Tik do njegova uha jedan glas reče: "Reci da ću ti nedostajati, tikvane jedan."

"Liza?" upita Nit. Nije mladu vješticu ni vidio ni čuo već više od godinu dana - sve od one noći s Majstorima svih zanata. "Gdje si bila?"

"Gledala sam", reče ona. "Zar dama mora priznati sve što radi?"

"Što si gledala, mene?" upita Nit.

Lizin glas reče mu u uho: "Živi uistinu troše život uludo, Nitko Owens. Jedno od nas je svakako preludo da živi, a to nisam ja. Reci da ću ti nedostajati."

"Kamo ideš?" upita Nit. Ipak je dodao i: "Naravno da ćeš mi nedostajati, kamo god odeš..."

"

"Preblesav", šapne glas Lize Hempstock i on osjeti dodir njezine ruke na svojoj. "Preblesav da živi." Usne joj dotaknuše njegov obraz, i kut usana. Nježno ga je poljubila, što je njega tako smelo i izbacilo iz ravnoteže da uopće nije znao kako bi reagirao.

Njezin glas reče: "I ti ćeš meni nedostajati. Uvijek." Dašak vjetra promrsio mu je kosu, ili možda dodir njezine ruke. A onda je, znao je to, opet ostao sam na klupi.

Ustao je.

Prišao je vratima kapele, podigao kamen pokraj trijema i izvukao rezervni ključ koji je na tom mjestu ostavio odavno preminuli zvonar. Nije čak ni pokušao proći kroz velika drvena vrata, nego ih je odmah otključao. Dok su se otvarala, zaškrupala su kao da se bune.

U kapeli je bilo mračno. Nit je shvatio da napreže oči kako bi vidio.

"Uđi, Nite." Bio je to Silasov glas.

"Ništa ne vidim", reče Nit. "Premračno je."

"Zar već?" upita Silas. Uzdahnio je. Nit začu šuštanje baršuna i struganje šibice, koja je buknila u plamen i upalila dvije debele svijeće na velikim, izrezbarenim svijećnjacima od drva u dnu prostorije. Nit je pri svjetlosti svijeća vidio da njegov skrbnik stoji pokraj ogromnog okovanog kovčega od kože kakav se obično koristio na brodskim putovanjima - bio je tako prostran da bi se u njemu u san mogao sklupčati čak i visoki muškarac. Do kovčega je stajala Silasova torba od crne kože, koju je Nit vidio više puta, ali kojoj se i dalje divio.

Brodski kovčeg iznutra je bio podstavljen bijelim materijalom. Nit je posegnuo rukom u praznu unutrašnjost, dodirnuvši svilenu podstavu i suhu zemlju.

"U njemu spavaš?" upita on.

"Kad sam daleko od svoje kuće, da", reče Silas.

Nit je ostao zatečen: Silas je živio na groblju otkako je dječak znao za sebe, pa i duže od toga. "Zar nije ovo tvoja kuća?"

Silas odmahne glavom. "Moja je kuća vrlo, vrlo daleko odavde", reče Silas. "Ako je uopće još nastanjiva. U mojoj rodnoj zemlji je bilo nekih problema, pa zapravo nisam sasvim siguran što ću tamo zateći kad se vratim."

"Vraćaš se?" upita Nit. Nepromjenjive stvari najednom su se mijenjale. "Zbilja odlaziš? Ali - ti si moj skrbnik."

"Bio sam tvoj skrbnik. No sad si dovoljno star da se sam čuvaš. A moju zaštitu trebaju neke druge stvari."

Silas spusti poklopac smeđeg kovčega od kože i počeo zatezati remenje i kopče.

"Zašto ne mogu ostati ovdje? Na groblju?"

"Zato što ne smiješ", reče Silas, nježnije no ikad u Nitovu sjećanju. "Svi ljudi s ovog groblja već su proživjeli život, Nite, čak i oni koji su bili vrlo kratkog vijeka. Sad je red došao na tebe. Moraš živjeti."

"Smijem li poći s tobom?"

Silas odmahne glavom.

"Hoću li te opet vidjeti?"

"Možda." Iz Silasova glasa izbijala je blagost, i nešto više od toga. "No viđao ti mene ili ne, ne sumnjam da ću ja vidjeti tebe." Gurnuo je kožnati kovčeg uza zid i otišao do vrata u najdaljem kutu. "Dođi sa mnom." Nit je hodao iza Silasa, slijedeći ga niz usko zavojito stubište u kriptu. "Bio sam ti slobodan spakirati kofer", objasni Silas kad su došli u podnožje.

Na kutiji s pljesnivim crkvenim pjesmaricama bio je mali kožnati kofer, minijaturna inačica Silasove putne torbe.

"Unutra su sve tvoje stvari", reče Silas.

Nit reče: "Reci mi više o Počasnoj gardi, Silase. Ti si u njoj. Gospođica Lupescu je isto bila u njoj. Tko još? Ima li vas mnogo? Što točno radite?"

"Ne radimo dovoljno", reče Silas. "A uglavnom čuvamo granična područja. Štitimo međe svjetova."

"Kakve međe?"

Silas nije odgovorio.

"Kao kad ste stali na kraj Majstoru i njegovim ljudima?"

Silas odvrati: "Činimo što moramo." Zvučao je umorno.

"Ali to što ste učinili je dobro. Mislim na zaustavljanje Majstora. Oni su bili užasni. Bili su čudovišta."

Silas priđe Nit. Mladić je morao zabaciti glavu da pogleda u blijedo lice visokog muškarca. Silas reče: "Ja nisam oduvijek činio dobro. Kad sam bio mlađi... radio sam gore stvari od Majstora. Nijedan od njih nije radio takve grozote. Tada sam ja bio čudovište, Nit, ako ne i gori od čudovišta."

Nit ni u jednom trenutku nije pomislio da mu skrbnik laže ili da se šali. Znao je da Silas govori istinu. Kazao je: "Ali više nisi čudovište, zar ne?"

Silas reče: "Ljudi se mogu promijeniti." Naglo je zašutio. Nit se učinilo da se njegov skrbnik - točnije, Silas - na trenutak izgubio u sjećanjima. Zatim je opet progovorio: "Čast mi je što sam ti bio skrbnikom, mladiću." Ruka mu je nestala pod plaštem, a kad se ponovo pojavila, držala je iznošeni stari novčanik. "Ovo je za tebe. Uzmi."

Nit uzme novčanik, ali nije ga otvorio.

"Unutra je novac. Dovoljno za prvu ruku, ali ništa više od toga."

Nit reče: "Danas sam otišao posjetiti Alonsa Jonesa, ali nije ga bilo. A možda je i bio tamo, samo ga ja nisam mogao vidjeti. Želio sam da mi priča o dalekim krajevima koje je obišao. O otocima i kornjačama i glečerima i planinama. O mjestima gdje ljudi nose čudnu odjeću i jedu čudnu hranu." Nakon kraće stanke, nastavio je: "Ti krajevi. Oni još postoje. Mislim, vani je cijeli jedan svijet. Smijem li ga obići? Smijem li tamo poći?"

Silas kimne. "Vani je cijeli jedan svijet, istina. U unutarnjem džepu tvog kofera nalazi se putovnica. Glasi na ime Nitko Owens. Nije ju bilo lako pribaviti."

Nit upita: "Ako se predomislim, smijem li se vratiti ovamo?" Sam si je dao odgovor. "Ako se vratim, ovo će biti mjesto, ali neće više biti dom."

Silas upita: "Želiš li da te otpratim do glavnog ulaza?"

Nit odmahne glavom. "Bolje je da to učinim sam. Ovaj. Silase. Ako se ikad nađeš u nevolji, pozovi me i ja ću ti doći u pomoć."

"Ja", reče Silas, "ne upadam u nevolje."

"Ne. Vjerujem ti. Ali ipak."

Kripta je bila mračna, bazdjela je po plijesni, vlazi i starom kamenju. Prvi put mu se činila pretijesnom.

Nit reče: "Želim vidjeti život. Želim ga primiti u ruke. Želim ostaviti otisak noge u

pijesku na pustom otoku. Želim igrati nogomet s ljudima. Želim", nastavio je i zatim zastao da razmisli. "Želim sve."

"Odlično", reče Silas. Podigao je ruku do očiju kao da odmiče kosu - bila je to potpuno netipična gesta za njega. Dodao je: "Ako me ipak zadesi kakva nevolja, obećavam da ću te pozvati."

"Unatoč tome što ti ne upadaš u nevolje?"

"Kao što si rekao."

Oko Silasovih usana titralo je nešto nalik na osmijeh, ili možda žaljenje. A možda je sve bilo varka sjena.

"Pa zbogom, Silase." Nit mu je ispružio ruku kao kad je bio dječčić, a Silas ju je prihvatio u hladnu šaku boje stare slonovače i ozbiljno je stisnuo.

"Zbogom, Nitko Owens."

Nit podigne mali kofer. Otvorio je vrata da iziđe iz kripe i bez osvrtnja blagom se padinom spustio do staze.

Vrata groblja već su satima bila zaključana. Dospjevši do njih, Nit se zapitao hoće li mu groblje dopustiti da prođe kroz rešetke kao nekad ili će se morati vratiti u kapelu poključ. No kad je prišao bliže ulazu vidio je da su pokrajnja vrata za pješake otključana i širom otvorena kao da ga čekaju, kao da se samo groblje na taj način oprašta od njega.

Pred otvorenim vratima čekala je blijeda, punašna figura. Čim joj je prišao, nasmiješila se, iako su joj se oči caklile od suza pod svjetlom mjesečine.

"Zdravo, mama", reče Nit.

Gospodarica Owens protrljala je oči čvrsto stisnutom šakom, obrisala ih krajem pregače i odmahнула glavom. "Znaš li što ćeš sljedeće učiniti?" upita ona.

"Putovat ću svijetom", odvrati Nit. "Upadat ću u nevolje. Izvlačit ću se iz nevolja. Obići ću džungle, vulkane, pustinje i otoke. I ljude. Želim upoznati užasno puno ljudi."

Gospodarica Owens nije mu odmah odgovorila. Netremice ga je gledala i onda zapjevala pjesmu koje se Nit dobro sjećao, pjesmu koju mu je pjevala kad je bio djetesce, pjesmu kojom ga je uspavljivala kad je bio mali.

Snivaj, sanjaj, dijete moje,

San nek miri oči tvoje.

Kad odrasteš svijet ćeš sresti,

Nema bijega na toj cesti.

"Nema", šapne Nit. "I srest ću svijet."

Ljubi, voli, srce daj.

Pleši, leti, zaplamsaj,

Ime tvoje skriva sjaj,

Blago u njem iskopaj...

Gospodarica Owens napokon se prisjetila i završnih stihova pjesme, otpjevavši ih sinu:

Ne sklanjaj se od života,

Ni od sreće ni od boli.

Svakom stazom pođi.

"Svakom stazom pođi", ponovi Nit. "To je ozbiljan izazov, ali dat ću sve od sebe."

Pokušao je zagrliti mamu kao što je činio kao dijete, no ruke mu nisu obuhvatile ništa osim izmaglice. Ostao je sam na stazi.

Zakoračio je naprijed, kroz vrata što vode s groblja. Jedan glas kao da je rekao: "Silno sam ponosna na tebe, sine moj", no možda mu se samo pričini.

Ivanjsko nebo već je zabijeljelo na istoku. Nit se zaputio u tom smjeru: išao je nizbrdo, prema živim ljudima i gradu, prema svitanju.

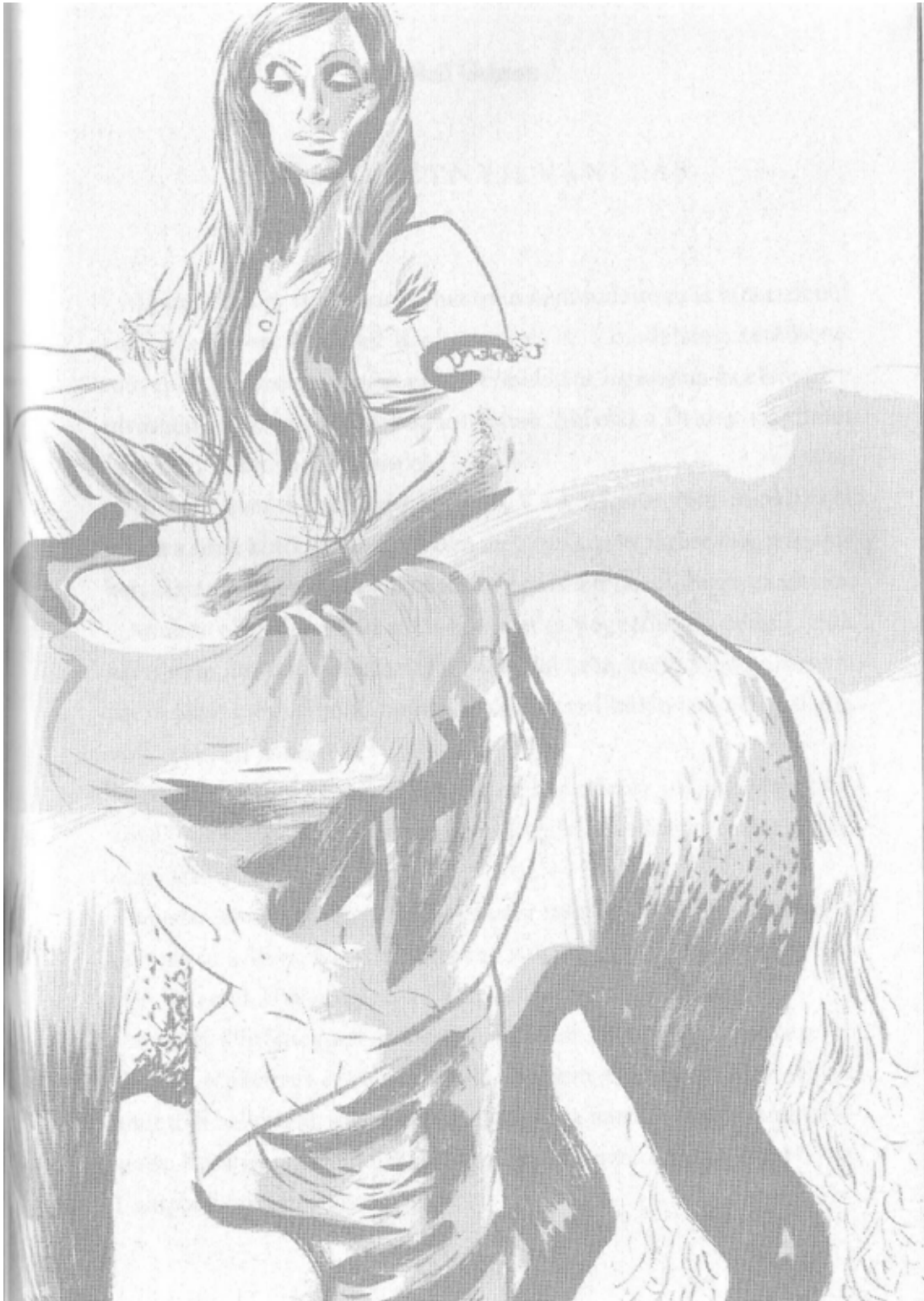
U torbi je imao putovnicu, u džepu novac. Na usnama mu je plesao osmijeh, prožet, doduše, oprezom: svijet je neusporedivo veći od malog groblja na brdu i u njemu će se susretati s opasnostima i zagonetkama, sklapat će nova prijateljstva i ponovno otkrivati stare prijatelje, radit će pogreške i hodati mnogim putovima prije no što se vrati na groblje ili odjaše s Gospom na širokim leđima njezina velikog sivog pastuha.

Ali između sadašnjice i konačnog kraja prostire se Život. Nit mu je krenuo ususret, širom otvorivši ne samo oči nego i srce.

Kraj.

Zahvale

Prvo i najosnovnije, za sva vremena: svjesno, a zasigurno i nesvjesno, neizmjereno mnogo dugujem Rudyardu Kiplingu idvama svescima njegove izvanredne Knjige o džungli. Od prvog zanesenog i zadivljenog čitanja u dječjoj dobi vraćao sam im se još bezbroj puta. Ako poznate samo Disneyjev crtić, trebali biste pročitati i izvornik.

*

Ovu je knjigu nadahnuo moj sin Michael. Jednog ljeta kad su mu bile samo dvije godine vozio je svoj mali tricikl između nadgrobnih spomenika, a ja sam najednom u glavi imao cijelu priču. Trebalo mi je tek kojih dvadesetak godina da je i napišem.

Kad sam se napokon prihvatio pisanja (a počeo sam s četvrtim poglavljem) jedino me želja moje kćeri Maddy da sazna što je bilo dalje tjerala da nastavim pisati nakon prve dvije stranice. Holly nije odigrala tako konkretnu ulogu, ali sve je učinila boljim.

Gardner Dozois i Jack Dann prvi su objavili "Spomenik za vješticu". Profesorica Georgia Grilli knjigu je raščlanila a da je prije toga nije ni pročitala. Njezine riječi pomogle su mi u izoštravanju tema knjige.

Kendra Stout bila je prisutna kad sam ugledao prva gulska vrata i ljubazno mi je pravila društvo u šetnji kroz različita groblja. Bila je i vjerna čitateljica prvih poglavlja. Njezinoj ljubavi za Silasa nije bilo kraja.

Vizualna umjetnica i spisateljica Audrey Niffenegger također vodi kroz groblja. Ona mi je otkrila čudesno, bršljanom zaogruto groblje Highgate Cemetery West. Mnogo toga što mi je ispričala uvuklo se u sedmo i osmo poglavlje. Moja nekadašnja internetska vila Olga Nunes i strašno kumče Hayley Campbell omogućile su mi rad i pratile me na tom putu. Knjigu su u fazi pisanja čitali brojni prijatelji i svaki je pripomogao nekim mudrim prijedlogom: među njima su Dan Johnson, Gary K. Wolfe, John Crowley, Moby, Farah Mendlesohn i Joe Sanders. Svi su uhvatili ponešto što je trebalo popraviti. Ipak mi je nedostajao John M. Ford (1957. -2006.), uvijek moj najbolji kritičar.

Isabel Ford, Elise Howard, Sarah Odedina i Clarissa Hutton uredile su izdanja na obje strane Atlantika, predstavivši me u najboljem svjetlu. Michael Conroy sigurnom je rukom režirao audioverziju knjige. Gospoda McKean i Riddell obojica su izradili krasne, a opet sasvim različite ilustracije. Merrilee Heifetz najbolja je agentica na svijetu, a zahvaljujući Dorie Simmonds, i u Velikoj Britaniji sve je išlo kao po loju. Jon Levin je davao savjete i pobrinuo se za filmska prava. Fantastična Lorraine Garland, divna Cat Mihos i nevjerojatna Kelli Bickman junački su se probijale kroz moj rukopis, i to uglavnom uspješno.

Knjigu sam pisao posvuda, uključujući Jonathanovu i Janeinu kuću na Floridi, jednu vikendicu u Cornwallu i hotelsku sobu u New Orleansu. U kući Tori Amos u Irskoj nisam napisao ni slova jer sam tamo bolovao od gripe. To nimalo ne umanjuje pomoć i inspiraciju koje mi je Tori pružila.

Već se bližim kraju, a siguran sam da nisam ispustio samo jednu važnu osobu nego desetke njih. Oprostite. Svima vam hvala.

Neil Gaiman

*Rekoh Nje nema
Ali ja sam živa, živa sam*

*Stižem na groblje
Da pjesmom te uljuljam u san*

Tori Amos, "Groblje"

Nitko Owens, znan i kao Nit, jedan je vrlo normalan dječak. Bio bi čak i sasvim normalan dječak kad bismo izuzeli činjenicu da Nit živi na groblju, da ga odgajaju duhovi, te da ima zaštitnika koji ne pripada ni svijetu živih, niti svijetu mrtvih. Život na groblju za jednog dječaka može biti čak prilično zabavan, no Nit o svijetu izvan groblja ne zna gotovo ništa i gotovo je nesvjestan da postoje i ostali ljudi, ljudi poput njega, a i oni malo drugačiji. A to bi se trebalo promijeniti. Jer izvan groblja postoji netko tko bi Nita želio vidjeti mrtvog, isti onaj koji ga je lišio normalnog života, roditelja i obitelji.

Majstorski pripovjedač Neil Gaiman vraća se mladim čitateljima (ali i čitateljima svih uzrasta!) s briljantnim romanom o životu i smrti, o ljubavi i odrastanju, te pronalaženju obitelji na najneočekivanijim mjestima. Gotovo je nemoguće pobrojati sve književne nagrade i važna priznanja koja je Gaiman poženio za svoj rad - osvojio je nagradu World Fantasy za kratku fikciju, devetnaest nagrada Eisner za svoj rad na stripu, nagradu Comics Buyer's Guide za omiljenog pisca, u nekoliko navrata: nagradu Mythopoetic Fantasy, nagrade Locus, Hugo, Nebula, Bram Stoker, Squiddy (pet godina za redom), humanitarnu nagradu Bob Clampett i mnoge, mnoge druge koje su ga učinile jednim od najnagrađivanijih pisaca u povijesti. Knjiga o groblju osvojila je, između ostalog, prestižnu književnu nagradu Newbery, nagradu za najznačajniju dječju knjigu godine Američke udruge knjižnica, te priznanje za najbolju dječju knjigu koje dodjeljuje Kirkus Reviews. Algoritmove čitatelje s Neilom Gaimanom upoznala je Korallina, svima već dobro znana i draga junakinja istoimene novele za mlade koju mnogi nazivaju suvremenom Alisom u zemlji čudesa.

U prijevodu Dubravke Petrović i uz originalne ilustracije Davea McKeana, pred vama je još jedan Gaimanov biser: Knjiga o groblju.

1 Dlan se koristi kao mjera za visinu konja, a iznosi 10 cm ili 4 inča.

2 Pripadnik starorimskog svećeničkog zbora koji je pogađao volju bogova po letu ptica, grmljavini, oblacima i sl.

3 U izvorniku, Cat in the Hat. Riječ je o klasiku anglosaksonske dječje literature koji potpisuje Dr. Seuss.

4 Liza aludira, ne baš precizno, na Vilima I. Osvajača, koji je 1066. godine dobio bitku kod Hestingsa i okrunio se za engleskog kralja. Riječ je o jednom od najslavnijih datuma u engleskoj povijesti.

5 Godine 1605. otkrivena je urota da se u zrak digne zgrada engleskog parlamenta. U spomen na taj dan, u Engleskoj se 5. studenoga naokolo nosi groteskna lutka urotnika Guya Fawkesa, koja se zatim spaljuje.

6 Majstorov kolega citira ariju "Nanki-Poo" iz operete Mikado, jedne od najslavnijih komičnih opera autorskog dvojca Gilberta i Sullivana, čija britka, satirička djela i danas uživaju veliku popularnost i utjecaj u anglofonom svijetu.

7 Gospodin Frost aludira na Williama Ewarta Gladstonea, jednog od najistaknutijih engleskih državnika viktorijanske epohe, koji je četiri puta bio premijer Velike Britanije.

8 Natprirodno biće iz islamske mitologije, krilato i sačinjeno od vatre.

9 Društvena igra popularna u Velikoj Britaniji. Igra se uz pomoć karata, a cilj je uhvatiti "ubojicu" koji hoda po zamračenoj sobi i "ubija" suigrače.

10 Engl. smijati se; smijeh. A dosjetku na račun lokalnih povjesničara iz gornjeg teksta zaokružuje to što puno ime majčice Slaughter na engleskom znači "pokolj".